PO TROSKÁCH ČESKÉ SLÁVY

HRADY, ZÁMKY A TVRZE ČESKÉ, JICH ZALOŽENÍ, DĚJINY, POVĚSTI A POKLADY UMĚLECKÉ.

POPISUJÍ:
V. V. TOMEK,
JOS. BOHÁČ, OT. SCHÄFER
A D^OR FRANT. PÁTA.

DÍL I.

TISKEM „POLITIKY" V PRAZE.
NAKLADATELSTVÍ PAVLA KÖRBRA V PRAZE.
1913.

Jdi od východu k západu žírnými luhy a lány české naší vlasti, putuj od pramenů Vltavy přes panenskou Šumavu až ku Sněžce, pokryté sněhem, jež dívá se na ten svůj dobrý, slovanský lid jako stařičký filosof s bílou hlavou — co tu uvidíš krás, o kterých se ti nezdálo, jak ti srdce zaplesá, jsi-li dobrým, věrným, upřímným Čechem! V zapadlých zákoutích, na pahorcích a chlumech, porostlých hvozdy věkovitými, nad nimiž větry letí jako bouře, kde jenom krkavci krouží a jestřábi mají svá hnízda, kde země, po celá staletí nezkrócena lidskou rukou, vydala jenom trní a hloží mezi bludnými balvany, šedé rozvaliny trčí k nebesům. Rozpadávají se pozvolna, zub času hlodá na jejich vetchém těle, v létě žárem pukají a v zimě, kdy zachmuřená nebesa sypají dolů chomáče bílých, jiskřivých vloček sněhových, drtí je mrazy silou olbříma, jež moře spoutala.

Z hrdých věží pyšných hradů, zkad dříve za měsíčních nocí ozývalo se varovné volání hlásných a řinčely těžké meče zbrojné čeledi, odkud dívky v šatech blankytných a zlatem krumplovaných dívaly se do kraje se svými pážaty, jež hrála na loutnách podivných tvarů, doprovázejíce písní, co struny nedořekly -- tu vidíš, co z nich zbylo!

Z kyklopských zdí — hromady rumu; z ozdobných arkýřů a uměleckých památek bolestné vzpomínky na zašlé doby slávy a moci. — — Smutek a zima vane z těch zapadlých koutů, kde dříve tepna života bila nejrušněji.

A přece — co tu poesie! Kolik tajemných zkazek spřádají sosny ve svých korunách, když luna polije vše svým bílým, stříbrným světlem! Tak se ti zdá, že ti velci, vážní a zadumaní, šeptají pohádku za pohádkou dobrým svým dětem, jež se tu krčí nesměle k jejich patám před větry a zlobou — — když vichry burácí a mraky, letící jako bouře, dotýkají se jich svými hadovitými těly, naříkavé stony letí k nebesům jako kvílivá prosba, jako zoufalý pláč.

Jdi krajinami, kde zlatá pšenka vlní se jako moře plavých klasů; sestup v údolí, kde omšelé vrby křivolakých kmenů doprovázejí potoky, shlížejíce se v jejich vodách; o závod s ptačí perutí vzlétni k azuru nebes a dívej se v ten kraj, kde pradědové tvoji krváceli za svobodu svých dětí a vnuků, i kde ty jsi poprvé spatřil světlo světa: z rozvalených těch příbytků českých bohatýrů poznáš velký kus historie mateřské země, dovedeš-li čísti z tajemných těch run, jež na ně vepsaly věky i zloba lidská. —

A byť bys i nedovedl, naučí tě tomu láska k té hroudě, na které jsi zrozen, zkropená krví a zmrvená potem generací, ze kterých vyšli bohatýři těla i ducha. Co by z nás zbylo, kdyby láska nebyla nám štítem, hvězdou a světlem, kdybychom zapomenuli, čím jsme kdy byli?

A dýchne Jaro teplým, vlahým dechem na závoje vloček jiskřivých, prolomí ledy potoků i řek, obalí haluze květné rouchem svatebním. —

Buď požehnán, rodný kraji! Ať zelená kadeř tvých pohraničných hvozdů proti studeným vichrům severákům je ti ochranou, ať zlatoplavé klasy tvých rolí vlní se stonásobnou úrodou, nechť věnec vítězný zdobí skráň tvého lidu, silného duchem i paží!

Vždyť je tak dobrý, dobrý ten tvůj lid, zcela svůj a osobitý povahou i svým citem, jadérko zlaté v drsné skořápce. — —

Má duši zvláštní — trochu drsná zdá se —
však kvete po svém, v osobité kráse —
ach — přibliž k tomu lidu hled
a přitiskneš svůj k němu ret
a neodtrhneš více — —“ (Jan Neruda.)

VYŠEHRAD.

asvitla zoře nad posvátným Vyšehradem; temeno jeho, zdeptáno vichry, oblito jasem prvních červánků, dívá se v tu stranu, kde slunce vstává z ruměnného lože, ze zlaté kolébky, jež někde daleko, daleko za horami, za sedmi řekami —

Vyšehrad!

Tu jej vidíš, staříka českých hradů, kmeta vetchého, sídlo Libušino, kolébku českých knížat a české samostatnosti, jež za vlnami Vltavy, v nedohledné dálce zakrvácela se na bílých, prokletých pláních Bílé Hory — —

Skalnaté útesy jeho těla stojí tu v tichém zadumání, naslouchají, jak větry nad nimi letí s oblaky o závod, jak vlny šplounají nad vyšehradskými hlubinami, jež prý dna nemají, i jak rybky skotačí v jiskřivém slunečním světle — a mlčí —

Proč by měly mluviti! Není tak lépe, že svojí historií nejitří staré rány v českých srdcích, že nemluví o tom, čeho byly svědkem, kdy Čech byl domovem ve své zemi, zkropené krví a potem svých dědů, kdy ti, za které dýchal a které živil mozolnou prací svých paží, nevzali mu ještě jazyk z úst, kdy svobodně dýchal čistý vzduch svých rolí a zelených hvozdů, kdy jeho mlýny hrčely na potocích a řekách, kdy jeho zvěř spásala úrodu jeho luk — —

Oh — lépe tak, že mlčí ty skály pravěku, jež viděly klíčiti první semena rostlin na svých úbočích, které zřely bujeti hvozdy širokým pruhem na březích vod, tekoucích po kamenných jejich základech —

Sem na skalný chlum přenesl svoje sídlo ze staroslavné Budče Krok se svými dcerami, Kazí, Tetou a Libuší, jež stala se matkou českých knížat, našich, z naší krve, měkkého srdce a snivé duše slovanské; tu rostly,

s jitra k večeru, dřevěné sruby z hrubých, netesaných klad, tu poprvé zazněly posvátné zpěvy pohanských žreců, a posupný Svarog přijímal první oběti —

Tu Libuše snoubila se s Přemyslem po rozepři Chrudoše a Šťáhlava, odtud poslové vyšli hledati prvního knížete Čechů, který by vládl rukou železnou, do země Lemúzů, ležící stranou půlnoční.

Jaký byl asi život na staroslavném sídle Libušině! Služebníci ze svévole házeli prý po sobě hrudami zlata ryzího, které horníci vozili z Jílového a Kutných Hor, ve skalách hluboké sklepy tesány a v nich pokladů, za které prý bys koupiti mohl celé království, až po naše časy — Ale lev prý je hlídá se svými dětmi, dvanácti lvíčaty, a ti vzíti nedají ani chudým —

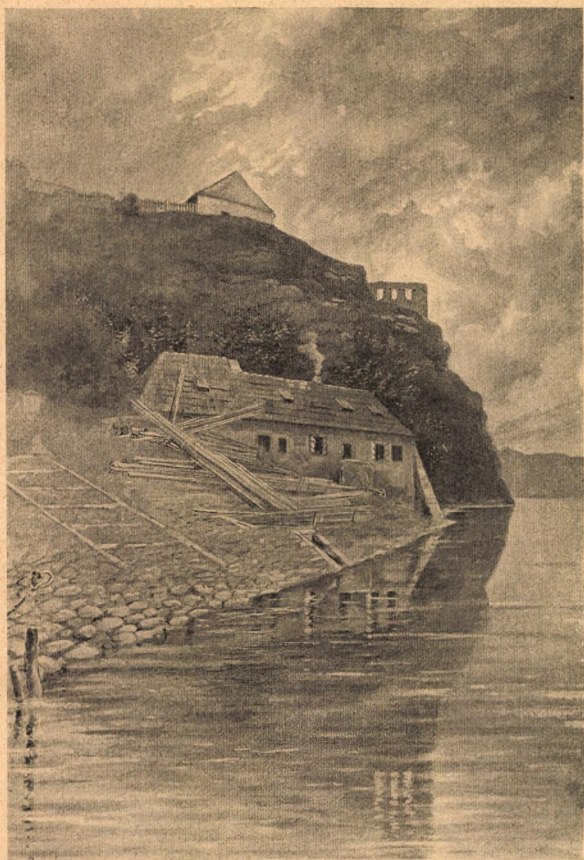
Pod vyšehradskou skalou, v nedozírných hlubinách, sídlo vodníkovo; přede tu své sítě ve svém fráčku zeleném, věčně navlhlý, zmáčený a mrzutý, věčně nespokojený se svým osudem — A pod zelenou hladinou tichých vod, hluboko, hluboko, že lidské ruce nemohou ji dosáhnouti, zapadla zlatá rakev Libušina; tu spí, dle pověsti, na zlatém svém loži, všecka bílá, v říze a s vlasy rozpuštěnými, tu nad její tělem spousty vod, jež nedají rušiti věčný její spánek —

S vyšehradských skal zněla prvá slova proroctví o slovanské Praze, v mlžných konturách rostly před duševním zrakem věštkyně obrysy velikého města, srdce Čech, kamenné chlouby všech věrných, kteří s důvěrou hleděli ke kamennému stolci Přemyslovců; oslňující záře linula se z věží přeludu, z pohádky snů — a krvavé slunce zaplavilo obzor rudým požárem umírajícího dne —

To byla první předzvěst utrpení českého lidu, jeho slávy i otrocké poroby; a tehdy prý Libuše v nesmírném zármutku vzala zlatou kolébku svého syna i ponořila ji do hlubin pod vyšehradskými skalami, aby tam čekala dne, kdy král se narodí, z krve Přemyslovy, který by byl otcem dobrému lidu českému — Tu vypluje zlatá kolébka v onen den a svobodně budeme dýchati od těch dob vzduch českých rolí a hvozdů; nebude poroby, a mezi chudým lidem, který je jádrem národa a živí ty, kteří kdysi zapřeli svůj jazyk —

Paměti letí ozvěna starých zkazek, jež vnukové dědili od svých dědů a které přecházely po celá pokolení s otců na syny, kterým drobotina dětská naslouchala se zatajeným dechem při svitu smolných loučí a pryskyřičných dřev, kdy sněhy napadly a duly vichry nad šindelovými krovy zapadlých vsí pohorských —

Živila v nich ta prostá slova starých pověstí a mythů lásku a obdiv k památce zemřelých předků, kteří se klaněli bohům slovanským, kteří holýma rukama lovili divoké kance, nezkrocené samotáře černých hvozdů, kteří životy dávali za svobodu a štěstí své země, kde vyrostli, svých žen a dětí; věřili tomu, kdy jim srdce krvácela, kdy celý český venkov byl

KRÁLOVSKÝ VYŠEHRAD.

obrovskou hranicí, jejíž plameny a dým měly zahubiti poslední zbytky národa kdysi slavného, kdy soldateska cizácká honila se za nimi jako za zvěří po úkrytech lesů a skal, věřili tomu, že bude lépe —

Dým rodných vsí a krev zabitých bratří staly se olejem, který roznítil jiskru v plameny a ty u veliký požár; červánky vzešly a světla přibývalo —

Kdož by neznal osudy reků, spiatých tak úzce s historií celého národa!

Už tenkráte, kdy mythický dým obětních darů stoupal z posvátných hájů vyšehradských, měla staroslavná kapitol svého zpěváka, každým večerem struny jeho varyta rozezvučely se jásavou písní, a ti, jichž srdce zatvrdla v bojích proti přírodě, člověku i osudu, naslouchali se zatajeným dechem —

Pod vyšehradskými skalami plul tu na vlnách ostrov zelený, bohy požehnaný; staleté duby a lípy rozložité šuměly tu svými korunami, na sta ptáků hnízdilo vždy z jara v omládlých haluzích, obalených květem, a hebké traviny byly měkkým, vonným ložem —

A tu se svým varytem radoval se ze života Lumír, pěvec bohy nadaný; samota byla jeho družkou, píseň jeho chlebem, zelený trávník poduškou a haluze květné jeho oblohou —

S večerem, kdy mlhy spadaly a červánky zlatily vyšehradský chlum, zazněla jeho píseň; viděl ji, Libuši, které platily čarovné zvuky zlatých jeho strun, viděl ji zpod šumících korun svých stromů, jak s celým svým dvorem stojí na okraji skály a dívá se dolů, na letící vlny a ostrov, zahalený v podvečerním soumraku, ztichlý a zadumaný —

A tu zpíval —

Vkládal do své písně nepopsatelné kouzlo svých rodných niv a lesů, tu popěvek plný skotačivých rytmů jako ohlas horských bystřin tryskal z jásavých jeho akkordů, tu zase chorál staletých hvozdů chvěl se zmlklým prostorem, tu prostá píseň rolníkova vháněla slzy do očí užaslým posluchačům; a chodili lidé z širé dáli poslouchati zpěv Lumírův, sedali na březích Vltavy, jež kolem nich valila své vlny k sinému moři, a v srdcích jejich počala klíčiti láska ke zpěvu, duše jejich rozzpívaly se v jediné, mohutné písni s vyvoleným pěvcem —

A od těch dob prý — co Čech, to zpěv — od těch dob český lid je národem zpěváků a muzikantů —

Naposledy zazpíval Lumír, kdy za Libuší zavřela se skála vyšehradská, kdy veliká kněžna Čechů zavřela oči k smrtelnému spánku; tu prý, když zazpíval, kamení padalo s omšených skalních útesů a celý Vyšehrad třásl se ve svých základech — a pak — pěvec národa zmizel navždycky a s ním umlkly i kouzelné zvuky zlatých strun jeho varyta — —

Kdož by neznal pověsti o Bivoji, který holýma rukama kance napadl a přinesl živého na knížecí dvůr? Starý sekáč, smolou obrostlý, zle se

vzpíral a klapal zuřivě dlouhými tesáky, se kterých pěna stříkala, jak zvířetem zmítal šílený, běsný vztek. Tu Bivoj, rozkročiv se zplna, udeřil kancem, až to zadunělo — a v nejbližším okamžiku naběhl se zarytý samotář, slepý ve své zuřivosti, na břitké ostří meče —

Odměnou Bivoji za hrdinský jeho čin byl zlatý, bitý pás z rukou Libušiných a po čase — ruka Kazi, sestry velké kněžny —

Bivoj tím, dle pověsti, stal se praotcem rodu Hazmburků, erbu černé kančí hlavy.

Jací to musili býti lidé, kteří z tajemné roušky pověstí ožívají tu před našimi zraky k novému životu! Obři tělem, bohatýři srdcem, duší a láskou! Praotcové pokolení, jež věky měly přetrvati, zakladatelé státu, před jehož syny Evropa třásla se ve svých základech!

Horymír se svým Šemíkem, věrným druhem, zachraňujícím jej šíleným skokem s vyšehradských skal, první bohatýr, chránící selský lid ozbrojenou rukou, prototyp hrdiny, který nesnesl tíže jha na svých bedrech; jaká to krev kolovala v jejich žilách!

A Vyšehrad, šedivý stařík, se svými rozsochatými útesy mechy porostlými, s nějž ruka moderny přes všechno úsilí nedovedla setříti patinu stáří, stojí tu tichý a zadumaný, snící svou pohádku přeběhlých staletí; u paty jeho skal leží Praha, veliká, česká, srdce Čech, tepna Slovanstva — Viděl ji, jak vzrůstala z malých počátků, jak dřevorubci počali tu svoji práci, jak hvozdy panenské, jež Vltavu spínaly širokým kruhem, sténaly a klesaly pod ranami břitkých seker, jak věže její kostelů dotýkaly se letících oblaků. Slyšel chorál českého lidu, kdy korouhev svatováclavská třepetala se v čele sevřených řad, slyšel zvony bíti na poplach i dým spálených vesnic

viděl stoupati k zachmuřenému nebi; viděl Prahu, své dítě, jež rostlo pod jeho ochrannými křídly, viděl ji krváceti pod ranami její synů i hord najatých vrahů, zřel její slávu a věhlas dotýkati se třpytících se hvězd —

A když jeho úkol dokonán, když vyplnila se proroctví Libušina, stal se hřbitovem české slávy; na tichém hřbitůvku tlí tu v posvěcené zemi ve stínu cypřiši a smutečních vrb zlatá srdce velikých synů národa i jeho dcer —

Rok co rok otevírá se jeho země, aby přijala v sebe to, co smrt pokosila mezi českým lidem, co vyrvala nejdražšího mezi vzácnými květy slovanských duší; a tu prý, půlnoční dobou, otvírá se skála vyšehradská, a lev, který tam hlídá poklady Libušiny, vychází se svými lvíčaty a dívá se na Prahu a celý kraj, který tu leží ponořen ve spánku pod jeho tlapami, aby se dověděl, je-li už čas, aby dal znamení těm, kdož čekají ve skále, aby pomohli, až bude nejhůře — —

Dejž to Bůh, aby pomáhati nemusili — — *O. S.*

DĚVÍN.

Nad Zlíchovem u Prahy, naproti královskému Vyšehradu až do nedávna zřejmy byly ssutiny hradu Děvína. Původ hradu tohoto spjat jest s šerým starověkem dějin našeho milého národa. Hrad Děvín obklopen byl věncem temných, hlubokých hvozdů, které po levém břehu stříbropěnné Vltavy sahaly až k zápražím samotné, tehdá ještě knížecí Prahy. Nynější rozkošná zahrada Kinských a velebně na Prahu shlížející a ve vlnách Vltaviných se obrážející náš Petřín byly pouhým zakončením nepřehledných lesních oblastí. Jak se zdá, byl hrad Děvín starším sídlem pražské župy, pokud naše milá Praha ještě nestála, později snad byl i sídlem knížat českých před zbudováním hrdého Vyšehradu nad sráznými útesy skalními. Potom byl hrad Děvín opuštěn.

Než romantika, bujná fantasie starých kronikářů a lidových vypravěčů v dobách pradávných a pověsti o dívčích bojích obetkala jej čarovným předivem a vábným kouzlem hlavního jejich ohniska, jejich tajemného východiska.

Tak jemné tkanivo pověstí a bájí dalo vznik hradu Děvína od dívek, které se zde po smrti slavné kněžny Libuše, své to vůdkyně a vládkyně, trvale prý usídlily. Vůdkyní pak jejich stala se hrdá, v dívčích bojích českých proslulá a romanticky bezpočtukráte již reky péra i dláta i štětce zkreslená Vlasta.

A jak pověst nám dochovaná dále vypravuje, předsevzala si tato odvážná dívka vládnouti nad českou zemí. Proto vyzvala potajmu dívky a ženy, aby pobily své bratry a muže a opustily domácí, rodinný krb a k ní se přidružily.

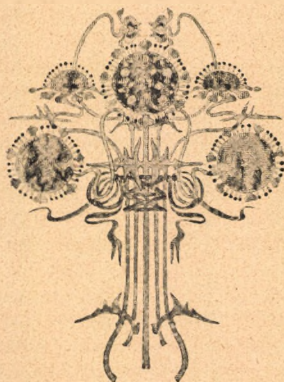
Takto pak vybudovaly si ženy a dívky pevný, prostorný hrad, který obdržel od slova „děva“ pojmenování Děvín.

Z hradu tohoto podnikaly dívky kolem Vlasty sdružené útoky a výpady proti mužům. Po mnohých a mnohých spáchaných ukrutnostech, kterých se v divoké své vášni dopouštěly, byly posléze přemoženy a jejich hrad Děvín propadl zkáze. Byl zničen a v ssutiny obrácen.

Tato výborně zpředená pověst vděčí bezpochyby původu a bájnému vzniku svému asi pouhému pojmenování hradu „Děvínem“ a rovněž i starým zmínkám o dívkách na hlučném dvoře kněžny Libuše, které byly cvičeny a vzdělávány „v soudnictví a soudcovských rozsudcích“, jak nádherná a mistrovsky utkaná báseň rukopisu Králodvorského nám líčí o soudě mezi rozvaděnými bratry Chrudošem a Šťáhlavem.

Staré báje pronikly a dosud vítězně pronikají moderním, surovým ovzduším. A byť byly jenom bájemi a pověstmi, přec jako purpur královský září a stkví se nad prachem moderní všednosti, tak ztrnulé, tak neživé a vodnaté,] bez knížecího roucha poesie a tichých křídel dojemné, krásné idyly pravého života.

Děvín rozpadl se v prach. Jen okolní stráně pějí o dívčím hradu posud věčnou, chmurně zladěnou píseň. *V. T.*

BUDEČ.

V údolí potoka Zákolanského, asi čtvrt hodiny od obce Zákolany, rozkládá se tichá dědina Kováry s blízkou železniční stanicí. Kováry samy jsou v době letní jakoby skryty pod hustým závojem svěžího, temně zeleného stromoví, které již z dáli vítá příchozího svým roztomile půvabným a přátelským vzezřením a svou přívětivou vzhledností. A opodál Kovár spatřuje vnímavý cestovatel a turista památnou, dějinně i národně proslulou, staroslavnou, posvátnou samotu Budeč, zlatý to stánek slavné minulosti české.

Co vzpomínek, co pověstí, co hrdosti a nadšení víže se v citově zladěné duši k tomuto posvátnému, historicky proslulému místu.

Vzácné toto místo na hrudi naší české vlasti oblétají duchové slovanských našich praotců a tajuplné zkazky z pravěkých dob zde šepotají. Sem obrací se často poutník český a prodlévá rád zde v tichém zadumání. Vždyť stála v Budči kolébka osvěty a vzdělanosti české již v dobách pravěkých, do kterých paprsek historie nevniká, kdy ještě předkové naši byli svoji a žili neporušeným životem slovanským, nám málo známým.

Toužebně pozírá posvátná Budeč k východu, kde mladší a šťastnější bratr její staroslavný královský hrad pražský jasným leskem svým září nad městem stověžatým. Naše milá, tak drahá a povždy nám svatá Budeč, pod jejímž jménem v ztlumeném akkordu rozezvučí se čarovné hudby tóny a v sladkém hlaholu zazpívají a zateskní nám nejjemnějšími šelesty a tajemným ševelem srdce struny, tyčí se na dosud dobře zřejmém a znatelném staroslovanském hradišti, které pozůstalo po knížecím hradu Budči, ve kterém české kníže Spytihněv I. zbudoval chrám sv. Petra a Pavla ve způsobě byzantsko-románské rotundy s polokruhovou absidou.

Z této památné a zajisté prastaré stavby původní dochovala se až na dnešní doby loď kruhová, ku které za dominování všemocné kdys a zbožňované doby románské přistavěna byla hmotná, mohutná čtverhranná věž. Absida v pozdější době ustoupila čtverhrannému kněžišti.

Chrám zbudován byl v poloze povýšené, uprostřed hradiště. Tak po staletí ovládal starobylý chrámek, který jest od roku 1800 děkanským, malé, útulné osady Budečsko-Kovárské, širé, romantické, hájové své přítulné okolí. Budeč byla prastarým českým hradem, památkou jest hradní skoro z nejstarších a proto s úctou a obdivem vzhlíženo budiž k naší, této nejstarší a nejdražší památce z našich dějin, která pozůstala nám po slavných předcích a prvních vůdcích našich, po našich českých knížatech!

Proč prchly a v zapomenutí takměř upadly naše ryzí, pravé české doby? A lepších se již za dnešní hrubě prosaické a bezkrevné doby sotva asi dočekáme!

Staroslavná, věkopamátná naše Budeč bývala druhdy hradem a velmi často vyhledávaným sídlem našich drahých českých knížat.

V tomto hradě, v tomto tichém sídle knížecím, pod tímto útulným krovem velebených vládců našich učil se i sám patron náš, náš český kníže slavné paměti, Václav Svatý, knihám slovanským.

A z těch dob jako zlatý pramen vine se dojímavá a přec tak ráda vyslechnuta slovanská pověst naše, že kdysi již v dobách nejstarších, bývaly

KAPLE SV. PETRA A PAVLA V BUDČI.

na staroslovanském hradišti tomto proslulé, slavné školy, jichž ochranci a budovateli byla prvá knížata česká.

Jako první zakladatelka, jako zářivý dějinný meteor vystupuje před námi i naše slavná kněžna a prorokyně velebná, naše věkožízná Libuše. Ta byla prý zakladatelkou a první ochránkyní naší staroslavné Budče. Zde shromažďoval se výkvět českých vůdců, zde výmluvností a vladařským důvtipem trůnila a zářila naše první, zbožňovaná kněžna Libuše. Hrad byl zprvu dřevěný a valem chráněný, v pozdějších pak dobách pozbyl významu, až posléze zanikl ve XIII. století.

Od roku 1262 byl hrad Budeč duchovenstvím probošta a kapituly Vyšehradské, v potomních dobách připadl ke statkům nejvyššího purkrabí českého. Vše zmizelo jako luzný sen a jen to, co zbožným Spytihněvem na této skalnaté obrovské mohyle založeno bylo za dávnověkosti, přečkalo bouře a věky. Pověstí stala se Budeč památnější než dějinami. Známý kronikář Hájek ve své kronice české vypravuje na listu 4:

„Lid ten český veliku chuť majíce ku pánu svému Krokovi, a viduce jeho velikomocnost, jemu poctivost a bezpečnost, aby činili všemi obyčeji obmejšleli. Dne jednoho sešli se na dvůr Černoušův a odtud do Ctinovsi společně přišli a pánu svému mnohé věci buduci skrze Slavboje, syna Lesyslavova předkládali a při konci jeho to pověděti rozkázali, že su se o to usnesli a na tom zůstali, aby v městě slušném a bezpečném město i hrad postavili, proto, aby on, Krok, jako pán jich na hradě seděl a oni pod ním jako poddaní, aby v městě obývali a odtud jich, aby se žádná škoda ani hanba nestala. Krok znamenav jich býti slušný úmysl, dal jest k tomu své povolení. Tu oni hned bezprodleně vyvolivše místo jedno dosti na vysoké hoře, všedši tam příkopy lámali, valy dělali, domy, jimž Budy říkali i hrad ze dříví stavěli. Hradu i města Budeč převzděli.“

První tato zpráva o založení Budče postrádá jako tradice ovšem historických dokladův. Není však příčiny, proč bychom pochybovali, že hrad i osada Budeč hned za dávných dob prvních vévodů pohanských Přemyslovců byly založeny. Jisto je, že za báječných dob Krokových a Libušiných byla na Budči škola. Bylať tu škola pohanská, připravujíc cestu věrozvěstům křesťanství.

Jiná národní tradice dochovala nám jména některých, školu navštěvujících paniců a panen. Ve škole té prý vyučováno Lešínem Budkem, hádačem nad jiné proslulým v obětování bohům a věštbám prorockým, což pokládáno v dobách tehdejších za největší moudrost a učenost. Kdybychom chtěli zvěděti, jaké bylo asi živobytí na Budči, musili bychom odložiti všechny historie a chopiti se rýče. Jen zkoumání archaeologické může nám objasniti první listy dějin Budečských. Není místa v Čechách tak starobylého jako hradiště budečské se svým kostelíkem, neboť jest to památník srdci českému tak milý a vzácný, stojící na počátku dějin křesťanských!

Zapadly časy, odvanuty byly zubem času i výmluvné památky, očití svědci. Ničivá doba nešetřící ničeho a nikoho zhlodala i původní hrad Budeč. Vše dovedla řádící a pustošící doba zničiti, ztrouchnivěly pod jejími deptajícími spáry i drahé památky původní i pozdější; než všemocná ničivost doby nemohla se dotknouti jedné věci — světlé, slavné památky naší kněžny Libuše a bílé peruti dochované nám pověsti, že zde, v těchto místech dlela a učila se, vládla a přemýšlela, odpočívala a k novým vznešeným svým činům vladařským svědomitě a vroucně připravovala se první naše slovanská kněžna, nesmrtelná, velká naše Libuše! *V. T.*

OKOŘ.

OKOŘ.

okresu smíchovském, níže vsí Čičovic a Čičoviček, jejichž okolí ode dávna slyne rozmanitými důležitými nálezy archaeologickými, v širokém údolí rozprostírá se zmlklá, tichá víska O k o ř. Zrovna u nohou této roztomilé vísky rozkládá se velký, avšak mlčenlivý rybník a občasný šum hojného jeho rákosí ovívá bílé skráně domků rozesetých po mírném návrší nad rybníkem a při svém rozradostněném celování vypravuje jim vždy tak rád staré báje.

Poblíže vsi Okoře, skoro v jejím náručí, na jejích loktech přívětivě kynou nám již z dáli malebné, důstojně se rozhlížející zříceniny velikého kdysi hradu Okoře.

Mohutný, věkovitý památník, který dočekal se celých dlouhých, mnohdy rozvášněných a jindy zase ponížených a ztruchlých staletí.

Z hradu Okoře zachovala se polovina věže, ve které jsou doposud zbytky kaple, v jejíchž oknech jsou kružby ze XIV. věku. Kromě toho jest zachována část paláce ze XVI. století, dále obvodní zdi a něco málo budov méně důležitých.

Ves Okoř rozkládající se zrovna pod rozvalinami hradu Okoře připomíná se již roku 1228. jako zboží kláštera sv. Jiří. Za krále našeho Karla IV. náleželo zboží Okořské patriciovi pražskému Františku Rokycanskému, jenž, jak se pravdě podobá, hrad Okoř snad sám založil. Po něm držel Okoř syn jeho Jan st., který tu měl purkrabího Jindřicha Zubáka.

Od roku 1414. Okoř náležel Mikuláši z Prahy, nejvyššímu písaři, který měl zásluhu o vydání dekretu kutnohorského. Před svou smrtí roku 1416. postoupil Okoř Jindřichovi Leflovi z Lažan, hostiteli Mistra Jana Husa na Kozím a Krakovci. Týž prodal hrad roku 1416. Ludvíkovi z Prahy, který přidržel se katolíků, začež byly jeho statky od Pražanů ujaty a hrad Okoř darován Václavu Cardovi z Petrovic. Potom hrad Okoř měnil často své držitele.

Okoř byl tedy zbudován asi uprostřed XIV. století, a jak staré zápisy a jiné toho druhu písemní památky dosvědčují, vystavěl jej měšťan pražský F r á n a R o k y c a n s k ý, který se též psal podle tohoto hradu.

Hrad Okoř doznal však již roku 1499 důkladné a rozměrné přestavby. Jeho vysoká věž a rozložité zdi s hrdými cimbuřími s povýšeného místa svého sebevědomě a bezstarostně rozhlížely se po dalném okolí, nenuceně hovořily s blízkými bory a důstojně, majestátně přijímaly nevinných země dítek hold, která pestře zbarvené, rozveselené hlavičky své skromně a po-

nížené ukláněla z blízkých niv a lučin, strání a návrší, hájů i borů před velikánem kamenným, dovednou rukou architektonického umění oživeným a produševnělým. A hrad Okoř u vědomí své mohutnosti, svého neobmezeného panství nad širým okolím s líbeznou elegancí a uspokojením přijímal něžné výlevy sněžných i čarovných kvítečků. Blahosklonně přijímal kouzelný hold, plný něhy nejkrašších dětí naší dobrotivé, staré matky Země. A čas míjel, ronil mnohdy slzy, jindy jásal, plesal, hýřil, zpíval a prchal v nekonečnou, neznámou dáli . . . .

NADVOŘÍ HRADU OKOŘE S HLAVNÍ VĚŽÍ.

Roku 1649. připadl hrad Okoř Jesuitskému semináři u sv. Klimenta v Praze. Potom krátkou dobu ještě žil, těšil se plným životem, pil bohatým douškem z přírodních krás a pokladů kolem sebe nahromaděných a s mateřskou láskou sobě štědře nabízených. Po rozmarném a začasto i rozmařilém, změkčilém životě svém upadl v nemilost doby a zakusil za své dřívější přátelské chování a svou vzácnou, avšak nedoceněnou pohostinnost jenom nevděku, opuštění, zloby a nepřátelství lidí i vratké přízně času.

Hrad Okoř pustl a roku 1679. byl již nadobro opuštěným a zpustlým. Dnes jen chmurně zírá v kraj vysoká, bortící se věž a mohutné, pobořené a rozpadávající se zdi.

Dnes jen málokdy zahučí kolem hradu Okoře bujarý, silný život. Jen někdy dopřáno jest sesmutnělým rozvalinám a věži shasinající již životem, aby naslouchaly vášnivým řečem a českým burácejícím slovům řečníkovým, jenž v záři nekonečného jasu slunečního, ve volném, svobodném a tak čistě rozvlněném vzduchu mluví k početnému zástupu, dychtivě a vzorně naslouchajícímu jeho vývodům, jeho fluktuaci slovní, jeho deptající kritice... To jest dnešní život mohutného kdysi hradu Okoře. A málo jest těch, kdož s plným pochopením jeho někdejší velikosti spěchají k této české naší památce, aby četli ve velikých dějinách našeho národa.

Věnec rozmanitých zkazek uvila doba hradu Okoři na věčnou pamět a zkrášlila tak jeho zkomírající život dnešní. Jen v blízkém okolí, na tiché nivě české orající člověk ve chvíli svého odpočinku rád vypravuje pozorně naslouchajícímu návštěvníku o mnohém tom krásně znějícím, dojemném a přec tak idylicky zbarveném úryvku ze starých, kouzlaplných tajů a pověstí. *V. T.*

LEVÝ HRADEC.

Za Roztoky v okresu smíchovském, na levém břehu Vltavském, u obce Žalova, na třech stranách jsouc hlubokým, srázným svahem obklopeno a pouze na jedné straně souvisíc a splývajíc s okolní rovinou, zdvihá se proslulé staroslovanské hradiště se svahy druhdy rukou a pílí lidskou uhlazenými, na kterém stával za nejprvnějších dob historické paměti naší knížecí týn český Levý Hradec, jak se zdá asi druhé to hlavní sídlo knížat kmene českého.

Stojíme zde v pravdě na nejstarší posvátné půdě prvních našich slavných předkův, ocitáme se bezděčně na staroslovanském místě, které v nejstarších dějinách našich slavně připomíná se již z doby boje mezi Neklanem Pražským a Vlastislavem Luckým neboli Žateckým, vojvodou Lučanů.

Kníže Lucký, Vlastislav, chtěl býti pánem samostatným a samovládcem českým, i vzbouřil se proti knížeti Neklanovi a vpadl vojensky do knížetství Neklanova. Kníže Neklan musil před Vlastislavem ustoupiti a pevně se proti němu v Levém Hradci uzavříti. Avšak statečný Čestmír, jenž byl postaven v čele vojska knížete Neklana, vytáhl proti Vlastislavovi a porazil jej na hlavu v krvavé bitvě nedaleko Turska. Vlastislav sám byl v krutém tomto boji od Čestmíra zabit.

Dějiny oživují zářným světlem svým naši paměť. Posvátná půda Levého Hradce byla již v prvotních, historicky pro nás dosud zamželých dobách českou krví hojně skropena. Kdo by v úctě a pokoře nesklonil bezděčně šíji svou před místem tímto, drahou krví našich předků napojenou?

Levý Hradec vznikl za dob nejstarších. Směle můžeme tvrditi, že zbudován byl v týchž asi dobách, ve kterých vznikl Tetín nad Berounkou, hrad Kazín u Zbraslavě a Budeč u Zákolan. Jak zářivá historie obetkává staroslovanský knížecí tento týn!

Sám kníže Bořivoj I. zde sídlíval a v živé paměti národa našeho jest podání, že na tomto místě zbudoval krátce po svém pokřestění první kře-

LEVÝ HRADEC.

ťanský chrám, papeži sv. Klimentu zasvěcený, jehož tělo sv. Cyrill přinesl ze země kočujicích Chazarů.

Ještě roku 982 byl Levý Hradec sídlem knížecím, kde držán byl i sněm, který zvolil na stolec biskupský Vojtěcha Svatého. Brzo potom byl však pohříchu hrad tento opuštěn a hradiště s okolím stalo se zbožím jeptišek Svatojirských na hradě pražském, jimž bylo sice za dob válek Husitských odňato, ale roku 1597 opět navráceno.

Z někdejšího knížecího hradu .zachoval se až na naše doby jediný filiální chrám sv. Klimenta. Původní rotunda zničena a zbořena byla roku 1401 císařem Jindřichem III., chrám sám byl však obnoven, načež ve století XIII. po prvé a roku 1684 v nynější prosté barokní podobě byl přestavěn.

Zdá se býti zcela určitým, že Levý Hradec s okolím svým býval za prvních slovanských dob velikým pohřebištěm, čemuž znamenitě a případně nasvědčují i jména Podmoráň a Žalov. Bohužel velepamátné a dějinné místo toto nehrubě jest známo dnešnímu pokolení lidskému, ačkoli památný kostelík sv. Klimenta s nízkou svou hmotnou věží se vzdušné výše své poskytuje turistovi a návštěvníku tohoto posvátného místa vděčně velebného a nádherného pohledu na rozvlněné, širé okolí a probouzí tak bezděky v hlavě naší tiché vzpomínky na nejstarší období národního života našeho!

Teskná, zádumčivá to místa, kde němé, lyšejníkem obepiaté kameny — šedé a zvětralé — hlásají nám pozdním vnukům staré zvěsti, přes které přehnala se mnohá zpěněná a kalná vlna a ve vnímavé duši dnešního návštěvníka zanechávají jen rmut a šeď po světlých, velebných a knížecích dobách českých!

Historie, to zrcadlo čisté a nepředpojaté Pravdy, ten živý a plastický obraz věků minulých, jasnou září a světlým paprskem svým osvěcuje nám záhady bludných dohad. Historie ozařuje nám divným, ale příliš ostrým světlem velkou Pravdu a vtírá se silou svou v naše resignované již tváře.

Bohužel....

Doby jdou klidným, pevným svým kročejem dále a jak to v tom našem českém životě již od staletí bývá, zapomíná se u nás na naše doby nejdražší a nejposvátnější.

Rozvaliny neznatelné odpočívají tedy zde dále. Málokdy zabloudí sem noha cizincova. Jen okolní stromy a omšelé balvany sní veliký svůj sen a zelená ještěrka a pták, plachý a přeletavý, jsou jedinými jejich hostmi, kteří ani šelestem, ani táhlým hvizdem nevyruší tajemných zvěstí dávných zkazek, dřímajících teď v smutných a zadumaných zdech milého, bázlivě se skoro rozhlížejícího zdejšího kostelíka. *V. T.*

ZVÍKOV.

ZVÍKOV.

vtoku Vltavy s Otavou zlatonosnou, v kraji plné romantických půvabů, že sotva bys našel místa krasšího po celém království, stojí koruna českých hradů, staroslavný Zvíkov. Maně si vzpomeneš v tom zátiší českého ráje na pohádky dětských let, kdy jsi je slýchal vypráběti za nevlídných, studených zimních večerů, kdy tvojí duší letěly obrazy začernalých zámků a nedostupných hradů, kdy mlžné předivo kouzla, jež nad nimi rozprostřely v prostých těch historiích starých povídkářů nadpřirozené bytosti vil a dobrodějných skřítků se zlatými korunkami na hlavách, omamovalo tě nevylíčitelným půvabem, kdy srdce bila rychlými údery a oči se jiskřily vnitřním vzrušením — —

Zřel jsi v duchu nořiti se z mlh štíhlé věže a zubatá jejich cimbuří, odkud princové na větrných svých koních letěli za svými švakry, hvězdami a sluncem, pod azurovou klenbou o závod s bílými oblaky; na vysoké skále, plné rozsochatých útesů a zejících prohlubní, kde smrt číhala se svojí kosou, na jasném vrcholu u samého nebe hradby a valy z obrovitých kvádrů, pohádkových obrazů — kolem do nedohledna pruh modravých, šumících hvozdů jako tajůplná skrýš, kde lesní ženky tančily za svitu hvězd a měsíce. —

Nevystihlým půvabem hovoří k tobě ty staré zdi, na kterých přeběhlá staletí vyryla svoje runy, jako vráskami zbrázdí čelo starcovo; dech se ti v prsou zatají, když si vzpomeneš, že každý z těch kamenů, jež tu vidíš na-

HLÁSKA S HLAVNÍ BRANOU NA ZVÍKOVĚ.

ZVÍKOV.

kupeny v hromadách, drolících se vichry a pukajících mrazy, je kusem historie — —

Původ Zvíkova položen do časů předkřesťanských, kdy dým zápalných obětí stoupal k modré obloze po veškerých našich vlastech; tenkráte stával asi na skalnatém ostrohu mezi dvěma řekami, na místě, jež samo vybízelo k opevnění a polohou svojí bylo skoro nedobytno, mohutný, dřevěný srub z netesaných klad, jak předkové naši tehdy stavěli.

A lidová pověst ti řekne, kdo byl zakladatelem.

To dcera Čechova z lásky k muži, kterému se byla zasnoubila před bohy věkožíznými, uprchla do zdejších lesů a skrývala se před rozhněvaným otcem; žila tu se svým manželem v dřevěné chatrči lesní, sroubené z hrubých klad, kořínky bylin, jež nacházeli pod korunami panenských hvozdů, byly jim potravou, vonné květy vřesných zvonků hebkým ložem a ptačí popěvek, kdy den se rozsvítil, první modlitbou. — A děti jejich honily se přes kořeny starých jedlí, vily věnce z pomněnek, jež vroubily břehy šumících bystřin a toulaly se, svobodny jako ptáci, za čtveračivým popěvkem kukaččiným, nebo se shlížely v stojících, tlících vodách jezírek a tůní, porostlých bílými květy leknínů.

V těch místech praotec Čech, žena se za jelenem, se stezky sešel a bloudil bez rady a cíle; a tu vidí v pralese dvě děti, jež se za ruce vedou a skotačí jako veverky. Kryt stínem stromů šel jim ve stopách a před chatrčí vidí svoji dceru, již měl za ztracenu, kterak se s nimi laská a nazývá je nejsladšími jmény, která vymyslila svým miláčkům; i nebylo více hořkosti proti vlastní krvi v srdci Čechově; odpustil vše a když pak zval mladé manžele, aby s ním sdíleli strasti a radosti vladařského života, byla mu odpovědí prosba, aby je zanechal v těch místech, kde si byli zvykli.

A na tom místě vystavěn z rozkazu Čechova dřevěný srub, jemuž dáno bylo jméno Zvykov.

Dle jiných pojmenován hrad od zvuku, který vzniká šumotem sbíhajících se zde řek; poukazovalo by k tomu i německé jméno Zvíkova, Klingenberg, kterým překřtěn za doby Václava I. v prvé polovici XIII. stol. Tenkráte bylo tu živo v těch kamenných zdech; hluboké hvozdy, táhnoucí se širokým pruhem, jako zelený prsten kolem sídla králova, poskytovaly útulku divoké zvěři i ušlechtilým paroháčům, z nichž mnohý tu klesl uštván smečkami cvičených psů i pod ranami břitkých oštěpů.

Tou dobou zapsáno jméno Zvíkova poprvé v historii českých králů; tu vězněn v podzemním sklepení mladý orel, rozvírající svoje perutě poprve k závratnému letu za přeludy slávy, vévoda Přemysl, později král Přemysl II., kterého lid nazval bohatýrem železné ruky a zlatého srdce.

Husitské bouře převalily se šťastně přes kamenné věže Zvíkova, mraky zlověstné, jež táhly se jako hejna krkavců nad celou českou zemí, tříštily se o jeho hrdá cimbuří, nezanechávajíce stop na jeho kamenném těle.

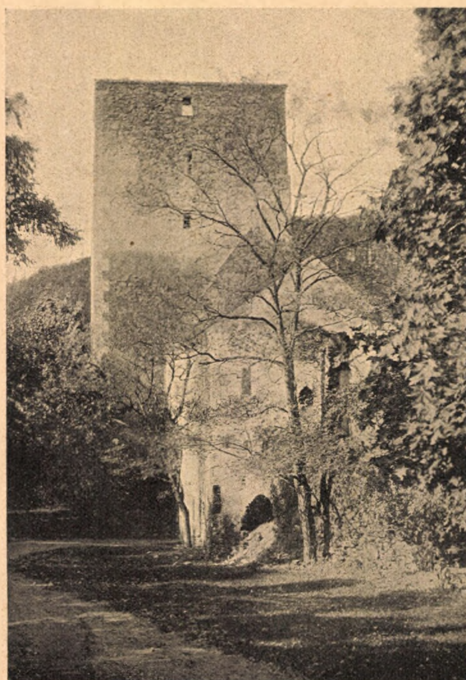
Znaky erbovních pánů, kteří tu byli sídlem, střídaly se za ta staletí na jeho arkýřích a podjezdech, celé generace žily tu a hynuly pod klenutými stropy, aby jednou ožily ve vzpomínce snílka, který se zadumá mezi těmi zdmi, jež zvolna obrůstá mech a plazivé výhonky ostružin a divokého břečťanu.

Koruna českých hradů!

Jak málo z toho zachováno, co bylo kdysi chloubou a pýchou celých staletí!

O staročeském Zvíkově historické zprávy se nám nedochovaly, ale že byl hradem nad jiné důležitým, vysvítá z toho, že v dobách kdy předkové naši na jiných hradech spokojovali se ještě budovami napořád dřevěnými, zbudována byla na Zvíkově uprostřed hradiště „dílem římským“ pevná kamenná tvrz v podobě mohutné čtverhranné věže, která byla jádrem staveb hradních. Stalo se to patrně asi ve století XII. V minulém století, kdy chatrné zprávy římských dějepisců o Bojích a Markomanech ve vlasti naši z míry byly ceněny, nazvána věž ta Markomankou.

Okolí hradu Zvíkova bylo zbožím panovnickým, a když komora královská v XIII. století věnovala pozornost těžení zlata v Pootaví, nabyl i hrad Zvíkov zvýšeného významu a byl patrně záhy opevněn i hradbami kamennými, při čemž provedena i okrouhlá hláska střehoucí tam, kde hradiště

ČERVENÁ VĚŽ NA ZVÍKOVĚ.

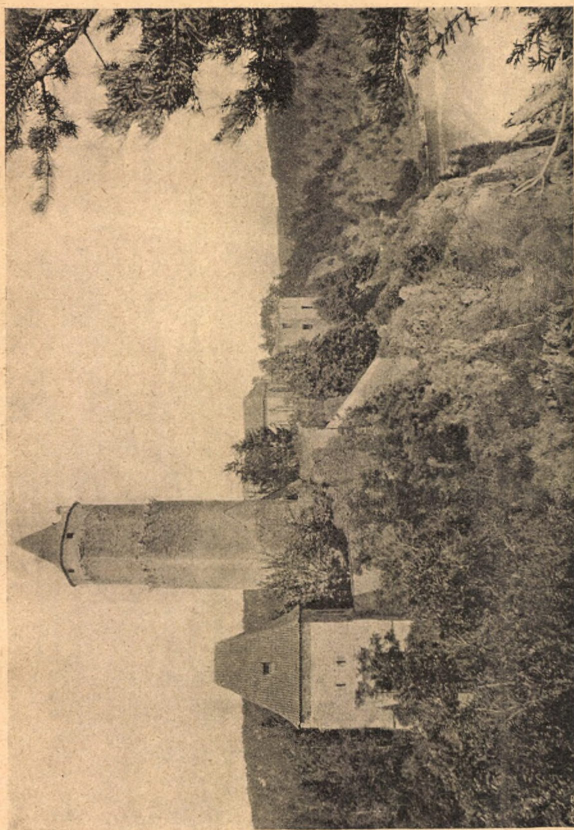
jest nejužší a kde příkré skalní stěny od obou řek se skoro sbližují, přístup do hradu se strany jižní. Jako všecky podobné věže mívala původně vchod vysoko umístěný, tak, že byl k němu přístup jenom po žebříku, nyní však upraveny jsou v přízemí, kde jindy bývalo „hrůzné vězení", tak zvaná hladomorna, dřevěné schody do prvního patra, odkud po starých kamenných schodech v tloušťce zdi přicházíme do druhého patra a dále potom opět po schodech dřevěných do třetího, kolem něhož původně bývalo dřevěné podsebití, ze kterého zbyly jen kamenné krakorce. Až sem

VNITŘEK KAPLE ZVÍKOVSKÉ.

sahá původní stavba. Roku 1554. byla věž zvýšena a opatřena kůželovitou prejzovou střechou. V tomto omítnutém nástavku, jenž ozdoben jest malovanými erby rožmberským a švamberským a cihelným římsem, býval byt hlásného. Dnes jest odtud přerozkošná vyhlídka na širou krajinu okolní.

Mezi hláskou a klínovitou baštou nad Otavou, tak řečeným Krahujcem, jest vnitřní, okrouhle překlenutá jižní brána, kterou se vchází do malého parkánu zakončeného vnější jižní branou zbudovanou v polovici XVI. věku. Při poslední opravě dostalo se jí malebné valbové střechy. Před touto branou jest hluboký, dílem ve skále vytesaný, dílem vyzděný příkop, přes který býval původně most zvedací, který však ve století XVIII. nahražen byl nynějším mostem kamenným k vůli silnici, která tudy vede blízkou osadou Karlovem k Oslavi a dále k Písku.

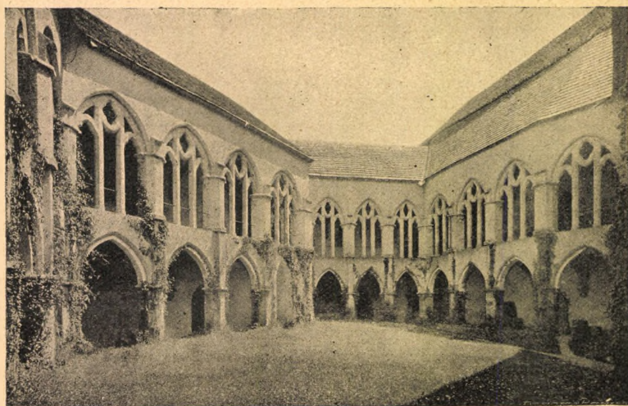

ZVÍKOV (od jihu).

Veliké zdejší hvozdy vábily sem i krále české. Sem zavítal i král Václav I. honbě a lovu se zvláštní zálibou holdující a na jeho rozkaz a pro něj byl tu na sklonku první polovice XIII. století vedle starší tvrze zbudován nový nádherný palác, prostranné a věru důstojné sídlo královské.

V těch dobách proslul hrad Zvíkov i v dějinách našich. Roku 1249. byl zde uvězněn syn Václavův Přemysl na rozkaz otcův.

Když pak tento jako Přemysl II. po smrti otcově r. 1253. trvale se ujal vlády, nepozbyl Zvíkov svého významu, což jest nejlépe patrno z toho, že král sám často tu prodléval a purkrabím ustanovil jednoho z nejvěrnějších svých dvořanů Hirza, kterému r. 1265. svěřil i založení Českých Budějovic.

NÁDVOŘÍ ZVÍKOVSKÉHO PALÁCE.

Roku 1307. ocitnul se Zvíkov zástavou v moci pánů z Rožemberka a byl teprve za Karla IV. vyplacen a koruně navrácen. Karel sám roku 1352. a opět r. 1356. nějakou dobu na hradě pobýval, podobně i roku 1394. syn jeho Václav IV.

Ve válkách husitských královská posádka na Zvíkově šťastně uhájila hradu proti Táborům, později však král Zikmund obávaje se, aby místo tak důležité nedostalo se přece do rukou nepřátelských, postoupil roku 1431. Zvíkova Oldřichovi z Rožemberka, který hrad značně a důkladně opravil. V opravách hradu pokračovalo se i za synů jeho Jindřicha a Jana z Rožemberka.

Za krále Jiřího pokoušeli se Písečtí a Vodňanští marně ztéci hrad tento.

Když pak Jan z Rožemberka zemřel, prodal syn jeho Jindřich zboží Zvíkovské roku 1473. panu Bohuslavovi ze Švamberka. Tento znamenitý český pán dal palác na hradě s velikým nákladem obnoviti a malbami ozdobiti. Ale ještě více stavělo se tu v polovici XVI. věku.

Velkou úlohu hrál posledně Zvíkov v odboji českých stavů proti Ferdinandovi II. Petr ze Švamberka obsadil tehdy hrad branným lidem, a když po bitvě bělohorské císařští již celé země se zmocnili, držel se Zvíkov ještě dlouho, vzdoruje úporně a hrdinně obléhajícím. Teprve když posádka nemohla se již odnikud nadíti pomoci, vydala v říjnu roku 1622. hrad císařským.

Panství Zvíkovské bylo potom prodáno Janu Oldřichovi knížeti z Eggenberka, který dal zpustlý hrad opět opraviti. Když po vymření rodu Eggenberského dostalo se roku 1719 panství knížecímu rodu Schwarzenberskému, byl Zvíkov již tak zpustlý, že roku 1718 v severní části hradu hlavní zeď se provalila a roku 1719 klenby ve východním křídle paláce se snésti musily. Hrad zanedbávaný scházel rok od roku.

PŘÍZEMNÍ ARKÁDY ZVÍKOVSKÉHO PALÁCE.

Značnou péči hradu věnovali v potomních letech uměnímilovný kníže Karel, později vítěz u Lipska roku 1813., dále nástupce jeho kníže Karel II. Skutečným pak obnovitelem hradu Zvíkova stal se blahé paměti kníže Karel III., který od roku 1880 pomalu, ale soustavně a nákladně obnovoval starý palác královský, který aspoň občas může hostiti i vznešenou rodinu knížecí.

Stojíš tu v bílých arkádách nádvoří s pocity tísnivé lítosti; hrobové ticho pod gothickými oblouky loubí, kde druhdy rušný panoval život a shon; prázdnota zeje z prostranných dvorů, kde zvonily kdysi podkovy bujných ořů a zvučely polnice a zněly trubky heroldů.

Vmysli se na chvíli v ty doby, kdy král se svojí družinou zavítal na staroslavný Zvíkov!

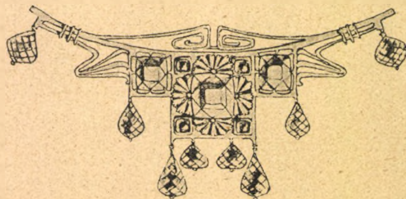
Lesk brnění a bitých pásů, vlající pera na přilbicích pánů erbovních, ryk koní a třesk mečů, zvonících o kameny dvoru, jaký to musil býti život, jak tepna bila tu rušnými údery!

Takový jest už běh osudu — nic není věčného pod nezměrnou klenbou nebeskou — hyneme, aby po nás přijíti mohli ti, kdož mají stejné právo k životu; roky letí, letí nad našimi hlavami jako bouře v oblacích, zub času hlodá svými čelistmi na tom, co věky přetrvalo, ale žíti už nebude.

Kamenná těla skalních kolossů rozpadnou se v prach, ornice pokryje ta místa, kde druhdy perutě jestřabí šuměly větrem a ruchadlo zkypří tu půdu, velikou historií, aby vydala užitek stonásobný.

A oráč, který tu půjde brázdou, řekne ku svým dětem:

Tu žili kdysi ti, již meče ostřili a pluhům dali rezavěti. Rozsévali svár mezi svými syny — a hle — co z nich zbylo — prach a popel. *O. S.*

ORLÍK.

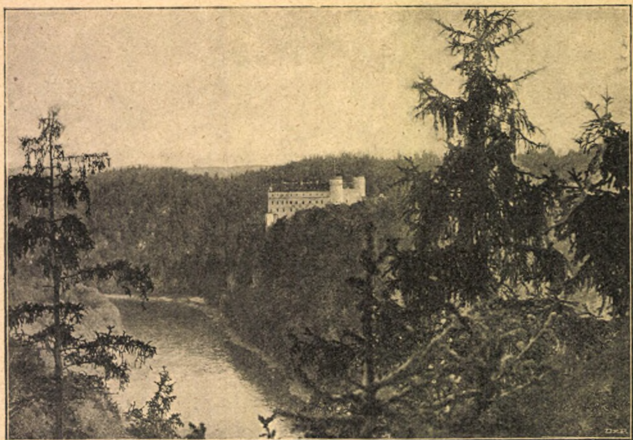
Nad Vltavou, na výšině zelení porostlé, vypíná se v úchvatné, zářící a skvoucí se kráse hrad Orlík, zachovaný dosud tak, že rodina Schwarzenbergů, které náleží, může tu míti útulné, pohodlné sídlo uprostřed smaragdově temných, nádherných lesů, nad svůdným a rozmilostněným a stále veselým tokem bezstarostné Vltavy.

Hrad Orlík s kaplí Jména P. Marie, ke kterému přináleží bohatý a luzný velký lesní park, strmí jako hrdý grand v krajině mirovické, poblíže farní vsi Starého Sedla.

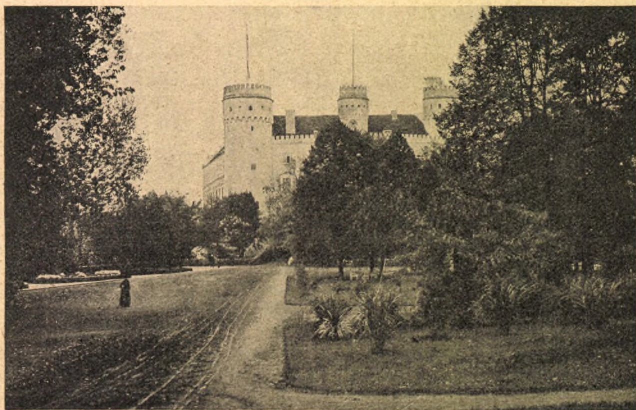
Tento hradní koryfej v nádheře i lesku, v postati i rozměrnosti vznikl již za Karla IV., který roku 1356. jej dal Jetřichovi, biskupu mindenskému a kancléři království Českého, roku 1360. Jetřichovi z Portic, roku 1367.

ORLÍK.

ORLÍK (od západu).

ZÁMECKÝ PARK NA ORLÍCE.

pak Hynciku Pluhovi z Rabštejna, který směnil hrad Orlík za hrad Boršengrýn se Sigmundem Hulerem, milcem a podkomořím krále Václava IV.

Sigmundův bratr Ondřej prodal hrad Orlík roku 1408. Petru Zmrzlíkovi ze Svojšina, v jehož rodě zůstal až do roku 1514. Toho roku získal koupí hrad Orlík pán Krištof ze Švamberka.

Český pán tento účastnil se povstání stavů českých proti rakouskému císaři Ferdinandovi II., začež propadl statky své i hrad Orlík, který postoupen byl roku 1623. pánu Adamovi ze Šternberka, dne 13. listopadu 1623. panu Janu Oldřichovi knížeti z Eggenberga, který roku 1624. připojil k němu i nádhernou perlu českých hradů, památný Zvíkov.

Po vymření rodu Eggenberského dostalo se dědictvím hradu Orlíka i s veškerým zbožím knížecímu rodu Schwarzenberskému, a to roku 1719. Adamu Františkovi knížeti ze Schwarzenbergu, z jehož potomků Karel Filip kníže ze Schwarzenberga založil druhou větev tohoto knížecího rodu, která podle hradu Orlíka sluje větví orlickou.

Hrad Orlík stal se takovýmto způsobem nejen střediskem rozsáhlých panství knížecího rodu Schwarzenberského, ale i oblíbeným útulkem knížecího panstva, které na jeho výzdobu a okrasu nelituje ani nejznačnějších nákladův.

Na tomto znamenitém architektonickém památníku hradním narodil se dne 30. října 1862. JUDr. Bedřich kníže ze Schwarzenbergu, proslulý zastance práv království Českého. Odtud psal se i staročeský známý rod Zahořanských z Vorlíka, z něhož proslul zejména Pavel Zahořanský z Vorlíka, který byl již roku 1600. nobilisován.

Nádherná příroda českého jihu uplatňuje se kolem hradu Orlíka v podivuhodné harmonii a nevystihlé vznešenosti. Již sám divukrásný střední tok Vltavy, který zpívá nebeské hymny, pohrává si a dovádí se svými vlnkovitými háďaty, která skotačí tak rozradostněně a rozpustile pod nejsladšími polibky smavého letního slunce, které zde v tomto skalnatém chrámu velebné přírody, v tomto božsky inscenovaném zákoutí, v ovzduší vonné lesní pryskyřice a při zkázkovém koncertu výtečných lesních zpěváckých virtuosů, jakoby zúmyslně zahýřit chtělo démantovou září svých zlatých vlasů.

A Orlík jako věrně proslulý, vždy vlídný a ke všem turistům láskyplný s majestátního skalnatého trůnu svého shlíží s dojemnou dobráckou svou tváří na hovornou a bystře se kroužící a proplétající svou družku — naši českou Vltavu.

Jaký vrcholně básnický zjev, jaký nebesky dokonalý obraz, jaký fantom vznešenosti a podivuhodnosti přírodní! Vše tak živé, tak smírně laskavé a dobrotivé, tak tiše zladěné a věčně mladou krásou a dětsky nevinnou něhou prodchnuté, jakoby Bůh sám stánek k odpočinku svému si zde připravil.

ORLÍK.

ŽEBRÁK.
V POZADÍ TOČNÍK.

Takovou bajkovitou scenerií pochlubiti se může královsky vznešený hrad Orlík. A na návštěvníka, který v plném údivu vzhlíží k hrdě týčícím se věžím hradu Orlíka a zpíjí se skoro nevědomky a bezděčně zladěností a sebevědomím velkolepé stavby, která nad ním v obrovitém trči rozpětí, zavane atmosféra bájeslovných dob a celým nitrem jeho prochvívá nevýslovná rozkoš hebkých pocitů usmířenosti a vděků.

A zvučná, nejkrásnější a nejluznější hudba ve slastných rytmech, která doléhá k nám z vonných lesních strání, vykouzluje v duši turistově mystické rozkoše a operlené slasti poetické lásky. *V. T.*

ŽEBRÁK.

Čtvrt hodiny od vlídného a útulného královského komorního města Žebráka, směrem severozápadním, na ostrém skalnatém hřebeni drobového slepence, v rozkošné a půvabné kotlince, pod Zámeckou horou a Kraví Hůrkou, obklopen stříbrným věncem menších rybníků v teskném snění, jakoby ponořen v dějinnou a slavnou svou minulost, tyčí se sřícený h r a d Ž e b r á k.

Královská sláva a nádhera jakoby ještě dnes vrhaly svůj zářivý záblesk a svou zlatistou clonu na omšené, opuštěné zdi.

Kdysi hradem jsa pevným s dvojím nádherným palácem, obetkán utěšenou a ztichlou kotlinkou a vrouben přepevnými, hrdými hradbami a chráněn a bděle opatrován dvěmi mohutnými věžemi jako věrnými, ostražitými a věčně bdícími strážkyněmi, dnes jen ve vzpomínkách svých žije.

Marně dnešní, dosud zbylé a stále královsky hrdé, mohutné trosky vznešeně pyšnících se dvou věží odolávají hlodajícímu, zavile urputnému, nevraživému, zlovolnému zubu času. Smrtící a zkázonosný dech letícího času dotýká se bez ostychu, nevlídně a skoro brutálně čistých, oduševnělých a aristokraticky ušlechtilých skrání mohutných dosud trosek, které teskně k nám shlížejí. Truchlá epopej! A marno jest všecko vzpírání!

Při svém zrození, v době nejstarší, byl hrad Žebrák přítulným krovem větví B u z i c ů, potom počátkem XIV. století byl ve službách Zbyňka Zajíce ze Žebráka, načež přešel v majetek komory královské.

Jako na zlatých paprscích věčně smavého a rozveseleného, nebeského Světlonoše hrál a jásal, plál a toužil, smál se, hýřil, tesknil časem, chmuřil čelo a mnohdy i zaburácel hněvem, a krátce zase zpíjel se chvalořečmi vznešených stolovníků a udiveně naslouchal i vznešeným výlevům mladé, hárající lásky!

Zde spočinul rád i náš největší král, otec vlasti Karel IV. po vysilujících mnohdy svizelech a trampotách, které s sebou přinášely jeho poctivé a vskutku namáhavé povinnosti vladařské.

Než i osten krutého, nemilosrdného osudu zakusiti musil zde náš věčně drahý, nezapomenutelný otec vlasti. Zde zesnul a v kraje neznámé zašel nejstarší dvouletý syn Karla IV. Václav. Ký div, že slavný a nezapomenutelný král náš od té chvíle hradu Žebráka se stranil a jemu se povždy vyhýbal. Bolestná vzpomínka a trpký šíp smutku příliš hluboko zarýval se v jemné, měkce hudebně zladěné srdce Karlovo. Prchal raději od míst, kde spočinula ledová, černá peruť uklidňující a vše chmurně vyrovnávající Smrti.

Než rouchem královským přioděl se a na křídlech vznešené přízně vyhříval se hrad Žebrák za syna krále Karla IV. Václava.

Avšak těsný, úzký hrad Žebrák nemohl poskytnouti pohodlnému a nádhery milovnému králi Václavu IV. a jeho četné, rozmařilostí se tak radostně a s lehkostí zpíjející družině dostatečného pohodlí a rozložitého, nespoutaného klidu! Proto zbudoval sobě na blízké Zámecké hoře nový, imposantní, přepevný hrad Točník.

A s králem Václavem IV. odešel a navždy zmizel ruch a přepych; veselí i radovánky a hlučné hody navždy opustily útulné síně hradu Žebráka. Šum vymizel ze síní hodokvasných a úzké hradní chodby odmlčely se s teskným rmutem v rozbolněných svých útrobách.

Hrad pustnul a v opuštěnosti své, zhrdán jsa i mocnými tohoto světa, propadal čím dále tím větší zkáze a pustnutí, až do dnešní naší doby.

Teskně zírá dnes hrad Žebrák k svému sourozenci městu Žebráku, kterému v dobré chvíli vypráví o zašlém svém hýřivém životě, o prchlé své slávě, o své nádherné robě z dob královských, o hlučných hodokvasech a rušných honech i o divé střelbě pod svými zdmi.

Jen havrani, sídlící v omšených výklencích a sletujících se kavek černá hejna ruší dnes svatý klid onémělých zdí a dosud vznešeně trčících a k nebeskému firmamentu dumavě vzhlížejících věží. S křehotem a krákorem svým drsným jako na výsměch obletují shroucené, zadumané zdi a sborcená cimbuří. Skřek jejich drsně a řezavě zadírá se v rozpomínající se naši duši.

A nové krákorání havranů větřících kořist a lačně sem se sletujících zní nám v truchlivých řasách našich duší jako zborcené lyry tóny.

Doba smutná.... Myšlenky chmurou obtížené umdlévají.

Nám zdá se, jakoby pohřeb šel kolem nás a příšerně znějící hrany doléhaly až sem... Sem v ztichlé, mlčelivé, dějinně památné kraje...

V. T.

TOČNÍK.

ad hradem Žebrákem, na blízké hoře Zámecké, severozápadně od tichého města Žebráka a bezprostředně u vsi Točníka, nad líbezným údolím potoka Strupinského imposantně dominují a sebevědomě hledí do útulné kotliny i k blízkým hřbetům zalesněných vrchů mohutné zříceniny slavného kdys hradu, bydliště krále Václava IV., Točníka.

Sborcené zdi střílnami opatřené, královské komnaty, brány hradní a podzemní konírny příliš jasně a výmluvně promlouvají k nám ještě dnes, že

TOČNÍK.

HLAVNÍ BRÁNA NA TOČNÍKU.

zářila a smála se, jásala a hýřila, pyšněla a holedbala se zde nádhera královská!

Syn Karlův Václav IV., jenž tak rád obklopoval se skvělou družinou hrdých magnátů českých, jenž zrovna žíznil po nádheře a vladařském lesku, jenž planul nevystihlou touhou po dobrodružství a nezdolné volnosti, byl příliš stísněn na blízkém hradu Žebráku. Pobyt jeho na tomto hradě byl mu nemilým pro svou úzkost a malorozměrnost, proto vztyčil na blízké hoře Zámecké nový, pevný hrad a v lásce své k novému tomuto svému bydlišti štědře obdařil a zdobně bohatě je nádherou královskou zkrášlil.

Nepřehledné pásmo nádherných hvozdů, hustým, neproniknutelným jehličím ztemnělé vrchy i stráně a útulné, líbezné kotliny a proláklinv, přímluvně vyhlédající údolí oživená dovádivými potůčky, zurčícími bystřinami a plaše prchajícími lesními ručeji příliš vábily a skoro důrazně vyzývaly neklidného krále Václava, aby zde na okamžik spočinul a oddával se s náruživostí bezpříkladnou oblíbenému umění loveckému. A zdar musil královského, neúnavného lovce provázeti vždy. Hluboké bory, šumné stráně a romanticky příliš zkreslená údolí se svými sterými úkryty oplývaly vesměs obzvláštním bohatstvím všeliké zvěře, poskytujíce jí bezpečného útočiště při všech nebezpečenstvích a dopřávajíce jí i radostně vyhledávaného toužného odpočinku a uklidnění.

A král Václav IV. opravdově sobě vážil svého nového hradu a sidliště. Vše, co máme posud zachováno, vše, co se — bohudíky — dochovalo přes nepřízeň a veškeru zlobu našich zavilých a urputných i přečetných nepřátel, přes všechen vandalismus bezpočetných žoldnéřských hord a posléze i přes nevlídný času let, přesvědčivě a přejasně mluví, že neskrbleno bylo při budování hradu Točníka skvělou nádherou královskou, v tehdejší době obvyklou.

Obě brány, ze kterých východní jest dnes zazděna, vypravují nám ochotně a s láskou ještě dnes, jaký ruch bouřil pod jejich klenbami, jaký život plynul a vířil celým prostorným a rozlehlým hradem!

Silné zdi, zbudované z balvanů s patrnými ještě dnes střílnami, chlubí se doposud svým významem, svou mocností a svou hradní nezbytností. Pyšně hovoří o dobách minulých, kdy hrdě a přímo posměšně zíraly na čety různých nepřátel a pohrdlivě jen vysmívaly se jejich hrozbám a marným útokům. Dnes jsou střílny mlčelivy a jen příšerné noční houkání sov a mizivé šelesty prohánějících se netopýrů a slídících dychtivě a lačně po kořisti a svém nasycení oživují v temném hávu noci jejich výklenky, jakoby je probuditi chtěly z tvrdého spánku!

Duma podivná táhne našim čelem, když zíráme v hlubokých myšlenkách na vyhlédající opuštěná okna, na rozpadávající se znenáhla zdi a na obnažené kvádry kamenné, které žalní a drásavou bolestí zmírají. A útěchy

NÁDVOŘÍ HRADU TOČNÍKA
S KAPLÍ SV. BARTOLOMĚJE.

marné jest očekávání. Zvolna opadává zbylé ještě zdivo, větrají balvany, a do budoucna otevírá se jen zapomenutí a zhrzení! A neskrotný času let hlodá na vyhlédnuté sobě kořisti dál a dále . . .

Jako zářivý, nádherný démant oblažuje však rozbolněné nitro naší vnímavé duše zachovaná dosud kaple sv. Bartoloměje.

Jak dumavě a vlídně shlíží na turistu a obdivovatele našich starých českých hradů, památníků to nejvýmluvnějších české naší slavné minulosti a naší české moci, nevysoká vížka s kaple této.

Jest dnes vzácnou a nemluvnou toliko apostrofou velké dějinné epopeje!

Královské komnaty s nádhernými dosud krby a krásnými okny, z nichž zíral král Václav k hřebenům horským v dumavé dáli se rozkládajícím, jsou drahými nám pozůstatky z harašivých dob krále Václava.

A podzemní konírny, které až 150 koní pod svým útulným a ladným krovem hostily a s utajeným mnohdy dechem naslouchaly jejich radostnému a bujnému ržání, zmlkle, bezvládně sní dnes o příštím svém osudu.

Ano i pětihranná, dosud zachovaná zahrada královská pohroužena jest tou dobou v tiché rozjímání dob, kdy čarovné květy, omamující a silná vůně jejich i plné plody divukrásných tvarů vítaly návštěvníka, kdy pod stínem šelestivých stromů spočinulo tak rádo blažené srdce milencovo a roztomilostí zpíjela se vlnící se hruď milenčina. Vše zmlklo, vše odumřelo, a roztoužený, plesající i nyjící zpěv božských opeřenců již dávno a dávno opustil tato místa a zalehl v neznámém snad a nehostinném kraji. Trpké vzpomínky . . .

Král Václav IV. nahromadil zde opravdu královské poklady a i ty po jeho smrti byly odvezeny bratrem jeho Sigmundem. Hrad Točník potom byl častokráte zastavován rozličným pánům českým, až konečně vykoupil jej náš rekovný král Jiřík z Poděbrad.

Od roku 1595 dostal se v majetek královské komory, v jejímž držení již trvale i zůstal.

Za pohnutých, bouřlivých dob války třicetileté byl hrad Točník znamenitým útočištěm okolnímu obyvatelstvu. Potom hrad pustnul . . .

Za hraběte Hartmanna, správce komorních panství, byly zříceniny hradní roku 1722 opatřeny střechou šindelovou, aby mohly uniknouti pokračující, železně tvrdé, nelítostné zkáze . . .

Jak sdílný druh a trpící bratr shlíží hrad Točník k svému sourozenci hradu Žebráku, jemuž žaluje zhrzení a dnešní pokoření své. V měkkém rozhovoru usínají, rušeni jsouce jenom sovím houkáním a ledabylým skřehotem i hýkáním a potměšilým pískotem nočních, toulavých letounů, jimž jejich dosud imponující, přepevné a hrdě zubu času vzdorující zdi jsou tak vábným, tak pohádkově krásným, útulným a královsky dosud pohostinným útočištěm a sídlištěm . . . *V. T.*

TETÍN.

Poblíže pravého břehu řeky Berounky, v pásmu Tetínském, v okresu berounském, na povýšené stráni rozkládá se drahokam z naší české historie, památník na výsost slavný, týn staroknížecí, náš Tetín. Zde dle dochované pověsti bylo oblíbené sídlo druhorozené dcery moudrého a spravedlivého knížete českého Kroka, věhlasem skvělým slynoucí, pohanské naší první české kněžky Tety.

Nejstarší doby národního života českého jakoby rostly, oživly, přívětivě hovořily s námi a svým vroucím citem a oduševnělou příchylností cele zaujaly naši mysl a vůbec celou naši bytost.

Na popraží nádherných lesů, na povýšeném místě, shlížejíc se v stříbrném pasu svěží povždy řeky Berounky, týčilo se tiché sídlo dcery Krokovy. Zde nořila Teta svůj věhlas, svůj důvtip a svou rozjímající duši v pohanské bohosloví, zde oddávala se vznešeným myšlenkám zkoumání věčného božství, zde obětovala domácím bohům své mládí, svou duši, svůj knížecí život. Dech doby nevýslovně vonný, omlazující, silný, dotýká se s božskou příjemností pláně našeho čela. Mysli naší prolétne jako čarovný, duhový pták sta a sta oživlých, mžikem prosnuvších vzpomínek a jako nepřehledný vojínů pluk defiluje před námi naše historie a náš dějinný český život.

Sem ze slavné školy Budečské zavítala občas věštkyně věcí skrytých a budoucích, kněžna česká Libuše, aby sdílela se sestrou svou Tetou a nejstarší sestrou Kašou nejušlechtilejší úmysly svého srdce a své duše a oblažila se v tajůplných počinech svých obou starších sester.

A sídlo to potrvalo po staletí, přes jeho prastaré téme přehnaly se divé proudy věků, zaburácely kol skrání jeho četné voje a lomoz a řinkot tvrdé oceli oblažoval svou hudbou přečasto úbočí knížecího hradu Tetína.

Škoda, stokrát škoda, že nestihlo nás původní sídlo Tetino ve svém prastarém rouše, ve svém prvopočátečním, takměř pohádkovém úboru, jak si roztomilé sídlo své Teta zbudovala. Jaký drahocenný šperk, jaký nádherný, nedostižný diadem chovalo by srdce Čech, jaký démant obdivu a úžasu zářil a svítil, stkvěl a pyšnil by se zrovna na nejkrasším místě ňader drahých našich českých niv! Leč běh času jest neúprosný a zloba osudu jest příliš tvrda a bezcitna, než aby dopřáno bylo nám zříti a zobrazeno viděti nejprvnější venkovské sídlo knížecí! Do trpké resignace musíme zkřiviti svůj ret a vylouditi musíme ze svých představ začarovaný, skrytý, tajemný obraz původního hradu a sídla ve věčné pravdy povždy zahloubané kněžky naší Tety.

Původní knížecí hrad Tetín doznával přeměny a častého rozšíření. Stal se záhy vyhledávaným knížecím hradem a útulkem různých členů

panující velké rodiny Přemyslovcův. A také proto jest nám Tetín vzácným odkazem českým a týnem nádherným, oslnivě zářícím nad dalnou naší historií! Tetín byl i vdovským sídlem české kněžny Ludmily, která tu založila roku 911. kostelík sv. Kateřiny, rotundu byzantského způsobu, ve které odpočívalo tělo této svaté kněžny, než bylo odtud převezeno do starého,

KAPLE SV. MICHALA NA TETÍNĚ.

skvostného chrámu sv. Jiří na hradě Pražském; za novějších však dob byla rotunda tato odsvěcena a v sýpku pohříchu proměněna. Roku 1853. ale znovu důstojně opravena.

A nyní zabolí nás v duši naší trapná dějinná vzpomínka. Jako řeřavý uhel pálí nás v našich ňadrech a jako žhavý písek úporně žene se proti našim tvářím a bičuje nás nelítostně v rozbolněné skráně.

Dne 16. září 921. byla zde totiž L u d m i l a S v a t á na rozkaz kněžny Drahomíry, kněžny Lutické a manželky knížete Vratislava I. z pouhé nenávisti a záští zardousena. Zločinný čin na hradě Tetíně vykonali najatí vrahové T u ň a a H o m o ň.

Později, když český lid se bouřil a trpce želel smrti uctívané a zbožňované kněžny Ludmily Svaté, kázala prý Drahomíra zde, na hradě Tetíně, na spásu duše své vystavěti chrám sv. M i c h a l a.

TETÍN SE ZBYTKY PŮV. HRADIŠTĚ.

R. 1422. byl jiný chrám, zasvěcený sv. Ludmile, od Pražanů zde zbořen. Podnes však vroucím citem prodchnutý český lid v den svaté kněžny Ludmily putuje do chrámu zasvěceného sv. Ludmile, nyní farního, který ve své dnešní podobě pochází ze XVII. století a zbudován byl ve hradě Tetíně a také jej přetrval.

Chrám sv. Michala, původně farní, za novějších dob byl zavřen, potom přesvěcen na počest sv. Jana Nepomuckého.

Původní staroslovanský hrad Tetín, později sídlo úřadů Podbrdských, stával na ostrohu se tří stran příhodně přírodou chráněném. Když potom, nejspíše počátkem XIII. století, zanikl, vznikl na konci ostrohu hrádek ry-

tiřský, který stal se ve XIV. století manstvím Karlštejnským a po burných dobách válek husitských pustl, až zpustl docela.

Krásné předivo nejstarších dějin našich, které po staletí skvělo se v tomto srdci, v tomto ráji Čech a které zbožňováno bylo veškerým ctným českým lidem, zpřetrháno a rozmeteno. Avšak přece ne docela. Jemnější předivo, utkané z drahocenných nitek pověstí a něžně dumavých a snivých vzpomínek dějinných, víže nás k tomuto povždy drahému místu na ňadrech země České.

Půda tato tolikrát šlechetnou krví českou zbrocena a zrosena nejdražšími vzpomínkami, posvěcena i smrtí naší kněžny sv. Ludmily, mluví k nám stejně důstojně a stejně mateřsky jako před staletími. A mluva ta s ohlasem jarým i akkordem burným zvučí doposud po všech končinách země České.... *V. T.*

KAZÍN.

edaleko starobylého města Zbraslavě, jehož dějiny z valné části jsou zajisté čistým, opravdově drahocenným zrcadlem dějin celé naší vlasti, nad stříbrojasnou, vždy tak svěží a ladně k vodám Vltavinýn pospíchající Berounkou, která vyprávět dovede a ráda tak činí, když ubírá se tokem svým od někdejšího sídla Krokovy dcery, hradu Tetína, zbudován byl v prvotních dobách hrad dřevěný, který po své držitelce a paní od nepamětných dob našich dějin nazván byl Kazinem.

Druhá sestra Libušina, moudrá dcera Krokova Kazi, která zvláštní zalíbení našla v lékařství a znala výborně léčivou moc nesčíslných květin a bylin, obdržela, jak to obyčejem bylo u synů knížat, menší úděly panství na pravém břehu řeky Berounky.

A u dnešní Zbraslavě, v lesnaté krajině, prostoupené malebnými horami a návršími, se jí zalíbilo, a tak sobě vybudovala sídlo, hodné knížecí dcery. Přehojnost různých bylin, nádhera a barvitost moře květin, vyrostlých a plesajících na bujných, nikdy nestárnoucích a vezdy životní silou tryskajících ňadrech mladé a bohatě zpelené a zúrodněné divotvorné čarodějky Přírody, zvábily i slavnou první lékařku českou Kazi, aby se zde trvale usídlila a vědě i umění lékařskému zasvětila.

Časy nevlídné a ponuré převalily se přes naši českou domovinu, zanikly a u věčné zapomenutí upadly drahé a neoceněné památky naše, zborceny byly nádherné stavby a rozpoutavší se mraky a blesky dějin v před kráčejících neušetřily ani míst nejdražších a nejposvátnějších.

Zanikl brzy po smrti své zakladatelky i hrad Kazín. Vysoký náhrobek byl toliko věnován slavné památce Kazině a jejímu milému sídlu.

Tento vysoký náhrobek, ještě za dob kronikáře našeho Kosmy na původních místech hradu Kazína zbudovaný a v posvátné uctivosti vztýčený, byl zachován a tehdejším potomstvem i uctíván.

KAZÍN

Dnes zahlazeno jest již místo to, pod nevázaným kročejem doby zdeptáno jest místo nejčeštější a nejpamátnější.

Marně nivy okolní vydechují vonnou, mladou dosud a osvěžující sílu za letní doby z rozpuklých ňader svých, marně blízké lesy pějí o umění Kazině.

Hrad Kazín klesl v ssutiny. Jen ševel listů, bzukot poletujícího hmyzu v perlivém zlatě jarního slunce a hvizd plachého ptáka oživuje dnes vděčně a přec tak nevystihle dojemně místa, kde zesnula a pochována byla velká kněžka vědy — naše česká dcera Kazi. *V. T.*

HLUBOKÁ.

Tak si myslíš, díváš-li se na čarovné obrazy Hlubockého zámku, může-li těm lidem, kdož bydlí pod jeho střechou, scházeti, co k dokonalému štěstí na tomto světě — —? Nezdá se ti býti možným, že by mohli míti svá utrpení, své zármutky a boly, že by mohli býti stíháni osudem jako my prostí lidé, kteří se díváme s nekonečným obdivem a snad i závistí k bílým těm věžím a filigránským cimbuřím, kteří ani v nejsmělejších snech nedovedeme se vmysliti v to, že by života běh měl nás učiniti také tak šťastnými a mocnými — —

Ale věř, že ti tam, kterým dnes závidíš, mohou zítra býti nespokojenými, že život třeba bude jim nesnesitelným břemenem, že ty, jenž jsi záviděl, staneš se sám terčem závisti — že tvůj duševní klid a spokojenost bude míti větší cenu v tu chvíli, než celé to bohatství, než veškerý ten přepych, který tě oslnil — —!

HLUBOKÁ.

Díváš-li se na Hlubokou z dálky, připadá ti jako hříčka titěrná, jako cukrový dort připravený ke chvilkové rozkoši; věž vedle věže, nespočetné arkýře štíhlých forem, pilíře a konsoly splývají v jeden harmonický, líbezný celek. Vyčnívá ze sametové houštiny stromů jako bílá, svítící skvrna proti modrému obzoru; nádherné jezero na západní straně leží před tebou tiché, ztemnělé, jak koruny stromů obrážejí se v jeho vodách, bílé květy leknínů plovou jako veliké růže a sítiny po krajích kývají bez přestání jako mudrci svými hlavami.

Ale tak se ti nějak zdá, že všechna ta krása, již tu vidíš, je ti nějak cizí, jakoby Hluboká nestála ani na české půdě, mezi českým, prostým lidem; nemá ráz, ani podobu středověkých hradů, jak jsi byl na ně uvykl na svých potulkách rodným krajem; nemá ten povědomý styl středověkých, zasmužilých tvrzí, unavuje tě přílišná složitost a raffinovanost architektoniky, nedovede tě rozehřát, jako její bratři srdečnou, milou prostotou, nehledaností a ctihodným stářím pobořených a mechem porostlých zdí — —

Až tu někde zalehne ti v sluch ohlas epitheta: Český Windsore! A už poznáváš ten severský styl starých Tudorovců, a Hluboká stane se ti v tu chvíli tak milou, jako ti snad byly milými a vzácnými romány Waltera Scotta, kdy jsi s nimi sedával za mlhavých, zšeřelých dnů pozdní zimy u praskajících, hřejících kamen — —

Odkud by název Hluboké pocházel, vysvětluje se dvojím způsobem; jedni tvrdí, že stalo se tak od studně hluboké, jež dosud se spatřuje na třetím dvoře zámeckém; druzí se domnívají, že ještě před vznikem hradu krajina zdejší nazývala se „V hlubokém“, t. j. v údolí, jež krajinu přetínalo širokým pasem — a možno věřiti tomu i onomu.

PRVNÍ NÁDVOŘÍ ZÁMKU HLUBOCKÉHO.

Zámek Hluboká strmí na vršku, jehož jedna příkrá stráň skalním útvarem protkána, přiléhá téměř k řece Vltavě, která zde jásá, hlučí, víří, zpívá a zas teskní a kvílí, ostatní část návrší s překrásným parkem splývá pak pozvolna s druhým okolím a vroubícím lesním porostem.

Původní hrad byl vystavěn asi v XI. věku některým z českých králů. První zmínka o něm činí se však roku 1253. Podle listiny z roku 1285. jmenoval se tento hrad Wroberch,

HLAVNÍ (DRUHÉ) NÁDVOŘÍ ZÁMKU HLUBOCKÉHO.

taktéž i Froburg, z čehož utvořen byl nejspíše německý název Hluboké Frauenberg.

Za vlády krále Václava I. zastavena byla Hluboká Čečovi z Budějovic, kterouž král Přemysl Otakar II. odňal Čečovi, podle pověsti proto, že v okolních lesích královských zajíce ulovil.

Přemysl II. připojil Hlubokou ke statkům korunním; za Václava, jeho syna, dostala se do rukou slavného Záviše z Krumlova či Falkenštejna, který, jak známo, byl tajně oddán s vdovou po zemřelém Přemyslovi — Kunhutou — a byl tak nevlastním otcem mladistvého krále. Záviš usadil tu svého bratra Vítka jako purkrabího, který odtud z Hluboké psáti se počal; tou dobou moc Závišova a důstojenství jeho dosáhly svého vrcholu — i vliv jeho na mladého krále byl skoro neomezený. Ale nepřátelé neustali ve svém osočování, řeči se trousily, jakoby Záviš statků korunních ve svůj prospěch byl použil, jakoby pikle obmýšlel proti králi — nevlastnímu synovi — i jakoby sám korunu na hlavu si vstaviti pomýšlel.

Kdož ví, jaké myšlenky, jaké plány letěly hlavou pyšné té haluze pětilisté růže!

Po smrti královny Kunhuty počala půda Závišovi pod nohami klesati; přátelé jeho radili mu k útěku, ale marně; r. 1288. byl lstí zajat na hradě Pražském a po bezodkladném soudu vsazen do bílé věže. Tu prý po celou dobu svého věznění zůstal hrdý a nezlomný tíhou osudu, skládaje písně, jež dlouhou dobu kolovaly v ústech lidu, vysmívaje se svým soudcům a žalářníkům, již marně se snažili jej pokořiti. Tu na radu císaře Rudolfa Habsburského voděn jest Záviš v poutech jako zločinec od hradu ke hradu, jež byly v moci Vítkovců — a vyhrožováno, že bude Záviš sťat, nevzdá-li se posádka. U několika hradů tak se podařilo, ale před Hlubokou narazili královští na tvrdošíjný odpor; kdež by si byl Vítek, Závišův bratr, pomyslil, že kdysi nejmocnější z mocných by mohl skončiti svůj život pod rukou katovou! Nevěřil prostě vyhrůžce — a hrad nevydal. Tu postaveno

HLUBOKÁ (se starým řečištěm).

dřevěné lešení na louce před hradem, zvané „p o k u t n í“, a Záviš, aby ruka katova se jej nedotkla, sťat byl ostrým prknem 24. února r. 1290; tělo jeho pochováno v klášteře Vyšehradském.

Co bylo platno Vítkovi, že obětoval bratrův život, aby hradu uchránil — za nedlouho potom posádka hradu, vysílená dlouhým bojem a vyhladovělá, protože se zásob nedostávalo, se vzdala na milost a nemilost — a Vítek jen tak že útěkem kamsi do Uher holý život zachránil — —

Hluboká po několika létech zastavena byla králem Janem Lucemburským panu Vilémovi z Landštejna, synu Vítka a z rodu Vítkovců, jenž zase byl úhlavným krále nepřítelem; a zase vidíme vojska královská na širých pláních kolem Hluboké r. 1317.

Po smrti téhož pána z Landštejna r. 1356 připadla zase Hluboká ke statkům korunním a udržela se v rukou českých králů až do Zikmunda, který ji 17. dubna r. 1420. zastavil panu Mikuláši z Lobkovic a další část Oldřichovi z Rožmberka r. 1434.

Vystřídaly se potom v držení hradu celé řady rodů, počínajíce řečeným již Mikulášem z Lobkovic a končíce tyranem a dobrodružným Španělem donem Baltazarem y Marradas, nebo zvelebitelem nejen panství, ale i města a nad ním rozpiatého hradu, Janem Adolfem ze Schwarzenberka r. 1661; rodu tomu patří Hluboká až dodnes.

Bývalý hrad byl roku 1761. značně přestavěn a v letech 1839—1871 přeměněn v nynější zámek. Z bývalého hradu zbyla pouze věž kulatá, na straně k Hamru, která přizpůsobena byla ostatní stavbě. Do počátku XIX. století nalézaly se před zámkem dvory a rozličné hospodářské a úřednické budovy. Tam, kde jest nyní park, byla dříve role.

Stavba zámku ve slohu normánsko-gotickém čili tudorském vyžadovala nákladu ohromného, neboť co se nelíbilo, bylo opět zbořeno.

Zámek tento jest třípatrový, s věží hlavní a několika vedlejšími a obsahuje dvě nádvoří.

Průčelí zámku s přiléhajícím skleníkem a jízdárnou poskytuje velkolepého pohledu, k čemuž ovšem nad jiné přispívají zahrady květinové a rozsáhlý park zámek obklopující.

Na hlavních vratech vchodu zámeckého s umělou prací řezbářskou a mohutným kováním opatřených nalézá se hlava Turka s havranem, část to znaku knížecího, který obdržel hrabě Adolf ze Schwarzenbergu jako vítěz nad Turky u Rábu roku 1590.

V klenutí za těmito vraty nalézá se pamětní kámen čtverhranný s okružným nápisem „Frant. Josef, 3./9. 1847“, na upomínku návštěvy tří arcivévodů rakouských, nynějšího císaře pána, a arcivévodů Maxmiliana a Karla Ludvíka.

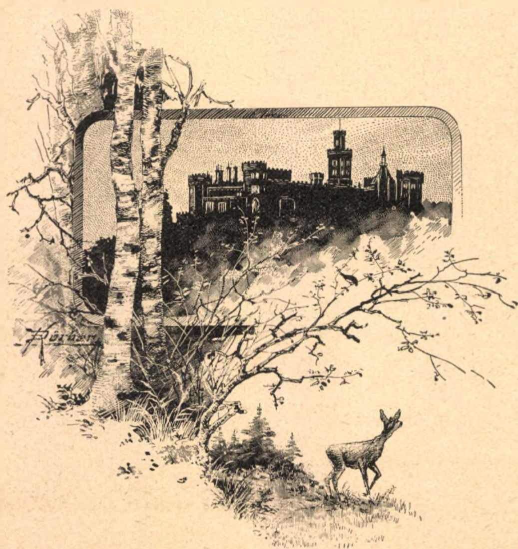
Kdož by nelitoval cesty na hlavní věž zámeckou, spatřil by úchvatné panorama. Nejprve otevírá se zrakům návštěvníkovým Českobudějovická

rovina se svými velkými, proslavenými rybníky, dále část obor na černou zvěř i na zvěř vysokou, v pozadí černá se pak Blanský les s Kletí a velebná naše Šumava se svými vážnými a úctyplnými velikány Boubínem a Schreinerem. Neméně i z verandy, vedoucí z tak zvané „ranní komnaty", jest nádherná vyhlídka a odtud spatřiti lze i pomník ušlechtilého a povždy hrdého Záviše směrem k Českým Budějovicům.

Před zámkem stojí zámeček zvaný „Stöckel", který vystavěn byl roku 1863. Obsahuje byty pro knížecí služebnictvo a obyčejné konírny.

Hluboká, jak dnes ji vidíš, je důstojným, v pravdě knížecím sídlem jednoho z nejbohatších českých rodů; nad hlavním vchodem uzříš znak a heslo Schwarzenberků: Nil nisi rectum! (Jen to, co jest spravedlivé.)

V komnatách, jichž čítá se ke 140, nahromaděno tolik vzácných památek a starožitností všech dob a národů, sneseno tolik pokladů, že se ti až hlava zatočí závratí nad tím obnosem, který v nich uložen; v panské zbrojnici bez počtu starých brní, mečů, samostřílů, oštěpů i sudlic, neohrabaných pušek ručních, tuplháků i houfnic, jež, Bůh ví, které časy už pamatují. Zadíváš-li se s kteréhokoli místa Hlubockého zámku do roviny budějovicko-vodňanské, zase si vzdychneš, co že tu krásy, co tu půvabu, co požehnání. — — A Hluboká, bílá jako panna, stojí vskutku nad tím krajem jako královna jihočeských hradů — — *O. S.*

VALDEK.

Jihozápadně od okresního města Hořovic, v romantickém, půvabném údolí Červeného potoka spějícího sem z úbočí Toku, v čarovném lesním zátiší, pod klenbou jehličnatého vějíře rozkládají se rozvaliny hradu Valdeka. Staneme-li před bývalým, nyní však prázdným, opuštěným, tesknícím předhradím, tu jako zářivé, velebně krásné hvězdy vyvstávají před námi dávné doby šedých dějin středověku. Dnes po shroucení věkovitého pamětníka, kdy mrtvá prázdnota a tesknota zatíná se svými pařáty ve vnímavou, sdílnou duši návštěvníkovu, zjevuje se nám náhle celá minulost starého hradního velmože, která připomíná nám příliš jasně a přec tak tvrdě nepřehlednou vzdálenost dneška od dávných dob zrození a mladosti hradu Valdeka.

Vetchý obr zírá v lesním ústraní do lesních tišin hořovických rozsáhlých hvozdů a kořenná vůně pryskyřice ovívá a celuje odestřené, zvetšelé zdi jeho, jakoby životního balsámu nalíti chtěla naposledy v umírající, zčernalé již skráně. Tesknota a lítost jakoby drásati chtěla nám hruď, když v lesní zdejší samotě projasňují v duši naší dávné vzpomínky!

Zřetelněji a neodbytněji čím dále tím více zjevují se zrakům našim, jakoby ze sna přímo vyburcované, ve vší své plastické ostrosti dávné scény, odehravši se kdys pod zádumčivými a sesmutnělými dnes, zvetšelými již zděmi.

A vlna času jako pohrdavý orel letí dál a dále, v kraje neznámé, v nedozírnou dálavu . . .

Sřícené balvany a kvádry teskní a žalní nad svým dnešním údělem neuprosného losu. Jen nevděčnost a zloba osudu mluví k nám z rozesetých kolkolem kamenův.

Přes hluboký příkop gothickou branou s hejnem roztodivných myšlenek vcházíme do prvního hradního dvora, kde v dřívějších věcích hlaholilo mečů řin-

VALDEK.

PŘED BRANOU HRADU VALDEKA.

čení, kde v záři a lesku pyšnila se na pružných tělech mocných pánů Zajíců drahocenná oruží, kde čeleď přečetná čerpala rušně vodu ze zdejší studně a zkad zaznívalo bujaré a radostné ržání bujných, nedočkavých a vezdy netrpělivých komoňů.

Se strany jižní lítostně kynou nám zbytky někdejšího paláce. Ssutiny nevábně a rozteskněně hledí zelenou klenbou a věčně ztemnělou clonou lesních strážců k azurovému nebi. Jen hlasy ukrytých ptáků šveholí ne-

NÁDVOŘÍ VALDEKA.

konečné písně ztajeným a v bolesti se pohybujícím hrudím snivých pozorovatelův. V paláci, kde zářila hrdost a nádhera, kde snoubila se krása se svěží haluzí mládí, kde rytířský život ruče zazníval a plynul a v tisícerých barvách obrazil se v rozohněných mladých duších, tam dnes příšerně zeje smutek, teskní samota a vetchý dech neuprosně blížící se smrti.

Hrozná ironie, velká tragika mizivých, prchavých dob! Ssutiny . . . ssutiny odpočívají a tlí zde jako kdysi mladé, šťavnaté kosti padlého bojovníka, neohroženého reka.

A na severní straně nořime zrak svůj do zbytků mohutné kulaté věže. Jako vzdorný orel rozhlížela se kdys po široširém okolí. Krásná, mladá

byla kdys, azurová plynula nad ni věčně sféra, kolem zurčely harmonické prameny protkané nádhernou barvou safírů, a dnes — nejbolestnější sny své nyjící duše spřádá ve tklivé tichosti a jako zdeptaná a ponížená postať vysílá shaslé, zkalené zraky své k turistovi, který tak rád zde všecek rozechvěn spočine pod věčně zeleným, temným chvojovím a věčně žehnajícím, usměvavým, azurovým nebem!

Hořovického kraje mocný velmož a hrdý pán, hrad Valdek, vystavěn byl v ranných dobách rytířských, asi kolem roku 1250, podle vzoru německého a náležel pánům Zajícům z Valdeka, odtud i jméno hradu samého,

ROZVALINY VALDEKA.

větvi to slavného rodu Buziců, kterému i mohutný kdys hrad Žebrák patříval.

Zvláště hlučno a rušno bylo na hradě Valdeku za nejznamenitějšího jeho vlastníka a držitele Viléma Zajíce z Valdeka, jenž po smrti českého krále Václava III. zmužile a rekovně vždy hájil dědičná práva kněžen z rodu Přemyslova. Byl pak pán Vilém Zajíc z Valdeka i osvědčeným a výborným přítelem a rádcem královny Elišky, slavné paměti.

A ku podivu! Hodokvasy rytířské zmizely z hovorných kdys síní, život vyprchal z dvorných ložnic a panských komnat a jen trpká kyselost vzpomínek jako zbloudilý hladový pták usadila se od té doby na jeho zdech.

Hrad pustnul a v XV. věku za Pešiků z Komárova zpustl měrou velikou. Nebylo nikoho, kdož by zvířil někdejší život hradní, kdož by probudil ze sna ospalé zdi a opuštěné komnaty, kdož vdechl by života mízu v odumřelé věžní zdi!

Bortil se hrad, rozpadávaly se zdi, zvětraly mohutné kameny. I ptáků věčně omlazující a věčně jásavý hlas odstěhoval se odtud v hostinnější kraje jiné.

Život vydechl zde svou jásavou, zpěvnou a hrdou duši. A návštěvník, jenž zavítá v čarokrásné toto lesní zátiší, nad nímž ztápí se a koupe ve svých zlatistých vodách věčně smavý a zářivý Světlonoš náš, rozechvěn a skrušen postojí před rekem starým, kterému v tichosti, v obdivu a zaslouženém uznání vzdává poslední povinnou čest . . . *V. T.*

ROŽMITÁL.

klínu široké horské kotliny, uprostřed četných rybníků, na úpatí Třemošenských velikánů rozkládá se město Rožmitál, jehož okolí svými neobyčejnými přírodními krásami a historickou svou minulostí řadí se k nejzajímavějším místům ve středních Čechách.

Původní osadu rožmitálskou hledati sluší v Starém Rožmitále, rozprostírajícím se na severozápadní straně nad zámeckým rybníkem, kde v pradávné již době první obyvatelé se usadili a kde záhy, v ranném ještě středověku, vzniklo křesťanství a s ním i farní kostel „Povýšení sv. Kříže“, při kterém v XVI. století působil proslulý spisovatel Kroniky české, farář Václav Hájek z Libočan, potomní děkan na Karlštejně.

Mnohem později po vzniku Starého Rožmitálu, v létech 1250—1260, za Oldřicha, syna Budislava z rodu Buzicův, rady krále Václava I. vystavěn byl na skalnatém ostrohu, obklíčeném se 3 stran četnými močály, pevný hrad, kterému po tehdejším obyčeji dáno bylo jméno Rosenthal, a majitelé jeho psali se pak z Rožmitálu.

Pod tímto hradem záhy vzniklo hrazené podhradí, které znenáhla v novou osadu se utvářilo, z které potom ve století XV. nynější město povstalo.

V létech 1250—1347 vládli na hradě Rožmitále páni Lvové z Rožmitála sami. Tohoto roku 1347 pán Sezema z Rožmitála odkázal polovinu hradu a zboží Rožmitálského arcibiskupství Pražskému.

ROŽMITÁL.

Král Sigmund jsa v peněžní tísni zastavil roku 1436. arcibiskupskou polovici pánům Janu a Václavu Zmrzlíkům ze Svojšina, od nichž již roku 1500 dostala se opětně pánům z Rožmitála, od které doby drželi panství Rožmitálské celé.

Z rodu toho zejména vynikl a proslul Jaroslav Lev z Rožmitála, bratr proslavené Johanny z Rožmitála, královny české v letech 1458—1471., jenž v letech 1465—67 z návodu i za podpory švakra svého Jiříka z Poděbrad s průvodem 40 pánů a rytířů českých vykonal cestu po západní a jižní Evropě, kterou v češtině popsal známý rytíř Pašek z Mezihoří.

Velký vliv na osudy království Českého měl potom Zdeněk Lev z Rožmitálu, do r. 1504. purkrabí Karlštejnský, záhy nejvyšší sudí a v letech 1507 až 1525 nejvyšší purkrabí pražský, kterému podařilo se již tehdy Rožmitál na město povýšiti.

Přepychově nákladným životem svým zadlužil však zboží Rožmitálské tak, že po jeho smrti roku 1535. synové jeho postoupili zboží celé věřitelům a rukojmím, načež uchýlili se na Moravu, odkud jejich vnukové vrátili se roku 1627 jako vůdcové selského lidu do Čech, kde vojskem lapeni a popraveni byli.

Roku 1550. stal se pánem hradu Rožmitála pán Florian Grispek z Grispachu.

Nástupci jeho Florian a Jan Jaroslav Grispekové v době stavovského povstání súčastnili se veškerého jednání proti králi Ferdinandovi II. Proto jim bylo celé jmění zkonfiskováno a roku 1621. rozprodáno. Panství Rožmitálské roku 1623 přiřknuto bylo arcibiskupství pražskému jako statek stolní, od kteréž pak doby až po naše dny v držení arcibiskupství toho se nalézá.

Hrad Rožmitál tyčí se hrdě a imposantně nad ostatním městem. Prvně obnoven byl roku 1348. V létech 1565., 1660., 1724 a 1813. byl skoro zničen dravými požáry a z části proto přestavěn. Povždy pak pečlivě bylo přihlíženo k tomu, aby původní ráz hradu tohoto byl zachován.

Nejznamenitějším pozůstatkem starého hradu jest mohutná hlavní věž, které dodávají nejvýš malebného vzhledu troje výstupky v různých dobách zbudované.

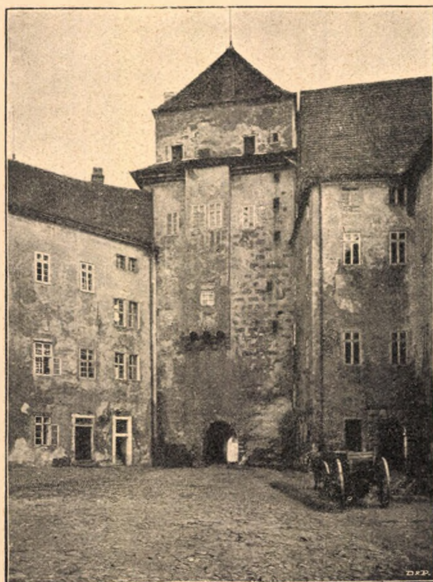
Místnosti hradní upraveny jsou za dnešní doby na knížecí pokoje s domácí kaplí sv. Jana Nepomuckého, na kanceláře, byty úředníků a pivovar, který se tu již od XV. století nalézá. Z nádvoří vede zadní brána, dříve dvěmi věžemi a hláskou chráněná, přes kamenný most na hráz rybníka Podzámeckého.

Staré valy kolem hradu zřízené byly před lety zavezeny a části jich

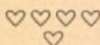
použito k rozšíření krásného parku, který v přítomné době veřejné návštěvě jest uzavřen.

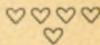
V stínu mohutných a obrovitých stromů, v husté cloně svěžího listoví, na ztichlých bedrách rožmitálských lad hrouží se v staré své sny hrad Rožmitál. Ze šumných rozlehlých hvozdů rožmitálských a od skrání vrcholků Třemošenských zalétají sem, k přemýšlivé a hloubavé hlavě starého hradu staré písně a luzné selanky, které víří čarovným lesním rohem a které v době snivé tesknoty vyluzuje věčně v tišinách lesů rožmitálských toulající se myslivec.

Teskní a touží a bolestně tklivé a měkké, čarovné zvuky z jeho podivuhodného nástroje mistrně vylouděné letí a letí v širou dál, dotýkají se vznešených korun lesních obrů, obletují štíhlé, panensky krásné kostelní věže a laškují posléze jako svůdné lesní víly se starým a mnohdy rozmrzelým hradem Rožmitálem. *V. T.*

NÁDVOŘÍ HRADU ROŽMITÁLSKÉHO.

ZBIROH.

si za půl hodiny od nádraží Zbirožského dojdeme známého a prostorného hradu Zbiroha. I z města Zbiroha vede mírně stoupající cesta do zámku toho, který rozložen na nejvyšším temeni vrchu, 546 m vysokého, uprostřed nádherné a luzné, syté a svěží zeleně za doby jarní i letní, která jej bohatě kolkolem věnčí, pevně a pyšně rozhlíží se do dalekého okolí.

Hrdě dosud vévodí hrad Zbiroh celému širému okolí svému, které jakoby holdovalo svému kralujícímu velmoži, jenž majestátně shlíží se svého povýšeného prestolu.

A vše jakoby u podnoží jeho se kořilo v tichosti a obdivuhodné poslušnosti všemocnému pánu svému a jeho nezdolnému majestátu. Jen málo jest hradů v Čechách, které by v tak velebné a imposantní póse vévodily svému dalekému okolí a které by tak rázovitě se rýsovaly na vzdáleném obzoru.

Také málo jest českých hradů, které by pyšněly se na nejvzácnějším výsluní hrdé Slávy, které by pak poníženy a zapomenuty byly a které by ze své poníženosti, ze svého smutku a cizího posměchu, z podivně se šklebící nepřízně a kalně dorážejícího přehojného rmutu vyšly posléze očištěny, znovu zkrášleny a vyzdobeny, v plné svěžesti, kráse a vznešené povýšenosti a velkoleposti, jako právě hrad Zbiroh.

Tím spíše zajímati musí hrad tento každého návštěvníka svého a každá chápající duše rozníceného člověka podivnými osudy hradu Zbiroha spěchá sem, v tato výmluvná a tak jasně vyzírající místa, aby zde oddati se mohla nerušeně a přec tak živě četbě knihy velikého osudu velikého a vznešeného pamětníka.

ZÁMEK ZBIROŽSKÝ.

Kdy byl hrad Zbiroh založen, není určitě známo. Po prvé v listinách připomíná se jako jeho držitel roku 1230. Chřen z rodu Sulislavců. Koncem XIII. století vládli na hradě Zbiroze páni z Valdeka, od kterých počátkem XIV. století přešel Zbiroh koupí v držení královské koruny.

Roku 1336. českým králem Janem Lucemburským postoupen byl mocnému panu Petru z Rožmberka. Ve vlastnictví tohoto rodu zůstal hrad Zbiroh po celé století. V době válek husitských držel Zbiroh a na něm i sídlil Hanuš z Kolovrat, po jehož smrti roku 1450. hrad s veškerými statky přešel na syna jeho Hanuše druhého z Kolovrat, odpovědného odpůrce krále Jiříka z Poděbrad. Za tohoto držitele byla v kapli hradní ve shromáždění katolíků dne 29. srpna 1469. veřejně předčítána kletba papežova na krále a jeho přívržence.

Roku 1478. koupili Zbiroh Sternberkové a od těchto roku 1505. pán Václav Popel z Lobkovic. Když pak dědicové tohoto Jiří a Ladislav roku 1594. upadli v nemilost císaře Rudolfa II., a jim proto veškery statky byly zabaveny, připojen byl hrad Zbiroh ke korunním statkům.

Po národním našem nezměrném neštěstí na polích u Bílé Hory přeměněn byl Zbiroh ve státní vězení a dne 29. dubna 1622. zavezeni sem byli do tak zvaného „věčného žaláře" správcové království Českého Vilém starší z Lobkovic, Jindřich Vavřinec z Gutenšteina, Felix Václav Pětipeský z Chýš, Jan Ostrovec z Kralovic, Jan Bernard Fünfkirchner a Pavel z Říčan, který tu i smutně dotrpěl.

V potomních letech i jiní šlechtici čeští byli zde vězněni a mučeni, z nichž sluší jmenovati: Jana Belviče z Nostvic, Adama Rudolfa Chuchelského z Nestojova, Oldřicha a Jana ze Štaufenberka, hraběte Zrinskiho a jiných více.

Za války třicetileté přivábil k sobě hrad Zbiroh i chamtivé a věčně nenasytné paliče Švédy, kteří hrad tento, jako obyčejně zběsile vyplenili a vydrancovali. Potom byl Zbiroh co nejnutněji opraven a za útočiště a obydlí uprchlíkům z okolí propůjčen.

Těmito nutnými opravami nabyl hrad Zbiroh úplně nové tvářnosti, takže původní ráz jeho byl naprosto utlumen a zcela setřen. Když pak důchody císařské v XVIII. století dlouhými válkami zcela byly vyčerpány, pronajat byl Zbiroh různým osobám, až posléze roku 1865. prodán byl horním erárem Samuelu Simundtovi a Vincenci Kirchmayerovi, kteří po schválení kupní smlouvy říšskou radou roku 1868. ještě téhož roku prodali celé panství Zbirožské pověstnému dobrodruhu, jinak muži velmi podnikavému a dobrosrdečnému, Dru. Strossbergovi neboli Stroussbergovi za 10 milionů zlatých rak. čísla.

A právě v této době panství Stroussbergova přihnala se na hrad Zbiroh doba nejsmutnější, doba plného a hlubokého ponížení, doba velikých ústrků a na konec doba surového a nejhrubšího vandalismu.

Dr. Stroussberg, jak bylo trochu výše pověděno, zakoupil hrad Zbiroh i s panstvím jeho, aby zde měl středisko průmyslu železářského a obmýšlených velkolepých bessemerských oceláren, které zvláště „na Borku“ těsně u trati zbirožské, na pravé straně její, dosud trčícími 12 komíny se znatelně a výmluvně připomínají.

Dobrodružný a podnikavý Dr.. Stroussberg vykácel záhy stoleté kmeny z nesmírného bohatství lesního panství zbirožského. Záhy však pustil se i do starého hradu Zbiroha, který v letech 1869—1870 pruským architektem Kaisrem úplně přestavěn a v moderní, nádherné sídlo přeměněn byl. Celá stavba měla býti provedena ve slohu gotickém, který k starému hradu nikterak nepřiléhal a se vůbec nehodil. Stavba tato však zúplna provedena

NEJSTARŠÍ ČÁST PŮV. HRADU ZBIROHA.

přece nebyla, za to však mnohé dosud zachované památky byly surově zničeny.

Zbiroh zastkvěl se v novém, přenádherném, moderním úboru, avšak toliko na krátkou dobu. Když se nezdařila Stroussbergovi půjčka mnohomilionová v Rusku a když na hranicích ruských zatčen byl jako sprostý podvodník, prohlášen byl najednou konkurs na jmění Stroussbergovo r. 1875. Věřitelé Stroussbergovi vrhli se ihned lačně na hrad Zbiroh, odkud jejich přičiněním bylo odneseno a odprodáno vše, co se odnésti nebo vytrhnouti dalo. A co nevytrhali a neodnesli věřitelé, dokonali okolní obyvatelé, kteří považovali hrad Zbiroh za svoji kořist.

Vše rázem odtud zmizelo. Koberce i drahocenné gobeliny, záclony nádherné a skoro uchvacující krásy za babku prodány, stěny odřeny a drahokamy z nich příšerně vyrvány. Pohádková nádhera, která zde vládla, náhle, nepředvídaně zmizela. V hradě nezůstalo skoro nic, i podlaha byla úplně vyrvána a zničena.

Pusto, ticho, žalostno, mrtvo a příšerno bylo v zámku Zbirohu . . .

Tou dobou propadl Zbiroh největšímu svému ponížení. Zakusil nejhoršího opovržení. Byl zlomen, zničen a pustě ponížen.

Panství Zbirožské i se zámkem Zbirohem potom bylo prodáno. Zakoupila je dne 5. dubna 1877 Vídeňská hypoteční pokladna, ale poněvadž tato nebyla s to panství udržeti, prodáno bylo toto i s hradem při nové dražbě, dne 27. února 1879. konané, za 3,350.100 zlatých rak. čísla knížeti Josefu z Colloreda a z Mansfeldu, pánu na Dobříši a Opočně, kterémuž rodu náleží až doposud.

Hlavní brána hradu Zbiroha nalézá se na straně západní a příchod k ní střeží dva mohutní lvi z bronzu na žulových podstavcích. Hluboké valy a příkopy chránily druhdy vstup do hradu, při poslední pak opravě byly zrušeny a most před branou byl rovněž odstraněn.

V prvním nádvoří s orangerií v levo a s pěkným vodojemem uprostřed nalézá se ještě štíhlá věžička, kterou vedou schody z bývalého příkopu, nyní úpravné jeskyně, až ku střeše. Po pravé straně zřízen jest veliký klenutý sál s krby a některé pokoje. Nad tím z bývalého rytířského sálu upraveny jsou za dnešní doby pokoje.

Tato část hradu vznikla za Kolovrata, císaře Rudolfa II. a za Lobkoviců.

Do druhého či horního dvora, který byl původním hradem, vcházíme branou po 20 stupních. V této bráně v levo byl vchod do vězení, ze kterých památno ono, ve kterém po bitvě na Bílé Hoře žalařován byl Ladislav z Lobkovic a jeho přátelé. Z vězení, které do roku 1831 jako historická památka hojně bylo vyhledáváno, zachovala se do dnes pouze část.

Od brány v pravo zvedá se velký sál, od Stroussberga pro obrazárnu postavený, s krytým pavlánem, odkud rozevírá se rozkošný pohled směrem

k nádraží. Tuto část hradu spojuje se stranou východní, kde nyní jsou knížecí pokoje, vysoká zeď, ve které proražena postranní branka. Touto sestupuje se na malé nádvoří, kde jest v otevřeném sklepení studna celá ve skále jaspisové vytesaná, 152 metrů hluboká. Při přestavbě zámku roku 1869. značně kamením a rumem byla zaházena.

Nejznamenitější památka starého hradu jest kaple Nanebevzetí Panny Marie, do které vcházíme na straně východní. Původní kapli, slohu gotického a roku 1456. dokončenou, představuje loď na straně epištolní, jejíž stěny vyzdobeny jsou skvostnými freskami ze XIV. století.

Podle kaple tyčí se na skále jaspisové veliká věž, jediná ze zachovalých hradních hlásek, pocházející z první doby založení hradu Zbiroha. Jest ode dvora až po střechu asi 23 metrů vysoká, a rozhled z ní jest nejvýš rozkošný a malebný.

Hrad Zbiroh pyšně zase rozhlíží se dnes po svém malebném a roztomilém okolí, naslouchá šumu zbirožských borů, pohrouží se na čas ve své osudy a opět zatesknî. Není dosud úplně vystavěn, není dosud, jako i dříve, zcela oděn v roucho knížecí. Proto teskní občas a pověst jde, že hrad Zbiroh nikdy zúplna vystavěn již nebude. Snad proto vyhýbá se mu i knížecí rodina z Colloreda-Mansfeldu a jen o loveckých kratochvílích vyhledává síní jeho ke svému odpočinku. Kdo ví, jaká kletba rozklenula se kdy nad královským starým hradním památníkem, kdo ví, jaká ještě sudba určena jest zámeckému vévodovi zbirožskému? *V. T.*

Z NÁDVOŘÍ ZBIROŽSKÉHO ZÁMKU.

KRAKOVEC.

a výsluní české slávy skvěl se, zářil, hýřil, štěstím zpíjel se, dokud životní silou a mohutnou energií sálal, a dnes jen chudobně plouží se v obtížném, podkoseném a zkomírajícím stáří po drahé hrudi své krásné domoviny, na které bezstarostně vyrostl a svůj tajemný svět žil. Tak zjevuje se každému upřímnému Čechu a umělecky i dějinně zanícené duši návštěvníkově hrad Krakovec.

Nad soutokem potoka Šipského a Krakovského, na táhlém ostrohu ční šedé trosky Krakovce, poblíže Zvíkovce v krajině Zbirožské, odkud různým směrem dostati se lze k těmto památným zříceninám. Na bývalém předhradí rozkládá se nyní osada Červený Zámek, středem které vede cesta ke hradu Krakovci.

Za širokým, ve skále vytesaným příkopem stával zvoditý most, po kterém vcházelo se vkusně klenutou branou s postranním vchodem do přední části hradní. Zde bývala studna, do které voda z potoka jako na staroslavném Karlštejně se naháněla, chráněna jsouc jako dobrým strážcem mohutnou věží, zpola čtverhrannou, zpola okrouhlou, zvedající se na hraně předního a zadního hradu.

Při věži na pravé straně přimila se druhá brána, kterou vcházelo se na nerovné nádvoří, kolem kterého pozvedala se hradní stavení o dvou patrech s pavlačemi na kamenných krakovcích nahoře a s velikými, rozlehlými sklepy v přízemí. Z budov těchto nejlépe jsou zachovány zdi na západě, kde jest dosud patrno někdejší uspořádání místností.

V jižním křídle hradu Krakovce zaujímala vynikající místo kaple zasvěcená Panně Marii a sv. Kateřině roku 1384. Tato byla ještě počátkem XIX. století úplně zachovalá a teprve roku 1855. po sřícení se velké části zdiva pobořena a zničena. Z trojstranného gotického arkýře s pěknými okrasami možno dnes spatřiti toliko skrovné zbytky.

Veškeré zdivo hradní nese na sobě stopy požáru a častých oprav cihlovým materiálem, kteréž, jakož i červená střecha, která byla roku 1700. zřízena, zjednaly hradu Krakovci — ovšem neprávem — lidového pojmenování „Červený Zámek“, kterýžto nesprávný název v potomních dobách i do různých listin a záznamů se vloudil.

Jméno Krakovec sluší odvoditi od jména Krakov, kteréžto pojmenování příslušelo hradu Krakovu, který vypínal se v lesnaté krajině zdejší na

sever od dnešní malé osady Krakova, kteráž rovněž po historicky památném hradě Krakovu podědila své jméno. Zde stávalo původně dřevěné sídlo Krokovo, které v neznámé době zašlo a toliko v místním pojmenování založeného zde lesa a později zde vzniklé osady se uchovalo. Posud však spatřiti lze v těchto místech, na severní straně osady, nepatrné zbytky původního hradu Krakova.

KRAKOVEC.

Název Krakovec sluší tedy vysvětliti a vyložiti jako mladší nebo vzdálenější hrad původního hradu Krakova.

Poblíže na opuštěném hradišti zbudoval v letech 1363.—1370. Jan, syn Rudolfa Falckraběte, nový hrad, nazvaný z důvodů výše vytčených Krakovec, který od nástupců Janových král Václav IV. odkoupil a milci svému Jírovi z Roztok, nejvyššímu lovčímu, daroval.

Tento prodal hrad roku 1410 i s celým příslušenstvím panu Jindřichovi Leflovi z Lažan, u něhož náš slavný mučedník a reformátor Mistr

Jan Hus v době od roku 1413. až do 11. října 1414. skvělého pohostinství požíval, načež odtud na voze, provázen jsa pouze několika svými přáteli, do Kostnice se odebral.

Po smrti pana Jindřicha Lefla z Lažan v bitvě Vyšehradské roku 1420. vystřídali se v držení tohoto slavného hradu přečetní majitelé.

Roku 1445. přešlo koupí veškeré zboží i s hradem na Albrechta z Kolovrat, který byl původcem nové větve pánů Krakovských z Kolovrat, po kterémž rodu v držení hradu uvázali se pánové Vchynšti ze Vchynic.

Ve válce třicetileté byl hrad Krakovec od císařského vojska úplně pobořen a zničen. Znovu vystavěn a k obydlení upraven byl teprve roku 1700., kdy sňatkem Marie Magdaleny z Dobršc dostal se hrad v majetek Otty Jiřího z Helversenu. Avšak již roku 1783. bleskem byly zničeny veškeré dřevěné části hradu, a co zbylo, vydáno bylo na pospas zhoubným živlům přírodním a bídně hnusné hrabivosti a zlotřilé ničivosti lidské. Nynějším držitelem památných těchto zřícenin hradu Krakovce jest kníže Aleš z Croyů, sídlem svým na zámku ve Slabcích.

Ze všech těch koutů šedých zřícenin vyzírá dnes na návštěvníka opuštěnost, chudoba, ztrnulost a skoro posvátná až lhostejnost k divému zubu času. Zasněné rozvaliny jako sebevědomý koryfej oddaně a hrdinně nesou vzteklých příbojů tíž. A tím jeví se hloubavé duši ještě posvátnějšími v zářivé gloriole velkého Čecha a svatého mučedníka našeho Mistra Jana Husa.

Ty holé, chudé zdi s chloubou vypravují každému upřímnému a dobrému Čechu, že v nich nalezla drahá postava Husova klid posledního útulku po dlouhou dobu, v nich že kázal lidu svému naposled, v nich že prožíval sklonek svého pobytu ve své české vlasti, v jich objetí že sepsal i obranu proti spisu obžalovacímu a že nakonec i v nejposlednějších dnech dojímavé loučení od svých přátel a stoupenců písemně nám zanechal, dříve než odebral se na mučednickou hranici Kostnickou.

Proto v nynějších dobách, hlavně za posledních našich let, lid český z veškerého dálného okolí koná sem na hrad Krakovec národní pouti k výroční paměti pobytu svého největšího heroa a největšího syna naší mateře Čechie, aby důstojně uctil a si vzorně připomenul svatou památku zašlých dob.

A skřek marně šumí a hlučí vzduchem, třeba kouř hranice Kostnické dusil ještě i nás po tolika staletích.

V. T.

KRAKOV.

nádherných, šumných hvozdech rakovnicko-křivoklátských, kde svěžest a krása přírodní se povĕčně snoubí, stávalo sídlo moudrého a nejvýš spravedlivého knížete českého Kroka a jeho tří moudrých a zvláštním důmyslem i věhlasem nadaných dcer, Kazi, Tety a Libuše.

Sídlo Krokovo, sídlo Libušino! Jaké dojmy vznášejí se nad rozpomínajícím se a zadumaným naším čelem.

V ukrytém zátiší, uprostřed neprostupných, nekonečných a zvěří všech druhů přebohatých lesů rakovnicko-křivoklátských zbudoval sobě druhý kníže a vládce český Krok, vděčné vezdy paměti, hrad, jak slavný náš historiograf Palacký i W. W. Tomek dokládají.

Zde trávil tiché chvíle své náš kníže Krok i se svými dcerami, zde v lesních, neobsáhlých skoro tišinách oddával se lovu, zde vůkol pod korunami buků a dubů proháněla se stáda zvěře, zde bylo věčné šero a mír — domov to svatého, tichého boha stád a zvěře divoké, velkého, dobrého Pana.

A jako strážce dobrý nádherných a bohatých lesů těch prožíval hrad Krakov své krásné dny, svou poeticky zkrášlenou idylu života. A potok Krakovský svými romantickými břehy a hlubokými vodami jako ideálně nadšený milenec věčně celoval památný tento hrad.

Původně hrad tento, jak jej kníže Krok byl zbudoval, byl dřevěný. Náš starý první kronikář Kosmas dokládá, že hrad Krakov byl sídlem Libušiným. Za jeho však dob byl hrad ten již valně stromy zarostlý a ztrácel se vůčihledě v mohutné kořenné spleti jejich.

Hrad Krakov zašel v době nám historicky neznámé a sídlo to v místním pojmenování vzniklého zde lesa a později dále k severu založené osady se uchovalo. Poblíže na opuštěném hradišti zbudoval v l. 1363—1370 Jan, syn Rudolfa Falckraběte nový hrad, nazvaný Krakovec.

Hrad Krakov žije však v soumraku našich dějin. Zřel a hostil druhého českého knížete Kroka, po němž i Krakovem nazván byl.

Duch dávných dějin blíží se k nám a jako v radostném zanícení žehná celé širé české naší vlasti. I náš duch se rozplývá v sladké něze a s posvátným citem v hrudi patří na drahé místo, po kterém kráčeli předkové naši, a kde ještě dnes Pan, tichý bůh, přerušuje často svou cestu, zastavuje se a naslouchá . . . .

V. T.

ŘEBŘÍK.

a příkré skále 38 metrů zvýši, poblíže vsi Lištného, v kraji zbirožském, nad kostelíkem vypíná se v scenericky krásné krajině, zdobené rozsáhlou plání temné zeleně lesní, zřícenina hradu Řebříka. Spokojeně a jaksi usmířeně hledí dnes zpustlé trosky k městu Zbirohu a nadšeného turistu a návštěvníka svého pooblaží rozkošnou a půvabnou vyhlídkou do okolí zbirožského a obrazem krásného panoramatu širošíré zdobné krajiny odmění se tomu, kdo zavítá v tato tichá místa, kde dokonal opět jeden rek z pestrého věnce středověkých hradů, které kdysi zdobily naši milou vlast českou a zářily jako jasné skvosty umění architektonického na její hrudi.

Hrad Řebřík založen byl ku konci XIII. století a byl oblíbeným sídlem pana Markvarta z Řebříku uprostřed lesní záplavy s přehojným bohatstvím nejrozmanitější zvěře, v krajině úchvatné scenerie a dramaticky stkaného půvabu.

Ve století XIV. připadl Řebřík komoře královské. Potom byl opuštěn, až posléze jako pustý a nepřízní doby již sešlý hrad přivtělen byl roku 1607 k panství Zbirožskému.

Krátká jest sice životní dráha hradu Řebříka, běh žití jeho není naplněn čarovnou studnicí zkazek a roztodivných pověstí, které jako stříbrná, jemně upředená pavučina obetkávají naše četné hradní, velkolepé památníky středověké, tak namnoze pohádkově tajemné romantiky, přes to však láskou k vlasti prodchnutá hruď česká nerada se loučí i s tímto dávno již dokonavším svědkem zašlých, ztemnělých pro nás dob.

Zatesknime si nad tím, co nedbalostí, nerozumem, namnoze i bázní a strachem bylo v minulosti ztraceno a rozváto, zničeno a v ssutiny truchlé obráceno. Jen málo, málo z toho všeho, co jsme měli, zachránil nám kavalírský duch.

Rozhlédneme se dumavě v dál, zadíváme se v tmu mohutných hvozdů okolních a v hlubokých a vážných myšlenkách spočineme na skrovných ssutinách kdysi jásavého a velmožného hradu Řebříka.

Dávný duch zadívá se nám do tváře a středověký, romantismem prosycený dech ovane naši skráň. Přemýšlíme a hloubáme ve velké knize Historie, Uměny a Lásky k vlasti, k naší české domovině.

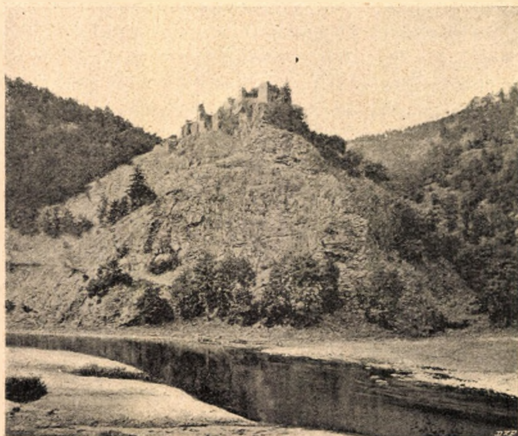
V. T.

KRAŠOV.

Půvabně a skoro až něžně rozhlížejí se ještě dnes se strmé výšiny na levém břehu řeky Mže rozložené trosky hradu Krašova poblíže stejnojmenné samoty v krajině Zbirožské. Vystoupíme-li na strmou stráň, která sytě a lahodně prosycena jest nádhernou a bujnou zelení, pocifujeme, jak opojně a čarovně mysl naše se povznáší a zapomíná pojednou na všechny starosti a útrapy, oko naše noří se jen v krásy před námi tu rozprostřené a vše to připadá nám jako podivuhodně krásný a luzný sen, z kterého bojíme se býti probuzeni. Připadá nám vše jako v nejpůvabnější pohádce. Ssajeme v duši svou velebný klid a sladce zpíjíme se vánkem sešedlé již minulosti.

Podle dávné pověsti stávala zde ještě před založením naší drahé matičky Prahy tvrz, na jejímž místě vztýčen byl od Hroznatovců ve XIII. století nynější hrad, který později, roku 1430., dostal se v držení českého pána Hanuše z Kolovrat.

V potomních letech a staletích střídali se v držení hradu Krašova přerůzní majitelé. Tak roku 1558. držel Krašov Jan Mladota ze Solopisk, roku 1608. vládl na tomto starém hradě Karel Hrobčický z Hrobčic, roku 1617. dostal hrad v držení Petr Jiří Přichovský z Přichovic. Roku 1650. ocitl se

KRAŠOV.

Krašov ve vlastnictví Vlacha Františka Missironiho, jehož syn a nástupce Norbert Missironi, rytíř z Pisonu, prodal hrad tento roku 1678. klášteru Plasskému, který Krašov na letní své sídlo přeměnil a ve velmi dobrém stavu vezdy udržoval. Když pak r. 1785. klášter ten zrušen byl od císaře Josefa II., připadl Krašov fondu náboženskému. Záhy však byl úplně opuštěn a od té doby velmi rychle pustl a zkáze nelitostně propadal.

Veškeren cennější a pozoruhodnější materiál a všeliké lepší předměty staly se kořistí okolních sedláků a poblíže usedlého obyvatelstva. V této smutné a hrabivě slepé době i vysoká kulatá věž hradní spolu s jinými ještě stavbami za příčinou získání železa prachem rozbořeny a v ssutiny pusté obráceny byly.

Obrazy a kostelní předměty z hradní kaple sv. Ludmily přeneseny byly do chrámu Kozojedského, uměle a zdobně vyřezávané stolice dubové odvezeny do chrámu Všehrdského a dřevěnými malovanými stropy vyzdobena byla farní budova v Kozojedech.

I poblíže hradu, na straně západní, vystavěný mlýn, dále pivovar a kovárna propadly za krátko po zničení tohoto hradního magnáta českého úplné své zkáze a svému bolestnému zničení.

Tak hrad Krašov, který již v dobách nejstarších zářil a radostným životem kypěl, který na výsluní lásky vzácných svých držitelů vezdy vlídně a jásavě plesal, který v nitru svém hostil mocné velmože a s úsměvem naslouchal řinkotu palaší, který se zalíbením spočíval zraky svými na zářivých oružích rytířů a pánů českých, který vítal čarokrásné a úsměvné tváře sličných a ztepilých dívek a vznešeně urozených paní českých velmožů, stal se podobnou obětí jako jiné hrady a zámky české vlasti.

Nepřízeň doby, podivné dějin chvíle, zavilé zášti a hněv zkosily záhy a předčasně životy nejdražších staveb i nejmilejších nám památek.

Hrad Krašov propadl rovněž předčasné záplavě všelikých zlých okamžiků a zaúpěl bolestně pod rvavou, bezcitnou rukou lidskou.

Ničivá síla proměnila hrad Krašov v truchlé ssutiny. Sní teď uprostřed velebného ticha a vonné zeleně o svých zaniklých plesavých a vířivých chvílích, rozpomíná se snad v některém jasném okamžiku na vábivé episody svého jarého života, dokud nepřivalí se ječivá bouře a dokud bleskot s děsivě příšerným hromobitím a urputným vichrem nezapudí ze starých, omšelých a rozpadávajících se trosek poslední ten sen, poslední útěšný okamžik na prsou povždy krásné a mateřsky dobré, veliké Přírody.

Než hrabivá doba dneška, která prchá před vším krásným a památným a zločinně řádí drsnou a hrubou rukou svou uprostřed nejvzácnějších skvostů našich slavných dějin a naší velké minulosti, měla by dojíti také již jednou zaslouženého osudu svého a své odměny a měla by jí býti ukázána jen cesta, kterou dle pověsti kdysi ukázal rekovný náš Beneš Heřmanov dotěrným Sasíkům. *V. T.*

KŘIVOKLÁT.

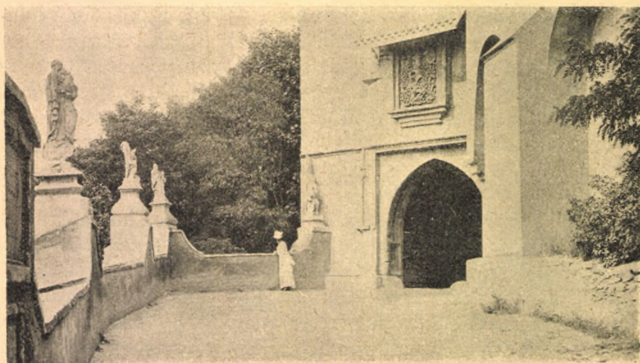
řivokláte, ty zářící démante mezi památnými hrady mé trpící vlasti, nesu ti pozdrav. Ve tvých bývalých zdech vznešení králové trávili dny spokojeného svého žití, sem zajíždívali odpočinout, když tíha vládních otěží doléhala příliš na bedra jejich, anebo když chtěli na čas vyzouti se z vládních povinností a tu nerušeně oddávat se chtěli lovecké své kratochvíli. Hrad silný skýtal žádoucí jim bezpečí, zde na čas jisti byli před piklemi dvorskými a možnými úklady, tu v tomto rozkošném koutku země české se cítili být doma opravdu.

Slavičí tlukot obveseloval královské manžele ve chvíli neskonalého rodinného štěstí a sličná Filipina Velserovna, opíjena láskou Ferdinandovou, ztrávila tu nejednu z nezapomenutelných chvil svého nekonečného blaha a štěstí... Dumavé hvozdy křivoklátské se svou věčně stejnou melodií a se svými divokými partiemi poskytovaly vznešeným obyvatelům hradu vše to, co scházelo jen k dovršení jejich neskonalého štěstí. A na tom místě, posvěceném kroky našich vladařův a jen občas přerušovaném přidušeným úpěním nebožáků v smrdutých a vlhkých kobkách žalářů, jsme právě stanuli.

Hrad Křivoklát zbudován byl na nevysokém, ale skalnatém pahorku, kolem něhož Rakovnický potok vody svoje unáší k nedaleké Berounce, své mateři. Představme si v mysli trojhran a máme před sebou podobu pahorku, na němž tu v úkrytu hlubokých a takřka nekonečných lesů Křivoklátských, plných sladkých ptačích melodií, byl hrad vystavěn. Aby pak hradiště v čase přepadnutí hradu poskytovalo ještě větší bezpečnosti, byla výhodná poloha jeho posílena třemi mohutnými věžemi, které v každém rohu dotyčného trojhranu byly zbudovány.

Udiveně těká zrak náš s místa na místo, jakoby se ani dosti nemohl nabažiti té pěkné scenerie, která tu před zrakoma našima jako fata morgana se zjevuje. Hned padá nám do oka okrouhlá věž, zvaná obecně baštou, jež na východní straně se nachází a dvojnásobným cimbuřím jest opatřena. A zrak náš opět spočívá na věži Huderce, jež na severní straně se tyčí, přeletuje k jižní straně a zří zbytky bývalé hladomorny a hned zase věž zámeckou nad první branou se zdvihající. Taková pohledka z dáli zjevuje se před tebou, než dojdeš rozkochán k hlavní bráně.

Nad její vchodem hledí na tebe jako na vetřelce umělecká práce kamenická doby úctyhodné, představující lva pod přilbicí. A co více zří tvé zářicí oko? Hle, tam po stranách erbu jeden štítek, tam druhý a v každém z nich monogram v podobě dvojitého *W*, ukazující nezvratně na původce stavby té, krále Vladislava II., horlivého fedrovatele ruchu stavebního v Čechách. Po prohlídce se zvýšením pozornosti kráčíš ku předu a noha tvoje zastavuje se na prvním prostorném nádvoří. Tu se zrak tvůj přímo pase na výstupku s velikým gotickým oknem, nacházejícím se nad vchodem druhé brány, pod nímž zasazeny jsou dvě kamenné desky, na nichž zobrazena jsou polovypuklá poprsí, o nichž kolují dosud neustálené domněnky. Bývá z nich hádáno obyčejně na podobu krále Vladislava II. a jeho manželky; někteří znalci starých památek českých jdou ještě dále do minulosti a hledají v nich totožnosti jiné. Jsme u druhé brány. Při levé straně nachází se tak zvaná „strážní síňka“, jejíž restaurace dle prvotní podoby v nedávné době byla pečlivě provedena, čímž tento pozoruhodný hradní koutek věkům příštím byl uchován. Koho by jen nezajímal tu velice

PŘED BRANOU KŘIVOKLÁTU.

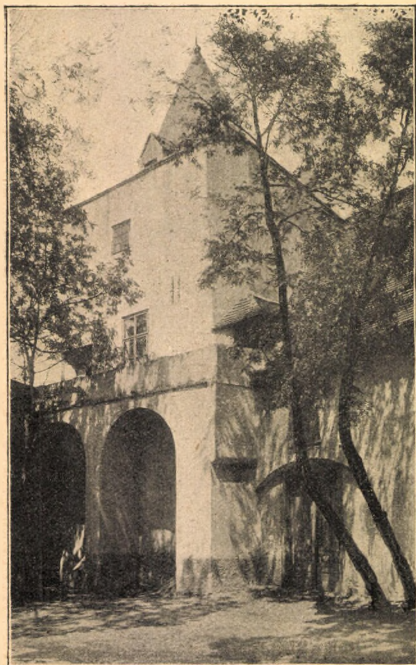

KŘIVOKLÁT.

pozoruhodný vinutý sloup rohový, nad nímž dva andělé nesou na štítech začáteční písmena svého původce krále Vladislava: *W*.

Při starobylé gotické bráně, jež vede do malého nádvoří, jest ve výši prvého patra galerie s obloukovitou klenbou, odkudž oznamovány byly lidu mimo jiné i ortele soudní. Nyní jsme se přiblížili k místu, kde bývala v dobách lepších, v dobách české slávy, lesku a moci, dnes zdeptané v prach, klenotnice královská. Jak jméno samo nám napovídá, bývaly tu před slídivými zraky nepřátel ukryty nejcennější památky české své doby a to korunovační klenoty, pokud jich ovšem Jan Lucemburský nerozkramařil, desky zemské, rozličná privilegia království Českého a jiné listiny, jež Argusovým okem třeba bylo střežiti; mimo tyto věci byly tu i jiné poklady.

S tichou pietou blížíme se k místu památnému, k vězení to Augustově, jež ještě s jinými v levém rohu od kulaté věže pod kaplí v přízemku se nachází. Tu dýchal těžký vzduch žalářní kobky při mnohém strádání a bědách životních plných 16 let šlechetný biskup českobratrský Jan Augusta. Zde upozorňuje se také návštěvník na ornament, nalézající se na dveřích vězení, o němž má se za to, že jej Augusta v dlouhé chvíli vlastní rukou nějakým zašpičatělým předmětem vyryl.

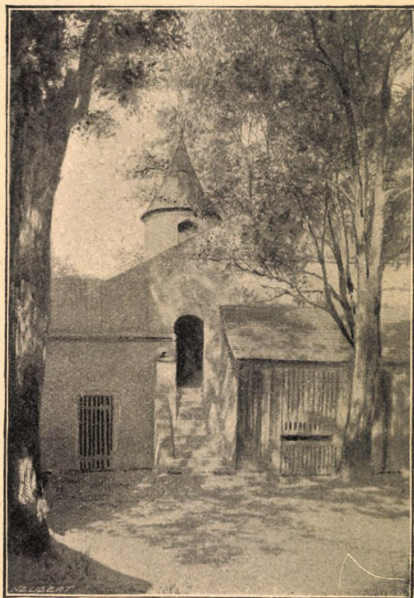
VĚŽ HUDERKA NA KŘIVOKLÁTĚ.

Hned proti druhé bráně zdvihá své témě do výše okrouhlá věž, která jest 40 metrů vysoká. Ta byla v nedávné době opatřena krytbou a celá ve svých částech s nemalým finančním nákladem opravena. Všecka tři poschodí, z nichž se věž ona skládá, vyplňují sbírky knížecího musea, jež v mnohém ohledu jsou nejen plny zajímavostí, ale i velice poučny.

Přihlédněme jen, jak sbírky jsou tu umístěny. Přízemek, který nás předem bude zaměstnávati, jest vyhrazen okrasám starých

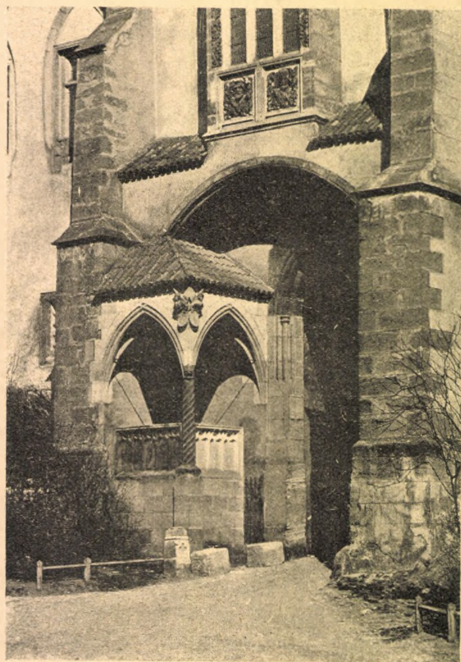
oltářů; tu také překvapí nejednoho šťastného návštěvníka řídká zvláštnost přírody: kříž v bukovém poleně zarostlý. První patro věnováno jest pytláckým zbraním druhu všelikého, cechovním praporům a jiným kostelním památkám. Zvláště padnou ti jistě do oka kamenné a kostěnné památky, nalezené v Hradišti u Strádonic, kam prof. Píč, na slovo vzatý učenec, klade slavné Marobudum, středisko a sídlo Markomannů. V druhém poschodí upoutá cele pozornost návštěvníkovu starobylá hradní houfnice, rozličná zbroj a zbraň středověká, kostěnné a železné nástroje, jakož i popelnice z blízkého Hradiště. Tu spatříš také i památné dvéře klenotnice královské z r. 1490. Třetí patro vyplňují sbírky říše živočišné.

Jdeš-li od této věže v levo po schodech do prvého patra, přijdeš do památné zámecké kaple, kde se udiveně zastavíš před krásným presbytářem, v pravdě nejkrašší a nejcennější to součástkou řečené kaple. Gotickou výzdobu kaple provedl mistr Beneš z Loun, proslavený stavitel doby tehdejší, někde až s přepychovou nádherou. Hlavní zavírací oltář zasluhuje bedlivého našeho povšimnutí. Představuje korunování Bohorodičky za královnu nebes a skýtá vzácný požitek řezbařského umění, nejspíše, jak se za to má, éry Vladislavské. Také obrazy v okně presbytáře, sv. Václav a sv. Jiří, jsou vysoce zajímavé: jsou malovány na skle a bývají svým původem kladeny až do 14. století. Na stěně vidí zrak tvůj dva obrazy sv. Kateřiny a sv. Barbory, kteréžto dřevomalby pocházejí ze XVI. století. Pozoruhodná jest i cínová křtitelnice, jež má svoji historii. Těsně při hradní kapli nacházejí se nově zřízená menší rytířská síň a pak velká rytířská síň, jež jest asi 25 m dlouhá a 9 m široká. Obě síně vyplňuje cenný a bohatý archiv, v němž, možno-li věřiti, jsou prý i památky písemné z dob sv. Václava. Do těchto síní, jakož i do bývalé královské klenotnice, o níž na vhodném místě byla již řeč, jest dovolen přístup se zvláštním svolením samého

HLÁSKA POD VĚŽÍ HUDERKOU.

majitele zámku, knížete Fürstenberga, jen osobám šlechtickým, učencům, vynikajícím hodnostářům a cizincům. V zadní části nádvoří jest stará, ve skále vrtaná studna, značně hluboká. Za ní vybíhá hrad v ostrý úhel, jehož vrcholem jest čtyřhranná věž Huderka, nalézající se v bezprostřední

VSTUP DO HRADNÍHO PALÁCE.

blízkosti někdejších hradních mučíren. Jméno své má prý odtud, že na věži hrávala vždy hudba, aby nebylo slyšeti úpění nešťastníků, kteří na útrpnou otázku právě byli bráni.

Hrad Křivoklát původem svým náleží zamlženému dávnověku. Kronikář náš Kosmas klade sem dokonce sídlo Libuše, dcery Krokovy, a náš historiograf Palacký sveden jím, hledá zakladatele jeho v Krokovi nebo některé

PODHRADÍ KŘIVOKLÁTU
ZV. „PODKUCHYNĚ“.

z jeho tří dcer. Později doznal hrad ve svých částech, prvotně jen ze dřeva zrobených, důkladných oprav. Tak hned Vladislav I. dal hrad r. 1100 řádně opevniti, takže od té doby poskytoval ochrany krajským úřadům. Přemysl Otakar II., tento „Železný“ Čechů král, dal Křivoklát nejen opraviti v jeho sešlých částech, nýbrž i přioděl ho rouchem nové nádhery a lesku a značně opevnil. Z dob těch datovati možno i erby všech territorií, jež nacházíme v rytířské síni, které pod mocným žezlem svým shromáždil.

Když roku 1316. v dubnu utrpěl mnoho škod hrad pražský požárem, opustila v září královna Eliška královskou residenci na Hradčanech a uchýlila se sem se svými dětmi. Mladistvý Václav, tehdáž ještě nemluvně, netušil ani, že o dvě léta později bude tu po tři léta vězněn. Důležité jest, že týž Václav, pozdější to Karel IV., vydal na Křivoklátě listinu, jíž zakládá Nové město Pražské. Václav IV. oblíbil si Křivoklát a často z Prahy se sem utíkal, přenechávaje starosti vládní svým milcům a zde s celou rozkoší srdce svého oddával se milé zábavě se svými veselými společníky lovu zvěře, prolézaje ve dne i v noci temné hvozdy Křivoklátské, zvěří tolik proslavené.

Za válek husitských stal se Křivoklát asylem mnohých šlechtických a vynikajících rodin z blízka i z dáli, které, obávajíce se rudé záplavy revoluce husitské, v divém chvatu snášely sem vše, co jen poněkud bylo cenného. Sem zavezeny byly do bezpečí z Prahy korunovační klenoty a desky zemské. Ale sláva Křivoklátu a pevnost jeho měla v brzku pohasnouti; požár, jenž r. 1422 tu vypukl, proměnil v několika hodinách krásný hrad ve spáleniště. Za Zikmunda a Jiříka z Poděbrad byl hrad dán v zástavu, ale vždy znovu jejich nástupci z ní vyplacen. Král Vladislav II. dal provésti na Křivoklátě řadu nevyhnutelných oprav a nových přestaveb od mistra Beneše z Loun a tak v pravdě královský památný hrad okrášlil. Sem také rád se ve volných chvílích svého vladaření uchyloval a rád tu prodléval. Také Ludvík I. a Ferdinand I. opět hrad zastavili. Za Habsburků věžněny tu nepohodlné osoby; tu úpěl také Jan Augusta, starší Jednoty Bratrské.

Značných škod utrpěl Křivoklát opět ohněm r. 1592, kdy i důležité státní spisy padly dravému živlu za oběť, jakož i r. 1643.

R. 1685 prodal Leopold I. Křivoklát hraběti Arnoštovi z Valdštejna, načež vnučkou jeho Marií Annou, jež provdána byla za člena knížecího rodu Fürstenberského, přešel hrad na rod tento, v jehož rukou až podnes se nachází.

J. B.

NIŽBOR.

Luzný „hrad nade Mží“, původně „Miesenburg“ zvaný, dnešní dobou pouze pode jménem Nižbor známý, vypíná se pyšně při trati Rakovnicko-Protivínské, na pravém břehu půvabně krásné řeky Mže. A dole pod starým hradem tímto, zrovna u podnoží, skromně rozhlíží se obec Nová Huť. Jméno svoje odvozuje od zaniklých zde velikých kdysi železáren, zrovna při řece založených.

V zámku Nižboru shledáváme chrám Povýšení sv. Kříže, který jest od roku 1857. farním. V chrámu pak spatřujeme drahocennou monstranci, která jest vyzdobena zlatými dukátky hradišťskými.

Hradiště u Strádonic na pravém břehu Mže jest vzácnou archaeologickou zajímavostí širého kraje Křivoklátského. Bylo to roku 1879, když jistý rolník při kopání nalezl zde popelnici plnou zlatých penízků. Z nálezu toho se však mnoho sbírkám nezachovalo, ale dodnes nalézá se zde, když déšť půdu spláchne, tu a tam zlatý nebo stříbrný penízek. Výsledkem zavedeného šetření a zkoumání byly veliké objevy mohutných základů zdiva, jakož i hromadné nálezy zbraní, ozdob a šperků. Jest patrno, že v místech těchto rozkládalo se kdysi veliké hrazené město.

Zesnulý učenec archaeolog prof. Dr. J. L. Píč shledal v něm slavné Marobudum, někdejší středisko a sídlo starých Markomanů. Nalezených

NIŽBOR.

předmětů páčí se přes 30.000 a zachováno mnoho z nich v museu království Českého, v museu Vídeňském i knížecím na Křivoklátě.

Když zastaveny byly práce v hutích a v Nové Huti, rozhostila se nouze a bída, tu chudý lid chopil se horečně sbírání kostí, jichž se zde v hojnosti nacházelo, a drahocenné památky ty z dob pradávných houfně odvážel do továren na umělá hnojiva ku spálení. Horlivostí touto mnoho vzalo za své, než jinak dán tím i podnět k vyšetření základu starého města.

Ve chrámu zámeckém jest knížecí hrobka a zvláštní náhrobek Karla Egona knížete z Fürstenberka.

Hrad Nižbor vznikl asi nejspíše ve věku XIII. jako lovčí zámek pro odpočinek a osvěžení vznešených lovců. Do roku 1312. náležel řádu Templářů, roku 1349. připadl ke korunnímu zboží Křivoklátskému. Hrad tento i se zbožím byl několikráte zastaven a prodejem postoupen přerůzným pánům.

Jako se smaragdového prestolu shlíží dnes s klidnou tváří zámek Nižbor na půvabný kraj, který jako rozestřený koberec pestří se a hraje vábnými a podivuhodnými barvami, v záři a záplavě zlatého deště slunečního. A křídové skráně Nižboru jakoby ruměnily se a údivem zaplály nad povždy mladou krásou pověčné Přírody. *V. T.*

TÝŘOV (od východu).

TÝŘOV.

ad bezprostředním ústím Úpořského potoka do řeky Mže, na pravém břehu jejím, v nádherné krajině zbirožského okresu, na příkrém chlumu sní o své minulosti trosky proslaveného hradu Týřova. Hrad sám náleží k nejstarším hradům královským v Čechách. Skládal se z dolního a horního hradu ověnčeného hradbami a zdobně i hrdě krášleného šesti věžemi, z nichž nejmocnější nad příkopem mezi předhradím a dolní branou věrně ostřihala vchod do hradu. Veliká a mohutná věž na nejvyšším místě v horním hradu vykonávala služby hlásky, ze které obě části hradní velmi dobře mohly býti hájeny.

Na západním konci hradu rozkládalo se panské obydlí, sestávající ze čtverhranného věžovitého stavení. Z toho dochovaly se až na naše dny toliko dvě zdi. Ještě v XVI. věku se zde bydlilo.

Roztesknĕně vyzírá dnes hrad Týřov do moře temné, svěží zeleně lesní. Jako zdolaný rek žaluje v měkké své mluvě hvozdům Zbirožským, vážně a dumavě, tiše a unyle mluví o dávné mohutnosti i velkoleposti své. Cos idyllického, výmluvného a úctyhodného snoubí se ve hradě Týřově a půvabně utkané předivo uloženo ještě dnes ve vznešeném nitru jeho.

Hrad Týřov zbudován byl počátkem XIII. století, v dobách, kdy osobní bezpečnosti dávána přednost před jakýmkoli pohodlím. Jména dostalo se mu po vsi Týřovicích, která na protějším právě břehu se rozkládá.

Roku 1249. dal zde král český Václav I. zatknouti kralevice Přemysla Otokara, když přišel s několika pány českými stěžovat si do posavadního vladaření. Roku 1315. na rozkaz rytířského krále Jana Lucemburského byl na hradě Týřově uvězněn Jindřich z Lipé a po 6 měsíců zde držán. Při vypuknutí bouří husitských náležel hrad Týřov panu Aleši ze Šternberka, horlivému přívrženci a zastanci krále Zikmunda, jehož nástupce pán Habart z Adlaru roku 1429. v šarvátce u Zbraslavě 166 Novoměstských zajal a po 12 neděl na Týřově věznil, až se konečně značnou sumou peněžní vykoupili.

Za kralování Jiříka Poděbradského postoupen byl Týřov panu Joštovi z Enzidle, který se stal zakladatelelem známého českého rodu pánů Týřovských z Enzidle. Když pak tento rod se odtud přesídlil, byl hrad Týřov v polovici XVI. století opuštěn a od této doby pustl stále víc a více, takže roku 1588. již jako pustý hrad se připomíná. Týřov přináleží od těchto dob k panství Křivoklátskému.

Opět patříme na svědka výmluvného slavných i smutných okamžiků, hlučných chvil, bouřlivých let i staletí naší povĕčné minulosti české!

Duch náš znovu a znovu noří se v zamlklé listy dlouze se vinoucích našich českých dějin, s vážnou myslí postojíme u opuštěných a chmurně do širého okolí shlížejících zdí. V duchu klaníme se mánům bouřných, jásavých, rušných a slavných dějin, tiše vzdáváme procítěný a upřímný hold hradnímu rekovi českému.

A právě dole, u podnoží hradu Týřova, stříbrojasná Mže jásá, šumí, víří, zpívá a někdy zase teskní a kvílí a opět jindy poeticky hovoří se svými dětsky nepokojnými, zurčivými potůčky a fantasticky nadšenými ručeji.

Jen smaragdový věnec lesních velikánů rozšumí se někdy hněvivě a v podivném svém hukotu rozvášněně volá po dávno zašlých čarovných chvílích, které utichly a tvrdě usnuly v bezmocných a bezvládných dnešních ssutinách hradu Týřova. *V. T.*

TÝŘOV (od západu).

JENČOV A JIVNO.

V lesích Křivoklátských, kolem rozkošného údolí Klíčavského, poblíže trosek Tejřovských spatřujeme nepatrné zbytky hrádků Jenčova a Jivna, které dávno a dávno propadly zhoubnému svému osudu. Byly to bezpochyby toliko pouhé lovčí hrádky, o kterých kromě nepatrných zmínek v dějinách ničeho důležitějšího a pamětihodnějšího se nedovídáme. Hrádek Jivno bylo již roku 1551. v pustých rozvalinách.

Blízkost těchto zajímavých, v hlubinách hvozdů Křivoklátských ztajených lovčích hrádků u dávného hradu královského Tejřova dává nám tušiti, že asi sloužily tyto hrádky k oddechu a občerstvení českým králům

JENČOV.

JIVNO.

JIVNO.

a jich vzácné družině, když vraceli se z bohatých vůkolních lovišť s hojnými a vzácnými úlovky nejrozmanitější zvěře.

Hlahol a veselí nesly se síněmi jejich, které vezdy zakončovaly veselé lovčí hodokvasy.

Dnes jen příliv sesmutnělých nálad vznáší se nad nepatrnými známkami bývalých hrádků a jich na věky pohřbené minulosti. *V. T.*

KRÁLŮV DVŮR.

Při levém břehu říčky Litavky, poblíže vsi Podčapel čili Počapel, v okrese berounském, při erární silnici rozložena jest starobylá osada Králův Dvůr. Jména se jí dostalo po někdejším slavném loveckém hrádku králů českých, zbudovaném právě na popraží hvozdů Křivoklátských.

Sem spěli znavení panovníci čeští, aby zde odpočinuli a pod stinným, pohostinným krovem nabyli nových svěžích sil. Zde za lovecké kratochvíle odehrávaly se začasté vážné události v dějinách našich. Zde urovnávaly se mnohé a mnohé spory nešťastných Přemyslovců!

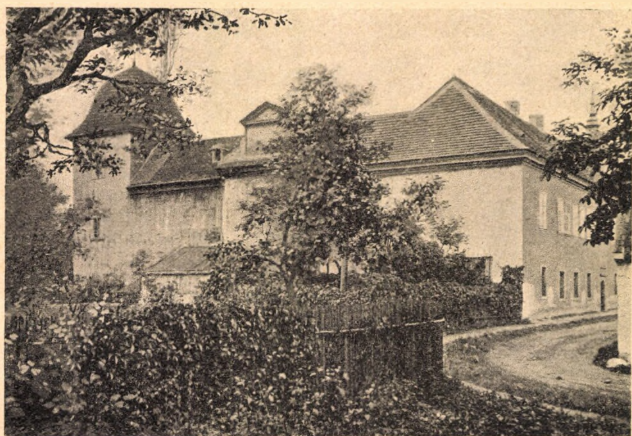
Jindy hrádek Králův Dvůr skýtal i delší pobyt králům českým. A opět nehostinným se stává, stává se očitým a pohněvaným svědkem odboje proti samému králi.

Zaniká hrdá a skvělá moc královská, zaniká a sesmutňuje i hrádek Králův Dvůr.

Zde dokonalo a dobilo roku 1253 srdce krále Václava I. po delším pobytu, náruživému lovu věnovaném. Roku tohoto po prvé dočítáme se v dějinách o rozkošném tomto hrádku loveckém.

Dne 8. května 1394 dlel a odpočíval si na dvorci tomto král Václav IV. s nehojnou svou družinou, vraceje se z hradu Žebráka do Prahy. Náhle přepaden byl zde, nic zlého netuše, strýcem svým markrabím Joštem Moravským a odbojnými pány českými, kteří chtěli nejvyšší úřady zemské pouze do svého držení dostati a krále v jeho vládě co nejvíce omeziti, aby nic důležitého bez svolení a souhlasu jejich podniknouti nemohl.

Král Václav IV. přijal odbojné české pány ochotně ve slyšení, za které pokrytecky žádali. Tu však pan Jindřich z Rožmberka jménem přítomných příkře posuzoval dosavadní vládu jeho a nabízel mu služby své a svých přátel. Král velice se rozhněval nad smělostí řečníkovou, pohrozil pokutami, ale v té chvíli již panský lid naplnil celý dvůr, odzbrojil skrovnou

KRÁLŮV DVŮR.

družinu královskou a král sám odvezen pod silnou stráží do Prahy na hrad královský, kde velmi pečlivě odbojnými pány českými ostříhán byl. Tito pak na čas zmocnili se s markrabím Joštem Moravským vlády v Čechách.

I roku 1397 přebýval zde král Václav IV., nemaje ani z daleka tušení, že právě na nedalekém hradě Karlštejně popravováni byli čtyři přední jeho rádcové a milci. Od této doby přestala záliba králova na myslivosti zdejší a král Václav IV. počal se skvostnému loveckému hrádku svému nadobro straniti.

Roku 1412 zapsal Václav IV. Králův Dvůr purkrabí karlštejnskému Zdeslavu Tluksovi. Roku 1585 zbudoval na místě lovčího hrádku Jan starší z Lobkovic zámek, který v XVII. století stal se sídlem hejtmanů královského panství Točnického. Později postoupen byl Králův Dvůr hornímu aeráru, od kterého roku 1860 koupil zdejší deskové panství kníže Egon Fürstenberg.

Hamry a huti byly u Králova Dvora již v XV. století.

Z dob slávy a loveckého ruchu zbývá zde málo svědků královské minulosti české.

Rozloučíme se s tímto věru památným místem dosti stísněně. Duše naše přeplněna jest mnohými vzpomínkami na památné a slavné doby našeho království i našeho národa. Zatoužíme mimoděk nahlédnouti do dávných dob těch, avšak opravdové vžití se do dávno odváté minulosti naší jest mnohdy tak nesnadné a především na výsost bolestné.

Hruď se bouřně chvěje a srdce krvácí tomu, kdo chápe a dovede vážně nahlédnouti v taje dějinné. *V. T.*

KARLŠTEJN.

KARLŠTEJN.

S nevyrovnatelnou hrdostí a neposkvrněným majestátem zdraví nás hrad Karlštejn strmící na osamělé skále v náručí pěti vrchů: Javorky, zírající na západ, Kněží Hory, hledící k severu, Haknové a Haknovce, upírajících ušlechtilé a měkké zraky své ke straně východní a Plešivce, nachylující kmetnou hlavu svou ke straně jižní. — Mlčky a přec tak výmluvně vévodí v šíř i v dál se rozkládajícím hvozdům i malebnému údolí, ve kterém tulí se k sobě domky a chaloupky jako skromné berušky městečka Budňan. Nádherný, vystižný a velkolepý památník ještě velkolepější české minulosti a vzácného umění stavitelského, mistra Matyáše z Arrasu, kterého slavný náš král Karel z Avignonu do Čech přivedl, vypíná se před námi jako čarovný výtvor podivuhodného souladu vznešené, nestárnoucí mateře Přírody a tvůrčího ducha lidského!

Monumentální dílo jako oživený, promlouvající a vzníceně vypravující obraz vděčí za svůj tak rušný, malebný a zářivý život ve století čtrnáctém slavnému, velikému králi českému Karlu IV., jehož vznešené jméno jest mu věkožízným odkazem na dějinné, posvátné hroudě české. Tenť dne 10. června 1348 slavnostně položil základní kámen ke stavbě pohádkového hradu. Zde dominoval v záři a planoucí slávě český trůn celému v údivu a oddanosti kořícímu se okolí. Zde přebýval a vládl velký král náš Karel IV., zde trůnila česká moc a česká sláva, zde pyšnil se a svobodně hlaholil po rozsáhlých nádvořích a prostorných síních český jazyk!

Sem putovali čeští velmožové, sem chvátali na nepatrný povel nejvyšší úředníci země české, sem spěli zástupci a poslové cizích, mocných států a říší, zde konaly se důležité porady kmetných a vlivných hlav, sem z blízka i z dáli pospíchaly zástupy skromných osadníků, drobných řemeslníků a různých obchodníků.

Na hradě i v okolí pestřil se život velkých i malých, mocných i bezmocných jako roztodivné, čarovné barvy na peřestém, jarním koberci omládlé přírody!

Zahloubáme se v dojemnou, velkou minulost naši, když staneme před dnešní první branou hradní, za Rudolfa II. asi kolem roku 1590 zbudovanou. Dýcháme utajeným dechem, noříme myšlenky své do šerých koutů minulosti, prožíváme půvabný život středověký, a mocný dojem jako kouzelný šlář obestírá pavučinovou přichylností svoji úžasem zpité skráně naše. Ocitáme se v objetí zašlých, dřímajících dob. A co chvíli očekáváme, že z hradního nádvoří a ze stichlých síní Karlštejnských vyrojí se veselý zástup pažat královských, přioděných v malebný a živě působící středověký kroj, anebo že se zajisté setkáme alespoň s nějakým českým pánem,

zahaleným v nádherný plášť, lemovaný drahocennou sobolinou, s krátkým a drahokamy vykládaným kordem po boku. Než četní návštěvníci v moderních úborech, houfce školních dětí, tak nedočkavých a zvědavostí planoucích, blízké, útulné a přátelsky ke Karlštejnu se tulící villy, upravené cesty a stezky kolkolem hradu a tu a tam i různé ty stařenky, nabízející nám něžně zbarvené lesní kvítí ke koupi, usvědčují nás příliš výmluvně

PRVNÍ BRÁNA KARLŠTEJNSKÁ S VĚŽÍ VORŠILKOU.

a neodbytně, že kráčíme v době nejnovější, v době podivných vynálezův a rozmarů lidských!

V celých Čechách, v celé Evropě a vůbec nikde, v žádném koutě naší staré matky země nenalézáme tak výmluvného a tak životně mluvícího památníku, jako jest v pravdě královský, mohutný, majestátní hrad Karlštejn.

Slavně a vznešeně, s hledem pevným, na výsost ušlechtilým a nezměrně krásným zíral Karlštejn do českého kraje a do jeho šumných, hučících a jindy zase tak přímluvných, dojímavě hovorných a dumami pro-

vanutých hvozdů ve středověku a dnes jakoby v mužné kráse zírá znovu na české nivy a vábné české bory a jako nestárnoucí, věčně mladý a věčně svěží, královsky hrdý olbřím neskonale půvabně dojímá návštěvníka a obdivovatele drahých našich českých hradů!

Ve stínu staroslavného Karlštejna a jeho mohutných zdí, pod štíhlými, panensky vyhlížejícími hláskami probouzejí se ve vnímavé duši naší vonné květy vzpomínek na pohrobené velké doby našich slavných předků, našich slavných, statečných a přec tak nevýslovně umělecky cítících králů a našich skutečných, hrdinně pod mečem katovým mroucích českých pánův.

V roztouženě zadumané duši děkujeme Všemohoucímu, že zachován jest nám a našim následovníkům vzácný drahokam, perla mezi hrady,

PRVNÍ NADVOŘÍ KARLŠTEJNA
S DOMEM PURKRABSKÝM A TŘETÍ BRANOU.

nevyrovnatelné krásy a čarovné dívčí spanilosti. A sláva našeho Karlštejna dotýká se dnes výmluvně zápraží českého nebe a na perutích bílých čarovného ptáka letí do všech končin širého, dalného světa!

Karlštejn jest v pravdě zděná kronika česká!

Na nás shlíží živý svědek vzácných dob míru, umění a vědy, nezapomenutelné doby našich skutečných velkých králů, k nám promlouvá a sdílným se stává očitý svědek dějinných zápasů vojů husitských, jimiž obdivuhodně a hrdinně musil odolávati roku 1422., bolestně vypravuje nám náš drahokam hradní i o svém osamocení, o své sešlosti a konečně i o svém hlubokém ponížení, kdy v nucenou pracovnu proměněn býti měl!

A nechcete ani věřiti dojímavým skazkám, jež vypravovati dovede tak dobrodušně každý skoro kámen hradních zdí Karlštejnských. Sláva Karlštejna v sedmnáctém, osmnáctém i devatenáctém století upadala, hvězda jeho štěstí, spokojenosti a vzácně krásného života sice bledla, ale přec,

bohudíky, k naší celonárodní radosti a k útěše všech věrných a upřímně ještě tlukoucích srdcí českých nikdy zcela nepobledla.

Jako proláklinou vine se slavným Karlovým Týnem česká sláva a lesk království Českého. Bylť královský tento týn přepevnou a nezdolnou schránkou říšských a zemských klenotů, zvláště pak zemské a říšské koruny, ostatků svatých úmorně ze všech končin a koutů evropských sem nezapomenutelným Karlem IV. snesených a zde pečlivě a bezpečně uchovávaných, dále i jiných pokladů a všelikých říšských i zemských privilejí,

KARLŠTEJN

(s parkánu od studně).

smluv se sousedními státy a předůležitých listin o lénech země České a mnoha jiných a jiných uměleckých i listinných památek českých.

Proto odjakživa upírány byly ke Karlovu Týnu zraky všech upřímných a věrných Čechů a proto také na rázné zakročení zástupců národa našeho povolanými kruhy přikročeno bylo k řádné a všestranné rekonstrukci celého hradu v posledních desitiletích, která za dnešních dnů, díky Bohu, jeví se býti dokončenou a ucelistvenou.

DRUHÉ NÁDVOŘÍ KARLŠTEJNA.

Staroslavný, věkovitý náš královský Týn přioděl se znovu svou bývalou krásou i svou jinošskou ztepilostí a věčně božsky dýšící velebou staletého umění a obdivuhodných snah a zápasů památných věků slavné minulosti české.

Původně svěřena byla správa hradu purkrabímu, který jako strážce koruny byl z nejvyšších úředníků zemských. Purkrabí tomuto podřízeno bylo 22 rytířů, držitelů len Karlštejnských a 20 jiných zemanů, selských to manů. Při hradním chrámě Matky Boží založena a bohatě nadána byla kollegiátní kapitula s děkanem a čtyřmi kanovníky.

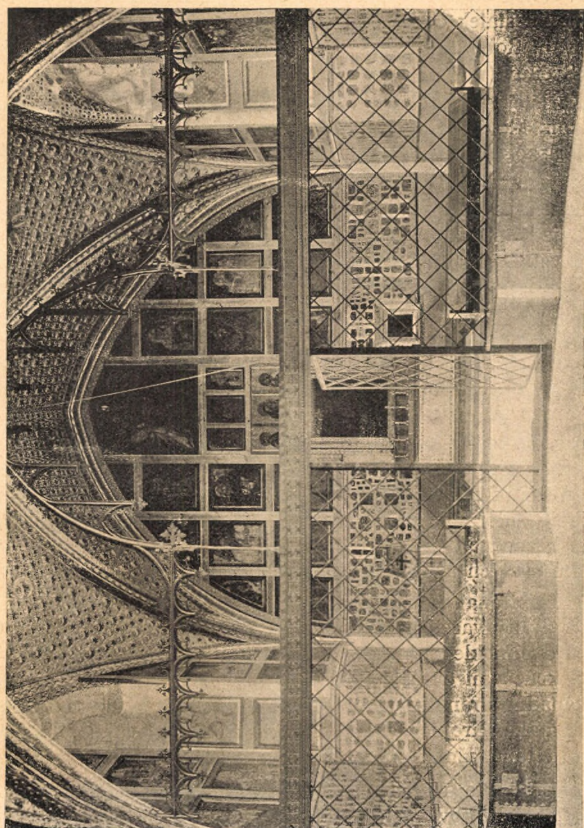
Hrad byl ustanoven toliko pro pobyt králův a jeho rodiny a jako schránka všech královských a říšských vzácností, korunního archivu i ostatků, kterých Karel již nabyl anebo ještě nabýti chtěl. Za Václava IV. v l. 1378.—1419. byly na Karlštejně vězněny mnohé znamenité osobnosti, jako: arcibiskup Jan z Jenštejna r. 1384. a markrabí moravský Jošt r. 1396.

Roku 1397. za Václava IV. kázal tu Hanuš, vévoda Opavský, popraviti čtyři milce královy. Po smrti Václavově rozchvátil poklady zde nashromážděné, nešetře ani zlata a stříbra na oltářích, ani vzácných drahokamů císař Zikmund (1419.—1437.).

Po bitvě bělohorské osadil kníže Karel z Lichtenštejna hrad Karlštejn.

KARLŠTEJN.

KAPLE SV. KŘÍŽE NA KARLŠTEJNĚ.

Korunní odznaky tajně byly převezeny do Prahy do chrámu sv. Víta a státní archiv do sklepení vedle kaple sv. Václava. Od té doby naše předrahá koruna svatováclavská již nikdy na Karlštejně nebyla chována.

Roku 1625. zrušil císař Ferdinand II. obojí purkrabství a zboží hradní ustanovil za stolní statek českým královnám, který však až do roku 1705. býval zastavován. Roku 1648. vydrancovaly hrad Karlštejn loupeživé hordy vandalských Švédův.

Kapitula Karlštejnská zanikla již za válek husitských a ponechán na hradě jen děkan, který až dosud jest prelátem zemským a užívá deskového statku Praskoleského.

Roku 1755. věnovala císařovna Marie Terezie požitky panství Karlštejnského c. k. Terezianskému ústavu šlechtičen na hradě Pražském. Hrad však zůstal majetkem krále a našeho království Českého i nadále. Císař František I. navštíviv roku 1812. hrad, nařídil nejnutnější opravy na zdech a střechách. V l. 1888—1901 provedena byla poslední restaurace hradu nákladem státu i našeho království Českého podle plánů gotika Friedricha Schmiedta za řízení českého architekta Josefa Mockra a po jeho smrti architekta J. Hilberta, kterou hrad Karlštejn zazářil sice v nové, omládlé, čarovné kráse, avšak namnoze setřena i původní starobylá patina, nerozlučně k podobným památkám se vížící.

Dochovaným a největším drahocenným skvostem naší hradní perly české jest proslulá kaple sv. Kříže, do které vystoupíme po 64 vysokých schodech schodištěm freskovými malbami ze života sv. Ludmily a sv. Václava pokrytým. Kaple tato byla r. 1365. vysvěcena a slavným králem naším Karlem IV. za bezpečnou schránku zemských i říšských korunovačních klenotů, ostatků svatých a jiných vzácných památek zařízena.

Kaple tato uzavírána bývala čtverými dveřmi, z nichž troje silně železem pobity byly a dvaceti zámky se zamykaly. Kaple zabírá celé patro a jest sklenuta dvěmi klenbami do žebrových pasů. Osvětlena jest třemi velkými okny, kružbami okrášlenými, z nichž 2 na východní a 1 v druhém oddělení na západní straně se nalézají. V každém okně jsou dvě kamenná a podezděná sedátka. Kromě těchto tří velikých oken jest zde ještě jedno okno menší na straně jižní, nyní však zevně zazděné.

Uprostřed jest kaple rozdělena železnou mistrnou mříží, sestávající z pozlacených, oblých, kovaných a přes kříž kladených prutů. Vršek mříže zakončen jest dřevěným trámem bohatě vzorky ozdobeným a taktéž cele nově pozlaceným. Na něm zavěšeno v celé délce umělecky provedené ještě jedno pažení ze železného vysekávaného plechu, které uprostřed nade dveřmi tvoří veliký gotický oblouk. Tento ozdoben jest liliemi, na kterých ve staré době zavěšeny bývaly pravé drahokamy, z nichž jen jediný kus, krásný to chrysopras, na středním oblouku do dneška se zachoval.

Strop kaple, bohatě rovněž zlacený, představující oblohu nebeskou s mnoha tisíci hvězdami, měsícem a sluncem a ještě větším množstvím drobných rosetek mezi nimi rozsázenými, činí na návštěvníka mohutný, povznášející a opravdu pohádkový dojem.

Stěny jsou ve výšce 1·30 metru od dlažby leštěnými polodrahokamy vykládány. Nalézá se jich zde celkem 2694. Jsou to ametysty, acháty, kar-

OLTAŘ KAPLE SV. KŘÍŽE.

neoly a jaspisy; osázeny jsou tak, že většinou tvoří kříže. Na jednom z těchto drahokamů na stěně po pravé straně vchodu do kaple viděti jest hlavu ženy, šatem pokrytou — zvláštní to hříčku přírody. Vrchní části stěn jsou pokryty až pod samou klenbu obrazy, většinou Dětřichem Pražským a Tomášem z Mutiny na dřevě malovanými. Jsou to podobizny papežů, kardinálů, biskupů a některých svatých. V roce 1780 bylo odtud odvezeno šest obrazů nejkrásnějších do Vídně, kdež pak byly opraveny

a chovány v císařské obrazárně až do roku 1903., kdy na popud císaře Františka Josefa I. byly zase Karlštejnu vráceny roku 1904. Obrazů jest zde nyní 132 a schází již jen jediný, o kterém se neví, kde se nalézá.

Mimo obrazy nacházejí se zde také freskové malby nástěnné, a to na klenutí tří oken. Kolem zdí rozestaveno 14 truhel, podle starých vzorů přesně zhotovených a původním kováním opatřených, které sloužily k ukládání důležitých listin, zvláště říšských a zemských privilejí, smluv se sousedními státy a listin o lénech země České a podobných. Kaple sv. Kříže na zvláštní oslavu z úcty k posvátným nástrojům, použitým při umučení Páně, chována v takové vážnosti, že jen arcibiskupové, biskupové a církevní hodnostáři, mající právo pontifikalií, sloužiti směli mši sv. u oltáře kaple. Přístup do svatyně byl možným jedině se svolením císařovým nebo sněmovním. Sám Karel IV. při vstupu do druhého oddělení kaple sv. Kříže vyzul obuv svou.

Ve věži pak, ve které tato kaple se nalézá, nebylo ženám dovoleno noclehovati, byť by to i řádná manželka byla, kterýžto zákaz netýkal se však ostatních částí hradu, na kterém přenocovalo žen vždycky dosti.

Nad kaplí sv. Kříže nalézají se ještě dvě patra a vyvýšená půda s krytým ochozem a přečnívajícím podsebitím, odkud jest čarokrásná vyhlídka do dalekého okolí. Přístup však v místa ta povoluje se jen ve zvláštních případech. Zde končí též prohlídka celého hradu. Neradi opouštíme nádherné ty síně, odkud dýše na nás veleba staletého umění i zápasů slavných věků minulých . . . .

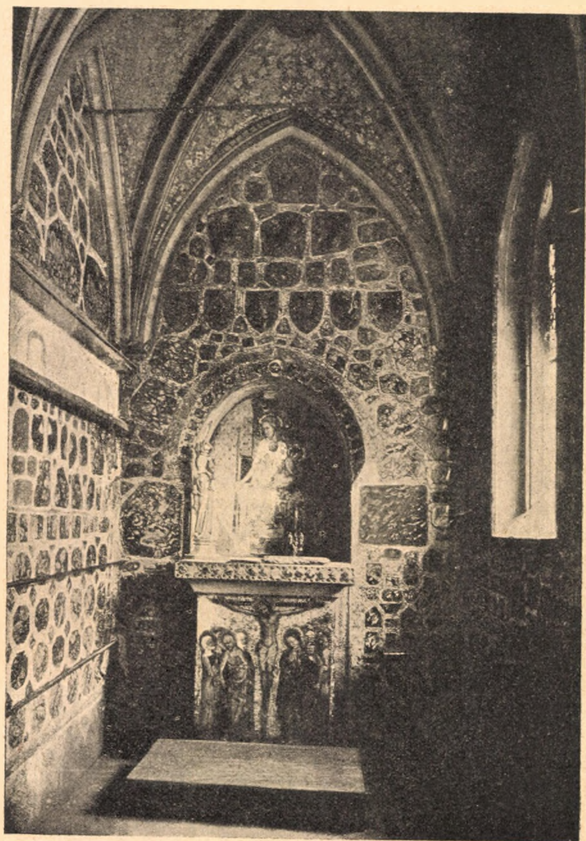
V nekonečnou dálavu zalétá mysl naše při pohledu na strmé hroty skal, které jakoby objímal v pařátech svých dumný, nehybný, starý orel a pronikavým zrakem svým hleděl až k firmamentu, odkud zazářiti má jitřenka šťastnějšího bytí národa našeho!

Kéž se tak v brzku stane!

Kdo pochopí dnes onen skvělý život, který zářil, jásal, planul a vířil v nádvořích, chodbách i síních královského diadému hradního? Jak rád proto prodléval zde, zejména v nádherné k a p l i s v. K a t e ř i n y budovatel a stvořitel tohoto šperku vetknutého v rajsky čarovné srdce Čech, uprostřed hovořících borův a doubravin a věčně snících útesův a hrotů skalních.

Marny byly veškery snahy nepřátel, kteří usilovali tak přečasto o zničení a rozboření nádherné, kouzlaplné památky slavného krále českého i slavných mistrů umění stavitelského, architektonického i malířského. Sídlo Karla IV. i jeho syna Václava IV. pevností svou mužně a aristokraticky odolalo povždy všem útokům, nájezdům i hrubým střelám nepřátel všech.

A u silnice lesní poblíže východu z královského hradu směrem do osady S r b s k a, po levé straně, kdys ve stínu borovic ukrytá, dnes však opuštěně na širé, vyprahlé hroudě ve staré zkazky pohroužená K a r l o v a s t u d á n k a, z které kdys bezstarostně pila něžná laň a kde bořil štíhlé nohy své láskou roztoužený, mohutný jelen, jakoby v čarokrásné pohádce rozpovídala se o slavných věcích minulých.

KAPLE SV. KATEŘINY.

Jen pochodeň sluneční na nedostupném obzoru a ztlumený tikot, přidušené hvízdnutí vyplašeného kdes ptáčete idyllicky a věčně krásně zakončuje velkolepou epopeji zašlých dob, a v sesmutnělých našich skráních, jež touží, nyjí a marně volají po bývalé české slávě královské, zakotvuje se nevýslovně stísněná něha! *V. T.*

KARLÍK.

Nedaleko Dobřichovic, v krásném údolí Studeného potoka rozkládá se samota Karlík s filiálním chrámem sv. Prokopa, který roku 1889 přestavěn byl ve slohu románském. A opodál, na vršku Hrádku zvaném, vybudoval náš otec vlasti, slavný náš král Karel IV., neveliký, hojnými věžemi vyzdobený a zkrášlený hrad Karlík. Stalo se tak asi nejspíše pro snazší ochranu slavného hradu Karlštejna, o kterém koluje pověst velmi stará, že byl zbudován pro pobyt císařovně, které jako ženě byl pobyt na Karlštejně zakázán.

Ještě roku 1400, jak nám zápisy a různé záznamy dosvědčují, bylo zde stavěno a opravováno. Než pohříchu velmi záhy hrad tento byl opuštěn a v krátce potom i zpustl úplně.

V XVI. století po něm zvány byly toliko rybník a pustý mlýn. A přece cosi nevýslovně přitažlivého jest při zbylém městišti hradu Karlíka. Cosi opojivě silného provane celou bytostí chápajícího a v dějinách čísti umějícího návštěvníka, který stane na těchto památných místech.

Výmluvnou řečí mluví k nám dnes i tato zašlá a se zemí již srovnaná památka na našeho slavného a velikého krále a nevyrovnatelného umělce. Žel, že nedochoval se nám umělecký tento památník stavitelského umění středověku. S jakou radostí bychom dnes putovali k pomníku naší zašlé slávy i moci. S jakou vroucností pohlíželi bychom na hrad Karlík, který ve svých zdech vítal a hostil, těšil i bavil královnu českou a vznešenou choť krále Karla IV.!

Jak ucelena a krásně přiozdobena byla by celá veliká a významná doba Karlova. Jak líbezně oživeny byly by vzpomínky na půvabné naše staré hrady a zámky, jak drahocenný květ zářil by na prsou naší milované vlasti české. A v každém českém člověku, v němž doposud neuhasla poslední jiskérka náklonnosti a lásky k rodné půdě a ke všem dnes mlčelivým sice,

MĚSTIŠTĚ HRADU KARLÍKA.

ale na výsost výmluvným svědkům naší nejslavnější doby vyšlehnouti by musilo ušlechtilé nadšení, vyzařovati by musil obdiv nad vzácně nám drahými kamennými památkami. Touha by musila zahárati každým srdcem, každou hrudí českou, abychom poznali svůj krásný český kraj, český ráj a kráčeli po stopách dávných slavných našich předků, kteří se sladkým jménem vlasti své na svých rtech umírali.

Opouštíme setřené již místo hradu Karlíka a pocit nevystihlého blaha vzdouvá naši duši, že poklonili jsme se v úctě a důvěře místu tak cele českému a dějinně i velikému. *V. T.*

DOBŘÍŠ.

V objetí luzných hvozdů, v nádherné krajině Podbrdské, po obou stranách úpravné erární silnice, asi 4 hodiny od města Příbramě vzdáleno, rozkládá se od dob pradávných město Dobříš. Město samo jest sídlem prastarým, o čemž nás nejdůkladněji poučuje památné kamenné hradiště na vrchu Hradci. Zde velmi záhy zbudována byla k obraně někdejších obyvatel pevná tvrz „Na Dvorcích“ zvaná, jejíž skrovné zbytky dosud se zde spatřují.

Průběhem věků stal se Dobříš majetkem korunním a král Jan vystavěl v Dobříši v pravo na srázném ostrohu nad rybníkem Huťským, dříve Ve-

ZÁMEK DOBŘÍŠSKÝ.

likým zvaným, za dob starých též „Varkačem“ pojmenovaným, mohutný hrad královský Hrádek. To se stalo asi v první polovici XIV. století.

Hrad chráněn byl na straně severovýchodní širokými příkopy a valem, což obé se až na naše dny zachovalo. Vysoká obdélná stavba na straně jihozápadní bývala kdysi hradním palácem, budova pak na straně severovýchodní hradního nádvoří stojící jest někdejším purkrabstvím.

Rozkošný renaissanční štít na bývalém hradním paláci jest dílem příbramského stavitele Cesaroniho z roku 1676.

Po zhoubných dobách války třicetileté, za které byly roku 1639 hrad i městečko Dobříš od Švédů vypáleny, byl památný tento hrad roku 1676 znovu opraven tehdejším majitelem panství Dobříšského Maxmilianem hrabětem z Mannsfeldu, synem Bruna hr. z Mannsfeldu, který panství to roku 1630 zakoupil od správy královské komory.

Již před rokem 1630 hrad dobřišský značně zpustl a ani se v něm hrubě nebydlilo.

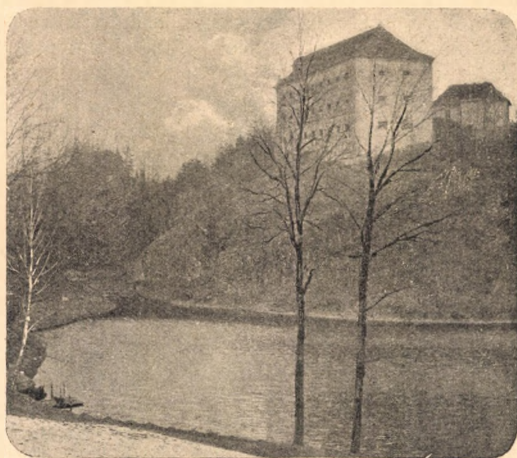
Roku 1720 přihrnula se na památný tento hrad nová veliká a zhoubná katastrofa. Starý hrad téhož roku vyhořel a nebyl již od této doby na sídlo panské obnoven, nýbrž zbudován na kraji města Dobříše Jindřichem knížetem z Mannsfeldu skvostný barokový zámek nový a starý hrad upraven byl v obilní sýpku knížecí.

Takovýmto způsobem zaniklo a zpustlo někdejší sídlo královské. Na hradě občas meškali a bydlili čeští králové, zvláště pak náš nesmrtelný král Karel IV. a dobrosrdečný, jinak však nešťastný král Václav IV.

Nekonečné zdejší hluboké lesy s hojností zvěře černé i červené byly velice často navštěvovány knížaty i králi ze slavného a vezdy jasného rodu Přemyslova.

Dnes jen v ponurých myšlenkách pohřížená mohutná budova se srázné vyvýšeniny rozhlédne se jako ospalý rek po rozlehlém kraji. Sní a někdy tak zadívá se dosud pevným a bystrým zrakem svým do zrcadlové hladiny rybníka, který jako oddaný a nejvýš věrný sluha jemně a dobrácky denně omývá podnoží věkovitého a na skále k zapomenutí odsouzeného českého titána.

A když hluboký noci sen zahalí svými šerými perutěmi celý hvozdnatý kraj dobříšský a když vše počne sladce oddychovati k posilujícímu povždy

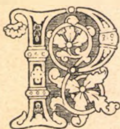

PALÁC A PURKRABSTVÍ BÝV. HRADU DOBŘÍŠSKÉHO.

odpočinku, tu na vzdáleném obzoru nehybně stojí obrysy šedě olověných oblaků, jakoby na chvíli aspoň zahleděti se chtěly v matné již zraky zapomenutého hradního, dnes však nemluvného rytíře.

Jen věky s chmurným hledím kráčejí dále mlčenlivě v neproniknutelnou tmu propastné budoucnosti . . . *V. T.*

ZBRASLAV.

o levém břehu Vltavském, v úhlu mezi Vltavou a starším řečištěm Berounky, v příčné nížině, pod mohutnou, zalesněnou horou, dříve Osekem, nyní Havlínem zvanou, s daleka viditelným kostelem sv. Havla na temeni, rozložena jest Zbraslav, městys starobylý a po stránce historické velice pamětihodný.

Zbraslav jest již dle jména staročeská osada dávného původu. Dějiny Zbraslavě jsou z valné části nádherným a vzácným zrcadlem historie celé naši vlasti, i možno s ušlechtile vznícenym zápalem a nadšením tvrditi, že svítilo-li slunko požehnaného míru a blahobytu nad naší drahou vlastí, i Zbraslavi kynula doba utěšená, kdežto nepohoda a bouře nad staroslavným královstvím našim se rozpoutavší, mraky a blesky i nad památným Osekem či Havlínem se jevila.

Lesnatá krajina zdejší, prostoupená malebnými horami a návršími, na kterých přečetné tvrze, hrady a zemanská sídla byly, již za starých dob těšila se nadmíru oblibě našich vzácných předků. Mohutné lesy po horách i stráních jako temný plášť rozložené, čarokrásné a pestře vyzdobené luhy v nížinách poříčných s hojností různé zvěře zde usídlené byly jevištěm četných honů a mysliveckých kratochvílí v malebně zkrášleném zdejším zákoutí, k vůli kterým bohatýrský a rekovný náš král český Přemysl Otakar II., lovec na výsost náruživý, sem se uchýlil, zboží zdejší získal již roku 1268 a nádherný tvrdý hrad mezi vrchy, vinohrady se zelenajícími, mnohými věžemi opevněný, zde zbudovati kázal. Vinice na holých stráních zdejších založil zejména z toho důvodu, aby četným, namnoze i vznešeným lovcům, jichž od těch dob Zbraslav přehojně hostila a vlídně vždy vítala, dostati se mohlo po únavných honech vítaného občerstvení a osvěžení.

Syn Otakarův Václav II., jenž od mládí svého prsním neduhem churavěl, rád Zbraslav vyhledával k svému zotavení. Když pak pod hradem Hlubokou padla pod mečem katovým královsky hrdá hlava otčíma jeho pana Záviše z Falkenštejna, učinil zbožný slib, že za spásu duše jeho poblíž Prahy klášter nejpřísnější tehdy řehole Cisterciácké založí. Zvláštní výprava, kterou po lodi z Prahy uspořádal, rozhodla se pro Zbraslav.

A tak roku 1291 v bezprostředním sousedství královského hradu započato s budováním velkolepého kláštera, který Václav II. bohatě zbožím i poklady nadal, později, když nemoc jeho se zhoršila, i příbytek pro sebe si tu vyžádal, ve kterém roku 1305 i život svůj dokonal a v chrámě zdějším po svém přání pohřben byl.

Zbraslavský klášter směle mohl závoditi se slavným pohřebištěm králů francouzských v Saint Denis. Záhy také nabyl velikého významu. Zbraslav pak sama v příští době prodělala mnohé trpké chvíle a bolestné osudy i svízele.

Tak za Jindřicha Korutanského byl klášter Zbraslavský i veškeré jeho zboží cílem nevázaných žoldáků Jindřichových, kteří zde vše, co jen mohli,

ZÁMEK ZBRASLAVSKÝ.

spálili, vyloupili a povraždili. Nejedna cenná památka, nejeden vzácný kus z pokladu zbraslavského byl takto zašantročen nebo přišel na zmar.

Lepší časy nastaly Zbraslavi i klášteru za panování Jana Lucemburského a jeho choti Elišky poslední Přemyslovny, která nasytivši se nevázaného života králova, uchýlila se do kláštera zbraslavského, ve kterém i život svůj roku 1330 dokonala a v královské hrobce k četným členům královského rodu i ku svým dětem uložena byla. O 11 let později donesena sem i rakev sličné Markéty Bavorské, dcery krále Jana, jež v mladistvém věku stižena byla smrtí, na prahu jsouc polského trůnu královského, ke kterému jako milovanou choť za krátko uvésti ji měl král Kazimír.

I Johana, choť Václava IV., byla zde pochována. Zemřelať tragickou smrtí roku 1386, byvši zardousena a zpola rozsápána v ložnici své zuřivým

psem svého manžela. Počet tělesných ostatků královských, které hrobka kláštera zbraslavského v lůno své pojala, dovršen konečně tělesnými pozůstatky krále Václava IV. roku 1419. Staloť se tak k vlastnímu přání jeho. V té době slynul klášter zbraslavský po celé naší milé domovině, a krása, bohatství i sláva jeho staly se téměř příslovečnými. A věru za šťastna pokládal se každý, komu popřáno bylo nádheru jeho shlédnouti a pobožnost v něm vykonati.

I nebylo divu, že vůdcové hnutí husitského brzy vzpomněli si i na klášter zbraslavský. Dne 10. srpna roku 1420 vytáhl z Prahy ku Zbraslavi silný oddíl lidu husitského, jenž rozplameniv se ohnivou řečí kněze pod obojí Václava Korandy vnikl do kláštera i do chrámů, drancuje, niče a rozbíjeje vše, co mu do rukou přišlo. Ani hrobky královské neušetřil. Rozbil v ní uložené rakve a těla i kosti z nich rozmetal, cenné věci z truhel pobral a vše ostatní pohříchu nadobro zničil.

Mezi řádícími našli se i lidé, kteří nesetlelou ještě mrtvolu Václava IV. hrubě zneuctili, posadivše ji na oltář a za pustého smíchu hlavu její slaměným věchtem okorunovavše. Potom chrámy i klášter zapálili. Tělo Václava IV. toliko chudým rybářem před požárem zachráněno a později do Prahy převezeno, kdež v královské hrobce uloženo bylo.

Trvalo skoro sto let, než klášter ze své pohromy se poněkud vzpamatoval. Roku 1611 byl však Pasovskými znovu vydrancován. R. 1639 byly Zbraslav i klášter švédským generálem Bannerem vydrancovány a zapáleny. V l. 1650—1654 zbudován byl znovu chrám sv. Jakuba, o sto let později pak dostavěna rozsáhlá budova klášterní s prelaturou. R. 1785 byl klášter císařem Josefem II. zrušen a zboží přivtěleno náboženské matici, od které přešlo na knížecí rodinu Oettingen-Wallersteinskou, které panství zbraslavské do nedávna náleželo. Dnes náleží zámek zbraslavský známému a ušlechtilému podporovateli starých našich památek a vzácných pamětihodností velkoprůmyslníku Cyrillu Bartoňovi rytíři z Dobenína, který s velikým nákladem a půvabným vkusem dal veškeré budovy zámku zbraslavského zrestaurovati a přemnohými příkrasami přiléhavě a umělecky vyzdobiti. Rozsáhlé budovy bývalého cisterciáckého kláštera s prelaturou přeměněny na knížecí zámek.

Nádvoří klášterní přeměněno v park, který zabírá i okolí chrámu Svatojakubského, v nynější podobě krásného díla barokního s dlouhým kněžištěm a pěknou baňatou věží.

List za listem šeptá zde v celém tom parku o zašlé královské nádheře i slávě. Tyto končiny, tato opravdu posvátná místa viděly nádherné průvody lovců se štíhlými psy. Zde královna Eliška poslední Přemyslovna pohružovala se do tajů posvátných knih.

Dnes jen soumrak dívá se podivně na nás, dnes chmurná minulost dýchá slabě kolkolem. Jen tak někdy vůně a čarovná záře zaplanou nad

přemítající a sesmutnělou skrání ušlechtilého návštěvníka. Dnes je zde po-věčný mír a blízká Vltava bezstarostně pohrává si jen za doby letní se svými dětmi, se svými dovádivými vlnkami . . .

Než Historie chmuří zrak, svrašťuje své jasné, bílé čelo, když čte a sklání se nad listy velké, pravdivé knihy, které mluví tak krutě o dobách minulých, o pohrobené slávě a lesku, o zničených perlách nad jiné drahých a památných naší starobylé a často tak krutě a nemilosrdně deptané Zbraslavě. *V. T.*

HRADIŠTĚ.

Kdo parníkem zavítá na Závist u Zbraslavě, proslulou svou skvostnou polohou, svými lesnatými a stinnými stráněmi a přírodními krásami přebohatými údolími, kterými jako vlnivá, bělostně stříbrná nit zurčivě protéká břežanský potok, neopomene zajisté navštíviti i poblíže se nalézající Hradiště. Nad Závistí svobodně a volně k nebeským oblakům pohlíží a vlídně vypíná se mohutná lesnatá hora, která podle zbytků prastarého hradiště, původu staroslovanského, i nyní přiléhavě Hradištěm sluje.

Na lesnatém temeni hory zříme doposud zříceniny hradu nebo snad bývalé jakési tvrze, které pohříchu, ač jsou původem svým z dob prastarých, přece však již z dob historických, neposkytují zvědavým zrakům turistovým nebo návštěvníkovým nižádného určitého dějinného potvrzení nebo přesnější historické doby.

K zeleně tmavému temeni hory vedou dosti pohodlné cesty. Na skalních úbočích Hradiště roste všude nádherná skalní květena, v keřnatých zákoutích vonným svým dechem prozrazuje se bělostná a vezdy něžná konvalinka, jinde pyšní se kokořík s koniklecem, majestátní divizna s netýkavkou. Všude vítají nás spanilé dítky Přírody, všude spatřujeme barvité květy, jakoby chtěly ještě dnes, za ztemnělých světel holedbavé doby dnešních nezkrotných vášní a všedně únavných tužeb a choutek, alespoň svým zářivým duhovým jasem zkrášliti a dobrosrdečně, bez nároků přizdobiti staré ty zříceniny, staré ty pozůstatky z dob pradávných.

Jak podivuhodná, jak neskonale krásná jest vděčnost Přírody, jak dojímavá a překvapující jest láska naší velké společné matky ke starým památníkům světlejších dob a jich dnešním, opuštěným, zádumčivě ztichlým rovům.

Jen vnímavý a vlast svou opravdu milující turista a návštěvník těchto míst zahloubá se ve svém nitru nad ztrácejícími se a mizícími zřízeninami hradními na hoře Hradišti, zamyslí se i hluboce a spřádá v mysli své

předivo jemně a jen trochu průsvitně vinoucí se ze šera staroslovanské epochy.

A velebný přírodní klid malebného Povltaví naší drahé české vlasti, který se tak něžně přátelí se spanilým temenem tajemného Hradiště, ruší za nádherných letních dnů jen bzukot vzácného brouka nebo tichý, sotva slyšitelný šelest křídel pestrého motýla . . . *V. T.*

NOVÝ HRÁDEK.

Kunratic u Prahy na návrší v lese založil roku 1411 nejstarší syn Karla IV., otce vlasti, slavné povždy paměti, český král Václav IV. nový hrad, který nazval po jménu svém a snad i nejspíše z touhy nápodobit svého slavného otce, po němž nazván byl hrad jeho u Budňan Karlštejnem, obdobně Venclštejnem, lid však zval jej povšechně vůbec Novým Hradem nebo též Novým Hrádkem.

Kunratice dostaly se v držení krále Václava IV. roku 1407., který měl mnoho důvodů k tomu, aby blízko Prahy postavil si znamenité a pevné sídlo uprostřed krásných a rozsáhlých lesův.

V Praze tou dobou počalo býti velice neklidno. Předzvěsti husitského hnutí vnitřními boji ustaranému a duševně značně vyčerpanému králi Václavu IV. nebyly nikterak po chuti. Rád se jich vzdaloval, ačkoli nechtěl jinak zase býti příliš daleko. Již mu byl příliš vzdálen i oblíbený a vyhledávaný hrad Točník, který po roce 1401., kdy uplynula králova čtyřicítka věku, byl mu mileným sídlem. Když však se blížila padesátka, rostla jeho touha po pevném hradě u Prahy a když koupil panství Kunratické, položil na vhodném místě v lese základy k mohutnému hradu, proslulému v dějinách našeho národa.

Nějaký čas král Václav IV. otálel. Až teprve asi roku 1411 náhle oživl tichý, hluboký kunratický les. Zkušený a znamenitý stavitel Kříž, který proslul výbornou stavbou radnice Novoměstské, pověřen byl králem Václavem IV. k vybudování Nového Hradu. Křížův rod působil sám na vytvoření zvláštní stavitelské školy a sám tvůrce Nového Hrádku byl z nejlepších hlav vrcholní gotiky. Aby pevnost a jistota díla dobrého byla ještě větší, řídil je Hertvín a k ruce byl oběma přidán písař Blažej. Hned ještě roku 1411. vykopán mohutný příkop, na hradišti dodnes viditelný. Král sám o jeho zřízení uzavřel zvláštní smlouvu s novoměstským zedníkem Řehořem a jeho bratrem Mařikem Otrolem a vymínil si, aby příkop byl 15 loktů hluboký a 30 loktů široký. Rok později prováděny pod hradem obranné podniky vodní. Jakub, lamač kamenů, musil se pod trestem

smrti zavázati Hertvínovi a Křížovi, že k úplné jich spokojenosti provede „dílo rybničné“, které mělo vyplnit celé údolí pod hradem. A u rybníka toho měla býti hráz 30 loktů široká a 9 loktů vysoká, na straně k vodě taras $1^1/_4$ lokte hrubý a vysoký jako hráz.

Nahoře na vrchu vztyčen byl pojednou nádherný hrad! Mistr Kříž se plně vyznamenal. Hned za příkopem pevná brána, s hrubými zdmi kolem, na obrubě zubovatými, tu a tam prolomenými zvědavými střílnami. Od ní spuštěný zvoditý most v době válečné přístup do ní úplně uzavíral. Až doprostřed příkopu, kde skalnatá mostnice trčela, spojena byla cesta od hradu pevným mostem. Hned za branou mohutná bašta dobře bránila přístupu nepovolaným a za ní pozvedal se hrdě věžovitý palác obdélníkový, o stranách 21 a 7 metrů dlouhých. V tomto paláci skoro celých deset let s různě dlouhými přestávkami trávíval konec svého života král Václav IV.

Za palácem byla ještě stavení čelední a stáje a vše kolem dobře bylo obehnáno hrubými obvodními zdmi, občas baštou přerušenými, od nichž dolů srázně do stříbřitých rybníků prudce splýval skalnatý vrch, tenkráte ještě holý a často se odrážel při západu slunce rudě od zářivých červánků, za skvostného pohádkového podvečera, kdy na hradě rozhostil se klid a kdy jen na pražské silnici zvolna a těžce kolébal se plný kupecký vůz, jemuž beťánský kovář přehlédl koně a šenkéř bodrého vozku.

V roce 1412 byl hradní palác již zcela dohotoven a král Václav v tomto roce se již zde usidlil. Kunratice měly slavného majitele a Nový Hrad oslnivě vstoupil do drahých dějin našeho národa!

Nový Hrádek u Kunratic stal se brzy dějištěm politickým. Zasahování krále Václava IV. do sporů mezi oběma tehdejšími papeži způsobilo, že čelní poslové krále francouzského navštívili jej na Novém Hrádku, hlavně tu byli poslové brabantského vojvody Antonína, který měl za manželku královu neteř. Když po smrti strýce Jošta Václav IV. sám zůstal markrabětem moravským, přijal tu posly moravských měst a s „velikou dobrotivostí“ i posly z Vratislavě.

Domácích úředních záležitostí vyřídil král Václav IV. na Novém Hradě velmi mnoho. Dá se tak souditi z dat různých královských listů odtud vydaných.

A když byl Václav IV. vším tím unaven, pohlédl z otevřeného okna na svoje nádherné lesy, které dole hluboko pod hradem vábily jej výborným výběrem všeliké zvěře a za nimi k severovýchodu vypínal se majestátně Pražský hrad s důstojnou a hrdou věží svatovítskou.

Podle dosud se udržující pověsti lidové bylo prý z oken Nového Hrádku viděti až do oken našeho českého hradu Pražského.

Zejména za posledních svých let vlády své král Václav IV. na hradě tomto nejraději přebýval.

Sklepy na Novém Hradě hostily vezdy důkladné zásoby dobrého vína. Vždyť i pražští měšťané pečlivě se starali, aby tu nikdy „nevysychalo“. Novoměštští konšelé sem poslali jednu „láku“ dobrého řeckého sladkého vína malvaz, které písař nazval „malmasia“. Roku 1412. poslali králi vína čtyřikráte, což dohromady stálo 20 kop českých grošův. Také poslali králi koření, cicvár, domácí ryby, „herynky“, spécie z apatyky, bílé pivo a stříbrné koflíky.

Roku 1416. poslali láku malvazí za půl čtvrté kopy, „neboť hněval se na předešlé konšely, aby tedy ráčil státi se teď milostivějším“.

Když pak v Praze koncem července roku 1419 vypukla bouře, dlel král Václav IV. právě na Novém Hrádku u Kunratic.

Tenkráte, bylo to dne 30. července 1419, vedl kněz Jan Selau velké processí ze svého kostela do chrámu Páně sv. Štěpána na Novém Městě pražském, do kterého, když byl před zástupy lidí uzavřen, bylo násilím vniknuto. Odtud obrátilo se processí k Novoměstské radnici, kde požadovalo na nenáviděných nových konšelích propuštění uvězněných, kteří byli zatčeni tehdy pro náboženské třenice. Když pak to bylo zástupům odepřeno, a v téže chvíli někdo z oken radničních vrhl kámen na kněze Jana, který nesl nejsvětější svátost oltářní, podnikl lid útok na Novoměstskou radnici.

Tou dobou Jan Žižka z Trocnova, jsa ve službách krále Václava, dlel asi pravděpodobně na Vyšehradě, a uslyšev o bouři, postavil se v čelo lidu. Brzy byly brány radniční vypáčeny. Lid vnikl neohroženě do budovy a do síní radničních a namanuvší se jim do rukou podsudího Niclasa, purkmistra Podvinského, dva konšely a šest sluhů s oken radnice svrhl, které rozzuřený český lid pod okny radničními stojící na sudlice nachytal a usmrtil.

Když týž den přinesena byla zvláštním poslem zpráva o svržení novoměstských konšelů a purkmistra Podvinského s oken radnice králi Václavu IV. na Nový Hrádek, král zpláv neobyčejně hněvem, byl raněn mrtvicí, a když se záchvat dne 16. srpna 1419 opakoval, byl zde i smrtí zachvácen.

Dne 27. ledna 1421, v době kdy dlel císař Sigmund s válečnou svou mocí v Čechách, bojuje proti hrdinným vojům Žižkovým, oblehli Pražané Nový Hrádek u Kunratic, který ztekli a rozbořili, načež vyslali odtud 7000 válečníků a s Janem Žižkou u Dobříše se spojili.

Nyní z Nového Hrádku zbývají toliko základní zdi, ačkoli ještě roku 1840 značné a dosti zachovalé zříceniny hradu se spatřovaly. Lámání břidlice na jižním svahu hradního ostrohu zkázu trosek nejvíce asi zavinilo.

Nový Hrádek s panstvím Kunratickým náleží dnes pánu z Weidenheimu, který pečuje na popud své manželky baronky z Weidenheimu.

jež si tišiny Nového Hrádku zvláště oblíbila, aby ruiny tak památného místa nepropadly neblahému osudu.

Ona teskná, zádumčivá místa s němými valy a lišejníkem obepjatými kameny, šedými a valně zvětralými hlásají nám vnukům, uvažujícím a spravedlivě v dějinách našich čtoucím, docela jinou zvěst o králi Václavu IV.,

NOVÝ HRÁDEK.

lidštější a spravedlivější, nežli byla ta, která jako zčeřená, rmutná vlna přehnala se přes jeho kosti a kal a šeď zanechala na památce krále českého na výsost dobrého a při tom tak nešťastného . . .

Dějiny, to jasné zrcadlo Pravdy, ten živý a plastický obraz věků dávno a dávno v dálavu odplynulých a zavátých mnohou tmou, zapudily veškery rmuty středověku, světlým a zářivým paprskem svým osvitily nám

záhady bludných a nepravdivých dohad a s obličeje tak zvaného „l i n é h o k r á l e V a š k a“ — „chlípníka a opilce“ sňaly mateřsky posmrtnou masku odůvodněné snad černé msty a nebývalým světlem Pravdy pověčné, září velebnou a čarovnou poctivého zadostiučinění ozářily a podivuhodně zkrášlily klidné rysy resignované tváře našeho milého krále českého Václava IV.

Snad dostaví se doby, kdy vzácná památka na krále Václava jinak bude chápána a jinak než dosud posuzována, nežli jak činíme my — nevyspělé vskutku děti oné příští, lepší a spravedlivější doby!

Rozvaliny Nového Hrádku — bohudíky — pevně stojí a sní dále . . . . Sní v jarní povždy zeleni pod listnatou klenbou svých dobrých přátel a strážců, starých mohutných dubů veliký svůj sen. Nikdo, ani šelest listí, ani hvizd přeletavého ptáka, ani bzukot brouka nevyruší tajemných zvěstí dávných zkázek, dřímajících tiše a bezdušně v obemšelých zdech, tak divně smutných a zapomenutých, kde v prvním hlaholu husitských polnic a v prvním zapění velebného husitského chorálu vydechl naposled dobrý Václav král.

Srdce krále Václava IV. dávno již dobolelo, však stín rmutu na jeho již usmířené tváři věčným poklidem kéž zmizí na věky, ku potěše příštím věkům i příštím dávných dob vnukům! *V. T.*

PRUHONICE.

PRŮHONICE.

V krásném úvale jaře proudícího potoka Botiče leží tichá ves Průhonice, která přítulně vzhlíží k sousedním Petrovicům v kraji říčanském. V české, ztichlé této vísce spatřujeme krásný, moderní zámek, jehož nynějším majitelem jest Arnošt hrabě Sylva Taroucca.

Nádherně zbudovaný zámek Průhonice týčí se dnes na oněch místech, kde uprostřed XIII. století pozvedala hlavu svou k nebeskému zápraží tvrz, která tu ještě v roce 1770 obývána byla.

Když pak středověká tato bašta sešla, byla za novějších dob přestavována a za našich dnů známým architektem českým Stibralem přeměněna v nádherné, skvostné sídlo hraběcí, takže nyní právem pokládáno jest za nejkrásnější sídlo panské v mileném našem království.

Původně mělo býti starobylé toto sídlo panské pouze důkladně opraveno, ale ku podnětu ústředního ředitele hraběte Sylva Tarouccy p. Honzíka celý zámek půvabně a velkolepě přestavěn značným nákladem skoro

jednoho milionu korun. Pohled ze zámeckého tohoto okouzlujícího skvostu jest nejvýš luzný, ano skoro až pohádkový, jenž nadchne každého k opravdovému údivu a úžasu.

Jako půvabná, ztepilá nevěsta s průvodem drobných, štíhle urostlých družiček hledí k nebeskému firmamentu roztomile a s opravdovou vybranou uhlazeností a nenuceností hlavní věž tohoto luzného zámku Průhonic.

A neskonale krásné toto průhonické panorama dovršuje svůj pohádkový čarovný obraz druhým, neméně něžným, idylicky zvlněným obrazem, který hledí k nám z čistých, tichých vod, které zrcadlově mihotají a lesknou se před hraběcím útulkem jako v poeticky zladěné bájné povídce.

Svěží nepronikuutelná houšť zeleně z různého stromoví i křovisk smaragdem drahocenným lemuje dnes umělecký a architektonicky ušlechtilý výtvor lidské práce, který vskutku hoden jest, aby stal se vyhledávaným zátiším pravého aristokrata duchem i rodem. *V. T.*

ŘÍČANY.

blíbené letní sídlo Pražanů, město Říčany, rozložené na nízkém táhlém návrší, které na straně jihozápadní skalistým srázem spadá do údolí potoka Říčanského, na ostatních pak stranách obklopeno jsouc lučnými pláněmi a nivami tiše hledí vstříc návštěvníku a lahodně půvabným zjevem svým již z daleka přátelsky a vlídně vítá každého příchozího, každého sem zavítavšího turistu.

A okresní město toto, přes jehož přívětivou tvář převalilo se několik již dlouhých věků, a v němž hlaholily svaté písně vojů husitských, kde třeskly blýskavé zbraně vítězných válečníků, když nesla se chorálem posvátná slova: „Kdo jste boží bojovníci . . .“ chová v nitru svém drahocennou, památnou perlu — zbytky paláce hradního.

Neúprosně vpřed se řítící čas, vzdouvá se olbřími silou jako věžovité vlny rozbouřeného, nekonečného oceánu zaburácí elementárním hlomozem nad hlavami lidí i nad krajinou a jako rozvášněné divé zvíře rve a trhá, ničí, deptá, podlamuje a boří vše a pak zase příšerně se směje na zborcené rozvaliny, které byly snad ještě do nedávna zdobnou a nádhernou čelenkou v hlavě velké, důmyslné Přírody.

Takový pohříchu osud byl údělem již tisíci a tisíci skvostným a nesmrtelně drahým památníkům, rozvátým jako vzácné květy po širých

vlastech naší drahé domoviny. Co perel zhyžděno, co diadémů hradních pobořeno, co divukrásných výtvorů architektonických padlo již za oběť rvavým, drsným, smělým rukám!

Tak i nad hradním palácem v Říčanech rozpoutal se vše ničivý a bořící čas a z běsné rozvášněnosti jeho uchovaly se nám toliko zbytky, rozpadá-

ŘÍČANY.

vající se a zkomírající trosky z pyšného kdys sídla slavného rodu českých pánů.

Hradní palác Říčanský založen byl spolu s městem uprostřed XIII. stol. Stal se zlatou kolébkou slavného rodu pánů z Říčan, rodu to nadmíru rozvětveného, z kterého po věkopamátném, dějinně tak truchlém a hlubokým smutkem všenárodním obestřeném roku 1621 bylo dvacet členů ztrátou statků svých nemilosrdně a tak tvrdě pokutováno.

Hrad sám vytýčen a pevně zbudován byl na skalnaté opyši, se tří stran vodou kdysi obtékané.

Byl překrásným, půvabným vzorem a skvostným typem rytířského hradu v rovině položeného. Zachované nám zbytky tohoto hradního paláce

svými skvostně, vkusně a velmi nákladně pracovanými gotickými ozdobami poukazují zřetelně původem svým na XIV. století.

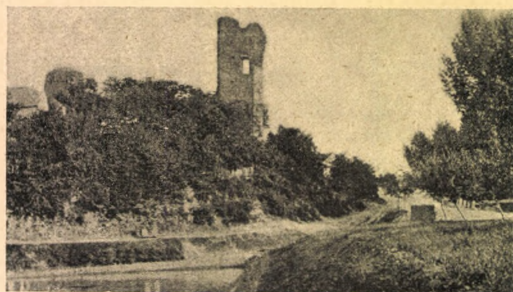
Když na počátku válek husitských Diviš z Říčan z pevného svého hradu loupil v širém okolí Pražském, oblehli jej proto dne 4. prosince 1420 Pražané i Táboři, hrad ztekli, Diviše z Říčan zajali a do zajetí odvezli, kněze pak na hradě přítomné upálili. Od tohoto dobytí dostal se hradní palác Říčanský do rukou pražských a zůstal v nich až do ukončení války.

Roku 1491 staly se Říčany spolu s hradem majetkem proslulých Trčků z Lípy, za nichž — bohužel — hrad, před tím tak pyšný a hrdý, pustl vůčihledě; místo toto pak před rokem 1575 prodáno bylo k Uhřiněvsi a téhož ještě roku stalo se městečkem s právem trhovým.

Dnes opuštěně k nebi hledí zborcená hradní věž a část paláce hradního svými rozpadávajícími se okny vyzírá teskně za vlahých letních nocí do vůní prosyceného okolí a v burných, černých nocích bojácně zase hrouží se v zašlé, dávné doby. Vzácná památka leží zde v rozvalinách!

Rmut, tesknota a zádumčivost vzhlížejí k dalnému firmamentu, jakoby prosily za smilování, jakoby z hloubi raněného a dokonávajícího již nitra svého orodovaly za spásu, záchranu a snad i nový život pro usínajícího hradního reka.

Čas zasmušile jde kolem a nevšímavá tvář lidská bez lásky, bez útrpnosti pohlíží na rozteskněné zbytky překrásného díla lidského věků v dálavu zavátých . . . *V. T.*

HRADNÍ VĚŽ A ČÁST PALÁCE V ŘÍČANECH.

KRÁLOVICE.

prvních prahů planiny Černokostelecké, na východní straně okresu říčanského, v údolí říčky Rokytky, rozkládají se Královice, kdež zříme dosud výborně zachovanou věžatou tvrz ze XIV. století. Poblíže bylo staroslavné hradiště našich předků. Bašta Královice je čtverhranná, na které spatřujeme podivné cimbuří, dnes však upravena jest ve zvonici.

Okázale, s přídechem jakési dosavadní nezdolné pýchy a hrdosti vévodí tvrz tato v dalekém rozhledu celé okolní krajině říčanské.

TVRZ V KRÁLOVICÍCH U ŘÍČAN.

Podle starého podání, které se dochovalo až na naše dny, porodila roku 1296 na hradišti tomto Jitka Rakouská, první choť nadaného a ušlechtilého krále českého Václava II., dceru Markétku.

Dnes obzírá mohutná tvrz Královice s mírné své vyvýšeniny drahnou část bohatých niv kolem tichých osad, protatých silnicemi a cestami luzným stromovím osázenými, v záhlaví jichž táhnou se jako široká černavá stuha krásné lesy s vyspělostí půvabnou.

Všude kyne nám důvěřivě romantická malebnost, s kterou v tiché, ztajené radosti věčně se snoubí památná královická tvrz. *V. T.*

ZBOŘENÝ KOSTELEC.

ž se ti dech v prsou zatají, když se díváš na zčernalou skálu nahých, lesklých boků a ostrých útesů, na vrstvy kamene přes sebe položené v pravidelných proudech podoby velikých, neměřitelných desek, jak zemská kůra se kdysi bortila pod tlakem vnitřních sil; na samém úbočí od řeky vzhůru v zvětralé půdě zachytily se svými kořeny štíhlé kmeny bělokorých bříz, kolem zřícenin nezbytná stafáž smrků, borovic a jedlí.

Přijď sem za doby slunného podzimu, kdy léto jako na odchod připraveno a jeseň za vrátky; celá ta skála hýří a jásá barvami, jichž nemá paleta malířova, jež nedovedeš převésti na papír, abys někdy po čase obnovil vzpomínku na ten obrázek, neustále se měnící před tvýma očima, protože listí padá v celých chomáčích, jak vítr zatřese sesláblými haluzemi.

Tu vidíš ze syté, svěží zeleně svítiti žluté skvrny povadlých listů březových, ty jiné rdí se nachovou barvou, jakoby krev se byla vyprýštila na jasném, základním tonu: utržené a poletující vzduchem v záplavě slunečních paprsků zdají se ti býti velkými, zlatými motýly, již bez ustání mávají svými křídly pod bezmračnou oblohou — —

A dole pod skalou Sázava, tichá, všecka ztemnělá, nehlubokého řečiště, s balvany vodou přinesenými, jež dívají se zvědavě z hladiny její vln.

Dobře musilo býti obyvatelům Zbořeného Kostelce v nedobytném hnízdě mezi skalami; stýskati si nemusili: celý den zněla sem jistě z okolních hvozdů veselá píseň ptačí, dovádivý, hvízdavý popěvek lesních kosů štěbetavého refrainu a houkání pastevců s lučin a polí na druhém břehu Sázavy; o bezpečnost bylo více než s dostatek postaráno: na jihu a západu vody Sázavy a strmý, příkrý její skalní břeh, od strany půlnoční nekonečný pás hlubokých, panenských lesů, jež bylo snadno zásekami učiniti nepřístupnými.

Byl kdysi Kostelec jedním z nejkrásnějších hradů; byl — tím je řečeno vše. — Zbytky jeho tak nějak smutně dívají se dolů do tichých vod, že se ti zdá, jakoby jim bylo líto předčasného konce.

Do které doby lze klásti založení Zbořeného Kostelce, není povědomo, dle všeho stával nejprve na temeni skály kostelík nějaký, který později pevnými zdmi a věží opevněn; byloť to místo na nejvyšším bodu skalnatého vrchu Hradnice z míry příhodné, nedostupné a téměř vybízející k založení hradu — odtud název Kostelce, t. j. opevněného chrámu.

Kostelec býval — pokud paměť sahá — majetkem komorním, propůjčován v zástavu českým pánům i přešel v jeden čas v majetek církve; ale již r. 1450 byl tu seděním odbojný rytíř Kuneš Rozkoš z Dubé — a Jiřík Poděbradský, zmocniv se Kostelce, odevzdal jej do rukou Zdeňka Konopišťského ze Šternberka, který po nedlouhém čase zúčastnil se povstání proti témuž králi.

I nezbylo trpělivému Poděbradovi než znovu hradu dobývati; a když padl Kostelec, rozvaleny jeho zdi a pobořena věž jako na výstrahu ostatním pánům; zasazena mu tehdy smrtelná rána a k novému rozkvětu už se z trosek nezdvihl. *O. S.*

ZBOŘENÝ KOSTELEC NAD SÁZ.

TÝNEC NAD SÁZ.

Půvabná, rozlehlá rovina leží před tebou; prošel-li jsi poříčím Sázavy a jsi-li duše vnímavá, jde ti hlava kolem dokola z těch půvabů a krás, jimiž příroda dlouho nepovšimnutý ten koutek českého ráje tak štědrou rukou obdařila. Jak si oddechneš, když uzříš před sebou Týnec nad Sázavou! Rozlehlá rovina jako stůl, že jako v dlani vidíš před sebou prosvitávati ze zeleně stromů bílé domky nahnědlých i jasně červených střech — a tu uprostřed na nevelkém pahorku skupinu obytných stavení, z jichž středu ční jako prst k nebi zdvižený bývalá hláska hradu Týna —

TÝNEC N. SÁZ.

Ta věž a prastará hradní kaple románského slohu jsou jedinými zbytky bývalé tvrze; ani bys neřekl, kolik staletí přeletělo nad sešlým a zuboženým tím veteránem bohoslužeb křesťanských — přes tisíc roků dívá se na lidské zápasy, boje a utrpení —

Nejstarším známým držitelem Týna jest pan Oldřich z Týnce; po Medeckých z Valdeka připadl hrad i se zbožím připojeným panu Mikuláši Trčkovi z Lípy; po Klinštejnských a Velemyšlských přivtělen r. 1623 ke Konopišti, při němž již zůstal navždycky.

Ve válce třicetileté byl rozvalen, obrácen v ssutiny a rumy — a dnes — nu, vždyť ta píseň o starých památkách má stejný, nahořklý refrain —

O. S.

KONOPIŠTĚ.

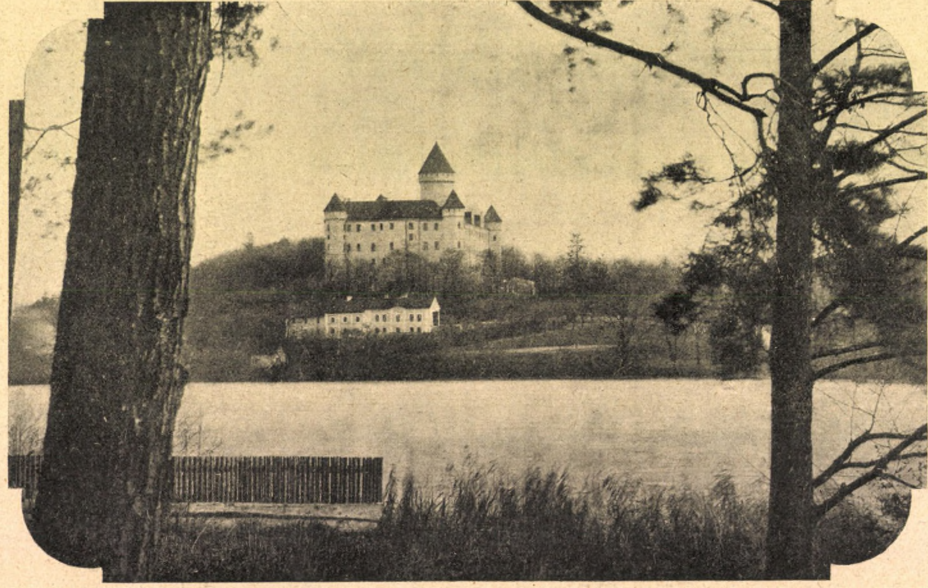

Nechápeš, kterak je možno, aby na malém kousku země bylo tolik, tolik krásy — Ale díváš se na to opojenýma očima — a musíš věřiti. Žel jen, že ten jakoby začarovaný koutek je pro tebe vskutku ztracen, že nesmíš obdivovati se zblízka výtvoru, kde příroda i fantasie tvořivých umělců podaly si ruku k vrcholnému svému dílu.

Eh — vždyť znáš tu kapitolu — byl jsi snad kdy v lesích pražského kraje a viděl jsi spousty, jež dovedou výletníci po sobě zanechati. Potkáváš z jara, kdy z protržené clony mračen vysvitne proud hřejivých paprsků a kdy vše kolem tebe počíná dýchati opojnou vůní života znovu probuzeného, kdy haluze třešní obalí se prvním květem jako vločkami sněhovými — potkáváš celé proudy lidí, rozjařených čistým vzduchem a nevystihlým půvabem jarních dnů. Jdou s náručemi vzkvetlých větví, sypou květy před sebe i jejich stopy jeden květ.

Nebylo by o tu rozkoš, moci se zpíti vůní a krásou — čím bychom byli, kdybychom v přírodě nedovedli nalézti kus toho štěstí a spokojenosti, jíž postrádáme mezi dusnými zdmi, kdybychom pod nekonečnou klenbou modré oblohy nebyli alespoň na chvíli volnými a svobodnými.

Ale — což ty květiny nemají život — což nedýchají tentýž vzduch, který my hltáme jako bez rozumu — nechtějí-li se radovati ze slunce, jež vychází nad jich korunami — a z modrého nebe — právě tak jako my?

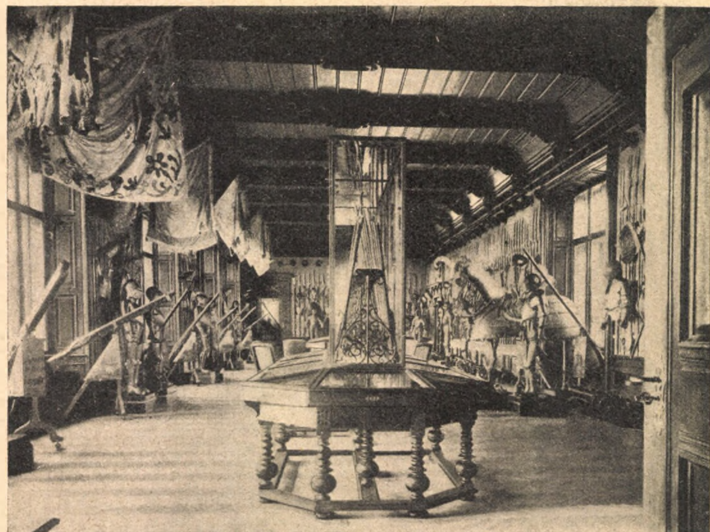

KONOPIŠTĚ.

A uzříš haluze květy obalené váleti se zvadlé a pošlapané kdesi v zastrčených koutech, bez potřeby zničených, zdupaných dětí přírody je ti líto.

Nediv se, že se smíš dívati na konopišťskou pohádku jenom z dálky.

Kdo byl tak šťasten, že se mohl toulati oborou v pozdní jeseni, kdy vše hýří barvami jásavých pestrých tonů, kdy štíhlé kmeny bělokorých

ZBROJÍRNA NA KONOPIŠTI.

bříz střásají se svých větví celé chomáče zlata a jeřáby kývají svými krvavými listy — oh, jistě nezapomene.

Vše kolem, co vidíš, touží po létě a slunných jeho paprscích, stáda zkrotlých daňků šelestí mezi spadalým listem, tu pták přeletí nad tvou hlavou jako neslyšitelný přízrak.

Konopišťský hrad byl kdysi jedním z nejtvrdších a nejznamenitějších hradů v celém království; hluboké příkopy obkličovaly zdi širokým pásem ochranným, mohutné hradební zdi s pěti branami byly oblehatelům tvrdým oříškem a sedm pevných věží dotýkalo se svými vrcholy letících oblaků.

Teď příkopy a valy jsou z velké části zasypány a rozmeteny, pět věží rozvaleno a sbořeno i padací most někdejší při hlavním vchodu nahražen pohodlným kamenným, z nápisu nad přední branou se dovídáš, že to bylo roku 1728, kdy nejvyšší purkrabí Jan Josef hrabě z Vrtby přestavbu tu provedl.

Konopišťský hrad, jak jej teď vidíš, je dílem mnohých staletí; různé

SALON V ZÁMKU KONOPIŠŤSKÉM.

doby a různý vkus zanechaly tu své stopy příliš zřetelně, než abys je nemohl čísti; co bylo modou dnes — nelíbilo se zítra — a tak rodové panští, již se tu střídali, bořili i přestavovali o překot; ale nebyly jejich snahy celku na újmu — hrad podnes působí mohutným, pohádkovým dojmem.

Na západní straně shlížejí se bílé zdi Konopiště v tichých, ztemnělých vodách rozsáhlého rybníku, hejna vodních ptáků všech druhů mají svá hnízda v tišinách rákosí, nepopsatelný půvab leží na čarovném parku a oboře plné ochočené zvěře, přítulné a krotké. Jakoby kouzelným proutkem přes noc a den ten kousek ráje sem byl přenesen odkudsi z daleka, tak ti to připadá.

Nejstarší částí hradu je partie severovýchodní, mohutná, kruhová bašta se slabší věží, jež obě pocházejí asi z doby Šternberků; tu v těch místech uvidíš také malou, okrouhlou věž s ochozem, kde v pohnutých dobách r. 1394 vězněn byl král Václav IV. Vše ostatní pochází z doby novější, jednak od pánů Hodějovských, od svrchu řečeného již hraběte z Vrtby, i od nynějšího majitele, následníka trůnu arciknížete Ferdinanda z Este.

Je to kus pohádky — a těžko, těžko se na ni zapomíná.

O. S.

ZÁMEK VE VRCHOTOVÝCH JANOVICÍCH.

VRCHOTOVY JANOVICE.

Ze železniční stanice Votice-Veselka po silnici na západ se táhnoucí přijdeme v okresu votickém do Vrchotových Janovic, původiště staroslavného rodu pánů z Janovic.

Nejstarší proslulý rodu toho byl vladyka Jan roku 1224. Druhý předek tohoto rodu jmenuje se Kunrád z Janovic roku 1234. Z doby Karla IV. připomíná se Herbard a Petr z Janovic. Rod ten vládl současně na Chlumci, který i zbudoval.

Roku 1376. vládli zde Jan a Smil z Janovic a roku 1391. Purkhart z Janovic.

Sňatkem Jitky z Janovic se Slavatou z Chlumu a Košumberka dostaly se Janovice v držení toho rodu.

Okolo roku 1455. přešly Janovice v držení rodu Vrchotů z Vrchotic, podle něhož nazývají se od té doby Vrchotovými. Rodištěm a původištěm proslulých rytířů Vrchotů byly romantické Vrchotice u Mitrovic, které úchvatným a mistrným líčením zvěčnil nám první náš romanopisec český Chocholoušek v krásné povídce: „Pan Šimon z Vrchotic", které byly proto tak pojmenovány, že stará tvrz zdejši, na vrchu hrdě trčíc, celý kraj sebevědomě přezírá.

Roku 1474. sídleli tu vladykové Štěpán a Oldřich Vrchotové z Vrchotic a Janovic. Poslední toho rodu byla Kristina z Vrchotic, provdaná za rytíře Václava Předbora z Radejšína. Roku 1538. prodala Kristina z Vrchotic statek Janovický i se zámkem Janovi staršímu Říčanskému z Říčan na Maršovicích. Syn jeho Vlachyně z Říčan na Janovicích prodal zboží toto Hynkovi z Roupova na Janovicích, po jehož smrti roku 1603. koupil je Jan Prostiborský z Vrtby na Červeném Hrádku (viz toto).

Roku 1609. obdržel Janovice Sezima z Vrtby, po smrti téhož roku 1648. dědil zboží jeden ze čtyř synů jeho Ferdinand František hrabě z Vrtby na Voticích a Janovicích, zanechav dědictví své roku 1712. synu Arnoštovi Františkovi z Vrtby, který roku 1750. zemřel, načež uvázal se v dědictví Arnošt František II. hrabě z Vrtby. Adam František hrabě z Vrtby, syn předešlého, odkázal statky své Františku Josefovi hraběti Vratislavovi z Mitrovic, který zemřel roku 1807. Od dědiců tohoto koupil Janovice i se zámkem a ostatním zbožím roku 1872. Maxmilian svob. pán z Ergeletu a Karel svobodný pán z Lippe.

V krásně zařízených zámeckých komnatách zdejších nalézá se přemnoho pamětihodných a cenných podobizen z rodu Vrtbovských. Rovněž pak chová se v zámku i rodokmen rytířů Markvartů z Hrádku.

Stromovím a listovím ověnčený zámek ve Vrchotových Janovicích bez zvláštní okázalosti a obřadnosti, prostě sice, ale vlídně vítá příchozího po starobylém zvyku. A přátelským svým pokynem vybavuje rázem v nitru našem staré vzpomínky i dějinné podrobnosti a zajímavosti, které vyklíčují před návštěvníkem jako v mléčně ztemnělém oparu dávných pověstí na pomezí materialistické, hmotářské doby moderní. *V. T.*

VCHOD DO ZÁMKU VE VRCHOTOVÝCH JANOVICÍCH.

OSEČANY.

Při silnici vinoucí se ze starožitných Sedlčan do staroslavného okresního města Neveklova spatříme zrovna u potoka Mastníku osadu Osečany s úhledným a starobylým zámkem českým. Osečany byly původním sídlem rytířů Osečanských z Osečan. Zámek Osečanský jako bdělý strážce v ztrnulém postoji strmí na západním konci srázného ostrohu a poskytuje dychtivému oku návštěvníkovu s jižní strany vzácného a v pravdě velkolepého rozhledu v nekonečnou skoro dáli.

S uspokojením popatříme na starožitnou tuto stavbu českou, která byla za dávných dob bydlištěm českých rytířů. Svěží dech okolního bujného stromoví za nádherných a zlatem oslňujících letních jiter jakoby se snažil

OSEČANY.

vdechnouti nový háravý život a mladistvou pružnost do těch starých, nehybných zdí.

A vskutku zdá se, že s jarním dechem omlazující přírody zmládnou vždy i ty nehovorné a oddaně zírající zdi starého zámku, které jakoby rozveselené s vlídným úsměvem rozhlížejí se jako s knížecího prestolu vznešeně po ladném a skromném svém okolí.

Opouštíme tento milý český kout a jsme rádi, že starobylá tato památka vítězně přetrvala věky.

V. T.

VYSOKÝ CHLUMEC.

Jeden z nejpamátnějších středověkých hradů českých, kterému dosud dravý zub času nesetřel výmluvný, původní jeho ráz, jest starobylý hrad Vysoký Chlumec. Vznešenou a úctyplnou tuto památku pestrého středověku spatřujeme na jihozápadní straně starožitného města Sedlčan a dojdeme k ní asi za hodinu cesty, z tohoto místa sem vedoucí.

Hrad Vysoký Chlumec strmí v uklidněném svém postoji na temeni homolovitého kopce, pod kterým kolkolem rozložen jest pěkný městec téhož jména, jinak také Podhrad zvaný, vytvořuje a rýsuje malebnou ozdobu dalekému svému okolí. Jako první držitelé Vysokého Chlumce

VYSOKÝ CHLUMEC.

připomínají se v dějinách známí pánové z Janovic, zvaní a píšící se „z Chlumce“. Jak se nejvíce pravdě podobá byli pánové z Janovic i zakladateli tohoto památného hradu.

Poslední z původních majitelů hradu byl pán Jenec z Janovic a na Petršpurce, nejvyšší purkrabí pražský. Od něho přešlo zboží toto, na krátkou však toliko dobu, na rytíře Ojíře z Očedělic.

Od roku 1474. jest hrad Vysoký Chlumec v držení knížecího rodu Lobkoviců.

Tento starý český rod nešetří nižádného nákladu, aby tento věkovitý svědek památně dějinných dob byl co nejlépe ošetřen a od příšerně zírající zkázy uchován a příštím věkům odkázán.

Ze zámku tohoto skýtá se dychtivým i lačným zrakům návštěvníkovým nádherně vykouzlená vyhlídka do celého rozkošného kraje.

K jihu a východu spatřujeme osady Počepice, Nechvalice, Jesenice, na straně jihovýchodní zabloudí zrak návštěvníkův až k Sedlci a Prčicům, na severovýchodě upoutá oko Kosova Hora a Vojkov. Jako mistrovskou rukou vzácného umělce vytvořené malebné panorama rozevírá se v měkké své zladěnosti veškerý snivě zahloubaný kraj na několik mil před spokojeně zářícím okem toho, kdož ocitnul se v tomto romantismem oplodněném ovzduší.

VYSOKÝ CHLUMEC.

Pokud místností hradu Vysokého Chlumce bylo lze užiti k obývání, neutrpěly tyto věkem. Avšak všechno ovšem zachráněno býti nemohlo.

Ještě před třiceti lety popisuje jej výtečný znatel zdejších končin takto:

„Jest to znamenitá, starožitná budova, prostá všeho souměru i všech stavitelských okras, ohražená kolem hrubou zdí, z části i příkopy. Se strany západní vine se z městyse cesta k dolním vratům, a ty vedou do skrovného dvorku, obklopeného zdí s úzkými, střelnými otvory, který sloužíval k hájení hlavního vchodu. Zde stojí v pravo zámecká pekárna.

Před sebou ale vidíme ve zdech hradebních hlavní bránu, na níž se posud spatřují kolečka, sloužívší řetězům při zdvihání a spouštění padacího mostu, který jest nyní klenutým mostem nahražen.

Při bráně se vypíná po pravé straně čtyřhranná bašta, bývalá to hlídka vrátného. V předhradí k jižní

straně nalézá se podlouhlé, jednopatrové stavení, jindy příbytek panského komonstva; v přízemí jsou stáje a kolny.

Hlavní branou vstoupí poutník do úzké uličky, tvořené po jedné straně hradbou, po druhé vysokým zámeckým stavením na žulových balvanech vyrůstajícím; a tou se dostane k třetí bráně, vedoucí se strany východní do vnitřního dvora k vlastnímu panskému sídlu čili paláci. Po pravé straně vznáší se zde vysoké, trojpatrové stavení, oběma boky do dvoru povystouplé. V jeho podzemí rozprostírají se v celém objemu ze skály vytesané sklepy. Přízemí obsahuje obydlí domovníka, kanceláře, kuchyně, spižírny, komory a jiné vesměs klenuté místnosti. První poschodí slouží vlastně za obydlí knížecí rodině, kdykoli své panství navštíví, a nalézá se v něm sedm prostranných, vkusem středověkým nově i skvostně zařízených komnat.

V druhém poschodí je totéž rozdělení prostor, avšak někdejší nádhera odtud dávno již zmizela. Také nízké komnaty třetího poschodí jsou ode dvou set let zanedbané a spustlé.

Z hořejšího poschodí vedla jindy krytá chodba, spojovavší obě oddělení zámecká. Protější po levé straně se pnoucí stavení ozdobeno je vysokou věží; po točených schodech v ní dostaneme se do zámecké kaple Nejsv. Trojice. Nalézá se zde také archiv knížecí. Prostřední část zámecká jest až k zemi pobořena. Mezi oběma částěmi zámeckými je nyní založena malá zahrádka.“

Postojíme rádi před hradem Vysokým Chlumcem, který obestřen jest zvláštním kouzlem starobylého půvabu. V něm oživuje celý středověký hlučivý i fantasticky zpestřený romantism. S hlubokou úctou kráčíme zde po místech, která vypravují nám o osudu našeho národa, o jeho minulosti i o jeho zašlé samostatnosti královské. Skvělé i trudné chvíle zapadlých věků předstupují před nás a my bezděky v mysli své srovnáváme minulost s přítomností. Jen šero padá na naši duši a jasná nebes báně halí se náhle v hebké roucho olověných oblakův. *V. T.*

ČERVENÝ HRÁDEK.

Po pěkné silnici ze Sedlčan k východu se vinoucí dojdeme za čtvrt hodiny vesničky Lhotky a při železniční trati Sedlčany-Votice, asi hodinu východně Sedlčan, zjeví se oku turistovu přerozkošné panorama Červ. Hrádku. Krásný tento zámek řadí se dnes k nejpřednějším perlám zámků českých. Druhdy býval zámek ozdoben červenými pruhy, od nichž i jméno své Červený Hrádek obdržel. Ušlechtilým pochopením a zájmem pro architektonické umění středověkých hradů a zámků našich, jakož i péčí nynějšího majitele barona Mladoty ze Solopisk byl Červený Hrádek středověkým slohem nákladně vypraven a jest nyní vzácnou ozdobou naší milé domoviny.

Na Červeném Hrádku vládli pánové z Landštejna. Za vlády statečného Jiříka z Poděbrad dostal se Červený Hrádek v držení rytířům Břekovcům z Ostromeče, kteří jej drželi do roku 1560, kdy jej odkázali svému strýci Sigmundovi Valkounovi z Adlaru, který zámek ten manželce své Mandaleně, dceři Jana z Říčan a na Kosově Hoře, postoupil.

Od této majitelky přešlo potom vlastnictví Hrádku na druhého manžela jejího pana Jana Prostiborského z Vrtby k doživotnímu užívání s poukázáním, aby po jeho smrti nejstaršímu synu Sezimovi dědictvím připadl. Tento pak odkázal Hrádek, Kosovu Horu a Vojkov synu svému Janu Františkovi, říšskému hraběti z Vrtby, který Hrádek roku 1667 odprodal Karlu Leopoldovi hraběti z Millesimo a Mikuláši Franchimontovi z Frankenfeldu.

Po krátké době prodán byl potom Hrádek Anně Zuzaně, hraběnce Khunové z Lichtenberka. Poněvadž ale hraběnka tato nemohla platebních lhůt dodržeti, ujal se Hrádku znovu Mikuláš Franchimont. Tou dobou veliký požár zámek Červený Hrádek velice značně poškodil.

Potom zdědil Hrádek starší jeho syn Antonín Alexandr. Dcera tohoto Kateřina, provdaná za Václava Antonína svobodného pána z Golče, místosudího království českého, prodala jej roku 1732 Veronice svobodné paní Radecké z Radče, rozené Bzenské z Prorub, která Hrádek postoupila roku 1736 své matce Anně Marii, ovdovělé Bzenské z Prorub, rozené Stračce z Nedubilic.

Později dostal se Červený Hrádek v držení Petra Eusebia hraběte Radeckého z Radče, načež přešel ve vlastnictví hejtmana kraje Budějovického, Karla svob. pána z Eben, který jej prodal roku 1788 poručenství nezletilého knížete Josefa z Lobkovic.

ČERVENÝ HRÁDEK.

V této době byl Červený Hrádek spojen v jediné panství s Kosovou Horou, Vysokou, Pojezdcem a Lovčicemi.

Roku 1834 nabyl tohoto zboží i s Červeným Hrádkem rod Mladotů ze Solopisk, v jehož držení jest Červený Hrádek, jak i dříve bylo pověděno, až dosud.

Nynější budova jen v nejhrubších svých rysech připomíná nám starobylé sídlo. Jeho obranný úkol v dávných staletích dokládá nejen samo jméno, nýbrž i zachovaná hráz na straně západní, jež byla částí hradního příkopu. Tento příkop, jak to zhusta i jinde shledáváme, mohl býti v době hrozivého nebezpečenství naplněn vodou z přilehlého rybníka na straně východní, který napojován jest potokem Mastníkem.

Dnes na místě bývalého příkopu, záhubu nepříteli přinášejícího, s libezným pocitem a lahodně spočine oko turistovo na svěží, uměle rozhozené zeleni vkusného anglického parku, který jako živoucí, smaragdem hýřící stuha rozkošný tento zámek obtáčí.

Zmizelo starověké hradiště a na zapadlém rovu jeho v netušené kráse vypíná se dnes spanilý zámek, zkrášlený nádherným rouchem zářivé, vonné zeleně. *V. T.*

HUNEC.

alebný, romantický kraj Kamýcký po obou březích naší bělopěnné Vltavy se rozkládající, připomíná se již v listině knížete Friedricha z roku 1186. Župa Kamýcká byla v pradávné již době důležitým místem, sahajíc na západě od vod Vltaviných až po pohoří Brdské a řeku Berounku, které tvořily hranici její proti župě Tetínské a Pražské. Celý zdejší kraj mluví k nám mluvou srozumitelnou: „Jen jednou krajem tím šel národ lev.“ Od pradávna příslušel pak k statkům knížat českých, jimž v hojnosti skýtal veškerých podmínek, aby se stal zamilovaným a vyhledávaným letním jich sídlem.

Proto již na počátku XIII. věku vybudovali si zde králové čeští v bezprostřední blízkosti Kamýku hrad, který sloužil ponejvíce jako zámek lovčí.

Za krále Václava I. hostil hrad kamýcký, kterému zprvu Vrškamýk jméno dali a později i Hunec přezděli, po jistou vždy dobu i královský dvůr, jak o tom vydávají nepochybné svědectví některé listy téhož krále z let 1236., 1240. a 1247.

Jako mnohá a mnohá jiná zboží komory královské, tak také i hrad Vrškamýk s celým zbožím záhy ocitl se zástavou v jiných rukách a měnil potom velice často své držitele.

Prvním z nich byl Petr z Rožmberka, který hrad se zbožím a spolu i s Krásnou Horou roku 1341. zástavou na králi Janovi Lucemburském získal.

Ve válkách husitských přičleněn byl Vrškamýk k Hluboké, s kterou opětně jako zástava královská přešel roku 1496 v držení Viléma z Pernštejna a roku 1562 pána Jachima z Hradce. Syn tohoto tragicky ve vlnách Dunaje zahynuvšího pána Adam prodal hrad a zboží Kamýcké s některými okolními vesnicemi roku 1569 pánu Janu Vojkovskému z Milhostic a na Radiči. Roku 1580 dostal se Vrškamýk pánům Myškům ze Žlunic.

HUNEC.

Po Bělohorské katastrofě změnil opět Vrškamýk majitele, dostav se ve vlastnictví paní Polixeny z Lobkovic.

Válkou třicetiletou utrpěl hrad i městys velmi mnoho a sešel tak, že koncem XVII. věku zůstaly z něho skrovné trosky jako kousek báchorky z dávno minulých časů.

Pokocháme se příjemně v historických zbytcích bývalého luzného hradu, které zaberou mysl naši tak, že skoro na vše ostatní zapomeneme.

Zde spatřujeme, v tomto spanilém a vkusně dekorovaném kraji českém, zbytky sídla pětilisté Rožmberské růže, kde každý ten zvětralý kámen má své zvěsty dávné. *V. T.*

JETŘICHOVICE.

Stinnou ovocnou alejí za Sedlcem na dráze Františka Josefa I., po bělostné jakoby v roucho svatební oděné silnici za krátko dojdeme k Jetřichovicům, kde spatřujeme malebný zámek Jetřichovice, který jako opravdový normandský hrad v jasné kráse své obzírá svůj slavný, věkopamátný český jih, který náš první český romanopisec, rodák sedlcký, svými vlastními vlivnými českými bratřími štvaný a surově pronásledovaný Prokop Chocholoušek tak vřele, ohnivě a nadšeně miloval a kde v největší nouzi i dotrpěl svůj krásný, ušlechtilý a bohem nadaný život.

Zámek Jetřichovice nádherně a nákladně vystavěn byl v letech 1857 až 1859 podle plánů a návrhů professora Niklasa v romantickém stylu hradů normandských s osmistrannou věží, vybíhající ve smělé, spanilé cimbuří.

Před ztepilým a vlídně zírajícím architektonickým tímto výtvorem z bohatého záhonu květin zdvihá se socha zakladatele Dra Kaňky, proslulého právníka a někdejšího rektora pražské university.

Zvláštní a hned nevídaný kontrast k této vzácnou sličností kypící budově tvoří nedaleko v parku mezi starými, mohutnými tisy jako neduživá stařenka shrbeně ku blízkému návrši se tulící starý zámek z první polovice XVI. věku. Jest to obyčejné, těžkopádné stavení o mohutných zdech a šindelové střeše beze všech architektonických ozdob a příkras.

ZÁMEK JETŘICHOVICE.

Někdejší zdejší tvrz, rodiště rytířů Opršalů z Jetřichovic, týčila se na výšince při rybníku po jižní straně vesnice. Dosud viditelny a znatelny jsou části příkopu a náspu.

Po rytířích Opršalech od roku 1500 na zboží Jetřichovickém hospodařil rod ryt. Bohuslava Mitrovskéko z Nemyšle až do roku 1718, kdy ženitbou nabyl ho Jan Václav hrabě Opersdorf.

R. 1770 koupil Jetřichovice Karel hrabě Clary, roku 1784 František Lobkovic, jehož syn Ferdinand postoupil je roku 1829 JUDru J. Kaňkovi. Nyní drží Jetřichovice rodina Neuwirtův.

Líbezně spanilý zámek Jetřichovice, grandiosní ve svém romanticky protýkaném slohu a jako v římském amfiteatru vytýčený patří dnes k blízkému lesnatému pohoří smavou svou tváří a velmi rád zadívá se v milostný klín lesních obyvatelů, kteří věčně krásně a věčně dětinsky hovoří svou prostou, šumnou mluvou, provátou tak nesmírně hudebností přírodní. *V. T.*

MITROVICE.

nejpůvabnějších panských sídel v našem slavném a rajském království Českém jest nesporně zámek Mitrovice. Jednopatrová stavba, nesouc po stranách pavillony v přebohatém slohu vlašském, na střeše ozdobena arkýři, s báňovitou vížkou, vše ladné, přesné a souměrné, opírá se na straně silnice o vysokou alej ztepilých topolů — opravdové a vznešené to aristokracie stromové — v pozadí pak vystupuje vrch jako obrovitý lesem jako temně

ZÁMEK MITROVICE.

zelenou vlnou zdobený klobouk, jehož úpatí pokrývá pečlivě ošetřovaná, zámek kolkolem měkce a luzně ovinující zahrada roztodivných stromův a květův; na západ překvapuje nás pak pohled do půvabné krajiny sedlecké, kterou uzavírají zasněné, dumavé trosky proslulého hradu Zvěřince s ponurým hradem Chlumeckým.

Takové jsou Mitrovice nové u Sedlce na dráze Františka Josefa I. pobliže Mitrovic starých se znatelnými dosud příkopy kdysi pevné tvrze mitrovické, kde od nepaměti vládl panský rod z Mitrovic, doposud s přídomkem hrabat Vratislavů z Mitrovic kvetoucí.

Od roku 1584 do 1626 hospodařili zde rytíři Velemyslští z Velemyšle, po nich, po změně několika majitelů od roku 1670 původní rodina Vratislavův. Z nich potom František Ignác opustiv starou tvrz, založil při homolovitém kopci půvabný zámek Mitrovický. Zámek tento i se zbožím mitrovickým náleží dnes rodině Blaschkově.

V jasném zákmitu oživují v paměti naší při pohledu na úhledný a vlídně se usmívající zámek Mitrovice milé rozpominky. Pohružujeme se do zaváté minulosti a závan jakési dnešní zatuchliny dotýká se rozcitlivělých skrání našich, že nedovedeme ctíti a milovati svou krásnou minulost a svou předrahou vlast. *V. T.*

ZVĚŘINEC.

ad starožitnými Malkovicemi a nedalekou Úlehlí v okresu sedleckém rozkládá se les, ve kterém vypínají se rozvaliny proslulého hradu Zvěřince. Na posledním skalním a příkře vyhouplém útesu pohoří cunkovského, který velice podobá se ohromnému zubu, v temném lese, zbudovali znamenitou pevnost známí rytíři ze Zvěřince. První známý předek tohoto rodu Mareš neboli Martin uvádí se roku 1363. patronem kostela chvojnovského u Konopiště. Jeho vnuk rytíř Václav ze Zvěřince vroucně a krajně upřímně přiklonil se k velikému našemu reformátoru Mistru Janu Husovi, kterého roku 1413 po nějakou dobu na svém prostorném hradě Zvěřinci i hostil.

Proto zůstane hrad Zvěřinec u věčné naší paměti. Mistr Jan Hus vycházel odtud do okolí a kázal lidu na mnohých místech. O tom uchovaly se vzpomínky u zdejšího lidu až do dnešní doby. Za místa, kde v okolí Zvěřince Mistr Jan Hus kázal, označují lidové pověsti zdejší: „Husovu lípu“ u Pohořelice, „Husovu lípu“ u Chlumu, veliký balvan v podobě převráceného kužele: „Husovu kazatelnu“ u Petrovic.

Ze Zvěřince odebral se snad Mistr Jan Hus do Kozího Hrádku u Tábora, kde se rovněž po delší dobu zdržoval.

V domácích válkách za krále Jiříka z Poděbrad hrad Zvěřinec zanikl. Jak se zdá, byl od vojska Jiříkova dobyt a úplně rozbořen, poněvadž majitel hradu byl mezi odbojnými stavy českými.

Někdejší trosky hradeb hradu Zvěřince, které čněly 546 metrů nad hladinou mořskou, byly odděleny od nízkého horského sedla dvěma příkopy a pro velkolepý rozhled svůj vábí sem za slunných dnů dychtivého milovníka boží přírody a drahých, posvátných památek českých.

Hrad rozmetán byl až do základů, a nezbylo z něho než hromada drobného kamení. Ze zdiva rozmetaného hradu byla vystavěna vesnice „Boudy", pod hradem ležící. Jen při bedlivém pozorování určiti lze základy a rozměry hradu.

Z hradních rozvalin spatřujeme utěšené panorama cunkovské zcela na blízku, jako u podnoží s užším obzorem. Visky, nivy, lesy, vrchy, lučiny a ladná pole, kolem nichž jako stříbřité stužky obíhají bystřiny a potůčky, někde do širokých rybníků se ztrácející a opětně silnějším proudem vytékající, leží v nevystihlé harmonii a v líbezném nádechu u našich nohou.

Nahneme-li se z hromad kamení, můžeme prostou svou rukou dosáhnouti kosmaté vrcholky mohutných smrků a jedlí, které se nakloňují k nám se zpěvným šumem ze tmavé, závratné propasti.

Na severní straně žehná nám kostelík jesenický pod modravou hladinou rybníka nedrahovického, za ním stoupající planina kosovohorská, která naproti hradu Chlumci spadá v kotlinu plnou lučin a rybníkův. Za ní červenají se domy sedlčanské s bílou Církvicí.

Na těchto snivě zádumčivých místech spřádal ideální básník náš Hynek Mácha myšlenky a sny svého mistrovského díla Máje. Jako student trávíval mladistvé dny prázdnin v rodišti otcově v Městicích u svého strýce. A odtud častokráte zatoulal se na zadumaný, vážný hrad Zvěřinec.

Ještě před patnácti lety vyprávěl s pýchou a se zvláštní vnitřní radostí stařičký zdejší hajný, že „ten pán z Prahy, co psal pěkné písničky a měl rád každého ptáčka", sám a sám procházel v lesích kolem hradu, kdež nejednou ve skalním výklenku přespal letní, vlahou, čarovnou noc . . . . Není tedy divu, že četba geniálního anglického básníka Byrona, romantism, velkolepá, divukrásná a ojedinělá zátiš lesní na hradě Zvěřinci vytvořila zde onu báseň s líčeními dosud nepřekonané krásy.

A za toto básnické arcidílo Máchovo vděčíme jen těm předrahým, roztesknělým a vezdy zádumčivým rozvalinám hradu Zvěřince. *V. T.*

VOŽICE.

ruhdy královský, pevný hrad, z něhož zbylo jenom pojmenování a ze trosek kaple Nanebevzetí Panny Marie. Tak jeví se návštěvníku hrad, který okolí vožickému daleko široko vévodí a který právem „otcem Vožice“ sluje. Hrad Vožice ční v klidném svém rozhledu na chlumu 458 metrů vysokém, a romantická vyhlídka, která půvabně a čarovně rozvírá se odtud na Janov, tři mlýny, několik rybníkův a přes Šelířov, Kamberk ku Blaníku, odměňuje s dostatek a opravdu vděčně každého turistu, jenž zvědavě a dychtivě sem v tato pamětihodná česká místa pospíchá. A na západní straně zalétne spokojeně oko pozorovatelovo k hoře Kalvarii a Miličinu.

Vožice vznikla z potřeby okolních dolů na zlato a stříbro v Kamberce, Roudném, na Vylejvech a u Ratibořic. Když pak horníci potřebovali střediska v podobě hradu, „ožehli“ příkrý vrch nad Janovem, kterému podle toho a také podle dosavadního sídla „V o ž i c e s t a r é“ dali jméno O ž i c e nebo také Vožice mladá.

Knížecí hrad potom soustřeďoval všecky zeměpanské úřady nad jiné lesnatého újezdu mezi župami úřetovskou, chýnovskou a vltavskou.

V moci královské, ačkoli vícekráte byl v zástavu dán, zůstal hrad Vožice až do roku 1579. Pod hradem vznikla záhy osada, obchodem i příznivou polohou k trhům rychle rostoucí, zkvétající a valem bohatnoucí.

Vládli pak na tomto snivém hradě páni z Janovic, Hubr z Orlíka, z Okoře, Maternové z Ronova.

Za těchto držitelů hradu Vožice obehnali se měšťané zdí a plaňkami, odkudž Vožice slula „p l a ň k o v á“.

Za rozbouřených a vášnivých dob husitských dne 5. dubna roku 1420. pobil rekovný vojevůdce náš Žižka ve Vožici „železné pány“, za osm dní dobyl i hradu, marně stíhav Mikše z Jemniště, zvaného Divůčkem, kterému se zdařilo šťastně a bez pohromy uniknouti.

Hrad byl později zase opraven a dobře opevněn, načež v listopadu roku 1425. takto nově opraveného hradu dobýval Jan Hvězda z Vicemilic. Při vítězství svém ztratil pohříchu i život.

V držení hradu Vožice následovaly [potom časté změny. Tak vládli na Vožici páni Trčkové z Lipy, Voračičtí, po roce 1579. dědičně Španovští, baron Jan Bernart Fünfkirchner. Tomuto pro „rebelii“ panství odňal r. 1621. Marradas.

Koupí roku 1629. přešlo zboží toto na rod Přehořovských z Kvasejovic, roku 1678. dostal se hrad do rukou Ferdinanda hraběte Kuenburka, kanov-

níka solnohradského, který přikoupiv mnoho okolních statků s povolením císaře Leopolda zřídil z nich panství svěřenské pro svůj rod z potomstva bratra Jana Josefa.

V zelenavém romantickém habitu, který zdobí dnes památný tento hrad královský, uprostřed šepotajícího listí, při koncertu jásavých ptačích zpěvů,

HRAD NAD VOŽICÍ.

na utěšeně položeném návrší spí nerušený sen zříceniny hrdého sídla panského.

Jen každé ráno zdejší i okolní památná a dějinná místa a šerá zákoutí přinášejí jako hold královskému tomuto majestátu hradnímu svůj vroucí pozdrav.

Klesl krov a jen skálopevné zdi pozůstaly jako nezdolná hlídka snivě roztouženého, krásného českého kraje. *V. T.*

ZÁMEK VE VOŽICI.

NEMYŠL.

Na proslulé půdě rayonu nejstatečnějších husitů-táborů, kteří z těchto končin bouřili a hrdinně bojovali proti celé Evropě, v okresu mladovožickém, poblíže Táborských Mitrovic, rozkládá se tichá, starožitná víska Nemyšl, ve které důstojně vypíná se před návštěvníkem rytířská tvrz Nemyšl. Po zániku původního rodu z Nemysle brzo v XVI. věku vystřídalo se více majitelů v držení zboží Nemyšlského a Mitrovického, jež patřila obyčejně jednomu toliko rodu českých pánův. Ze známých českých rodů těch sluší především uvésti rod Malovců, Millesimo a jiné. Nyní náleží více než sto let hraběcí rodině Deymů ze Stříteže.

ZÁMEK NEMYŠL.

Zámek Nemyšl jest zbudován ve slohu spanilé renaisance a ušlechtile vyzírá do svého okolí uprostřed anglického parku s několika rybníky. Má v nitru svém i prostornou kapli zasvěcenou Panně Marii.

Kdo navštíví toto v pravdě líbezné zákoutí českého ráje, pookřeje zajisté na historicky posvátné této půdě a paměť jeho podivuhodně naplňuje se vzácnými vzpomínkami.

Posvátná jsou skoro všechna místa okolní, na které noha poutníkova vkročí. Kdo upřímně miluje z Čechů svou milou a krásnou otčinu, raději věru zavítá v tato staroslavná zákoutí než v cizí rušná místa lázeňská.

Stane alespoň v českém ráji, kde každá skoro hrouda země pokryta jest čarovným vavřínem opravdové, trvalé slávy... *V. T.*

OBDĚNICE.

Mezi vískou Nálesí a Petrovicemi, při jižní hranici okresu Sedlčanského a Bechyňského, v hornatém úkrytu jako rozběhlé berušky rozprostírá se ztichlá vesnice Obděnice se stejnojmennou, ale pohříchu již pobořenou tvrzí. Prvotně sídlili na této prastaré tvrzi vladykové z Obděnic, později dostalo se město Sedlčany a Obděnická tvrz v držení rytíře Jakuba Krčína z Jelčan, který měl ve svém majetku i tvrz Křepenickou (viz tuto).

Z Obděnické tvrze zachovala se na naše dny toliko hláska s klenutou brankou.

Uvnitř spatřujeme pěknou křížovou klenbu. Pod zemí rozkládají se rozsáhlé, polosesuté sklepy, ze kterých vede taktéž již zasutá chodba směrem pod blízký filiální, dříve farní chrám, který vypíná se důstojně na návrší jsa obklopen starou hradbou.

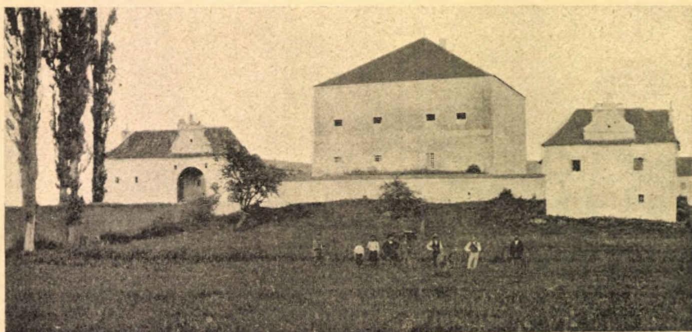

OBDĚNICE.

V tomto chrámu Páně, u hlavního oltáře, po straně evangelia spatřujeme náhrobní mramorový kámen někdejšího držitele Obděnické tvrze rytíře Jakuba Krčína z Jelčan.

Celá tvrz byla rozdělena v několik popisných čísel.

Tvrz Obděnická, která nerušně, ale jasně a přívětivě nořila kdysi pohled svůj v lesnatou, hornatou krajinu okolní, byla zlomena ve svém idyllickém žití. I hláska, která dosud vítá návtěvníka svým zmlklým a skoro již zhasinajícím pohledem, němě a resignovaně hrouží se v trpký úděl svůj. To jest pouze naše škoda. *V. T.*

KŘEPENICE.

uristu radostně překvapí skoro úplně v původním stavu uchovaná Křepenická tvrz, která tyčí se nad vesnicí Křepenicemi, kam stihneme za krátko od obce Nalžovic směrem k naší jasnovodé Vltavě v okresu Sedlčanském. Tvrz tato slula dříve též zámkem „Krčínem“, poněvadž byla vystavěna rytířem Krčínem z Jelčan ve 2. polovici XVI. století.

Křepenice náležely ke zboží proboštství Vyšehradského, od něhož po vypuknutí zápasů husitských dostaly se v zástavu pánům z Rožmberka.

Návrší, na kterém zříme tuto starožitnou stavbu rytíře Krčína, vystupuje na jednotvárné pláni. Hradiště tvoří rozsáhlý, pravidelný čtverec, v jehož rozích jsou přízemní stavení s renaisančními štíty, sgraffitovou rustikou ozdobená. V jednom z těchto stavení jest vysoká, klenutá brána, ve které jsou znatelné stopy po spouštěcím mostu. V nynější době vede ke bráně kamenný most o dvou obloucích. Uprostřed nádvoří na umělém pahorku vypíná se hlavní stavení hradní v podobě rozsáhlého čtyřhranu. Okna jsou nyní zazděna až na malé otvory. V přízemí jest byt pro správce dvora a nahoře všechny místnosti jsou — bohužel — přeměněny ve špýchar.

Dole uvnitř zachovaly se pěkné klenby, nahoře jsou v jedné z prostranných jizeb na omítce stěn velmi slušné fresky, představující obrovské postavy rytířů. V pozadí jizby jest v úkrytu začazená kuchyně. Vypravuje se, že rytíř Krčín s nevšední zálibou a náruživostí oddával se v tomto ztichlém zákoutí nerušeně svému oblíbenému umění alchymistickému.

Nad vchodem hradním spatřujeme nápis:

„Festina.

Jakub Krzin z Gelczan a na Selczianech a Krzepenicych 1584.“

Tvrz Křepenická vypíná se v rovině s mírným návrším a bývala v čas potřeby z blízkých rybníků kolem zaplavována vodou.

Oněměl dějinný tento svědek navždy. Shlédl živé obrazy středověkého života a zpíjel se romantikou rytířskou. A dnes? Jen vody naší povždy spěchající Vltavy pozdravují z dáli v radostném svém běhu tento zachovaný starožitný pomník mosaikového žití našich předkův. *V. T.*

VRCHOTICE.

Silnice od Liběnic v krajině sedlecké vede nás do příkrého vrchu „Zadní liběnický“ vystupujícího 650 metrů nad hladinou mořskou. A jako se střechy sjíždíme po lesnaté severní stráni jeho k romantickým Vrchoticům, které náš znamenitý románopisec Chocholoušek vystižně a kouzlaplně vylíčil v povídce „Pan Šimon z Vrchotic“.

Ve Vrchoticích na mírném skalnatém návršíční Vrchotická tvrz, která byla proto tak pojmenována, že na vrchu stojíc v jakémsi vlídném majestátu, přezírá celý dálný kraj. Tvrz tato vydala rytíře Vrchoty, po nichž Janovice u Votic (viz tyto) slují podnes „Vrchotovými“.

Po nich seděli zde již od roku 1462 panoši z Lútkova u Hořepníka,

KŘEPENICE.

kteří se psali Vrchotičtí z Lútkova. Roku 1596 prodali tvrz Bechyním z Lažan, tito pak zase roku 1613 Velemyšlským na Mitrovicích, až konečně roku 1660 pán Jan Černín prodal je pánu Vilému Mitrovskému z Nemyšle k Jetřichovicům. Tvrz tato jest částí velkostatku Jetřichovického podnes.

Vrchotická tvrz jest téměř úplně zachována. V původní podobě zůstala však pouze mohutná čtyřhranná bašta se šindelovou střechou a malou věžičkou při části někdejšího parku. Ostatní budova jest přestavbou na byt správce velkostatku změněna.

Zahledíme se rádi a s jakýmsi vnitřním vzrušivě působícím uspokojením na Vrchotickou tvrz i celou v romantiku zahalenou vísku, z níž vyvážilo nám geniální péro Chocholouškovo literární drahocennou perlu. A závoj minulosti jakoby něžně a s božskou líbezností obetkával naši rozesněnou hlavu, ve které vířivý roj myšlenek vzlétá k dálným obzorům a jako bystroletý pták vznáší se k nejvyššímu trůnu pověčné, božské, kralující Lásky k vlasti, k naší čarokrásné slovanské domovině. *V. T.*

KOTNOV.

raj neskonale památný v našich velkých dějinách, kraj, který poset jest nesčíslným počtem lvích stop, kde zhoubný zuřil a vál samum válečný, jenž bezpočtukrát vybouřil se v tomto zadumaném, mlčenlivém českém jihu. Nechť pozdvihneme svoje zraky k staroslavnému Táboru, nechť usedneme v klínu šumných lesů na troskách památného Kozí, nechť zavítáme na zádumčivý Trocnov nebo do Husince a staroslavných Prachatic, nechť upřeme zraky na nepatrný val někdejší tvrze Štítného, všude, všude spatřujeme lví stopu našeho národa. Dodnes jakoby ty jihočeské lány se zatajeným dechem naslouchaly hromu a řevu, jenž dávno již, dávno ve lví říši — sotva přes chvějící se rty to lze přenésti — vyzněl pohříchu na plano.

Tak jen zříceniny hradů, tvrzí, klášterů a chrámů mluví k nám řečí jasnou a nad jiné srozumitelnou . . . Ta rumiště, ssutiny a skrovné zbytky nádherných i skromných božských a panských sídel — to jsou dnes stopy, kudy kráčel neohrožený lví národ. Nikde, tak jako na českém jihu, v kraji táborském, nepocítíš veškeru tu svou a svého lidu nicotu a bídu. Jako by se kolkolem skalní obři ptali: „Co v zemi obrů chceš, ty muži malý?“ Jsme v kraji lvím, v kolébce velikánů, kteří proslavili na věčné časy české jméno a nesli slávu jeho celým světem! Nad tímto kusem drahé české země nejen že štědře se rozevřela, ale i těžce spočinula ruka Páně.

Nuže, tedy nemeškejme, abychom nenahlédli v nejdražší listy českých dějin, na kterých nakresleny a zapsány jsou výjevy z nejskvělejší doby gigantického zápasu malého národa Husova s celým světem. Jest to po-

vinností každého uvědomělého Čecha, aby seznal drahá místa této svaté země, aby vlastním okem spatřil její Betlém i Golgatu — náš český Tábor.

Dáme-li se z Mariánské brány v Táboře na západ dolů tak zvanou Adámkovou zahradou, kde se nalézá okresní soud a sejdeme-li pak do ulice Klokotské a odtud jdeme-li dále na levo, dospějeme k pivovaru pravovárečného měšťanstva, jenž stojí na místě původního hradu Hra-

HRAD „KOTNOV“ V TÁBOŘE.

diště, někdejšího to majetku a hradního sídla pánů z Ústí, kterému náš známý kronikář Hájek chybně Kotnov přezděl. Jméno to, ač neprávem, udrželo se až na naše časy.

Nynější Kotnov jest skupina zajímavých, nestejně zachovaných budov ze starého hradu, který byl jádrem a nejpřednějším místem Tábora. Ještě dnes v nynějším svém stavu jest to imposantní stavba a jest co litovati, že úpravou a různými přestavbami k prosaickým pivovarským účelům setřen byl namnoze s památné této budovy původní ráz. Byla by se nám tu dochovala vzácná ukázka středověkého opevnění a fortifikačního umění, jakých je i v daleké cizině málo, a musíme býti povděčni, že novější doba aspoň trochu se snaží, aby pokud možná to, co ještě z původní stavby pozůstalo, příštím věkům zachovala.

Hrad Kotnov založen byl na srázném ostrohu na jihozápadní straně Starého města Tábora a slul původně tedy Hradištěm. Veliká pohroma

postihla hrad dne 6. července roku 1532, kdy zhoubný požár strávil budovy a způsobil ohromné škody. Od té doby hrad již nebyl obnovován. Aby pak uchráněné místnosti úplně ladem neležely, byl hrad propůjčován zámožným rodinám městským za příbytek, což trvalo až do roku 1613. Tohoto roku přeměněn byl v obecni a roku 1767 v pravovárečný pivovar.

Hrad tento vystavěn byl do čtverhranu, v jehož každém rohu hrdě vypínala se silná, masivní, kulatá věž neboli bašta. Z hradu zachovala se však po naše dny pouze jediná kulatá věž, která jest Táboru nejen nádhernou a zdobnou příkrasou, nýbrž starobylý ráz jeho ještě znamenitě zvětšuje. Má paterou podlahu, která jest pěkně z dubového břevnoví složena a dřevěnými schody spojena. Z poslední podlahy dostáváme se po schodech konečně na vrch věže se širokým ochozem, odkud jest imposantní vyhlídka na bory Pintovecké s dumavým Lužnickým údolím, na malebné rozvaliny hradu Choustníka a do širého okolí táborského s jeho krásnými, smaragdově planoucími lesy, travnatými lučinami a úrodnými nivami.

Přístup na věž dovolen jest na přihlášku v kanceláři pivovarské. Celá skupina zdejších budov náleží totiž Měšťanskému pravovárečnému pivovaru.

Také čtverhranná budova s vysokou střechou vedle věže jest ještě pozůstatkem z hradu. Jelikož budovy tyto značně sešly a deštěm valně oprchaly, ba skoro sesutím v některých svých částech hrozily, bylo tedy přikročeno k pečlivé opravě nejen hradní věže, nýbrž i přiléhající k ní Bechyňské brány. Plány na restauraci tu pořídil proslulý architekt Josef Mocker, bývalý stavitel Svatovítského pražského dómu.

Prosníme rádi hrst drahých chvil na památném tom místě a zateskníme snad i při pomyšlení na to, jak kvapem mizí u nás láska k nejpřednějším památkám a k dějinám vlasti, jichž studium a ještě více poučení z nich čerpané by nám zvláště v nynější době našeho politického a mravního úpadku tolik prospělo. Zdali kde, tedy na Táboře a v jeho okolí každá píď země vypráví nám o české slávě a hlubokém její úpadku tak přesvědčivě, výmluvně a jasně, že jest již svrchovaný čas, abychom přemýšleli o svém nynějším truchlém postavení, že nedovedeme ani trochu se vzepříti, aby nám naše vlastní školy zavírány nebyly.

Kam jsme dnes po slavných dobách Tábora za pět set let až dospěli!

V. T.

KOZÍ.

ozí! — — Krátké slovo a co tu vzpomínek! — Budiž pozdraveno místo toto, ty nejpamátnější bode z celého krásného okolí Táborského s jeho šumnými lesy, brčálovými lučinami a žírnými poli, buď pozdraven! Ve tvých zdech, ve spleti neproniknutelných hvozdů, kam jen hukot potoka Kozského zřídka doléhal, kde mrtvý klid, šum lesa, nenucený smích ptačí závodil pospolu, kde stará sosna matka lesa svým družkám a druhům dávala pokyn k dovádivému šepotu, byl jednou život.

A právě na tato místa, plná nezapomenutelných vzpomínek, o nichž právem s pěvcem „Slávy dcery" možno zvolati: „Stůj noho, posvátná místa jsou, kamkoli kráčíš", přivádím tě dnes, čtenáři.

Zde okřeje, omládne srdce tvé, zde zadumán usedneš se mnou v kyprý lesa mech a naslouchat budeš vypravování poutníka, jež odtud ponese se v širou dálavu.

Leť, slovo mé, zasej v srdce čtoucího tu lásku k místu tomuto, vytrhni z kořen tu lhostejnost a od let živenou nenávist, pojď se mnou, čtenáři, zavedu tě na místa, z kad nerad a jistě dojat vraceti se budeš v rodný krb, bys znovu tam svým drahým vyprávěl, cos zažil tu v pár chvílích života, jež slabým pérem popsat nestačím. Zde mrtvá slova pouze vkouz-

KOZÍ.

liti mohu ve své líčení, a chceš-li dojmy míti a cítiti je život po celý, tu musíš v místa ta si zajít sám, ty rozkvésti tu nemohou na tomto suchopáru mého líčení . . . .

Nuže, chceš-li, průvod přijmi můj!

Ze starobylého Tábora za $1^1/_4$ hod. budeme u cíle. Půjdeme přes výstavnou ves Měšice, rozsazenou podle silnice až na náves. Odtud obrátíme kroky své v pravo dolů a cestou vozovou budeme se ubírati dále vpřed. Hezká procházka, věř, a cíl cesty, jejž máš před sebou, stírá s čela tvého všechen pot a zahlazuje všecku únavu.

Jsme u cíle. Ale dosud nevidíme ničeho. Tak ukryto jest v stromoví místo to, toto zátiší tolik podívání hodné, zvoucí k sobě každého upřímného Čecha, odchovaného odkazem Husovým . . . .

Konečně objevují se zrakům našim trosky hradu Kozího. Snad malý výklad škoditi tu nebude. Nuže slyšte!

Kozí skládalo se kdysi za dnů lepších z předhradí, malého podhradí a hradu vlastního. Na tyto tři odlišné části dělilo je údolí a výtok rybníka nad Kozím ležícího, ale žel, že z míst těch sotva znatelné stopy postřehnouti se dají v době přítomné. Řečené předhradí, podstatná to součástka hradu, vybíhalo z výšiny, na níž dnes nachází se Červený dvůr, a ze stráně, která se táhne od Kozského mlýna k jižní straně. Spatřiti tu můžeš pouze vybraný sklep někdejšího ručního pivovaru, v němž nalezeno bylo mnoho střepů z nádob a ze starých pivovarských kotlů, slad, mince a j.

Sporé zbytky ostatních objektů, jako sýpky, pekárny, konice a j. ukryty jsou dosud v zemi na témž předhradí.

Rovněž i ze dvora, jenž dle proslulých autorit nalézal se asi za předhradím, ničeho se nám nezachovalo, co by nás na stopu další poněkud jen vésti mohlo.

Nyní zbývá nám, laskavý čtenáři, prohlédnouti si ještě vlastní hrad. I tomuto poněkud věnujeme svoji pozornost.

Mezi předhradím a hradištěm lesem porostlým jest hluboká rokle, přes niž vedl v dobách, jež zdají se nám nyní pohádkou, dřevěný most, který měl za úkol umožňovati snadnější přístup ke hradu. Za našich dob vede poutníka sem zabloudivšího na hradiště vhodně upravená pěšina, jíž se dostáváme k vlastním ruinám hradním. Tím se turista vyhne místu, kde nacházela se kdysi hradní brána, jež k předhradí byla obrácena.

Do r. 1886. nebylo patrno na Kozím žádné zdivo. Až když v létě t. r. dal škol. rada A. Sedláček na nejvyšším bodě zříceniny, kde tušil věž, kopati, objevily se čtyři mohutné zdi hradního paláce 13 m. dl., 10 m. šir., o zdech 2·2 m. silných, a prostor jimi uzavřený byl vyčištěn. Ostatní z nedostatku peněz ponecháno osudu. Za 13 roků potom učitel p. Švehla ze St. Tábora, jenž na Sezimově Ousti s pílí obdivuhodnou a vytrvalostí bezpříkladnou vykopává naše jihočeské Pompeje, naši námi neuznávanou

chloubu, k níž tolik, tolik jsme netečni a již dovedeme si vážiti jen a pro ni rozplameňovati v ohnivých řečech plných nadšení a obdivu při příchodu čelných hostí z ciziny do těchto našich, pro nás tolik památných

KOZÍ.

jihočeských Pompeji, začal tu pátrati po starožitnostech, a tak odkrývaly se při tom i ostatní části hradu.

Během 7 roků pomocí dělníka, který odvážel nepotřebný materiál, vyčistil všecky prostory hrádku a shledal při tom do 260 kusů různých starožitností, většinou ze 4 smetišť a hradní studně vybraných. Z nich nejzajímavější vedle mnohých nádob pracně ze střepů slepených jsou: zvon,

zdobená rukojeť oštěpu, mince, stříbrné kroužky, ženský střevíc, kabelka, sáček, ostruhy, oštěpy, šípy, klíče, zámky, hračky a j. v. Všecky jsou uloženy v síni Husově v museu táborském.

Čtenáři! Zavede-li tě kdy dobrý vítr do památného Tábora, neopomeň navštíviti sbírky Švehlovy, chované v městském museu, k jejichž rozmnožení Švehla tolik svými vykopávkami přispěl.

O původu hradu Kozí (u lidu obyčejně Kozí Hrádek zvaného) a osobě zakladatelově jest v pramenech našich úplná tma. Poněkud začíná svítati již r. 1377, kdy první zmínka o Kozím počíná se nám hlásiti svojí existencí v dějiny.

Tehdy připomíná se tu jako jeho držitel Vlček, jenž po svém hradu psal se z Kozího a držel i několik statků v okolí, nám neznámých.

Na samém sklonku XIV. století přešlo Kozí prodejem na pány z Hazdeka (na něž tu nalezena upomínka v střepech s opisy německými maria hylf — mit treue — a j.) a po nich na pány Hradecké, jejichž panství tu pro skoupost našich pramenů zastřeno jest mlhou.

A nyní nadchází, čtenáři, nejpamátnější doba v historii Kozího, na niž každý upřímný Čech s pietou rád vzpomíná. Když r. 1412 počátkem měsíce října Mistr Jan Hus, tento veliký reformátor církevní své doby, nucen byl Prahu opustiti, aby nestal se příčinou dalších a větších nepokojů, zvolil si na radu krále Václava IV. za pobyt svůj Kozí, kde tehdejší držitelé jeho Jan z Oustí a manželka jeho Anna Mochovská nejen že poskytli mu rádi skrovný útulek na svém sídle, nýbrž starali se ještě všemožně, aby výmluvný kazatel Betlémský tu v ničem újmy neutrpěl a v nerušeném klidu a bázni Boží trávil tu dny svého požehnaného a ničím nezkaleného žití, než bude mu možno vrátiti se zpět do věžaté Prahy a rozsévati tu dále sémě učení svého v úrodnou půdu svých věrných posluchačů.

Ale kazatelská jeho činnost neustala ani tady v tomto zapomenutém světa koutě po odchodu z nehostinné Prahy. Kázal všude, kde jen poněkud měl posluchačův.

A jak radostí plál vždy jeho zrak, když zřel ty prosté zástupy tu rozsázené po stráních u Kozího, jak dychtivě naslouchají slovům jeho, když zřel, jak matky dostavují se na jeho kázání s nemluvňaty, jakoby chtěly, aby jeho zlatá slova v nejútlejších srdéčkách jejich něžných miláčků zapustila kořeny.

A nejen z blízkého okolí, ale i z dáli povozem i koňmo lidé se sem dostavovali, aby slyšeli z úst ohnivého kazatele odkaz Pravdy, pro niž později nalezl hroznou, mučednickou smrt v plamenech hranice kostnické...

Sám vznešený Mistr rád vzpomínal po čas krátkého života svého na doby, kdy kázal pod „velkú lipú v lesě u hradu“ (v nynějším lese „Drevném“) lidu vesskému. Tu na Kozím za čas svého pobytu napsal též

několik cenných spisů, z nichž zvláště Postilla, tento drahocenný a proslavený odkaz jeho obratného péra, zůstává nám památkou neblednoucí.

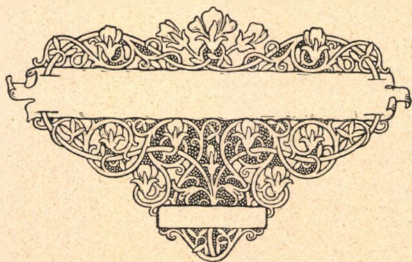
Po smrti šlechetného příznivce svého pana Jana z Ousti r. 1414, právě v den Svátosti, který toho roku připadal na 20. dubna, opustil Hus útulný koutеček hradu Koziho a ubíral se odtud zase do Prahy. Neví se však jistě, zdali se opět vrátil na Kozí anebo jinde přebýval, neboť v létě téhož roku bydlel v Ústí Sezimově (nynějším Starém Táboře) a po krátkém pobytu rozloučil se s krajinou zdejší nadobro.

Kdy obec táborská panství kozského nabyla, se neví. V XVI. století stal se hrad Kozí samostatným statkem. Ale to nemělo dlouhého trvání a v brzku zříme zase Kozí ve svazku obce táborské. R. 1542 přiznávají Táboři do nových zemských desk Kozí hrad „pustý". V tento smutný stav uveden byl asi voji krále Albrechta, když r. 1438 obléhaje Tábor, ležel polem u Měšic, odtud sotva půl hod. vzdálených a vojsko jeho rozjíždějíc se za picováním po krajině, hrad přepadlo a spálilo. Stopy velikého požáru lze ještě dnes všude na zdivu znamenati. Stala se tedy obec majitelkou pouhých zřícenin, na nichž potom pozdější věky, hlavně stol. 17. a 18. tak těžce se byly prohřešily.

Od několika let počíná se na Kozím, tomto našem památném českém Wartburgu, péčí spolků táborských ujímati lidová pouť spojená s přednáškou, kamž dostavuje se mnoho poutníků z blízka i z dáli, by za patronance četnických bodáků vzdalo tichý hold neohroženému mučenníku kostnickému. Také zříceniny se upravují nákladem obce města Tábora a za podpory státu. Jakási tíseň spočívá na celém okolí této posvátné zříceniny a pohrává-li si vánek větvemi lesních stromů, tu zdá se nám, jako bychom naslouchali šelestu perutí ducha nesmrtelného mistra, jehož prach odplavily kalné vody Rýna. Snad případněji nemohl bych ani zakončiti tuto kapitolu, než slovy básníka:

„A duch Tvůj, Mistře, žije v českém lidu;
jej nezhubí ni slova církve klatá.
Neb nám vždy bude za bouře i klidu,
jak zářnou hvězdou osobnost Tvá svatá!"

J. B.

BOROTÍN.

K nejkrásnějším, nejpřístupnějším a proto i k nejnavštěvovanějším zříceninám tvrdého hradu Borotína v našem milém království Českém dostaneme se ze stanice Sudoměřic, v jižní části okresu sedleckého se rozprostírajících, pohodlnou lesní pěšinou asi za půl hodiny. Strmí jako kouzelné panorama asi čtvrt hodiny od městečka Borotína na skalnatém ostrohu, se tří stran půlkruhem obemknutém rozsáhlým rybníkem „zámeckým", pod jehož hrází v čarovném hustém závoji olšového háje mezi ovocnými sady skrývá se hovorný povždy parní mlýn a pila.

Na starém, šedém zbořeništi znáti dosud hlídku, místo hradní kaple, která měla vlastní věž, jež sesula se roku 1811, okrouhlou věž, palác hradní, znamenitě a důkladně založené střílny a část hlavní brány.

Hradní palác se svými zdmi 15 až 20 metrů vysokými, jsa podepřen silnými pilíři až k zemi dosahujícími, zrovna visí nad mlýnským stavením a návštěvníka při tomto opravdu vzácném pohledu zachvátí tajemný a skoro až úzkostlivě svírající pocit: „Již sřítí se staleté zdi a rozdrtí za příšerného rachotu pod spoustou ocelově tvrdých svých balvanů jako velehorská lavina celé mlýnské stavení a ve svých troskách pohrobí za živa samotného mlynáře!"

Leč zdivo stojí jako skála a přívětivě čiperný „pan otec" zastraší všechny ty ztajené obavy a třesoucí se pocity potutelným, šibalským úsměvem, že ještě mnoho vody uteče a pivečka se vypije, než „to slítne".

Německý básník Grillparzer nadchnut byl k ohnivému žáru prastarým hradem Borotínem tak, že vytvořil skvělou a známou báj „Pramáti".

O vzniku a založení hradu Borotína sluší poznamenati, že vznikl a původ svůj vzal z tvrze na blízku kostelíčka Nanebevstoupení Páně v Borotíně městečku, který až do roku 1384 byl filiálkou chrámu Páně na Kostelci Podolském. Tohoto pak roku poměr ten se obrátil. Kostelec Podolský stal se filiálkou Borotína. Na tvrzi v nepamětných dobách usadili se Vítkovci z Prčice, kteří se odtud psávali „z Borotína", později také „z Landštejna".

Tomuto zámožnému rodu českému nestačila již skrovná tvrzka, kolem které zatím zkvetla veliká osada, a proto na strmém, srázném ostrohu, nad širou hladinou prostorného rybníku založili pevný, tvrdý hrad, starý zámek — hrad Borotín. Ještě ze zřícenin lze poznati, proč Táboři hradu toho vícekráte — posledně v květnu roku 1434 — tvrdošijně, s veškerou houževnatou úporností obléhali a přece marně dobývali.

Zrovna v týle seděl jim bojovný Mikuláš Landštejnský z Borotína, nesetřásli ho. Týž také s Krchlebcem v bitvě u Lipan první se vetřel do otevřených vozů táborských, čímž bitvu bratrovražednou pohříchu rozhodnul.

V XV. věku ovládli hrad Borotín i s přilehlým městečkem páni Malovci, po nich pak Černčičtí, od roku 1548.—1552. ušlechtitý a proslulý mecenáš

české literatury Jan Hodějovský z Hodějova na jedné polovici, na druhé však polovici potomci Kateřiny Malovky, provdané opětně Malovky až do roku 1602. Rozdělení to přineslo pohříchu zkázu věkovitému, krásnému hradu Borotínu. Už roku 1618 připomíná se věkoslavný Borotín zříceninou.

Roku 1623 po císařských konfiskacích získal celé zboží Borotínské rod Lobkoviců k Jistebnici, s kterou roku 1829 zakoupil je Jan Nádherný, jehož syn Karel, byv roku 1865 na šlechtice povýšen, přijal přídomek „z Borotína“.

Uprostřed moře temných borů, v družině nesčetných vrchů, na loktech divukrásné přírody, která poskytuje poutníku rozkošného rozhledu na všechny strany, jako skvostný přelud idyllického rokoka z dob dávných a zašeřených podivnými příběhy a nepřehlednou řadou pestrých výjevů dějinných snivě hloubá hrad Borotín.

Na příkře vyhouplém útesu skalním jako hrdý předek staroslavného rodu nad vesnicemi, dvory, samotami, lesy, vrchy, v nichž jako stříbřitá tkáň mihotá se pleteň zurčivých bystřin a ručejů lesních, vládne ještě dnes proslulý Borotín.

Stařičký velmož toulá se svým pohledem po širém romantickém okolí, které v nepřekonané kráse koří se svému mistru kouzla i neobmezenému pánu. *V. T.*

BOROTÍN.

JISTEBNICE.

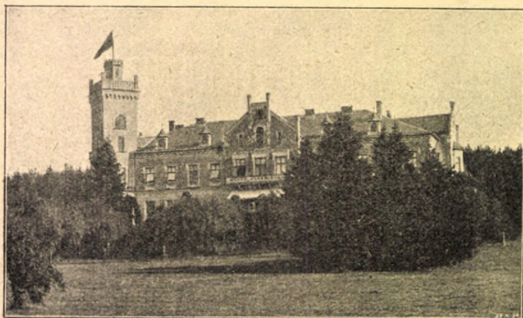
prastarém sídle mocných Rožmberků, starobylém městě Jistebnici u Tábora, setkáváme se se vzácnými památkami a pravými historickými poklady. Jsou to zpravidla drahé nám památky a pozůstatky z dob husitských. Kdo ocitá se v Jistebnici, stane na vynikající historické půdě, která tolik trpěla od zdivočelých surových Švédů i pod tisícerými kopyty ohnivých ořů císařských pluků, takže obyvatelstvo „na svých chudobných živnůstkách k dokonalé záhubě a ruině“ přivedeno bylo a měšťané všichni úhrnem už pryč odejíti chtěli, jak místní kronikář nám vypravuje.

Zde v místech, kde vznáší se k nebesům vysoká věž děkanského chrámu Páně sv. archanděla Michaela, stál nepochybně původní starý jistebnický hrad.

Na náměstí jistebnickém je pozoruhodné starší stavení „zámeček“, někdejší obydlí držitelů zboží jistebnického. Opodál, hned za mostem, tyčila svou hlavu stará tvrz, dnes jsou její zbytky upraveny na obydlí správě velkostatků. Za těmito budovami zbudoval Ludvík Nádherný uprostřed rozsáhlého a překrásného anglického parku skvostný zámek, jehož nákladná a ušlechtile imposantní stavba byla dovršena v letech 1880—1882.

Zámek Jistebnický náleží k nejkrásnějším a nejluznějším šlechtickým sídlům v naší spanilé otčině a nalézá se dnes v majetku rodu Nádherných.

Čtverhranná jeho věž s lahodným cimbuřím vznešeně vévodí svému okolí, které jest obdivuhodně zkrášleno obrovským pásem temných hradeb lesů příběnických a srlínských v dáli se táhnoucích. Jak milo a hřejivo jest prodlíti v tomto nyvém ovzduší! *V. T.*

ZÁMEK V JISTEBNICI.

PŘÍBĚNICE.

Jdeme-li z Tábora dumavým Lužnickým údolím, jež bez nadsázky můžeme nazvati jihočeským „Tempe“ en miniature, přijdeme podle turistických značek po úpravné cestě Harrachovské k Příběnicům, které Angličan James Baker nazval „Českými Pompejemi.“ Bujná zeleň stromoví provází kroky naše na celé této neobyčejně příjemné procházce lesem „Pintovkou“, kolem „Poustevníka“ k „Vlčímu dolu“, kde malebná partie hodná štětce malíře-krajináře překvapí každého a naplní údivem o hýřivosti přírody každého, kdo aspoň jednou v životě na svých toulkách v místa tato zabloudil. Kráčíme stále po levém břehu tiché Lužnice, která tu na mnohých místech rozstřikuje vodu svou a omývá značnější balvany, z kamenitého řečiště jejího tu a onde vyčnívající.

Jak nemohla se zrodit v srdci pěvcově ona dojemná píseň „Tam tichou nad Lužnicí, v tom kraji mileném“, do níž skladatel vkouzlil krásnou melodii tak náladově na duši nejednoho působící, zvláště když podvečer hlásí se svými temnými stíny a první soumrak snáší se nad černými zádumčivými lesy . . .?

Břehy řeky vroubeny jsou bujným olšovím, lískami a vrbovím, jehož větvičky koupají se v čisté vodě Lužnice.

Tak za pozorování a hromadění dojmů docházíme k Příběnicům. Kde druhdy stávala nedobytná bašta jihočeského kouta tohoto, jež mocnou záštitou byla netoliko obyvatelům jejím, kteří přesvědčeni o nedobytnosti tu po dlouhý čas nikým nerušeni v spokojenosti život trávili, nýbrž i okolním vrchnostenským poddaným proti invasi nepřátel,ční dnes jen nepatrné trosky z tohoto pyšného hradu vévodícího nejen Lužnickému údolí, nýbrž i širým končinám dálného okolí.

Z toho mála, co ruka lidská neobrátila v hromady kamení anebo zub času neohlodal, poutá pozornost příchozího v tichá místa ta zabloudivšího jistě nejdříve věž, zbytek to bývalého hradu, jež stojí tu jako němý svědek pýchy Rožmberské na strmých výšinách, které stéci od Lužnice bylo téměř nadlidské, všech těch událostí, jež tuto v šerém dávnověku se odehrály. Pohlížíme-li na místa ta a přilehlé okolí, zdá se nám, že slyšíme to úpění, to volání o pomoc raněných nebožáků, kteří v tratolišti krve svíjejí se v strašných bolestech na zemi. Tak asi možno si představiti onu zoufalou hrůzu bitevní, jíž blízké okolí Příběnické bylo němým pozorovatelem.

Než vraťme se k věži, u níž připomíná se kaple zasvěcená k sv. Vojtěchu, která sloužila zbožné tehdejší vrchnosti za dům modlitby. Co asi z ní neslo se z úst modlitby a vzdechů za přispění nebes, když vojsko Táborů se

svým chrabrým hejtmanem blížilo se, by vytrhlo snad navždy list z historie Příběnic, teprve se rozvíjejících . . .

Před touto již vzpomenutou věží vykopán byl, jak se zdá, hluboký příkop, jenž činil rozhraní mezi předhradím a hradem vlastním. Zdálo by se tedy, že předhradí vydáno bylo v šanc možnému vpádu nepřátel a takto hradem jaksi obětováno za plen nepříteli. Ale nebylo tomu tak. I předhradí bylo opatřeno pro větší bezpečnost příkopem, který dá se ještě dnes dobře stopovati, takže nepřítel byl by se byl předhradí, jakožto klíče k hradu, hned tak snadno nezmocnil.

Na širém prostranství u předhradí bylo vykázáno místo některým budovám hospodářským, jichž účel a význam byl nestejný. Také v těchto místech pamatováno bylo zakladatelem na větší bezpečnost; zřízena tu opět menší věž, na níž dnes takřka neznatelné již ruiny nás skromně upomínají. O něco dále spatřiti může oko poutníka malou studánku a to dlážděnou, o níž má se všeobecně za to, že její dostačitelný pramen zásoboval hrad pitnou vodou, neboť nezdá se nám pravděpodobným, že by za jiným účelem byla zřízena.

Na druhé straně velké věže nalézá se výstupek, kdež stávala šestihranná hláska s článkovaným římsovím na rozích. Odtud měl hlásný hradu na starosti přehlížeti celou krajinu pohrouženou v posvátný klid proti proudu Lužnice, pokud pro lesy přehled byl možný a na blížící se snad nebezpečí daným znamením v pravý čas upozorniti, by mužstvo hradní se k obraně připraviti a potřebné věci do hradu snésti mohlo.

Místo toto skýtá oku úchvatný pohled do dumavého Lužnického údolí s blízkým ostrovem, kde svého času stával mlýn, jenž nepochybně obyvatelstvo městečka a hradu zásoboval svými produkty.

Kam pohlédneš, ze všad bujný, smaragdový les po skalistých výšinách rozsázený, v němž ptačí zpěv jest domovem, kyne ti na pozdrav, jeho šum mísí se harmonicky s hukotem laškovných vlnek Lužnice a tato dovádivá hudba v rozkochané přírodě tak naladí duši tvou, že hned i kdyby Musa nebyla tě obšťastnila jako jiné smrtelníky talentem básníka, přece chtěl bys opěvovat aspoň v prostých verších tento útulný koutek naší české domoviny, a když ani to ne, tu aspoň zvolal bys jistě s básníkem:

„Zde pěkně tak, zde volno, milo,
tu srdce se jak doma cítí,
a sem-li jednou zabloudilo,
nemožná víc se rozloučiti.“

Trosky čtyřhranných základů v bezprostřední blízkosti velké věže se nacházející zdají se nasvědčovati tomu, že tu za malým nádvořím nacházela se residence, chcete-li palác v středověkém slova smyslu pána hradu, když tu dlel návštěvou.

PŘÍBĚNICE.

Tím s prohlídkou Příběnického hradu jsme u konce a zbývá nám shlédnouti ještě nepatrné zbytky po někdejším městečku Příběnicích, které rozkládalo se dole pod hradem, kam jsme pěšinou se dostali.

Jak domýšleti se možno, stávala hned pod hradem městská, čtyřhranná věž, od níž podle břehu Lužnice prostíraly se do dálky městské hradby, jež opatřeny byly na svém konci branou, která s příbytkem vrátného těsně byla spojena. Za hradbami nalézaly se všeliké městské budovy, na něž tu a tam skrovná vzpomínka zbyla v nějaké té zídce nebo zbylých základech, dnes ovšem již několikerou generací stromoví porostlých. V místech, kde řeka pod hradem tvoří půlkruh, připomíná se rynk.

Proti nevítaným návštěvám nepřátel zdál se hrad býti chráněn dostatečně. Tak proti straně Malšické, odkud byl snadnější přístup ke hradu, byly hluboké příkopy a mohutné hradby, které nepřítele mohly delší dobu zaměstnati, než by byly ztečeny. V hradbách umístěny byly na vhodně volených místech rozmanité branky a brány, jak stopy po nich možno nalézti z otesaných, tu a tam po různu viditelných kamenů.

Od někdejší dolejší brány městské otevírá se oku pěkná podívaná na protější břeh, kde na příkré, vysoké stráni, nyní bujným lesem zarostlé, stával někdy druhý menší hrad, jenž jménem svým „Příběničky" upomínal dosti na hrad protější.

Z něho době recentní nezachovalo se více než hromady kamení, bez ladu a skladu tu rozházeného, které pod vlivem vegetace začínají již zarůstati.

Bývá vyslovována domněnka, že hrad tento, u okolního lidu zpravidla jen „Hrádek" zvaný a nyní skoro již v zapomenutí upadající, sestával jen z nemnoha budov. Hádá se, že tu byl jen hrad a malé podhradí o pár domech, jež sloužily hospodářskému účelu. Na Příběničkách byla kaple, která roku 1417 povýšena na farní kostel sv. Jiří. Jak hrad vypadal, jak bylo tu vše zařízeno, to ovšem zůstane nám povždy nerozluštitelnou hádankou. Pouze tolik se můžeme dohadovati, že byl asi rozsahu neznačného. Nám zdála by se domněnka tato blízká pravdě, uvážíme-li, že spojení mezi oběma hrady sprostředkovával most v závratné výši přes Lužnici vedoucí, který asi nebyl zřízen jen k přátelským, vzájemným návštěvám obyvatelů obou hradův a podhradí, nýbrž že týž měl asi pozadí docela jiné, hlubší. Mělť jistě po našem soudě sloužiti v první řadě za přechod pomocných zástupů, které by purkrabí z poddaných vesnic, na pravém břehu Lužnice se nacházejících, v čase nutné potřeby naverboval a hradu Příběnickému na pomoc přivedl, a pak teprv účelům podružnějším. Jinými bývá do popředí stavěn moment hospodářský. Ale ten po našem zdání nebyl hlavní a zakladatel při prvopočátku takové váhy v něj nekladl. Jemu šlo spíše v případě nepřátelské invase o dvojnásobnou obranu. Moment hospodářský dostavil se přirozeně sám s dobou pokoje a klidu zbraní, kdy podhradí se začalo zvětšovati a obyvatelstva přibývalo.

Historie Příběnic je krátká, ale v mnohém zajímavá; ale možno říci, že předčasně byla dopsána. Divným během osudu nedopřáno Příběnicům dlouhého trvání. Také v tom možno spatřovati tragický pád jejich, že člen rodu Rožmberského vlastní ruku přiložil k zboření odkazu po svých předcích, kteří tolik si na něm zakládali.

Pravdě se podobá, že osada Příběnice vznikla tu snad již o několik desítek let dříve než hrad sám, který krátce před r. 1243 prvně se uvádí. Také tolik jest nám povědomo, že oba hrady vystavěl Vítek, syn Vítka z Prčice, praotce rodu Rožmberského.

Po něm spadá dědictví to na stejnojmenného syna, jemuž osud nepopřál dlouhého vladařství. Po pár letech umírá bezdětek a k dědictví hlásí se bratr jeho Vok, jenž prvně užívá praedikátu „z Rožmberka". Po Jindřichovi, který Voka vystřídal, ujímá se vlády syn jeho Petr z Rožmberka. Petru z Rožmberka, mocnému vládci domu Rožmberského, ležel na srdci rozkvět Příběnic, a proto pečoval všemožně o jejich hospodářské povznesení a zvelebení. Jsa zbožné mysli, vystavěl tu na Příběnicích dvě kaple, staraje se, by ani v ohledu duchovním poddaní jeho újmy netrpěli. V jeho intencích bylo vytvořiti tu v tomto zapadlém koutě, kde jen zvěř, hukot vody a ptačí zpěv hlásil se svým životem a kam jen noha lidská zřídka kdy zapadala, nerozbornou baštu na oporu svého dominia, tu kolem dokola daleko široko rozloženého. A to se mu také dařilo. Právem proto mohl býti spokojen s tím, co vykonal, když r. 1347 v klášteře Vyšebrodském dokonal pozemskou svou pout. Po něm zůstali 4 sirotci. Po smrti svého bratra Jošta rozdělili se ostatní o otcovské dědictví a to tak, že Oldřichovi připadl lví podíl; dostalť hrad Příběnice. Na Příběničkách měli společnou rukou vládnouti Petr a Jan, což trvalo do r. 1384. Toho roku stal se pánem Jan sám. Po pěti letech odchází bezdětek a vláda nad oběma hrady koncentruje se opět v jedněch rukou.

Nástupce Oldřichův Jindřich zapsal se do tehdejších běhů dějin českých jako předák jednoty panské, kterou r. 1394 uzavřeli stavové s regimem vlády Václava IV. nespokojení. Jindřich z Rožmberka to byl, jenž zmocnil se osoby královy ve Dvoře Králově, kde král právě meškal, a zavezl ho na svůj pevný hrad Příběnice, kde vznešeného zajatce nějaký čas držel.

Fantasie lidská opředla zavezení královo odtud na Krumlov pověstí přídechu historického a skonstruovala vše tak, jako by byl král Václav tajně z hradu Příběnického prchl. Slyšme jen, co pověst vypráví.

Roku 1394 vězněn byl na hradě Příběnickém král Václav IV. Jedinou jeho potěchou v jeho těžkosti bývalo, že smutně díval se oknem na vody dovádivé Lužnice, která tu dole pod ním unášela své vody do daleka, neznáma. Jednoho dne, co takto zase oknem zíral do posvátného Lužnického údolí, spatřil rybáře, plujícího s loďkou po proudu, an zrak svůj upírá k jeho okénku. Ježto křikem byl by vzbudil podezření, proto volil pro-

středek jiný. Kýval na rybáře a posuňky všelikými dával mu na jevo, by přišel pod jeho okno. Stalo se. Král se mu prohlásil a žádal ho, by mu někde opatřil olůvko, papír a klubíčko motouzu, že bez dobré odměny ho nenechá, a večer, až všecko kolem bude ukládat se na lože, aby mu to k oknu přinesl. Rybář ochotně vyhověl prosbě královĕ. Večer nepozorovaně při-kradl se pod okno a tak dlouho klubíčko házel mu do okna, až králi se zdařilo, je zachytiti. Rychle dal se do práce. Roztáčel motouz a pouštěl dolů, aby rybář papír a olůvko na něj mohl upevniti. Stalo se. Král napsav list, hodil jej rybáři, jenž měl ho na ustanovené předem místo doručiti. Na pravém břehu řeky najal pak rybář nějaký počet spolehlivých osob, jejichž pomocí se král tajně z vězeni Příběnického dostal na druhý břeh, kamž ho rybář za noci převezl. Úkryt skýtal mu na útěku hluboký les, jímž po nějaké době dostal se k uhlíři, jenž v místech těch uhlí pálil, který mu několik dní útulku popřál.

V hradu zatím nastala čilá sháňka po uprchlém Václavovi. Ihned vysláni na všecky strany zbrojnoši, by hledali stopy po uprchlém králi, jenž dle předpokladů nemohl býti ještě daleko. Ale marně. Král zatím byl již dávno mimo nebezpečí a v přestrojeni blížil se šťastně ku Praze. Krátce na to přitrhl prý sem s velkou mocí vojenskou a pomstil se na Rožmberkovi tím, že jeho Příběnický hrad v ruiny obrátil. Tolik pověst. Jak viděti, hřešila tu fantasie lidská velice na účet historie.

Ježto Oldřich byl ještě dítětem, když otcovo oko navždy uhaslo, vedl poručnickou vládu za něho a řízeni statků Čeněk z Vartemberka, horlivý to přívrženec kalicha, jenž sil lásku k učení Husovu i v mladé a tím snadno přístupné srdce svého poručence. A práce Čeňka z Vartemberka nezůstala bez plodů, když poručnickou vládu po šesti letech se sebe odložil a patnáctiletý Oldřich ujal se sám řízeni rozsáhlého dědictví. Vychován byv v naukách Husových, přilnul s láskou k učení tomu a hlásil se s pýchou k víře husitské. 20. dubna 1420 vidíme ho, jak uzavírá s Pražany prohlášeni, jímž Zikmund neuznán byl králem českým.

Ale časy se mění a lidé v nich. Zápal husitismu nezapustil tak hluboké kořeny v srdce Oldřichovo, aby nemohl býti snadno uhašen. Oldřich obrátil. Stal se vášnivým katolíkem a již tím zapřisáhlým odpůrcem Táborů, jmenovitě po svém smíření se Zikmundem. Zvláště kněze husitské měl v nenávisti. V září r. 1420. hejtman jeho na Příběnicích, jménem Jan Smrčka z Mnichu, učinil dobrý lov. Zajal totiž, nedbaje pranic bezpečného gleitu, jímž kněz Táborský Václav Koranda byl opatřen, by se mu po cestě do Bechyně ničeho nestalo, jeho i se 24 jeho druhy, kteří ho provázeli. Byli přivedeni do hradu Příběnického a tu hned neprodleně vsazeni do vězení ve hlavní věži, kde měli zůstati do určitého dne, kdy ortel smrti měl býti na nich vykonán a oni po tehdejším způsobu trestů církevních měli zahynouti v plamenech.

Ale osud usoudil jinak. Koranda neznámým způsobem pomohl si z klády a osvobodil své druhy. Na dané znamení vrhli se všichni na své strážce, které spoutali a do žaláře vsadili. Jediný pověžný Odolen byl ušetřen, když se zavázal přísahou, že dojde na Tábor a přivolá Tábory. Nechtěje však o své újmě z hradu se vzdáliti, šel žádat o dovolení purkrabího Smrčku, by na Tábor jíti mu dovolil. Aby pak ho snáze k povolnosti pohnul, předstíral, že zajatci chtějí před svou smrtí požíti ještě něco pečených ryb z Tábora. Purkrabí netuše v tom úskoku, usmál se tomuto zvláštnímu přání a kousavě prý prohodil: „Rychle pospěš, ať nešlechetní kacíři ještě pečených ryb se najedí; potom je dám upáliti."

S takovou tedy Odolen vydal se na cestu k Táboru, kde hejtmanovi Táborskému, jménem Zbyňkovi z Buchova, vzkaz Korandův oznámil. Ten neprodleně sebral branný lid, s nímž 13. listopadu r. 1420 přitrhl mimo očekávání k hradu Příběnickému, kde z jeho příchodu nastalo pravé zděšení. S tímto nastalým zmatkem mísil se válečný pokřik uvězněných Táborů: „Tábor hrrr! Tábor hrrr! Tábor hurá!"

Hned na to chápali se kamenů a na hradní posádku je metali, což vedlo ještě k větší panice. Táboři po krátkém odpočinku a prohlídce hradeb dali se s chutí do práce. Hned přistavili k hradbám žebříky a pomocí nich dostali se do hradu. Nastal krátký boj a netrvalo to dlouho a hrad nacházel se v moci Táborů.

Posádka v protilehlém hradu Příběničkách vidouc, že by všechen odpor byl marný, vzdala se na milost vítězi. V Příběnicích vykonali Táboři pomstu na úhlavním svém protivníku světícím biskupu Nikopolském a faráři Milčínském jménem Heřmanovi, jemuž tu v chladných vodách Lužnice připravili lázeň poslední. Na to s velkým lupem vrátili se zpět na Tábor, zanechavše na obou hradech vlastní posádku.

Po 17 let byli Táboři pány obou hradů i městečka Příběnic nad tichou Lužnicí, z nichž takřka zřídili si vězení pro své odpůrce, kteří jim padli do rukou. Tak, kdo první zahájil jaksi řadu vězňů, byl Bohuslav ze Švamberka, jenž netajil se nikdy záštím svým proti Táborům. Tohoto, Žižkou samým r. 1421 na hradě Krasíkově zajatého, chovali nevlídné zdi ponurého Příběnického žaláře po celý dlouhý rok.

Také pan Menhart z Hradce, který při dobytí Rábí Žižkou upadl v zajetí, zakusil po celý rok vězení Příběnického a teprve na slib, že proti Táborům nebude nepřátelsky vystupovati, byl puštěn na svobodu.

V Příběnicích žila také nějaký čas sekta Adamitů asi na 300 osob čítající přívrženci to kněží Martínka a Petra Kaniše, kteří svým výstředním životem a chováním budili opravdové pohoršení. Když pak při svých bludech zarputile zůstávali, byli Tábory rozprášeni do okolních lesů, kde výstřelkům svého učení holdovali dál, avšak nedlouho. Doba vlády Táborů nad Příběnicemi chýlila se zvolna ku konci. R. 1437 uzavřeli totiž Táboři s Oldřichem

z Rožmberka tak zv. „věčný mír", kterým vydali mu zpět někdejší jeho državy nad Lužnicí. Za tuto cenu musel se jim zavázati, že oba hrady a městečko obrátí v ssutiny a že nikdy se nepokusí o jejich znovuzřízení. A závazku tomu také pan Oldřich čestně dostál, za pomoci okolního lidu dokonáno bylo dílo zhouby rychleji, než kdysi bylo postaveno.

Sláva Příběnic uhasla na vždy. Příběnice pustly. Místa ta začala se zvolna pokrývati vegetací a tu, kde dříve číší šum a nevázané veselí bylo domovem, kde řinkot zbraní a hlahol polnic nesl se do kraje a odrážel se o skály a les, tu v troskách těch divá zvěř nalézala svého úkrytu.

Také k Příběnickému hradu připíná se nejedna zkazka, jíž lid opředl tento opuštěný lesní kout, tak že „Křibenice", jak okolní lid navykl si Příběnice chybně jmenovati, staly se jaksi místem zlopověstným, kde v každém šelestění stromů spatřován hned příchod nějakého ducha a ký div, že mnozí i dokonce tvrdili, že na Příběnicích straší. Proto není divu, že dlouho lidská noha místům těmto raději se vyhýbala, aby vstup svůj na půdu tuto, již duchové si prý svojili, nezaplatila snad životem.

Dnes ovšem strach ten dávno pominul a útulná Harrachovská restaurace, již vykouzlila tu v přirozeném parku Příběnickém ruka lidská, sňala rázem škrabošku bývalého strachu s tváří všech a učinila z místa toho příjemné místo výletní často vyhledávané. Starý ráz Příběnic tím ovšem mnoho na své ceně utrpěl, ale oko návštěvníka trosek Příběnických usmíří se na dobro s touto nutností v příjemné restauraci při sklenici moku, při němž rádo se tak na vše zapomíná a ještě radši odpouští.

Tak koluje v lidu našem pověst, že v pecích hradu, jež zachovány zůstaly, vyvaluje se v určitý den a to vždy v pravé poledne, mnoho bochníků pěkného chleba, jichž však nikdo užíti nemůže, neboť prý jsou hlídány neobyčejně velkým, černým psem s ohnivýma očima a žhoucím jazykem, který též každý přístup k nim co nejdivočeji brání.

Před dávnými časy vsadil prý se jistý odvážný občan Malšický se svým sousedem, že děj se co děj z hradní pece jeden bochník chleba přinese, kdyby prý i sám rarach byl u ní hlídačem. Co si umínil, vykonal. — Zmíněného dne skutečně vybral se na cestu a právě, když zvonili v Malšicích poledne, přiblížil prý se k cíli své cesty. Tu na své oči prý viděl jak pecny chleba z pece samy se vyvalují, cítil, jak pěkně voní a když již již natahoval hrabivou ruku, chtěje si jeden vzíti, zaharašil pojednou za ním silný řetěz a před jeho zrakoma objevil se černý pes, jenž prý byl nadobyčejné velikosti s očima ohnivě svítícíma, jimiž hrozivě po něm točil a takovým též jazykem, z něhož zrovna plameny vám šlehaly.

Jak jej onen občan shlédl, přišla prý naň taková hrůza, že div nezkameněl. Leknutím nemohl se ani z místa hnouti a vytřeštěnýma očima hleděl prý na všecko to, čeho byl svědkem. Sotva že se trochu z toho leknutí vzpamatoval, vykřikl, co mu hrdlo stačilo, pokřižoval se a utíkal, co mu

nohy stačily, k domovu, zaklínaje se živým Bohem, že vícekráte v ona místa ani nepáchne.

Domů prý přiběhl skoro polomrtvý. V první chvíli nemohl se na něm nikdo ani slova dověděti, co se mu stalo, až později teprve vyprávěl, co viděl. Sázku, jak vidno, prohrál, ale soused, s nímž se vsadil, mu prý, oč se vsadili, odpustil, poněvadž prý za svou vychloubačnost právě zažitým strachem byl více než dost potrestán.

Na sklonku XVIII. stol., jak další pověst vypráví, vybrali se tři chasníci z Malšicka o křižových dnech do Příběnic hledat pokladů, jichž prý tu dostatek, ježto slyšeli, že v zmíněných dnech otevírají se zde poklady země. V brzku byli u cíle a chutě dali se hned do hledání. Když byli v nejlepší práci, strhl se náhle strašný hlomoz, jakoby těžký formanský vůz jel kamením. Co dále se dělo, pověst mlčí. Dva z chasníků smělost svou zaplatili životem a třetí, jenž téměř bez ducha dostal se k domovu, odpovídal záporně na všecky otázky mu kladené. Jenom tolik zvědavcům napověděl, že co viděl, žádnému, ani knězi na smrtelné posteli prý neřekne. Od té doby prý již nikdy nešel Prozřetelnost Božskou zkoumati.

Jiná pověst vypráví se o jeptiškách kláštera Příběnického, které prý vidouce, že hrad, klášter a vůbec celé Příběnice přesile husitské neodolají, vrhaly se, jsouce plny strachu, před mocným nepřítelem se strmé skály dolů do Lužnice, v jejichž chladných vodách utonuly. Od těch dob prý bývalo vídat vždy o velkých službách Božích celý průvod jeptišek v jich řeholním rouchu přicházeti s oné skály dolů do řeky, po jejíž hladině prý se procházely tak jako po pevné půdě, plačíce a modlíce se zároveň. Proto obával se kde kdo, v onen čas kolem zbořeniště jíti a z daleka již se místu tomu vyhýbal.

Kdysi uradilo prý se několik odvážných chasníků z Malšic, že musí vypátrati, co jest na tom celém povídání pravdy a umluvili se, že příští neděli nepůjdou do kostela, nýbrž rovnou do Příběnic. Ujednáno, vykonáno. Nejbližší neděli, mnohem dříve než sezváněno na „hrubou", blížili se již k tmavým Příběnickým lesům. Srdnatost prý nejednoho již opouštěla, ale ježto bál se výsměchu druhých, nechtěl se k tomu přiznati. Srdce prý zrovna v každém strachem poskakovalo, ale proto přece stále — byť to šlo víc a více pomaleji — postupovali ku předu. Ještě než počala v Malšicích mše, byli prý již na místě, kdež z úkrytu hleděli s napjetím na onu pověstnou skálu, brzo-li duchové jeptišek se objeví. Ti také nedali na sebe dlouho čekati a asi v té chvíli, co by kněz stanul u oltáře, na strmé skále zřeli prvého, druhého a ve mžiku byl prý jich celý zástup, jehož kvílení a nářek bylo prý hrozno poslouchati. — Dlouho potom vyprávěli mladíci ti o všem, co viděli, i o přestálém strachu, neboť prý by se jim bylo asi zle vedlo, kdyby je byli shlédli. Od té doby prý se duchové jeptišek tu více nezjevovali. *J. B.*

CHÝNOV.

Do Chýnova dostaneme se drahou ze staroslavného Tábora. Vyjedeme-li odtud, ocitneme se po necelé půl hodině na nádraží Chýnovském, odkud nastoupíme cestu k Pacově hoře silnicí Mladovožickou k lesu Planištím a dále k Švarcenberským lomům. Po hřbetě Pacovy hory dáme se k proslulé Chýnovské jeskyni, která byla objevena roku 1863 skalníkem Vojtěchem Rytířem, který spustil se do neznámé dotud sluje, aby zachránil spadnuvší mu tam kladivo. Jest to největší dosud známá česká jeskyně. Tento podzemní labyrint slyne skvostnými přírodními krásami a vyzdoben jest pěknými krápníky, jiskřivými útesy nejčistšího křišťálového vápence a jinými zajímavými nerostnými útvary.

Poblíže rozkládají se stinné lesy Chýnovské, na jichž okraji jest malá vyvýšenina Oužlebí, s níž jest krásný rozhled na Šumavu s Boubínem, Schreinerem, Kletí atd. Odtud sestoupíme do čarovného údolí potoka Chočinského, překlenutého 30 metrů vysokým železničním viaduktem a ocitneme se v Chýnově, staropamátné to osadě, která druhdy příslušela ke zboží slavných českých Slavníkovců a byla sídlem župy, kde zvedal hrdou šíji již v X. století hrad. O župním hradu Chýnově zmiňuje se i Kosmas a praví „že poslední župan z roku 1220 nazýval se Oldřich“.

CHÝNOVSKÝ ZÁMEK.

Hrad Chýnov neboli Chejnov měl na své časy nedobytné položení. Chránily jej půlkruhem močály s potůčkem Chočinským, odtud i Chýnavským nazývaným, na severu hluboký příkop mezi kostelem a nynějším zámkem. Na děkanské zahradě lze pozorovati, že podhradí, nynější to město, bylo také dosti zpevněno. Pozdější hrad zvedal se na nejvyšším bodě bývalého hradiště. Panství Chýnovské jako mensální statek patřilo biskupství pražskému, kterému je daroval král Václav I., který zde zrušil všechny úřady, načež Chýnov klesl na pouhou ves. Nad hradem i městečkem měnily se později vrchnosti velice pestře.

Po husitských válkách nabyli ho Malovcové, kteří se potom psali z Chýnova a Winterberka a zámek důkladně ke konci XV. století přestavěli. V první polovici XVII. století dostal Chýnov v majetek rod Venclíkův z Vrchovišť. Když pak po vzbouření stavů, mezi nimiž byl též pán z Vrchovišť, byly statky odbojných pánů konfiskovány, konfiskován byl i Chýnov. R. 1623. daroval císař Ferdinand Chýnov knížeti Janu Oldřichu z Eggenberga, jehož potomek Jan Kristian, nemaje dětí, odkázal jej choti Arnoštce, rozené Schwarzenberkovně. Po smrti této připadlo zboží rodu Schwarzenberskému, v jehož majetku jest dosud. V místě jest Schwarzenberský zámek s parkem.

Zde tedy žili příslušníci slavného a mocného kdys rodu pánů Slavníkovců, zde stával pamětník české velebnosti a slávy, jemuž po staletích teprve vzdáváme svou přítomností tichý, upřímný a procítěný hold.

V. T.

CHOTOVINSKÝ ZÁMEK.

CHOTOVINY.

hotovinský zámek s báňovitou věžičkou a svým krásným anglickým parkem, kterým obetkán jest jako zelenou vlnou, jest útulné a příjemné letní sídlo panské. Zámku Chotovinského dojdeme ze stanice chotovinské na Táborsku, odkud přijdeme za několik minut do dvora Červeného Záhoří, položeného před vesnicí téhož jména. Zde spatřujeme starobylou tvrz. Potom kráčíme stoupajícím terrainem ku špýcharu uprostřed lesa, při kterém vede silnice do Vysokých Chotovin.

Nynější Chotoviny, jak nás letmý toliko pohled přesvědčuje, splynuly ze dvou osad. Původní Chotoviny jest ona část, která tak něžně a důvěrně se tulí a vine ke kostelu sv. Petra a Pavla. Dolejší část rozevírající se kolem zámku slula někdy Vlkančicemi.

Památný zámek Chotovinský byl zbudován ve XIV. století Rožmberky, načež měnil velmi často své držitele, jichž jest nepřehledná řada. Nyní náleží zámek známé rodině baronů Nádherných z Borotína.

Vlídněční zámek Chotoviny uprostřed tiché osady své a jeho věž ráda zahledí se do krajiny táborské, kde každá ta píď země mohla by nám vypravovati o velkých činech a o horoucí lásce k rodné půdě velkých našich předkův. *V. T.*

CHOUSTNÍK.

ad městysem Chustnicí, položeném v kraji táborském, vypíná se hrad Choustník jako imposantní svědek slávy a moci Rožmberské a jako dávná chlouba nedobytnosti hradu na skalnatém ostrohu, který z dlouhého, horského hřebenu, jenž lesem všecek jest zarostlý, vybíhá. Nedobytnost jeho zaručovaly nejen mohutné hradby, příkopy a náspy, nýbrž i tu příroda sama ještě přiložila ruku k dílu a srázné boky horské, jež tu vytvořila, zabraňovaly nemálo ztečení hradu se strany této.

Nežli k vlastnímu popisu hradu pozornost čtenářstva obrátíme, nutno předeslati, že Choustník nebyl snad jen nepatrný hrádek, nýbrž hrad mohutný a také značně rozsáhlý.

Podstatnou části hradu byl dolní hrad. Bylo to prostranství nerovné, jehož značnou část vyplňoval táhlý bok ostrohu hradského.

Lesní cesta vede nás k místu, kde někdy stávala první brána, po níž dnes není ani vidu ani slechu; po cestě této se druhdy do hradu jezdívalo. Z této brány přišlo se do přihradku, který se nacházel mezi hradbou v pravo stojící a dlouhým stavením na levé straně.

Hned v levo od brány bývala vrátnice a 4 místnosti, do nichž Sedláček umisťuje kancelář, holomčí světnici, konice a chlévy. Nad těmito prostorami nacházely se sýpky. V jedné části nalézala se hluboká studna, jež ve skále byla vytesána, která svojí vodou zásobovala hradní obyvatelstvo.

CHOUSTNÍK.

Strana venkovská zachovala se časům našim v poměrně lepším stavu, což Sedláček přičítá té okolnosti, že byla vystavěna z hrubšího materiálu a pak, že postrádala oken. K tomu my dodáváme, že právě v tom vězel onen blahodárný účinek, ježto atmosferilie nemohly na drobivost její v místech těch tolik působiti, jako tomu bylo jinde.

Zbytky kamenných pilířů utvrzují nás v domněnce, že se tu svého času nacházel dřevěný most, který sprostředkovával spojení s druhou branou. Nyní jest turistovi v místech těch překonati značnější stoupání, než cíle svého dosáhne.

Brána nacházela se ve čtverhranném stavení, jež nyní až na skrovné zbytky časům vzdorující leží v ssutinách a byla přepažena. Z přední brány se spouštěl zvoditý most, zadní uzavírala se těžkou, silnou mříží. Nad branou umístěna byla horní vrátnice.

Hned u dvora, či také horní plac zvaného prostranství, jež za druhou branou se nalézalo, nacházel se palác pána hradu, zvaný tak dle prostorné a úpravné místnosti, kde odbývaly se hostiny a rozličné ceremonie sem spadající. V přilehlých místnostech obýval pak držitel hradu se svou rodinou.

Palác skládal se ze dvou částí. Jedno křídlo jeho směřovalo na jih, druhé se obracelo na západ. Tento západní trakt sestává opět ze dvou oddělení. Celkovou úpravou, zařízením a vzdušnými okny činí dojem stavby ze XVI. století pocházející. Místnosti na této straně byly také nejdéle ze všech obydleny. S opravou oddělení levého začalo se velmi pozdě. Odtud z prvního patra mohlo se jíti brankou až do věže a sice přes dřevěnou ochoz, která se nacházela při hradbě.

V druhém oddělení byla dle všeho prostorná místnost, o níž však nedá se ani tušiti, k jakým účelům sloužila. Dole pod palácem byly asi rozsáhlé sklepy, z nichž některé zbytky sesutí dodnes vzdorují. V jižním křídle nachází se goticky tesané okno, z něhož se obyčejně hádá, že zde kaple hradní stávala. Vedle paláce jest stavení čtyřhranné, o němž s jistotou nelze říci, k jakému účelu sloužilo. Sedláček vyslovuje domněnku, že se tu nejspíše nacházel samotížný mlýn.

Další částí, se kterou při popisu hradu Choustníku máme co činiti, jest velká, čtyřhranná věž. Stavba její byla vhodně a vypočítavě volena na nejvyšším místě celého obvodu hradního. Ona měla za úkol obhajovati nejen přístup k dolejší bráně, nýbrž účinně měla pomáhati při možném napadnutí i jiných částí hradu nepřítelem. Věž tato sloužila i k jinému účelu. Sem totiž ve krajním nebezpečí mohl se uchýliti pán hradu se svou rodinou a tu nalézti útočiště. Přístup k této věži umožňují dvéře na jižní straně v novější době zřízené, od nichž klíč nachází se v panském hostinci „U hradu“. Dveřmi těmito a pak po schodech (57) dostaneme se až na vrch věže 18 metrů vysoké, odkudž překrásná vyhlídka jest turistovi sem vystoupivšímu milou odměnou. Tu před zrakem Tvým zjeví se Ti úchvatný pohled na památný Tábor a širé okolí a četné vesničky jako v kaleidoskopu vynořují se před Tebou. Odtud rozvírá se oku za jasného počasí i vyhlídka až na družnou Moravu. Nerad sestupuješ, věř, čtenáři, s této věže a ještě jednou vrháš pohled svůj po širém okolí, jakobys se ani s dostatek nabažit nemohl této krásné podívané. Pouze v prvním a třetím patře měla věž malinká okénka, kterými něco paprsků slunečních vnikalo do tmavých místností; jiných oken a snad značných tu nebylo.

Za jinou část hradu označiti můžeme druhou věž, taktéž čtyřhrannou. Zdi její jsou sice poněkud slabší, než jsme shledali u věže velké, ale jinak svým zevnějškem mnoho této nezadá. Umístěna jest za samotížným mlýnem vedle vrátnice. Věž tato jest jinak zajímavá ještě tím, že v podzemí nachá-

zelo se vězení, do něhož se můžeme podívati prolomeným otvorem. Že středověké vězení bez mučírny není takřka ani myslitelno, svádí to k domněnce, že tato nacházela se v jeho bezprostřední blízkosti, možná že nad vězením.

Při západní straně paláce měl počátek svůj horní parkán, jenž odtud pokračoval dále v před, takže objímal i celou jižní stranu hradu. V XVI. věku počalo se tu se stavbou mohutných zdí, které měly vetché již zdi paláce na jižní straně sloužiti za náležitou oporu. Žel, že stavba tato nepřivedená ke konci, zavinila jen sřícení se této strany paláce, který by byl asi jinak zůstal ušetřen. Tu nacházela se také čtyřhranná bašta, jejíž

CHOUSTNÍK.

zbytky svědčí o veliké mohutnosti její zdí. Poněkud dále k východu spatřiti možno dosud ve hradbě zbytky někdy četných střílen, kterých tu asi, jak ze zbytků zachovaných souditi můžeme, velmi mnoho bývalo.

Tu také hned byla druhá bašta, kde měl zajisté výhodnou posici veliký prak, sloužící k metání kamenů v čase přepadnutí hradu nepřítelem. Za touto druhou baštou byla zeď, jíž horní parkán byl přehrazen; v této zdi nacházela se branka, kterou se v čase potřeby procházelo. Kromě horního parkánu byl tu ještě parkán dolní, který se nacházel na jižní straně dolejšího hradu. Týž zakončen byl velkou baštou, kde také umístěn byl veliký prak. Konečně zbývá nám promluviti ještě o věži venkovské. Ta tvořila jaksi pro sebe uzavřenou část. Bylať umístěna na skalisku za pří-

kopem, který ji odlučoval od hradu vlastního. Zdi měla rovněž velmi mohutné, silné, ba téměř tak silné, jako sama hlavní věž hradní, od níž lišila se však svým značnějším rozměrem. Byla zbudována za tím účelem, aby chránila odtud hrad, který z této strany byl snadněji dobytelný. Nám však z věže venkovské zachovaly se jen nepatrné trosky, které dnes namnoze vegetace svou nádhernou zelení pokryla.

Hrad Choustník byl založen asi okolo roku 1252. od Beneše, který byl potomkem rodu, jenž se psal z Poděbrad; dle svého hradu začal se pak psáti „z Choustníka". Jejich erb byl zlatý žebřík v modrém poli, ale nevíme, co na původu jeho jest pravdy. Vypravuje se totiž, že obdržel ho za svoje chrabré udatenství a svoji odvážnost předek rodu toho neznámého nám jména od císaře Fridricha Barbarossy za to, že roku 1158. první vylezl při obležení města Milána na hradby. Synové Beneše z Choustníka nějaký čas dědictví spravovali, ale pak prodali je r. 1322. Petrovi z Rožmberka.

Dědicové jeho otcovské dědictví hleděli co možná nejvíce rozšířiti, což výhodnými koupěmi se jim dosti dobře dařilo.

V letech 1420—1436 a i v letech dalších vedeny mezi stranou táborskou a držiteli hradu zvláště panem Oldřichem z Choustníka četné potyčky. Roku 1478. byl Choustník v dřevěných svých částech již velice sešlý a nutné opravy k zachování hradu nezbytné, rozbíjely se o finanční tíseň, v jaké se Rožmberkové tehdáž nalézali. Nebylo jinak, než ponechati hrad jeho osudu. Petr Vok obával se sboření Choustníka každé chvíle a proto raději prodal ho r. 1597. spolu se zbytkem vesnic Jiříkovi Homutovi z Harasova, kterýmžto prodejem tu panství růže Rožmberské odkvetlo.

Homut se sem přesídlil, ale dlouho tu neobýval; nelíbilo se mu tu. Hrad pustl čím dále tím více a Homut, stěhuje se roku 1599. zase z něho do nově koupeného sídla Radenína, úmyslně ho někdy před rokem 1614. zpustošil.

Od té doby zub času na něm hlodal dál a dál, až dnes z mohutného jindy hradu zbyly pouhé ssutiny, které jsou jenom smutným obrazem spousty, nedbalosti a nevšímavosti potomstva k pomníkům slavné minulosti.

Homut měl za manželku Elišku z Cimburka, která se svou dcerou Zuzanou čile korrespondovala.

Panna Zuzana provdala se za Jana Černína z Chudenic, s nímž na Choustníku v dobách litice třicetileté války trudně sice, ale přece ne se škodou hospodařila. V dopisech jejích zračí se všude láska k zemi, lidu a rodině. Roku 1702. stali se pány Choustníka Voračičtí z Paběnic, kteří v blízké vsi Chustnici vystavěli si zámek nový, do něhož sídlo své přenesli.

J. B.

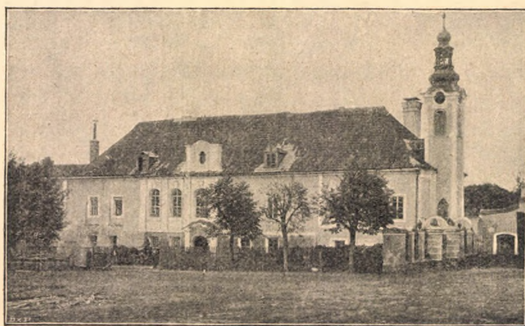
MYSKOVICE.

Soběslavský okres, plný líbezné vůně a posilujícího klidu, jehož konejšivý šepot ladným tempem svým doprovází vždy ušlechtile laskavá a příjemně hovorná řeka Lužnice, dovede svými vzácně drahými místy a svou hluboce tklivou harmonií ukolébati každého přemýšlejícího a citově prozářeného návštěvníka. A rád se sem, v tato vzácně historická místa, každý vrací, kdo jednou stanul a trochu postál a zadumal se u pramenů opálových vod a kdo rozhlédl se po celém tomto okresu jako po plastické mapě, na které klidně a usměvavě spočívá tolik zvyků, tolik krojů, tolik čarokrásných zvláštností, které však pohříchu účinkem zhrubělé a bezcitné doby moderní víc a více, skoro kvapem mizí a věčně hynou! Škoda . . . !

Všude plno barvitosti a lahody. Před zrakoma našima vynoří se zde pojednou známé postavy z dob husitských a rozvine se před námi pestrý a ohromný obraz zápasu kalicha a růže. Tam v dáli objeví se nám hrad Choustník jako pravá tlapa medvěda Rožmberského, jehož hlavou byla Soběslav a Příběnice tlapou levou.

Jsme dojati bývalou mocí a slávou Petra Voka a s úctou vzpomínáme na těchto dějinných místech paní Zuzany Černínové z Harasova, upřímné Češky, vzorné matky a starostlivé hospodyně, jak nám dojemně vypravuje archiv soběslavský.

Zavítáme do Myskovic na půdě soběslavské, kde již dávné kroje národní pohříchu odumřely. Zde upoutá zraky vaše zámek dědiců Eugena

ZÁMEK MYSKOVICKÝ.

hraběte Vratislava, který koupil panství to od Josefa Mayera, starosty okresu soběslavského.

Celá zdejší minulost obetkána jest zajímavými dějinnými malebnostmi a památnostmi. A v lůně těchto rozkošných, starých vzácností shlíží na nás jako něžná historická památka jednopatrový zámek s přilehající svou ušlechtilou věží, která sestersky celuje hlavu snivě se rozhlížejícího zámku Myskovického. *V. T.*

DOBRONICE.

Příběnic vede cesta kroky naše pěšinou brzy stoupající a brzy zase klesající po levém břehu Lužnice dále v před. Daleko slyšitelný hukot jezu ohlašuje nám přítomnost úhledného mlýna Bejšaveckého, jímž právě jsme prošli. Odtud stále podle řeky spějeme přes sousední mlýn „Suchomel“ stoupající cestou k vesnici Dobřejicům, ovroubené kolem dokola zelenými lesy. Z vesnice této vozovou cestou podobná místy hlubokému úvozu vedoucí zádumčivým lesem plným vůně a ranní ptačí modlitby přivádí nás k továrně na celulosu nalézající se na levém břehu Lužnice, jež svádí chodce k návštěvě. Odtud možno pohodlnou pěšinkou za chladu lesa a vůně pryskyřice stihnouti asi po 8 min. Dobronický přívoz, nacházející se u starodávného mlýna, obestřeného pověstí. Nejprve padá nám do oka malá kaplička na skalnaté stráni, jejíž věžička vykukuje nesměle ze zeleně několika stromů, v jejichž stínu znavené poutnice nalézají příjemného osvěžení na další cestu k domovu. Od řeky vystupují příkré, jakoby jednolité skály, jejichž unavující šeď provází sporá zeleň, jež v záhybech tohoto řetězu skalního se uchytila.

Jak příjemně působí tu na cestovatele z celého tohoto, takřka vegetace prostého skalního řetězu, ten chumáč tmavozelených stromů, po většině borových, jež řídce, ale přece tak mile tulí se ke troskám hradu Dobronického, v jejichž korunách ptáci vyprávějí si v písních o tom, co tuto kdysi bývalo. Hrad vedle nich zdvihá se velebně do výše a jeho okrouhlá, bělavá věž, jež jediná z celého obvodu hradního dovedla v tomto zákoutí věkům vzdorovat, rozhlíží se pyšně po kraji.

Věž, v jejíž dolejší části byla lidomorna, jest dosud dobře zachovalá, ač vydána jest živlům na pospas a podnes udržuje se na ní obmítka. Po věži nejzachovalejší jest jedna síň v přízemku, kdež ještě asi před deseti lety spatřiti bylo možno stopy po modlách, jež představovaly nejspíše nějaké rytíře, nám neznámé, jejichž osud snad byl spjat těsně s hradem Dobronickým. Lesk síně pominul a místnost ta nahrazuje nyní návštěvníkům Dobronických ruin jaksi knihu pamětní. Tu na zdech její spatřiti můžeš nejedno jméno z mnoha návštěvníků těchto romantických trosek,

jež ruka na zeď všelikým způsobem vyryla a jež řešiteli jejich zdají se často záhadným rebusem. Tímto škrabáním padly za oběť i ony sotva znatelné obrazy, jež v přítmí ruka turistova nevědomky pomáhala zahlazovat docela.

Ježto hrad Dobronický stojí na vysokém skalním ostrohu na pravém

DOBRONICE.

břehu řeky Lužnice, činila ho jeho výhodná poloha v dřívějších dobách opravdu nedobytným. Ještě dosud, zejména od řeky jest přístup k němu velmi nesnadný, neřku-li člověku nebezpečný. Sestával kdysi ze dvou částí a to z hradu starého a nového, což dosud dá se dobře sledovati.

Na straně odvrácené od řeky dá se ještě postřehnouti ve zbytcích zdi, podnes dosti vysoké, část přistavovaná, která jest rozsedlinou, z níž ka-

ménky a malta během let deštěm vyprchaly, od ostatní části oddělena. Zdi stavěny jsou vesměs z kamene někdy dosti boulovitého a pouze jednotlivé skuliny vyplňovány jsou kousky cihel.

Co tu v ssutiny neobrátil nepřítel, o to přičinila se v plné míře nenechavá ruka lidská. Mnoho zdí padlo za oběť ruchu stavebnímu ve vsi Dobronicích. Také v Opařanech a na Hánově dosud možno spatřiti dvéře a futra, jež z hradu Dobronického pocházejí, o něž hrad byl oloupen.

Dole pod námi proudí Lužnice, po jejíž vodě posíláme pozdravy sesterské Bechyni. Na protějším břehu vykukuje několik chudičkých domků s četnými zahrádkami z hojné zeleně. Z výšin hradních otevírá se oku krásný pohled na trojúhelník polí vroubených ze dvou stran borovým lesem. Dole pod troskami podle samé řeky tulí se k sobě několik domků, jejichž omšelé doškové střechy k šedi srázných skal a starobylosti zřícenin hradních dobře přiléhají.

Ve statku, jenž těsně s hradem sousedí, přichází prý se velmi často na hromady kostí, lebek, lidských hnátův a to v hloubce docela nepatrné, často jen $^{1}/_{2}$ m obnášející.

Nálezy tyto nejsou ojedinělé, nýbrž velice hojné a nacházejí se jak poblíž obydlí hospodářského, tak i v zahradě, jež k rozvalinám bezprostředně přiléhá. Na základě toho vyslovuji dvojí domněnku: Buď místo sloužilo v dávných dobách za hradní pohřebiště, anebo před časy rozpoutal se tu boj, jehož oběti tu pak byly pohřbeny. Osada Dobronice náleží mezi nejstarší osady slovanské v Čechách, které v mlhavých dobách se nám ztrácejí. Pravdě se podobá, že zakladatel osady té nazýval se nejspíše Dobroň a jeho rod Dobronici; z toho vzešel pak v dobách pozdějších název osady Dobronice. Z čeho můžeme v těchto odlehlých končinách souditi na bývalost našich pohanských předků, bude ti asi divno čtenáři? Hned zvědavosti tvé ukojím. Četné pohanské mohyly tu v okolí přilehlém se vyskytující jsou neklamnými známkami existence našich pohanských předků v místech těch. Tak přišlo se na stopu velikému pohřebišti na levém břehu Lužnice naproti Dobronicům, kde více než 45 hrobů kamenných se nalézá; totéž nalezeno i u vesnice Senožat. Známý archeolog Hraše, nedávno zesnulý, nalezl asi 15 min. záp. od Dobronic rozsáhlé valy, jež za účelem lepší ochrany byly na třech stranách ohraničeny rybníky.

A ještě na něco jiného, taktéž vysoce zajímavého, dlužno tu čtenáře upozorniti. Také nálezy zlatých mincí římských imperatorů svědčí o tom, že tu v pradávných již dobách bylo živo.

Tak dosud nalezen byl zlatý římský peníz z dob císaře Tiberia a loni zlatý římský peníz z dob císaře Augusta. Nálezy tyto svádějí mimoděk k domněnce, že tady po Lužnici vedla obchodní cesta Římanů z Lince vzhůru do Čech, ale bližšího ničeho nedá se stanoviti. Nutno přestati jen na této vyslovené domněnce.

Hrad Dobronický stával prý již za Václava I. R. 1230. setkáváme se tu s pány z Dobronic. Tito náleželi dle všeho k nejpřednějším rodinám šlechtickým na českém jihu; poměr jejich k Rožmberkům, kteří drželi nedaleké Příběnice, nikdy nebyl nepřátelstvím zakalen. Nástupcem Divišovým byl Vlček z Dobronic, o němž se nám již poněkud více zachovalo zpráv. Neklame-li nás domněnka, podobá se pravdě, že po jeho smrti spadly Dobronice na pány z Rožmberku, jimž je asi Vlček z Dobronic odkázal.

Domněnka naše opírá se o fakt, že již za válek husitských náležely Oldřichovi z Rožmberka a staly se bezpochyby oporou Rožmberků proti Táborům zvláště po pádu Příběnic. Ježto Oldřich byl v nenávisti u Táborů, možno se domýšleti, že i Dobronický hrad jejich návštěvami nejednou byl postižen. Mocní Rožmberkové měli na Dobronicích své purkrabí, kteří hrad jejich jménem měli spravovati a rozumí se, že i ochraňovati. Z nich do popředí bývá kladen Jan Dobronička. Hned po smrti Oldřichově r. 1462. dostaly se Dobronice v držení Víty ze Rzavého, jehož rod dlouho se tu uvádí. I mezi bojovnými Tábory a rodem tímto byl rovněž poměr napjatý.

R. 1534. prodal Víta mladší ze Rzavého polovici zámku v Dobronicích, s dvorem popplužním a kaplí bratřím Hoslauerům z Hozlau. Následky bitvy bělohorské dolehly i na bedra Jana Jiřího Hoslauera a praxe konfiskační postihla ho ztrátou třetiny všeho majetku. Dobronice konfiskovány a prodány Bohuslavovi Hoslauerovi. Na to po další změně připadly Dobronice koupí jezuitské kolleji u sv. Klimenta v Praze a pak studijnímu fondu.

Konečně r. 1825. prodány byly knížeti z Paaru, jehož rod dosud jest jejich držitelem.

Po nuceném odchodu jezuitů zámek se rozpadl a zpustl. Nyní zbývají z něho jen holé trosky, jež smutně o někdejší jeho slávě svědectví podávají.

Mezi lidem zdejším rozšířena jest udržovaná domněnka, že z hradu vedl tajný průchod, jímž v čase nebezpečí mohl držitel hradu útěkem se spasiti. Týž začínal prý na místě, kde nyní nachází se osamělá borovice směrem ke mlýnu a táhl se dle jedněch pod řeku někam do lesů, dle druhých dokonce k Všechlapům. Co na tom pravdy, nevíme. Dosud jest tu sice jakýsi otvor, dnes rumem zasypaný, avšak, zda-li jest to zbytek po vchodu, těžko lze říci.

* * *

I hrad Dobronický opředen jest rouchem pověstí, ponejvíce k strašidlům se připínajícím. Z nich aspoň jedna rázem svým poněkud historického zabarvení snad bude vás zajímati. Hned vám ji budu vypravovati. Opodál hradu Dobronického, jak pověst naše vypráví, stávala prý před lety dřevěná chaloupka, jejíž držitel byl sice chudý jako kostelní myš, ale měl poklad ve své krásné dceři, jíž nebylo rovno daleko široko. K té zahořel prý stejnojmenný syn Petra Voka láskou horoucí a kdy jen mohl nepozorovaně se z hradu vytratil a ucházel se o lásku zbožňované dívky.

Ale láska jeho, příliš dlouho ukrývaná před slídivostí jeho otce, přišla přece k vyzrazení.

Zprvu po dobrém napomínal syna, by nedělal takové hanby jejich rodu a svému jménu, zapřísahal ho, zaklínal, mysle, že syn od svého zámyslu upustí a z lásky vystřízliví. Ale v lásce brániti se nedá. To poznal již tak mnohý sám a tak bylo i tady. Láska Petrova k sličné dceři prostého baráčníka příliš hluboko již zapustila kořeny v srdéčko milované dívky, než aby je přemlouvání a hrozba otcova mohla snad přetrhat. Kdy jen mohl, ve chvíli, kdy právě nikým nebyl střežen, oddálil se z hradu, předstíraje že jde na lov a již dlel u vyvolené svého srdce a sypal polibky na její korálové rty. Uražená pýcha otcova, když již všechna mírná slova rozbíjela se o tvrdohlavost synovu, utekla se k pomstě.

Jednoho večera, když syn zase v chaloupce dlel na návštěvě a snul plány se svou vyvolenou, přikradl se tiše k ní a nikým nepozorován chatrč zapálil, chtěje, by nezdárný syn i se svou svůdkyní i se starým její otcem v plamenech svou předčasnou smrt nalezli. Ale tak hroznou smrtí se světa sejíti jim nebylo souzeno. Ač plamen takřka v jednom okamžiku dřevěnou chatrč zasáhl, přece všem podařilo se prchnouti a prozatím skrýti se v lesích. Lidé sbíhali se ihned k hořící chatrči a kdosi v blízkém kostelíku zvonil na poplach. Ale co to? Zvon jako by mluvil a tak teskně lkal, že každý zvukům jeho dobře rozuměl. „Pe-tro-va vi-na! Pe-tro-va vi-na!“ prozrazoval žháře, jenž zatím díval se z hradu spokojeně na dílo pomsty.

Syn se sličnou dívkou a její otcem, obávaje se horší ještě pomsty pohněvaného otce, prchl raději do lesův a tu vystavěli si chaloupku, jíž dal jméno „Petrovna“. Ta podnes, jsouc hájovnou, upomíná prý na čin starého Petra Voka. Tolik naše pověst. *J. B.*

BECHYNĚ.

d Dobronic vede nás příjemná cesta Lužnickým údolím plná nezapomenutelných krás k staroslavné Bechyni. Za řeči cesta utíká. Laškovné vlnky rozdováděné Lužnice za vanoucího větru narážejí na břehy a omývají vodou svou vyprahlou jejich půdu. Tu a tam opozděný blatouch zlatožlutým květem svým zdobí vlhčí lučiny podle břehů rozložené a sytá zeleň křovin nádherně lemuje břehy tiché Lužnice, jejíž bludná pouť chýlí se již zvolna ku konci. Z blízkých strnisk pofukuje větérek, jakoby ohlašoval již dechem svým předzvěst blížící se jeseně. Nad námi zdvihají se po skalách, jež místy holou skalou nebo volným prostranstvím jsou přerušeny, hory lesů mnohdy v pestré směsici. V lese kdes zahoukla rána. Poplašené srnčí v běhu krvácejíc uhání o překot nedaleko nás a ukrývá se před smrtnou

ranou v neproniknutelném, bujném smrčí. Dojmy naše vzrůstají cestou každým okamžikem a za přátelského hovoru netušíme ani, že nádherné panorama naší věkopamátné Bechyně vynořuje se před námi z ranní mlhy jako zakletý zámek z doby pohádek usměvavého mládí... Žasneme. Zde příroda v pravém slova smyslu na úkor blízkého okolí lepotou až

BECHYNĚ.

hýřila, sem snesla v rozdováděnosti své všechnu tu pohádkovou náladovost, již mohla ve své štědrosti, tu největší.

Úchvatný a nezapomenutelný pohled naskýtá se oku zvláště ze Zářečí na protějším břehu ležícího, odkudž možno nejkrásnější a pro turisty nejvděčnější partii, již staroslavná Bechyně se návštěvníku pochlubiti může, shlédnouti.

Před očima Tvýma zdvihají se jakoby hrady z pohádky, koupané dosud ještě v ranní mlze, knížecí zámek, památný františkánský klášter a v dálce rýsují se v zhoustlé mlze obrysy proslavených Bechyňských lázní. Dole pod zámkem ze srázného balvanu skalního dosti již rozbrázděného rozhlíží se pyšně po svém okolí stará bašta, jíž lid dle podání, že tu kat měl svoje obydlí, navykl si jmenovati „katovna". Přemýšlíme. Co ta by mohla vyprávět nám o zamlžené minulosti staroslavného hradu, k němuž přístup měla v první řadě hájiti, když zbyla tu jako němý svědek jeho slávy a jeho pádu, kteréžto dva faktory si tak často při veliké většině hradů našich podávají ruce.

Na vysoké a rozsáhlé ostrožně, která tu snoubením se tiché Lužnice s říčkou Smutnou jest obdivuhodně vytvořena, v úctyhodné výšce 60 až 70 metrů, vypíná se malebný hrad. Dříve tu býval hrad starý, po němž nyní jen nepatrné stopy tu návštěvník najíti může. Všeobecně má se za to, že tak zv. „Čertova zeď", stará stavba a bašta pivovarní jsou slednými hlasateli mocného kdysi hradu starého, který tu svému okolí v šerých dobách vévodil.

O konečném osudu starého hradu nevíme ničeho, co by nás jen poněkud uspokojiti mohlo. Zpustl-li hrad sám, nebo padl za oběť nepříteli, či dal-li ho sbořiti sám Přemysl Otakar II., tento slavný Čechů král, za tím účelem, aby tu mohl zříditi hrad nový, který by byl jistější oporou jeho vlády, když již snad starý hrad své době nevyhovoval a záruky bezpečnosti neposkytoval, to jsou jen samé mlhavé domněnky. Hrad nový obdržel jméno své po prvních purkrabích, jimiž tu byli, jak víme, páni Bechyňové, kteří posléze dle pozdějšího držitele hradu Lefla z Lažan odtud z Lažan se psali.

Do tohoto hradu zemského přenesl pak Přemysl Otakar II. veškeré krajské úřady, takže Bechyně stala se důležitým centrem krajské správy ve kraji tomto.

Roku 1428. přitáhl sem se svými bojovníky Prokop Veliký a po mnohém úsilí hradu dobyl. Pak vystřídalo se tu v držení hradu několik rodů šlechtických, mezi nimiž uvádí se i rod Rožmberský, ovšem na krátko. Roku 1619. zmocnil se Bechyně cís. gen. hrabě Buquoy, který i zámek okkupoval; odtud však posádka byla brzy vypuzena vojskem stavovským, jemuž podařilo se opět hrad dostati do své moci. Pak tu v držení Bechyně zasáhli ještě Šternberkové, až panství to sňatkem r. 1715. přešlo na dosud tu vládnoucí rodinu z Paaru.

Ve zdi staré věže zazděn jest hrnec asi dvoumázový, který prý jest někdejší míra pivní, jež se tu čepovala za jeden peníz. V průčelí starého zámku nachází se brána, která byla zbudována v XVI. stol.; ozdobu její tvoří růže, které se tu dobře na ní vyjímají. A nejen to, i více zajímavostí

tu můžeš spatřiti. Tak hned snad tě bude zajímati spodek čtverhranné věže o mohutných zdech, kterou prý Petr Vok z Rožmberka za svého krátkého panství tu sbořiti poručil.

Také snad věnuješ tu krátkou prohlídku pozoruhodnému průjezdu, který zove se obyčejně „Jelenice“. V něm umístěno jest značně veliké dělo, opatřené erbem Dietrichsteinským, jež r. 1544. ulil Michael Dobler. Místnosti nad průjezdem jsou v přítomné době již opuštěné a velice sešlé.

Zde také třeba něco pověděti o novém zámku, který se starým souvisí. Data jest ovšem novějšího, ale přece ještě dosti úctyhodného; stavba jeho totiž pochází z konce XVI. věku. Přední jeho strana liší se podstatně od zadní; kdežto tato vzala počátek svůj z přestavby starších budov, byla ona zbudována nově od základu.

Nyní všimněme si poněkud blíže přízemku. Tu návštěvník při prohlídce uzří místnost, jež vydává se za typ staročeské panské kuchyně. „Bývávalo, bývávalo“, povzdychne si nejedno srdce návštěvníka v tuto poučnou místnost vstoupivšího.

Z přízemku dostáváme se k prvnímu poschodí. Tu zajímá nás světlý korridor, který se datuje z let 1587.—1590., překvapující cizince tím neobyčejným množstvím obrazů, jež po většině znázorňují buď výjevy z honů nebo představují rozličná zvířata.

„KATOVNA“ V BECHYNI.

Jdeme dále a překvapeni staneme ve zbrojnici s táflovaným stropem. Zde padá nám do oka řada podobizen, jež představují jednak české panovníky, jednak někdejší majitele zámku.

Valné umělecké ceny obrazům těmto, i při lichocení malíři jich Bartoloměji Jelínkovi, přičítati nelze.

Provedeny byly r. 1600.

Poněkud více než obrazy štětce Jelínkova zajímá nás vzácná sbírka ručnic, mečů, samostřílův a četné jiné zbroje, již delší prohlídku jsme věnovali, a spokojeně odtud odcházeli.

Velice poutavá jest dále síň zvaná „soudní“, kdež jsme právě stanuli. Tu upozorňujeme zejména na polovypuklé nástropní obrazy, od kterých pro jejich zajímavost ani oči odtrhnouti nemůžeme.

Ve skříních, dnes tu umístěných, spatří oko cizince mnoho starožitností z okolních vykopávek pocházejících, z nichž zvláště myslím, že poutati budou nejvíce nálezy ze starých pohanských pohřebišť u Rataj.

Zde také povídavý průvodce náš upozorňuje nás na místo, kudy nešťastníci, odsouzení ku stětí mečem, byli otvorem v podlaze učiněným spouštěni k dole se nacházejícímu stínadlu, aby ortel smrti katem tu byl na nich vykonán a tak spravedlnosti lidské zadost učiněno.

Nový zámek nachází prý se v místech, kde dle tradice stával arcioděkanský chrám. Co na tom pravdy, nevíme. Při zámku jest jízdárna z roku 1776. pocházející, jejíž délka dosahuje téměř sto metrův, a zahrada, odkudž oku otvírá se krásná vyhlídka do zamlklého Lužnického údolí.

Nedivím se už pranic něžné ruce dívčí, že při pohledu na tyto nesnadno zapomenutelné krásy, jež skýtá odtud místo ono poutníku, mohla v zámecké zahradě na stěnu altánu opsati tento pravdivý a na Bechyni vhodný verš, jenž v paměť se mi cele vryl:

„Chceš-li vidět Boží ráje,
čistou rozkoš požívat,
sem se musíš v naše kraje,
k nám se musíš podívat."

Při čtení zdá se ti, jako bys v blízkých lesích slyšel ozvěnu: „Musíš podívat". Také starý hrad Bechyňský zahalila pověst svým závojem. Táž připíná se k „Čertově zdi".

Slyšte jen, co pověst o tom vypráví.

Kdysi založil prý se čert, že prve, nežli kohout ráno zazpívá, vystaví kolem hradu mohutnou zeď, a to jen, považte, v pár hodinách. Chvátal, kladl kámen na kámen a již myslil, že sázku má šťastně v kapse, když tu z blízké „katovny", na níž dnes prý na památku toho kohout se nachází, dolehl k sluchu čertovu pronikavý ranní zpěv kohouta. Ježto čert pekelného díla do určené doby nepřivedl ku konci, sázku prohrál.

A na toto dílo pekel upomíná prý tu podnes „Čertova zeď", jíž ještě slední pohled jsme věnovali, když s pocity uspokojení a blaha opouštěli jsme staroslavnou Bechyni. *J. B.*

VCHOD DO ZÁMKU BECHYŇSKÉHO.

PÍSEK.

Přemysl II., český král slavné paměti, nad kterým roztesknily se zvony po celém království jakoby jedinou písní, jediným teskným chorálem, když klesl, ubit cizími žoldáky na Moravském poli, jest zakladatelem Písku, hradu i města opevněného, jehož původ lze tedy s bezpečností klásti do první polovice století třináctého. Opět jedna ze zvláštností, ostře se lišící od způsobů stavby tehdejších hradů: zdi stojí na rovině, na skalnatém sice

HRAD PÍSECKÝ.

podkladě, kam byly základy zapuštěny, ale dle tehdejších pojmů nebyl asi celek nedobytným. Příkrá stráň, spadající ke straně západní a dotýkající se úbočím zlatonosné Otavy, není příliš vysoká a mohla býti slezena bez velikého nebezpečenství — i mohutné zdi z obrovských kamenných kvádrů nebyly asi v čase potřeby s velkým prospěchem.

Vzpomeňme jen ostatních hradů, stojících na nedostupných skalách, příkrých a strmých, plných ostrých útesů, až kdesi vysoko u samého nebe — převalily se přes jejich bašty a cimbuří vichry války, plameny sežehly parkány, sroubené z hrubých dřev — berany a motyky drtily, co bylo

z kamene — a padly ty hrdé věže nedobytných kolosů, aby z nich zbyly ssutiny a runy. A ty z hradů, jež byly ušetřeny plameny i lidskou zlobou, byly zvláštními miláčky osudu — či náhody — kdož ví.

Není tomu dlouho, co žili ještě ti ze starých, kdož pamatovali Písek co stavení sličného vzhledu se dvěma věžemi po stranách jako hláskami; ale následkem neustálého podrývání skály stalo se, že jedna z věží s části obytného stavení sesula se s velikým hřmotem r. 1860, na velké štěstí nepohřbivši nikoho pod svými troskami. Lidé vybíhali celí zděšeni, neboť hřmot a dunění, způsobené řítícími se kameny bylo tak veliké, že se okna třásla a veliký oblak prachu zahalil místo nehody. Ale již dříve nevážnost a neláska ke starým památkám, jež jsou jakoby stránkou vytrženou z veliké knihy českých dějin, řádily zde vandalskou rukou, bořeno postupně, aby získáno bylo místo ku novostavbě — kasáren — a palác hradu Píseckého stal se ku konci svého života — skladištěm pluku myslivců.

Může-li býti starý veterán Písek spokojen čímkoli spíše, než tím, čím se stal na stará kolena?

Z válečných důvodů vyrostl, válka byla jeho matkou, rytířství jeho životem; za prvních dnů jeho vzniku zvonily oštěpy a meče po kamenných nádvořích, s vysokých věží co chvíli ozývaly se hlídky a bdělé stráže, jichž houkání neslo se nad vlnami zadumané Otavy jako volání sýčků.

NÁDVOŘÍ RADNICE
S ČÁSTÍ BÝV. KRÁL. HRADU V PÍSKU.

Žil svým životem, pokud rytířství proudilo v žilách, pokud v českých pažích byla síla i odvaha postaviti se se zbraní v sevřené pěsti za svobodu a práva národa i jazyka. —

Ale přeběhly časy, roky přeletěly jako bouře nad žírnými luhy — z národa lvů stal se národ „holubičí“. — —

Už nebylo potřebí brousiti meče a napínati tetivy luků: ruchadla zvonila a práskaly biče mušketýrů nad shrbenými hřbety.

A Písek s celou svojí historií teď jakoby spal a po-

malu dýchal ke konci, až vichry roznesou to, co tu ještě zbylo; aby pak starému brachovi nezasesklo se po dávných časech, vděční potomci synů Žižkových nasadili sem vojáky — aby byl po starém zvyku ve svém řemesle. —

V starém paláci zámeckém co stěna, to galerie obrazů, jež dílem nestálostí tehdejších barviv, dílem zlomyslnou rukou a lidskou svévolí tak jsou poškozeny, že sotva prohlédají ze zašlé omítky sceny biblických dějů, bitev i rytířských kratochvílí, turnajův i zápasů; na dlouhé zdi vidíš tu řadu českých králů, s nápisy z části zachovanými, erby českých pánů a všeliké reminiscence na mravy a zvyky tehdejší — vzácná a jistě svého druhu jediná památka kulturně-historická.

Eh — takoví už jsme všichni, že si postýskáme nad tím, co by se dalo zachovati — ale ruky k dílu nepřiložíme; hesla padají u plných číší, zpíjíme se nadšením nad historií svých dědů, nad tím, jakými jsme kdysi byli — ale nedovedeme si říci zpříma do očí, jakými jsme — čím budeme — či, lépe řečeno: jakými bychom mohli býti.

Kéž bysi okem zaletěl k Otavě zlatonosné, k starožitnému Písku: jeho oprýskané zdi mluví zřetelně, čím byl — a čím je dnes. — — *O. S.*

SÍŇ BÝV. KRÁL. HRADU V PÍSKU.

ŠELMBERK.

a okresním městem Vožicí, která tak ráda turisty bývá zvána českým Solnohradem, směrem k starobylému sídlu vladyků — Šebířovu, z temna lesního za bělavým dvorcem vynořuje se před zraky poutníkovými jako nehybný a přemyšlivý lesní strážce kulovatá, vysoká věž, zbytek hradu, zvaného Krásnou horou, nyní všeobecně jenom Šelmberkem nazývaného.

V bohaté zeleni romantické obory, kterou půlkruhem ovíjí stříbrem svých vod bystrá Blanice, a v níž šplouchá rozsáhlý rybník do šumně jásavého, nadšeného hovoru mohutných dubů a obrovitých lip, na skalnatém návrší, posetém křovím, bujným kapradím a bodavým ostružiním, vzdáleny všeho všedního ruchu a hlomozu i všeho společenského, rafinovaného kalu a zabíjející zlovůle, v luzný sen zkolebány jsou mohutné trosky hrdého sídla panského.

Násilím, vichřicemi a divými smrštěmi prorvané zdi, někde ještě 15 až 20 metrů vysoké, mocně vypiatá hlídka, 32 metrů výšky, s hrdým cimbuřím, s něhož před tváří návštěvníkovou rozkládá se celý okres vožický, vydává nejvystižnější obraz a důkaz o někdejší pevnosti stavby.

A zašla přepevná ta stavba, rozmeteny byly mohutné balvany, prorvány byly zdi a zlomena byla hrdá povýšenost obrovité věže pouze a jen pro dětinskou, pobloudilou a krajně směšnou ženskou marnivost a šílenou, chorobnou pýchu, jak si všeobecně okolní lid ještě dosud vypráví.

Druhdy jsa hradem plného života a jaré povždy síly, dnes snoubí se přátelsky se sirým svým okolím. Polekaný a věčně bázní vyjevený zajíc, plachá srna, slídící ostříž, divoký holub a pestrá hejna nočních toulavců z říše opeřenců jsou dnešními věrnými obyvateli rušného kdys hradu, k němuž přístup střeží malý, pěkný barokový zámeček lovčí.

Kraví hora, též Křiminem zvaná, stala se kolébkou panské rodiny Selmberků, kteří odtud ve XIV. věku přesídlili do Načeradce. Husitské bouře marně doléhaly na pevné zdi hradu Šelmberka. Teprve změna držitelů jeho po smrti Albery z Těcholuze i do těchto zdí vnesla kalich Táborů.

Panovali zde rytíři z Hořic, Radejšína, Mračtí z Dubé, od kterých r. 1586 „zámek Šembergk“ Michal Španovský přikoupil k blízké Vožici.

Hrad Šelmberk opatrovali všichni majitelé Vožice jako oko v hlavě, nelitujíce pražádného nákladu na jeho záchranu a udržení. Dochovaly se nám zprávy, že ještě roku 1629 až 1630 hradní budovy byly obydleny. Později po rozkazu císaře Leopolda, aby šlechta na hradech již nebydlila, spadla střecha, klesl krov, okolní lid vylámal okrasné venýře, kamenné

rámce okenní, a tak z celé někdejší nádhery zbyla jen skalopevná hlídka, o které Schaller poznamenává, že dělila tři kraje: bechyňský, kouřimský a čáslavský.

Uprostřed lesů, v posvátném klidu poklimuje churavý, neduživý stařec, hrad Šelmberk. S tichou resignací očekává vždy krutovlády mocné paní

HRAD ŠELMBERK.

Zimy, která podrývá zbytek jeho života. Avšak štěstí a blaha smavý květ zakmitne v shaslém již zraku hradního tohoto starocha, když zlatoplavé Jaro, ozdobeno jsouc čarokrásným hávem z nejněžnějších květů a snítek, líbá jahodovými svými rtíky zsinalé, bezkrevné již čelo vyhublého velikána.

V. T.

BLATNÁ.

osi pohádkového obepíná Blatenský zámek. Již ta okolnost, že uprostřed velikého rybníka někdy jezírkem zvaného zdvihá své témě věž se starožitným zámkem, dodává mu nádechu fantastického a unáší ho bezděčně do doby začarovaných zámků, o jakých v dobách usměvavého mládí tolik často a tak rádi jsme slýchávali . . .

Vnější tvářnost zámku tvoří násep, který podkovovitě nad klidnou hladinu rybniční se zdvihá a ostrov zámecký až k místu, kde kamenný most přístup ku bráně věžni umožňuje, objímá. Také zámecká budova má rovněž podkovovitou podobu. Doba dávného počátku jejího nedá se jen tak hladce poznati ze zbytků stavby, jež časům našim věky zachovaly. Z četných zbytků zdí z pradávné doby pocházejících můžeme se toliko

ZÁMEK V. BLATNÉ.

dohadovati, že hlavní trakty zámku náležejí dle všeho nejspíše době, kdy sloh gotický počal se snoubiti ponenáhlu již se slohem renaisančním. Za nejstarší hradní část možno pokládati onu zeď, dnes ležící již v ssutinách, jež nachází se na straně severní a nese na sobě stopy takové, jež nesporně na prastarou skladbu ukazují.

Dle tehdejších známek jako erbů, oken, říms a pod. nedá se bezpečně a neomylně stanoviti doba jejich vzniku.

Jinak jest tomu již u věže a hradní kaple sv. Ondřeje. Ty ukazují ještě na mnohé reminiscence stavby dávnověku, z čehož bezpečně uzavříti můžeme, že pánové z Rožmitálu nejen tyto části, nýbrž také celý ostatní zámek ve II. pol. XV. věku skoro zcela nově zbudovati dali.

Ještě roku 1786 stály na místě zámeckém dvě okrouhlé, vysoké, kamenné zdi, o nichž Schaller ve své „Topografii“ se zmiňuje, že dle pověsti byly od Venuše a Neptuna v pradávných dobách zřízeny. Jak viděti, máme tu co činiti s mythickou pověstí. Je-li tato tresť pověsti jen čirým výmyslem Schallerovým, či kolovala-li kdy skutečně podobná pověst o původu dotyčných zdí, není nám povědomo.

V zámku nachází se mimo jiné mnoho krásných maleb a rozličných obrazů ceny nestejné a značná bibliotheka, kterou krášlí výběr cenných děl,

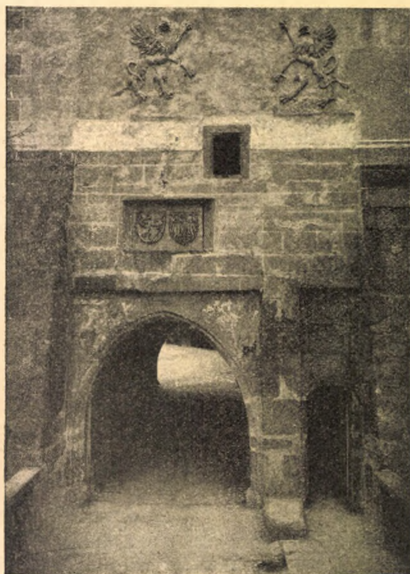
KAMENNÝ MOST S BRANOU BLATENSKÉHO ZÁMKU.

v prvé řadě ovšem německých; také francouzská a anglická literatura jest tu četně zastoupena.

Při zámku nachází se nádherný anglický park, který řaděn bývá k jedněm z nejkrásnějších v Čechách. Park tento ještě v XVII. století náležel k nejkrásnějším a nejbohatším oborám, jakými země česká tou dobou se

pochlubiti mohla. Zvěře všeliké tu byla hojnost veliká, jak pro zálibu a vyražení, tak i pro užitek.

Blatná obdržela jméno své od polohy v blatech; jako sídlo šlechtické uvádí se poprvé do historie r. 1235, kdy se tu připomíná již vladyka, jménem Vyšemír. V letech 1243—53 seděl tu Předota z Blatné. Z dalších držitelů zajímá nás Břeněk ze Strakonic 1374—1403, kterýž zapsal se v paměť tehdejších občanů, jakožto svých poddaných tím, že udělil vzmá-

VCHOD DO BLATENSKÉHO ZÁMKU.

hající se obci Blatné první svobody, čímž bezděky uspíšil o několik desítek let její rozkvět. Břeňkem ze Strakonic uschla tu ratolest pánů Bavorův a dominium přešlo na jeho synovce Zdeňka z Rožmitálu, který již za živobytí svého ujce tu pohostinství sdílel. Změna ta vedla k tomu, že pánové z Rožmitálu přeložili své sídlo odtud do Blatné. Dědicové Jana z Rožmitálu Lev a Protiva byli velmi bohatí na statky vezdejší, které za jejich panství velice se rozhojnily. Zdeněk, syn Lva, zděděné bohatství otcovské rozmnožil ještě značnou měrou o nové a nové statky.

Týž potvrdil také r. 1489 dosavadní svobody obce Blatné, vymohl jí výroční trhy, přenechal jí pivovar a rozličné dědiny, čímž k blahobytu obce šťastné základy položil. Že to byl pán mysli velice zbožné, vidno z toho, že zřídil při stávajícím tu kostele dvoje kaplanství; také podařilo se mu pro jeho zbožnost pohnouti papežskou stolici, že chrámu Páně v Blatné udělila některé výsady. Úřad purkrabský, který zastával, stál ho veliké finanční oběti, k čemuž ještě napomáhala jeho nehospodárnost, takže

ZADNÍ STRANA BLATENSKÉHO ZÁMKU.

statky, po předcích svých zděděné, dluhy značně obtížil. Dluhy tyto celou svojí tíhou dolehly pak na jeho nástupce a syna, jménem Adama, který nějaký čas tu vytloukal klín klínem, až nucen byl pro velikou zadluženost jedno panství za panstvím z dědictví otcova prodávati, ač-li již dříve před tím věřitelé svémocně k některým statkům nesáhli. Tak setkáváme se v Blatné s novým držitelem Adamem ze Šternberga, který k uspokojení svých značných pohledávek Blatnou ujal. Pak následovaly několikeré změny v držení zámku, až stal se jeho pánem úskokem či právem Jan hrabě z Rozdražova. Špatně vedlo se Blatenským za Janova syna Václava, jenž byl pro svoje přísně katolické přesvědčení trnem v oku protestantským

stavům za vypuknutí odboje. Tu Blatná, tato „skála, mořem kacířským obklíčená“, jak kdosi případně ji nazval, doznati musela mnohá příkoří od vojska stavovského.

Nebudeme tuto unavovati výčtem všech držitelů. Stačí již jen říci, že r. 1798 koupil Blatnou Václav svob. pán Hildprandt z Ottenhausů, jehož rod jest pánem starobylého zámku, nedávno nově opraveného, až po naše dny. *J. B.*

MĚŠICE.

a Smyslovem, v kraji Táborském, pod kaplí sv. Anny z daleka viditelné, rozkládají se Měšice se zámkem, ve kterém nalézá se kaple sv. Anny.

Tvrz vztyčena zde byla až ve století XV. Před tím náležela tato ves k Ústí Sezimovu. Držitelů osady Měšic, kteří se stále a stále střídali, jest nepřehledná řada. V době nynější patří baronu Oskaru Nádhernému, potomku to sotva sto let starého šlechtického rodu, jehož zakladatelem byl prostý, avšak vysoce intelligentní, rozšafný, obezřelý a přičinlivý mlynář z Jistebnice. Odtud, dáme-li se na pravo, přijdeme údolím potoka Kozského na věkopamátný hrádek Kozí (viz tento), který pro dějiny české jest památníkem nehynoucím a věčně zářícím!

I zde převalily se mohutné vlny dějinné s burácejícím rachotem, aby zůstavily hluboko znatelné stopy, po jichž šlepějích důstojně kráčeti sluší opravdovým potomkům velkých, nezapomenutelných a hrdinných předků, jichž mánům přinášíme ze svaté povinnosti světlou památku ve svých vlasteneckým žárem roznícených hrudích. *V. T.*

BUZICE.

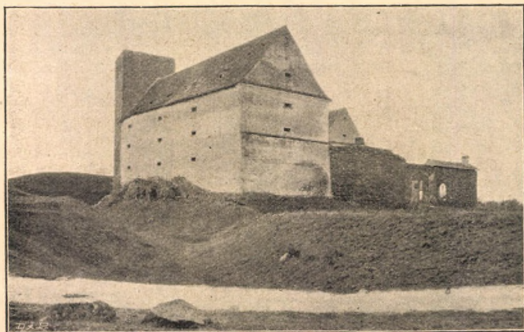

jihovýchodu od města Blatné rozkládá se víska Buzice. V bezprostřední blízkosti této tiché vísky nalézá se panská sýpka s věží velmi masivní, která povšechně sluje „hradem“. Tyto dnešní zbytky hradní pozůstaly tu jako malá upomínka na někdejší pevnou středověkou tvrz, která na těchto místech se týčila. Na této prastaré tvrzi vládli, pokud v dějinách zaznamenáno jest, bratří Předota, řečený Němec, v letech 1384 až 1412, a pán Pešík z Buzic roku 1397. Tyto vystřídal pak v držení tvrze Buzice Bušek. Tento pán český ukončil také roku 1412 mnoholeté spory o fařáření v Paštikách, jenž odtud několik lidí úročních ve vsi Buzicích držel.

Potomci řečení Buzičtí z Buzic připomínají se tu ještě v druhé polovici XV. století, neboť dva z nich, Václav a Jan, pohřbeni byli v kostele paštickém.

Tvrz Buzice dospěla tedy dnes k poslednímu aktu svého dramatu. Dříve zbraní třeskot a řinčení palašů zaznívalo v nitru jejím, viděla svou povýšenost, patřila na hlučný a bouřný život válečníků, stála hrdě a mocně po staletí.

Než dnes vyzírá z její znavené tváře opuštěnost, zkroušenost a nejvýš tísnivá poníženost. Jen někdy rozpomene se ještě na zářivější dobu někdejšího svého života. *V. T.*

TVRZ BUZICE.

ČIMELICE.

Kdo zavítá do okresu Mirovického, brzy pozná, že celá zdejší krajina nebývala zrovna mezi posledními v dějinách národa českého.

Tak zajisté vzpomínka staročeské básně „Libušin soud“ domněle podvrženého rukopisu Zelenohorského ve verši, „oba rodna bratry Klenovica“ odnáší se ke vsi Klenovicím na nejzazším severovýchodě okresu rozložené, kde sídlil Klen, o jehož právě synech báseň zmíněná mluví.

Ve válkách husitských drželi obyvatelé tohoto kraje převahou s Tábory. Válka třicetiletá zanechala zhoubné své stopy i v krajině mirovické. I Pru-

ZÁMEK V ČIMELICÍCH.

sové ve válce o dědictví Rakouské vyplenili roku 1744 zdejší krajinu a na konci války prusko-rakouské roku 1866 měli zde Prušáci čáru demarkační.

Celá krajina mirovická byla skoro poseta tvrzemi, které i s vesnicemi příliš často měnily své držitele.

Čimelice, rodiště filosofického spisovatele českého Dra Josefa Dasticha, leží při silnici, vedoucí turistu k pyšnému zámku Orlíku, a náleží rovněž jako Orlík knížeti Karlu ze Schwarzenberga. Ves Čimelická svou výstavností domů činí dojem městečka. Všude je čisto, ladno a zámecký park s rybníkem, dotýkající se silnice, zvyšuje vkusně celý pohled na milou osadu tuto. Odtok rybníka překlenut je mostem.

Původně stávala zde tvrz, jejíž stopy posud se nalézají u zámku na severovýchodní straně, kde je v nynější době sýpka.

Zámek Čimelický jest jednopatrová stavba, ustupující ve středu a převyšující o patro ostatní budovu. Tento ústupek tvoří v prvém patře volnou loggii, kde nad vchodem do vestibulu jest znak pánů z Bissingen a kol něho nápis: „Karl Gottfried Freiherr von Bissingen 1728.“

Na park obrácená fronta jest o jedenácti osách. Uvnitř jest uprostřed dvouramenné schodiště s vestibulem ozdobené devíti podobiznami pánů z Bissingen. V komnatách nalézá se mnoho cenného rokokového nábytku, zejména: sekretář slonovinou vyložený a vykládané vysoké hodiny. Mimo to bíle polévaná kamna a krb.

V severním křídle zámku jest kupolí sklenutá kaple, s párem lunett po stranách. V ní tyčí se oltář sloupový s novými obrazy. Na stěně obraz sv. Šebestiána, připisovaný slavnému mistru Skretovi. Na oratoři tabulový obraz: Klanění sv. Tří králů, zajímavá to práce z počátku XVI. století v přihroublém rámci barokním; v pozadí zlatý koberec. Na obrubě pláště Baltazarova písmena I L R M E.

Zámek Čimelický byl několikráte přestavován, takže za našich dnů nelze přesně určiti výrazný sloh tohoto zámku knížecího. Nejzajímavější částí na něm jest průčelí s ozdobným portálem. Zámek ztápí se za letního období v čarokrásné, skvostné a bujností hýřící zeleni nádherných, mohutných stromů, které oddaně spínají k němu své rozložené větve jako k všemocnému, hrdému magnátu.

Z čelných držitelů panství Čimelického jsou svob. pán z Bissingenu a hrab. Vratislavů z Mitrovic, kteří mají na zdejším hřbitově svou hrobku. Sňatkem Josefy, dcery posledního z Vratislavů, s Karlem Filipem knížetem ze Schwarzenberga roku 1842 přešly Čimelice do vlastnictví mladší linie knížecího rodu Schwarzenbergského, jejíž jest tou dobou panstvím svěřenským.

Spanile zírá zámek Čimelický v žírný, krásný kraj, kterému jakoby byl vezdy věrným, ostražitým a bdělým strážcem a nad kterým jakoby rozpínal kamenné ruce své k věčnému požehnání. *V. T.*

KARLOV.

Jako nesmělá dívka jest tahle říčka Lomnice. Přichází na Mirovsko z Blatenska a skrývá se za zdejšími hvozdy. Potom spěchá k městu Miroticům, kterých se jenom něžně a cudně dotýká. Odtud pak v rozkošném souznění spěje k lesu, poblíže Smetanovy Lhoty, kde smavě a líbezným, zurčivým zpěvem svým zdraví nadšeně lovecký zámeček Karlov. Zde nalézá se také myslivna a nedaleko i dvůr.

Jsme v krajině romantické a bohaté úchvatnými sceneriemi, kde rozkošné, vzácné obrazy snoubí se v apotheosu nevyrovnané krásy.

Zámeček Karlov, objatý měkkou náručí bujného a nádherného stromoví, zbudován byl v tomto idyllickém zátiší knížetem Karlem ze Schwarzenberga, který v něm rád po celé léto prodléval. *V. T.*

LOVECKÝ ZÁMEČEK „KARLOV".

BŘEZNICE.

Čarovnou hudbou přírody rozkochává se duše naše, staneme-li před úpravným jihočeským městem Březnici. Dovádivý větérek pohrává a zpívá si v korunách stromů a v mysl naši zatěkává vzpomínka do dávného středověku, kdy na místech, kde nyní rušný život se probouzí, vládl mrtvý, ponurý klid, jen někdy něčím nezvyklým rozčeřen.

Ocitneme-li se v samotné Březnici, s radostí a udiveně spočine oko naše na mnohé památnosti, kterou nás starým rázem kdys kypící město roztomile překvapí. Přes to však ještě dnes vzácné relikvie na šerý středověk šepotají k nám svou zpěvnou, čarovnou poesii.

Zvláště pak před zrakoma našima jako z pohádky v úchvatném kouzlu vyrůstá starožitný zámek Březnický, nedaleko nádraží Březnického v dolině se rozkládající, dosud ohrazený, se skvostnou kaplí z roku 1689, která náleží k panství, a starožitným obrazem Panny Marie z roku 1396,

který se v této kapli nalézá. V zámku nalézá se krásná knihovna, kde dosti vzácných exemplářů jest uchováno. Nynější podoba zámku Březnického pochází z XVI. a XVII. století; čtyřhranná věž, brána a průjezd jsou z doby novější.

Prvním známým držitelem Březnice jest Jaroslav z Buzic (1196—1211), jehož syn Budislav (1224—1240) byl radou krále Václava I. a počal se psáti „z Březnice". Poslední členové rodu tohoto byli bratří Beneš a Jindřich z Březnice.

S Březnicí a jejími osudy setkáváme se tedy v naší české historii již ve XIII. století jako sídlem pánů, kteří se psali: Z Březnice. Rod těchto pánů byl držitelem jejím po dosti dlouhou řadu let, určitě do prvního desítiletí XV. věku.

Roku 1406 uvádí se jako držitel polovice obce Březnické Ondřej Huler z Orlíku, záhy však ji dal do zástavy Půtovi ze Skály. Z této zástavy vyplatil Březnici roku 1410 sám král Václav IV., na něhož pak Březnice koupí přešla. Král Václav IV. však ihned za tepla prodal Březnici nejvyššímu mincmistrovi Petru Zmrzlíkovi ze Svojšína. Potom se zde vystřídalo několik držitelů.

Po roce 1496 patřila Březnice po nějakou dobu i k Orlíku, avšak ne na dlouho. Již roku 1506 uvádí se nový držitel Březnice v osobě nejvyššího písaře pana Zdeňka Malovce z Chýnova, kterému ji Václav Zmrzlík toho

ZÁMEK V BŘEZNICI.

léta zcizil. Synové Malovcovi rozdělili se o zděděné otcovské dědictví roku 1531, a to tak, že Březnici získal Petr Malovec. Pro účast na bouřích roku 1547 dotkl se i jeho králův hněv. Svobodný držitel Březnice stal se manem královým a z panství Březnického manství královo.

Roku 1548 dostala se Březnice koupí v majetek Jiříka z Lokšan, toho času říšského místokancléře.

Zámek Březnický poskytl milý útulek sličné Filipině Welserovně, milence arciknížete Ferdinanda Rakouského, syna císaře a krále Ferdinanda I., která takřka láskou svou arciknížete tohoto opíjela. Tu zdá se, že roku 1557 došlo pravděpodobně k tajnému sňatku jejímu s arciknížetem, z něhož vzešel potomní syn, zvaný Andrea d'Austria, který později stal se kardinálem a náměstkem španělským v Nizozemí.

Kde tato svatba vlastně konána byla, není s určitostí známo, ale soudí se, že přece byla jen v Březnici, poněvadž krásná Filipina Welserová, dcera bohatého měšťana augšpurského Františka Welsera, roku 1531 narozená, od zmíněného roku 1557 až do září 1559 žila tu u své tety paní Kateřiny z Lokšan. Narození synáčka Ondřeje Filipině dne 15. června 1558 bylo držáno v nejhlubší tajnosti a rovněž i křest jeho takto vykonán byl při zavřených dveřích u přítomnosti svědků toliko nejdůvěrnějších a na přísahu vzatých. Pověst vypravuje, že paní Kateřina z Lokšan s dcerou svou Kateřinou hošíka tajně ke bráně vynesly, načež ho vrátný své paní přinesl, a ta že ho na oko za vlastní přijala.

Ferdinand, syn Jiříka z Lokšan, měl v manželství tři syny, kteří se rozdělili o otcovské dědictví. Dělbou touto, roku 1607 provedenou, připadlo Adamovi a Jiříkovi po polovici panství a zámku.

Pan Adam z Lokšan účastnil se velice horlivě povstání českého r. 1618, začež stal se komisařem při zemských direktořích českých. Roku 1619 vypravil vojsko kraje Prachenského a stal se komorníkem nově zvoleného krále českého Bedřicha Falckého. Když potom po bitvě na Bílé Hoře proklatého dne 8. listopadu 1620 král Bedřich na útěk se dal, provázel ho pan Adam z Lokšan do Němec. Zatím vyhlášen byl dne 17. února 1621 knížetem Karlem z Lichtenšteina patent, kterým 30 osob z království Českého, mezi nimi byl i pan Adam z Lokšan, bylo vyzváno, aby do šesti neděl před komisí císařskou se postavily a vyslechly, co jim pro jejich provinění v čase vzpoury oznámeno a dále vyměřeno a přisouzeno bude.

Pan Adam z Lokšan ovšem se nedostavil a proto byl při komisi exekuční dne 5. dubna 1621 a dle císařské resoluce z 16. dubna 1621 odsouzen hrdla, cti a statkův, do klatby dán a jméno jeho bylo na šibenici přibito. Ježto panství své již roku 1615 a 1617 manželce své Ludmile Kocové z Dobrše, rozené Černínové z Chudenic, prodal, byly mu zabaveny pouze svršky a skvosty jeho, mezi nimiž byly i zlatý kříž s orlem a zlatá stužka na krk, obé diamanty posázené. Oba skvosty měl skrze žida Eliáše

Presnice zastavené u žida Rábi Salomena Puriaka za 1100 kop míšenských. Aby tito je nezpronevěřili, dali je císařský rychtář ze Starého města Pražského Osterštok a doktor práv Kapr z Kapršteina i s úroky vyplatiti, ale sami jich královské komoře neodevzdali a tím zisku 10.000 kop míšenských měli, avšak šibalství jejich jmenovanými židy teprve po smrti jejich vyzrazeno bylo.

Pan Adam z Lokšan zůstal při králi Bedřichu Falckém až do smrti, která nešťastnou náhodou ho stihla již v srpnu roku 1622. O ní vypravuje nám Pavel Skála ze Zhoře ve své „Historii české". „Jeda na koni s mnohými rejthary byl zastižen u řeky Mozely strašlivou bouří a vichřicí. Chtěje se v širém poli trochu ukrýti před přívalem násilným, až by se to povětří hrozné přehnalo, vjel pod hrušku planou, v témž poli širém stojící, a přitiskl se s koněm velmi blízko k ní; okolo pak něho, blížeji pod ratolestmi jejími stálo jiných rejtharův do desíti. V tom zaleh vítr násilný do té hrušky, přelomil ji právě nad Lokšanem v půli, tak že vrchní díl její padl mu na hřbet a přerazil mu jej dokonce na dvé, ratolesti pak její ostatní to rejtharstvo povalily také i s koňmi, ale neublížily ani neporanily žádného z nich ani koňův jejich, tak že všichni zase sobě i koně své z týchž ratolestí vymátli, Adamovi pak Lokšanovi přenáramně křičícímu a naříkajícímu nijakž pomoci a jeho ven vytáhnouti nemohli; nýbrž někteří z nich pospíšivše rychle do kvartýru, v němž král s dvořany svými odtud nedaleko ležel, oznámili mu o příběhu komorníka jeho. Pročež král rozkázal ihned na spěch senfty ňáké přihotoviti a nemocného k sobě do lozumentu přinésti. Jehož spatřiv král i jiní lidé vzácní, vidouce i doslýchajíce bídy a trápení jeho, splakali nad ním srdečně a potěšovali ho, jak nejlépe uměli. On pak nežádal sobě ničehož jiného, jediné brzkého vysvobození Božího a zbavení bolestí přeukrutných. Pročež král poslal jej napřed do Sedánu, aby tam opatření lepšího užiti mohl. Kdežto v málo kolikasi dnech pobožně umřel a v přítomnosti životní krále, knížete z Bulionu a velikého zástupu hrabat, panstva, rytířstva a lidu obecného jest poctivě pohřben".

Potom dostalo se zboží Březnického Přibíkovi Jeníškovi z Újezda prokurátoru císařskému, pověstnému svou krutostí a bezohledností. Jan Josef, poslední to mužská ratolest tohoto rodu, odkázal při své smrti roku 1728 Březnici Vilémovi Albrechtovi Krakovskému z Kolovrat s povinností, aby se on a jeho potomci psali též svobodnými pány z Újezda. Rod tento však hrabětem Hanušem roku 1872 vymřel. Šlechetnou a vlasteneckou mysl tohoto pána výborně a krásně vylíčila nám Božena Němcová ve své „Pohorské vesnici". Hrabě Hanuš Kolovrat-Krakovský svobodný pán z Újezda zemřel neženat, a panství Březnické se zámkem přešlo na Eduarda hraběte Pálffyho z Erdödu, jehož rod jest podnes jeho držitelem, a to v osobě jeho syna hraběte Hanuše Pálffyho z Erdödu.

Jsme plni vzácných, ušlechtile měkkých a sytě zharmonisovaných dojmů, když naposled odvracíme hledu svého od starožitného zámku i od drahocenných památností okresního města Březnice. Šelest dávných dějin jakoby melodicky zpíval, hrál a slavičím hrdélkem tloukl kolem našeho sluchu a v písni té hřejivé jakoby usínala božská něha na dně naší duše. *V. T.*

ZÁMEK V TOCHOVICÍCH.

TOCHOVICE.

ěstys Tochovice rozkládá se při železné dráze Zdice-Příbram-Protivín v blízkosti okresního města Březnice. V Tochovicích setkáváme se se zámkem, který tyčí se uprostřed nádherného starého parku, ve kterém obdivujeme se věkovitým gigantům z říše stromoví, rozkládajícím větve své jako obrovské paže k tiše vyzírajícímu sídlu knížecímu.

Z historie Tochovic dovídáme se, že král Václav II. učinil směnu s klášterem Ostrovským, při čemž za Tochovice mu náležející dostal od tohoto kláštera některé statky v okolí slanském. Avšak klášter dlouho ve vlastní držbě jich neměl. Roku 1436 zapsal král Sigmund Tochovice dvěma bratřím a to Janovi a Václavovi, kteří byli členy rodu pánů Zmrzlíků ze Svojšina. V brzku však, nevíme z jaké příčiny, stal se držitelem Tochovic opětně klášter Ostrovský.

V první polovici XVI. věku náležely Tochovice spolu i s tvrzí vdově po Oldřichu Vranovském z Valdeka, která se bezpochyby dostala v držbu tu právem zástavním. Avšak roku 1520 stihl hněv králův tvrz tochovickou. Toho roku dostalo se totiž k sluchu královu, že paní tato na své tvrzi po-

skytuje útulku lupičům, ano, že s nimi snad i sama jest ve spolku. Proto vypravilo se sem vojsko královo. Tvrz byla dobyta a z valné části značně pobořena.

Roku 1532 koupil zboží Tochovické od kláštera ostrovského Jan z Vilence, hejtman kraje Podbrdského. Nedlouho po něm uvádí se v držení zboží Tochovického pán Jiřík Lokšan z nejvzácnějšího rodu, kterému i blízká Březnice náležela, kterýžto rod byl původně rytířský, později panský. Rod tento původně byl usedlý ve Slezsku, odkud člen jeho Jiří z Lokšan za krále Ferdinanda I. povolán byl do Čech. Požíval pak značné vážnosti, ale po bitvě na Bílé Hoře klesla jeho moc a sláva a na počátku XVIII. století, jak se zdá, úplně vymřel. Vnuk Jiříka z Lokšan, jménem Václav, stal se majitelem panství Tochovického se dvorem, městečkem Tochovicemi a vesnicemi Ostrovem, Vrančicemi, Kleticemi, Hořejany, Starou Vodou, Hořčapskem, Lisovicemi, Osly a Vacikovem. Tento pán pustil se v odboj spolu se stavy českými proti králi, začež trestu pohříchu neušel. Tochovice byly mu od komory královské skonfiskovány, načež koupí, roku 1623 uskutečněnou, přešly na Přibíka Jeniška z Újezda. Dalším držitelem Tochovic uvádí se Jan svobodný pán Šenovec z Ungerswerdu, jemuž Vilém hrabě z Kolovrat Tochovice odprodal.

Po Šenovci a jeho nástupcích seděla zde rodina Hartmannů z Klaršteinu a vévodkyně Dorothea Kuronská. Roku 1815 koupila panství Tochovické Gabriela Vratislavová-Desfoursová.

Roku 1823 dostal sňatkem s dcerou Vratislavové-Desfoursové Josefou Tochovice věnem Karel kníže Schwarzenberg, jehož rod dosud jest majitelem tohoto zboží.

Dnešním držitelem panství a zámku Tochovického jest J. J. JUDr. Bedřich kníže ze Schwarzenberga, který narodil se na nádherném a skvostném zámku Orlíku dne 30. října 1862 a roku loňského, totiž 1912, dovršil padesátý rok svého neobyčejně plodného a úspěchy požehnaného života. Za tou příležitostí obecní zastupitel. města Březnice ve své dne 9. října téhož roku konané slavnostní schůzi zvolilo JUDra Bedřicha knížete ze Schwarzenberga čestným měšťanem města Březnice v uvážení nehynoucích zásluh, jichž si vznešený tento kníže získal v nesčetných oborech své požehnané činnosti věnované pouze a jedině našemu staroslavnému a milenému království Českému i všemu národu našemu, jakož i blahodárné péče své o kraj březnický a tochovický. V nevyhladitelné paměti národa českého zůstane vždy řeč JUDra Bedřicha knížete ze Schwarzenberga pronesená roku 1906 na sněmu království Českého o státním právu českém, jakož i mohutně působící řeč o vnitřní úřední řeči české proslovená koncem téhož roku v parlamentě vídeňském, v místě, kde snahy naše nacházejí řady zavilých odpůrců.

Osoba knížete Bedřicha ze Schwarzenberga dovedla spojiti roztříštěné síly

české při volbě říšského poslance za České Budějovice a vedla českou věc tamtéž ku trvalému vítězství.

Neobyčejně plodnými úspěchy jest provázena dlouholetá úsilovná činnost Dra Bedřicha knížete ze Schwarzenberga v oboru zemědělství, zejména jako předsedy Ústřední hospodářské společnosti pro království České a presidenta Zemědělské rady pro království České, této vrcholné organisace zemědělské.

Péče Dra Bedřicha knížete ze Schwarzenberga o vědy a umění jeví se v činnosti jeho jako presidenta Společnosti musea království Českého; jako osvědčený znalec, pracovník a podporovatel lesnictví, horlivě činným jest ve funkci předsedy Lesnické Jednoty pro království České. V oboru průmyslu řídí kníže Bedřich Schwarzenberg úspěšně práce „Lihovarnického spolku".

Jako vynikající pracovník samosprávný jest mnohostranně a blahodárně činným. Jest starostou okresního zastupitelstva v Písku, Mirovicích, Milevsku a náměstkem starosty okresu Březnického.

Příslovečná jest dobročinnost a lidumilnost Dra Bedřicha knížete ze Schwarzenberga. Šlechetná ruka jeho vždy štědře otevřena jest všem, kdož v neštěstí strádají a tisíce modliteb vznáší se k nebesům těch, jimž tento lidumilný kníže a opravdový aristokrat rodem i duchem osvědčil se vzácným dobrodincem a pomocníkem v nouzi. Všude pak, kde Dr. Bedřich kníže ze Schwarzenberga působí, zanechává činnost jeho stopy trvalé, které dovedou snad (!!) plně oceniti teprve budoucí generace. Vzorná veřejná nemocnice v Písku, výtečně prospívající rolnická a lesnická škola v Písku jsou vzácným dílem jeho. Přičiněním jeho přikročeno bylo ku zřízení okresního sirotčince v Březnici.

JUDr Bedřich kníže ze Schwarzenberga svou činností zapsal se nesmazatelně v srdce všeho lidu našeho, takže právem nazýván jest „miláčkem národa Českého". Činnost tohoto vzorného českého aristokrata došla uznání i na místech nejvyšších. V něm snoubí se ladně a výstižně muž pracovník, národohospodář, politik a organisátor vědeckého, uměleckého, autonomního i humanitního světa a života. Jest mužem pevného činu a vytrvalé vysoké ideální práce! *V. T.*

HRADIŠTĚ.

samého okresního města Blovic za Plzní v obci Hradišti tyčí se zámek, který tou dobou náleží Eduardu hraběti Palfymu z Erdödu, svobodnému pánu z Újezda a na Biebersbergu.

Zámek tento byl roku 1775 vystavěn a posledně roku 1873 značně opraven a rozšířen a slouží proto za skvostné letní sídlo hraběcí rodině. Uvnitř zámku nalézá se nádherná kaple sv. Ondřeje, která byla roku 1853 hrabětem Janem Kolovratem-Krakovským zbudována. Při zámku jest nádherný park, kterým protéká rameno Úslavy, která zde rybník Berdovnu vodami svými mateřsky napájí. V parku samém zalo-

ZÁMEK V HRADIŠTI U BLOVIC.

ženy jsou znamenité sklenníky se vzácnými a drahocennými tropickými rostlinami.

Při upravování sadu objeveny byly hluboké příkopy a staré zdivo bývalé tvrze, sídla to v XV. století pána Beneše Častolára z Hořovic, jehož potomci, kteří se potom Hradišťskými z Hořovic psali, až do konce XVI. věku zde sídleli, načež zboží to na rodinu Karla ze Svárova přešlo, při nichž zůstalo až do roku 1662.

Roku 1678 stal se pánem zdejším Maxmilián hrabě z Guttenštejna, který posledním svým pořízením ze dne 7. dubna roku 1690 ustanovil za universální dědičku svou druhou manželku Kateřinu, rozenou hraběnku Vratislavovou z Mitrovic, která provdala se roku 1694 za Jana Josefa svobodného pána z Újezda, a tak sňatkem tím spojeno bylo panství Hradišťské s Blovickým. Roku 1728 přešlo celé panství na Viléma Albrechta

říšského hraběte Krakovského z Kolovrat, jehož potomek Hanuš Karel, horlivý zastance práv národa českého roku 1872 celé jmění odkázal svému synovci Eduardu hraběti Palffymu z Erdödu, svob. pánu z Újezda a na Biebersbergu.

K zámku druží se rozsáhlý dvůr a ostatní budovy panské, obvyklé úpravy zevnější. Zámek Hradišťský jest jednopatrový a jakoby v syté a svěží zeleni zvláště za jarního dechu uložen. Nehýří přepychem, ani architektonickými divy, ale skromně a prostě patří na své idyllické okolí. V dumách svých a nevinných svých myšlenkách jest neskonale šťastný jako to zpěvné ptáče v parku zámeckém, které v nelíčené radosti prozpěvuje zpěvánky své ke chvále Přírody i Neznámého. *V. T.*

VILDŠTEJN.

římo v lůně ztmavělých, širošírých, mohutných hvozdů v krajině blovické, poblíže vsi Chlumánek, v pravo od silnice, vypínají se na skále v zášeří vůni dýšícího háje rozvaliny hradu Vildštejna. Hebké omladky jehličnatého stromoví dětinsky vzhlížejí dnes k opuštěným troskám hradu, z něhož ještě valy, hluboké příkopy, zdi horního hradu a několik jiných rozborcených zdí hlásají procházejícímu se zde návštěvníku svoji někdejší slávu a dřevní svůj majestát.

Ještě dnes zírá s povýšeného místa hrad Vildštejn do širošíré krajiny, kterou věnčí kolkolem pevně sevřené hradby zasmušilých lesních strážců z panství hrabat Schönbornů, hrabat z Valdštýnů a knížete Thurn Taxise, letinský kostelík sv. Prokopa s návrší svého posílá mu jako vrstevníku svému a dobrému druhu v dobách ponurých i rozjařených každodenně svůj přívětivý pozdrav a blaží jej za ranních ještě mlh libými zvuky svého úslužného zvonku.

A když po parných a slunečných dnech naplní se celý kraj sytou vůní čerstvých květů a luční šťávy a osvěžující večerní vánek rozline se vlnkovitě až k sestárlým a neduživým zbytkům hradu Vildštejna, aby vtiskl svůj vroucí, něžný a tak posilující polibek na skráně již zsinalé a na zraky již již dohasínající, tu kmitne se a chvilkově zasvitne všechna ta dřívější okázalost a přirozená, krásná a nezměrně vznešená hrdost prastarého hradu.

Křišťálové lesní potůčky rozpovídají se někdy o bujarém životě hradního staříka a miliony hlaviček něžného kvítí v plném úsměvu své nádhery, svého tepla a neskonalého štěstí nachylují se zvědavě k podnoží ztichlé skály, aby uslyšely úryvky ze života Rožmberků a pánů z Roupova,

kteří byli kdysi hradu Vildštejna pány a kteři protrávili zde tolik šťastných a přemilých chvil!

Hrad Vildštejn byl původně dřevěným jen hrádkem a jako první držitel jeho připomíná se již roku 1264 pán Olen z rodu Drslaviců. Asi v polovici XIV. století ocitl se tehdá ještě malý hrádek v majetku pánů z Rožmberka, kteři vystavěli zde pevný, zděný a prostorný hrad, z něhož právě trčí dnešni zmlklé rozvaliny.

Roku 1421 dobyl hrad tento slavný vůdce husitských vojů Žižka a tak ocitl se hrad na krátkou dobu v držení demokratickém, avšak již r. 1438 Rožmberkům byl navrácen.

VILDŠTEJN.

Památným a dějinně proslulým stal se hrad Vildštejn sjezdem katolických pánů za purkrabí Bedřicha z Donína. Na sjezdu tom uzavřeno bylo příměří se statečným a rytířským králem českým Jiříkem z Poděbrad.

Koncem XV. století dostal se hrad Vildštejn v držení pánů z Roupova, kteří jej slavně drželi a na něm mocně vládli až do roku 1588, kdy přešel hrad v majetek pána Jana Hradištského z Hořovic. Později přivtělen byl k panství Hradištskému neboli Blovickému pánů z Kolovrat-Krakovských.

A od těch dob vzdorný a rozsáhlý hrad osiřel, sesmutněl a zpustl. Zkomíral a byl neduživcem. Marně očekával přátelské rady a léčivé pomoci a dokonalého svého uzdravení se, aby zazářiti mohl zase bujarou, mladistvě svěží silou svou a v srdci svém mohl opětně chovati urozené panstvo, krásné zjevy žen, vílové postavy ztepilých čarokrásných dívek, celé pluky sluhů, panošů, pažat i tělesných myslivců a aby posléze mohl znovu s obdivem naslouchati dusotu bujných komoňů a třeskavému řinčení ocelového, nádherně a mistrně zrobeného oruží.

Však kolkolem dnes mrtvý klid . . . .

Jen dole u vsi Vildštejna ozývají se v době senoseče a v době veselých žní stejnoměrné rázy kos protínající traviny i nakloněné klasy pod tíhou plných zrn. Sykavý a zároveň zvonící zvuk kosy při zabrušování brouskem jsou dnes tak divně příznačny osudu hrdého sídla pánů z Rožmberka. Zní jako poslední loučící se zvuk truchlivě lkajícího zvonku pohřebního.

Z rmutného oka přemítajících rozvalin skane občas velká stříbrná krůpěj, hořká slza, stéká zvolna po chladných kamenných skráních, až posléze dopadne na hlavičku některého kvítka, které láskyplně napojí za jeho příchylnost a nezměrnou úslužnost k starému, neduživému majestátu. *V. T.*

SPÁLENÉ POŘÍČÍ.

Z vesnice Lipnice v kraji Blovickém, okresní silnicí k jihu, za půl hodiny dojdeme do městyse Spáleného Poříčí, zvaného tak po roce 1620, kdy spálili je suroví žoldáci hraběte Buquoye, trestajíce osadu tuto za to, že víry evangelické se nechtěla odříci.

Poříčí Spálené, ač okolí jeho nezalesněno, má polohu velice útulnou, rozkládajíc se po obou březích potoka Poříčského.

Jenom nepatrně skrovné zprávy zachovaly se nám z dávných dějin o Poříčí. Zprávy ze XIII. a XIV. století obmezují se pouze na změnu majitelů statku. O událostech, které se ve zdejší krajině za dob husitských bojů sběhly a za kterých hrady a kláštery za své vzaly, není pohříchu nikde ničeho zaznamenáno.

První známý držitel tvrze Poříčí koncem XIV. věku jest Ratmír a Bušek, bratří ze Švamberka, kteří roku 1391 Poříčí a k němu přináležející vsi prodali pánu Jindřichovi z Elsterberka a Plané za 1800 kop míšeňských. Tento postoupil je potom Harbartovi z Vinařic, načež průběhem století XV. přečasto měnilo Poříčí své držitele, až dostalo se ve vlastnictví Friedrichovi z Donína, který s ním mnoho vůkolních výsluh spojil a konečně vše Janovi Roupovskému z Roupova odprodal. Potomci jeho vládli zde až do roku 1587, ve kteréž době pán Krištof starší z Roupova Poříčí městečko a tvrz s příslušnými vesnicemi Karlu Kokořovi z Kokořova na Šťáhlavech prodal. Za Adama staršího Vratislava z Mitrovic pustošené městečko i okolí zase k lepšímu životu se probouzelo. Při rodu tom zůstalo až do roku 1715, kdy bylo prodáno paní Anně Polyxeně, ovdovělé hraběnce z Clary a Aldringen, rozené hraběnce des

ZÁMEK VE SPÁLENÉM POŘÍČÍ.

Fours de Mont et Adienville, jejíž nástupci zde tak hospodařili, že Karel Josef hrabě des Fours r. 1749, maje sekvestraci na zboží svém, byl nucen celé panství i Poříčí, Chynín, Nové Mitrovice a Těnovice prodati kapitole u sv. Víta na hradě Pražském za 461.500 zl., v jejímž držení dosud se nalézá.

Zámek Spáleno-Poříčský vypíná se na východní straně obdélníkového náměstí městyse, obklopen jsa parkem. Jest to rozsáhlá jednopatrová budova se čtyřhrannou věží, v jejímž středu nalézá se prostorné nádvoří s balkonem na straně východní, kamž vedou dvéře z tak zvaného sálu. Budova ta má 37 světnic, 2 komory a na straně západní nad hlavní branou vzpomenutou již čtyřhrannou věž s hodinami.

V zámku bydlí tři rodiny úřednické a pro vrchnost, která sem v létě na krátkou dobu dojíždí, připraveny jsou v pohotovosti zvláštní byty.

Do let 1880 nalézal se bezprostředně před zámkem pivovar, který byl přičiněním tehdejšího světícího biskupa a děkana kapitolního J. Průchy zbořen, jinde postaven a na místě něho založen kolem zámku park, k němuž přiléhá na východní straně zahrada zelinářská a ovocná.

Nad vjezdní branou zámeckou zasazena jest kamenná deska z r. 1617, vztahující se na obnovení zámku tehdejšími majiteli panství, hlavně tedy za Adama staršího Vratislava z Mitrovic. Nápis na této desce zní:

„Adam starši Vratislav z Mitrovic na Poříčí, Bratronicích, Poli Bezděkově, Mirotících hejtman krajský Pracheňský Letha 1617.“ —

„Salomena Vratislava rozená z Prostého na Poříčí Bratronicích Bezděkově Tochovicích.“

Zámek Poříčský přestál v dobách dřívějších mnoho změn, hlavně pak ohněm. Jak výše již poznamenáno, roku 1620 generál Buquoy na cestě své s vojskem stavěl se také v Poříčí, aby potrestal evangelíky zdejší za to, že nechtěli se zříci své víry a faráře katolického z Poříčí vypudili. Tento vojevůdce celé téměř městečko vypáliti dal a tu ani zámek zhoubnému požáru neušel.

Taktéž roku 1629 zámek tento divými plameny byl zpustošen. Od doby té dostalo se Poříčí přídomku „Spálené.“

Proti zámku Poříčskému na cestě do vsi Lipnice stojí tři kamenné sochy, a to: sv. Jana Nep. z roku 1725, Panny Marie z roku 1726 a sv. Antonína.

Turista, který zavítá do kraje zdejšího, aby shlédl idyllické krásné toto zákoutí, jest věru unešen krásou vzácnou, vystižným obrazem a zvýraznělou i zvroucnělou pointou Šumavského ovzduší, kde ztemnělé Brdy mluví k nám sladkou, jímavou, ryzí mluvou českou . . . *V. T.*

RADYNĚ.

Nad starobylým městečkem Plzencem, ke straně jihozápadní, na návrší v obětí věčně svěží temné zeleně, na buližníkovém temeni pozvedají se opravdu spanilé trosky prastarého hradu Radyně. Dětsky nevinně dívají se dnes památné ty rozvaliny do nedaleké, panensky čisté říčky Úslavy neboli Bradavky, rozhlížejí se po malebném údolí jejím a těší se s tisícerými květy, které jako v nejněžnější a nejpůvabnější kolébce smaragdem na jaře i v létě, až do podzimku věnčené a v pravdě umělecky zdobené hoví sobě a plesají na výsluní svého dětského, bezstarostně krásného života.

Dávno a dávno zašly doby, kdy na buližnikové skále zdejší staří předkové naši obětovali svým bohům, kdy v úctě a tajemné bázni skláněli se nad mrtvými svými druhy a kdy zapalovali mohutné hranice, aby usmířili jindy rozhněvané věkožízné bohy. Zde v dobách nejstarších bylo pohanské obětiště.

Zlaté růže starověkých červánků dávno rozloučily se již s těmito věkopamátnými místy, jichž nádherná záře a lesk oblévaly celý kraj.

RADYNĚ.

Srdce zachvěje se pojednou při vzpomínce na našeho moudrého a slavného krále Karla IV., k němuž ukazují věkovité rozvaliny hradu jeho Radyně, který dnes spí a sní a marně očekává vzkříšení své zaniklé slávy i nádhery, marně očekává svého vítězného probuzení k dalšímu skvělému a pověčnému životu.

RADYNĚ.

Na buližníkovém temeni zbudoval roku 1361 Karel IV. pevný hrad, který pojmenoval „Karlskrone".

Hrad tento nalézal se v době válek husitských v držení strany katolické, která odtud velmi vydatně podporovala vždy věrnou katolickou Plzeň. V pozdější době dán byl hrad v zástavu různým šlechtickým rodům.

Ještě roku 1483 byl hrad Radyně obydlen panem Petrem Kořenským z Terešova, avšak již roku 1557 uvádí se tento spanilý hrad jako pustý a zcela opuštěný.

Roku 1816 přešel v majetek hrabat z Waldštejnů a vstup do hradu dovolen pouze na přihlášení v hájovně, kde jest klíč ku hlavní hradní věži uložen.

Z krásného kdys a hrdého hradu zírají na nás zborcené trosky z hlavního paláce a zříceniny hlavní věže, 27 metrů vysoké, která svou do-

NÁDVOŘÍ RADYNĚ.

savadní mohutností imposantně celému okolí jako nezdolná strážkyně vévodí.

Kdo z návštěvníků tohoto milého svědka slavné doby Karlovy i ponurých dob bouří a bojů husitských navštíví a vystoupí na mohutnou věž, bývá neobyčejně štědře odměněn za svou námahu a za svou cestu ke zříceninám hradním skvělým a rozsáhlým rozhledem po celém širém okolí, obzvláště za krásného letního večera.

Hrad Radyně jako mlčelivý strážce obzírá rozsáhlé bory, které se vinou kolkolem jako temná stuha, přívětivě hledí na širošírá lada a pohledem svým unylým usíná za měsíčních nocí letních na smaragdových pláních, jimiž vykládáno jest celé okolí, celý plzenecký a blovický kraj.

Občas, za krásného a jasného dne letního, kdy odevšad omamná a pronikavě svěží vůně ovívá staré stráně jeho a sivá obočí, zahledí se hrad Radyně až k dalekým lázním Letinským, jakoby zde ozdraviti chtěl podkosené, staré zdraví své.

A velká Historie ševelí dále, zurčí potok lesní, zahučí někdy příkře a odporně rozvášněný vichor, ztichá šepot něžných, roztomilých květů, odmlčuje se v lesní tišině neunavné hrdélko drozda a libě, unyle a hluboce dojemně doznívají za letního šera tenounké hlásky drobných čet zvonků. Idylla se plouží tichým kročejem svým kolem nás . . . *V. T.*

NEBILOV.

zácnosti všech někdejších českých sídel vladyckých bývá, že září po tolika staletích ještě dnes nějakou vzácnou a pozoruhodnou památkou architektonickou. Tu spatřujeme zachovalou dosud tvrz, onde zase starý, obyčejně již značně vyvrácený hrad. České naše stavy zemanské a vladycké vynikaly prostotou a skrovností takovou, že několik málo světniček, kuchyně a konice úplně jim dostačovaly. Teprve v pozdější době jeví se u těchto stavů láska k většímu pohodlí, proto také stavěly si sídla prostrannější a nákladnější. Zprvu stavěly se obyčejně jen prosté tvrze bez věží, proto také každá starodávná věžovatá tvrz jest opravdovou vzácností.

ZÁMEK NEBILOVSKÝ.

SÁL ZÁMKU NEBILOVSKÉHO.

Sídla vladycká ode dávných dob vábila tedy k sobě milovníky věkovitých památek a přátele starodávných staveb. Hojnými sídly vladyckými honosí se obzvláště Klatovsko, Domažlicko, Přešticko, Blovicko a Plzeňsko.

Tak u Blovic setkáváme se s osadou Nebilovem či Nebylovem, kde seděním byli ode dávna vladykové. Rozprostírá se v západních pahorcích od hradu Vildštejna (viz tento) a sousedí s vískou Netunicí, kde rovněž rodiny vladycké seděly.

Počátkem století XVI. dostal se Nebilov v majetek pánů z Netunic, kteří od té doby predikátu z Nebilova užívali. Roku 1673 koupil zboží to svobodný pán Jan Arnold z Engelflussu, který je po 12 letech pánu Janu Jindřichovi Kokořovci z Kokořova na Šťáhlavech odprodal.

Roku 1705 odkoupil zboží Nebilovské s Netunicí pán Adam hrabě ze Steinau, bývalý polní maršálek republiky Benátské. Jeho dcera Antonie provdaná hraběnka z Wrtby postoupila pak roku 1715 statek Nebilovský hraběnce Antonii Černinové z Chuděnic, která z koupených statků allodní panství Šťáhlavy-Nebilov utvořila. Nyní patří panství toto pánu Arnoštovi hraběti z Waldštýna.

V Nebilově spatřujeme dnes krásný, úhledný zámek, představující nám budovu jednopatrovou s význačnou věží a prostorným nádvořím. V síních setkáváme se všude s četnými, pěknými starými památkami z různých dob. Zejména hlavní síň paláce překvapí svou výstavností a vzácnostmi starodávnými každého návštěvníka, který sem zavítá a jako odměnu nese si odtud něžné, sladké a blaživé uspokojení ve své uměnímilovné duši.

V. T.

KRASÍKOV.

icho se dávno již rozhostilo svým mrtvým klidem nad sesmutnělými troskami nejpamátnějšího starého hradu českého Krasíkova. Větry a bouře, které se přečasto rozšuměly nad jeho temenem, svály nelítostně mohutné, hrdé, přepevné zdi a učinily z nich pouze nuzné dnešní ssutiny. Zář plamenů, která často zasvítila svým příšerně rudým svitem nad skvělým výtvorem stavebním, dovršila zhoubný svůj cíl a zlovolný svůj úmysl a pokosila nám vzácnost znamenitou a nad jiné draze památnou. Skvělý obraz hradu Krasíkova dožil svůj slavný, krásný, hrdinný život, který drahnou dobu rytířsky vzdoroval útokům všech svých přečetných a mocných nepřátel, kteří skoro hluši byli vůči jeho jarému a bujnému životu.

Na daleko viditelném, vysokém vrchu hrdě čněl a v záplavě kvítí a zeleně svítil svými osmáhlými stěnami náš památný týn Krasíkov u Bezdružic na Plzeňsku. Český tento hrad byl sídlem druhdy proslaveného rodu staropanského, podle jehož znaku, labuti, byl rod ten i hrad sám nazýván asi od počátku XIV. století Švamberkem. A jméno toto záhy potom i zpovšechnělo.

Trosky Krasíkova byly již před padesáti lety dosti skrovnými a nuznými, v době pak nejnovější značně se zmenšily, valně zchřadly a se rozpadly, když starobylá kaple hradní bez jakéhokoliv odůvodnění a rozmyslu byla nahražena novou, při čemž zcela vandalským způsobem bylo použito hradního zdiva za kamenný lom.

Pozůstatky veliké mohutné věže, jež dosud návštěvníku hradu Krasíkova tak skvěle imponují, potom zevní zdi někdejšího paláce jsou za našich dnů vším památným, co se z vlastního tohoto českého týnu až na naši dobu dochovalo.

Hrad Krasíkov připomíná se v dějinách ponejprv roku 1227. Hrad sám postavili koncem XIII. století čeští páni z Boru, kteří odtud nejprve z Krasíkova, později pak ze Švamberka se zvali a psali. Rod tento náležel k nejpřednějším a nejznamenitějším panským rodům naší milé vlasti. Tak v husitských válkách zejména proslul pan Bohuslav ze Švamberka, který zprvu byl odpůrce, potom však hrdinný hejtman Táborů. Týž zemřel roku 1425 na ránu, kterou si utržil při dobývání Rece.

Roku 1421 dobýval a opanoval hrad Krasíkov slavný náš vojevůdce Jan Žižka z Trocnova. Katoličtí páni i Plzeňští marně Krasíkova dobývali.

Bratr Bohuslava ze Švamberka pán Hynek Krušina musil Krasíkov po smrti Žižkově od Husitů vyplatiti.

Švamberkové drželi rodinné sídlo své s přestávkou v letech 1544—1569 až do roku 1659, když vládnoucí linie na hradě Krasíkově mužským potomstvem, totiž panem Janem Bedřichem ze Švamberka vymřela. Záhy potom vzal za své i památný hrad, slavné kdysi sídlo pánů ze Švamberka. Roku 1641 vyhořel a byl potom i v bojích mezi císařským vojskem a

KRASÍKOV.

Švédy, kteří střídavě jej pustošili a ničili a bořili, tak zpustošen a pobořen, že již z rozvalin svých se nepozvedl a k lepšímu životu neprosnul. Od té doby ssutiny proslaveného hradu Krasíkova náležejí ku panství Bezdružickému.

Milovník starých památek potěší se ještě dnes na tomto bývalém vynikajícím sídle staropanském. Malé a nuzné jsou dnes zbytky hradu Krasíkova. Ale zaslouží si věru starý tento hrad, třebas rozbořený a českými vzdělanci zapomínaný, aby ho bylo rádo a s láskou vzpomínáno a s ním i mnohé velké osudy jeho zakladatelů pánů ze Švamberka. *V. T.*

ŠŤÁHLAVY.

Malebné, rozkošné údolí spanilé řeky Úslavy hostí na jejím levém břehu městečko Šťáhlav, povšechně Šťáhlavy zvané, které vyrostly již v dobách středověkých na hrudi kraje rokycanského. Městečko Šťáhlavy rozkládá se v poloze velmi půvabné, chráněné oproti větrům na západě vrchem Radyní a na východě až do výše 543 metrů se vypínajícími výběžky vysočiny Brdské. Proto jsou Šťáhlavy vyhledávaným letním sídlem a pro půvabné a nádherné své okolí lesní jsou znamenitým i výletním východiskem.

V Šťáhlavech seznamujeme se s hraběcím zámkem, bývalým to sídlem hraběte Černína, ve kterém jsou tou dobou umístěny hraběcí ústřední kanceláře Waldštejnské, potom byty úřednictva, jakož i hraběcího lékaře. Poblíže Šťáhlav, ve vzdálenosti asi 0·7 km, jest stanice dráhy Cheb-Plzeň-Vídeň, čímž jest každému turistovi usnadněno shlédnutí roztomilého tohoto koutku v českém kraji.

ZÁMEK ŠŤAHLAVSKÝ.

Z historie městečka Šťáhlav sluší uvésti některé zajímavé okolnosti i údaje. Šťáhlav náležela až do roku 1239 klášteru Kladrubskému. Téhož roku dostala se výměnou kostelu sv. Vavřince v Plzenci a s tímto záhy potom, totiž roku 1266, klášteru Chotěšovskému.

Ve stol. XIV. a XV. byla Šťáhlav v majetku pánů Šťáhlavských ze Šťáhlavě, z nichž r. 1449 Beneda, jakožto člen Jednoty Strakonické, pálil a ničil vše po krajích, které byly věrny králi našemu Jiříku z Poděbrad. Tvrz těchto pánů stála v místech nynějšího panského hostince „U Radyně“, při kterém v zahradě spatřujeme až na naše dny dochované zbytky valů s příkopem.

Po Benedovi Šťáhlavském dostalo se zboží Šťáhlavské v držení pánů Doupovců z Doupova, kteři roku 1539 zboží to prodali rytíři Jiřímu Kokořovci z Kokořova na Všerubech, v kterémž rodu zůstalo panství Šťáhlavské až do počátku XVIII. století. Za pánů z tohoto rodu vystavěn byl v prvé polovici XVII. století nový zámek a při něm byla zbudována i kaple v pozdější době přeměněná na farní chrám Páně sv. Vojtěcha. Roku 1711 dostalo se panství Šťáhlavské pánům Černínům

z Chudenic a od těchto roku 1816 přešlo zboží Šťáhlavské na hraběcí rodinu z Waldštejna, v jejímž držení zámek Šťáhlavský i s panstvím doposud se nalézá.

Okřejeme v tomto milém a roztomilém městečku a na okamžik osvěžíme i zvláštní silou dějinných představ a vzpomínek, které jako tažní ptáci spočinou v naší lebi. Kocháme se jejich přítomnosti a posloucháme s utajeným dechem sladkému a tak příjemnému hovoru, který vyzařuje z omládlých těch historických představ.

Zář starých dějin oblévá naši kochající se hlavu a paprsky z temné doby jasem svým osvětlují mnohé černé noci naší existence i poroby národní. *V. T.*

KAMÝK.

Staneme v kraji historií bohatě zvlněném, v kraji rokycanském, kde k nám utajeně promlouvají steré památníky, které tu rozesety v chrámu vznešenosti prochvělé Přírody a které bouřná doba a zdivočilé choutky sobeckosti lidské ještě úplně nepokosily a nezdeptaly svými nezdolnými, dravými spáry. Poblíže okresní silnice Rokycanské ve směru na pravo dospějeme do vladyckého sídla Oseka, odkud, jdeme-li po okresní silnici na jih, spatřujeme v pravo od silnice rozložený rybník Kamýcký, nad kterým ve skrovných,

KAMÝK.

ale dosti příjemně zkreslených troskách sesmutněle a truchle obzírá romantické své okolí letohrádek Kamýk.

Dějiny tohoto letohrádku a bývalého lovčího zámku jsou dosti skrovné a chudičké, asi jako bylo nedlouhé trvání samotného tohoto, ne příliš prostorného zámečku.

Jako kostra trouchnící a se zvolna rozpadávající hledí na nás dnes spustlé zdi. Již dávno vzdaly se veškeré naděje na život. Dorozuměly a smířily se již před drahnými lety s losem svým, že nit života jejich jest přervána a že odsouzeny jsou k pozvolnému, ale neuprosně pokračujícímu rozkladu a rozpadu. Doba ničivá provinila se hrubě a surově na svěžím, jarém kdysi životě tohoto rozkošného, něžně s okolím svým se snoubícího hrádku.

Dosnil již Kamýk svůj krátký život, vydechl svou mladou duši. Dnes jen tlí a za nedlouho snad i tyto odumřelé pozůstatky jeho zmizí a pominou, aby ani posmrtný dech nemohl ovanouti tvář osamělého, zahloubaného poutníka. *V. T.*

LOPATA.

Okolí šťáhlavskému na zalesněné stráni vévodí zříceniny hradu Lopaty. Opět jeden z mnohých svědků hlučivých a bouřných dob středověkých. Hrad Lopata, pokud se nám nehojné zprávy dochovaly, zbudován byl v druhé polovici XIV. století na místě, kde bývalo staré hradiště, Heřmanem z Potštejna, který potom daroval jej králi Václavovi.

LOPATA.

Později dostal se v držení soukromé bojechtivého odpovědníka Husitů pana Habarta z Hrádků. Tento bojechtivý muž zpustošil statky Přibíka z Klenového, začež tímto a pak ještě Janem Zmrzlíkem ze Svojšína a mimo to i Svojšem ze Zahrádky na Vildštejně v únoru roku 1433 po celé tři zimní měsíce na hradě Lopatě byl obléhán a hladem vymořen. Potom byl hrad Lopata zapálen a ze základů svých úplně vyvrácen.

Zříceniny nynější tohoto hradu nabyly dnešní své podoby především přičiněním kustoda plzeňského musea pana France. Kopáním na troskách hradních a za dohledu téhož učence prováděným přišlo se v hlubších vrstvách na zajímavé nálezy. Shledáno totiž bylo, že již v době předhistorické, v době kamenné, obýval tato místa velmi probudilý a neobyčejně dovedný lid, stejný asi s obyvateli na buližníkové „Veliké skále“ na temeni vrchu Bzí u lázní Letinských, který robil a používal rozmanitých kamenných nástrojů broušených a nevrtaných, dále množství dlát, sekyrek, brousků a jiných potřebných předmětů, které vesměs svědčí o zvláštní dovednosti i krasocitu tehdejšího člověka.

Dnešní předhradí hradu Lopaty, které nás mlčky, ale přece přívětivě a příjemně dojemně vítá, porostlé jest v době letní svěží travou a houštinou stromů jenom s velkým skoro namaháním dostane se návštěvník těchto věkovitých a prastarých míst do vnitř hradu, kde uprostřed kmenů starých stromů pozvedají se jako k poslednímu vzepjetí veškerých svých sil sešlé zbytky zdí, korunující nejvyšší část skály přes 10 metrů vysoké.

Ke hlásce přiléhaly ostatní stavby hradní a též byla vybudována v rohu severním. Studna hradní jest nyní skoro úplně zasuta.

Zmlkl život hradu tohoto již dávno; pod jeho sešlým a zvetšelým tělem odpočívají i tělesné pozůstatky člověka dávného, člověka předhistorického.

Hlavou vnímavou, která zabočí v tato zmlklá, tichá a skoro posvátná místa, zavíří celé dějiny, zavane středověký život a rytířský ruch a hlučné hodokvasy mocných pánů hradních jako v zrcadle zjeví se věrně před našimi zraky.

Zde v dobách šedých robil sobě člověk tehdejší dovedné nástroje kamenné, zde žil a se radoval, zde složil i své kosti.

A z dokonaného života vzplanul zde život nový, život zářivější, rušnější a pohnutější. Než i ten dokonal, odumřel a zůstal ztlumen skoro idyllicky v troskách hradních, nepatrných, skrovných zbytcích velkého a bouřného kdys života.

Zapadlo a usnulo a osiřelo vše. Zdali však z mrtvého ticha a z odumřelého života zdejšího vzlétne opět toužný fénix, pták ohnivý a zářivý, a zazáří nám svitem zářnějším a jasnějším i životem lepším a radostnějším, než jaký byl doposud? *V. T.*

KACEROV.

Jedeme-li drahou do Třemošné u Plzně a nastoupíme-li z nádraží cestu v pravo do obce Třemošné a kráčíme-li pak odtud malebným a luzným údolím Třemošenského potoka, dojdeme do malé visky Kacerova neboli též Kaceřova zvané, ve které osiřele rozložen jest zámek téhož jména, dnes pohřichu úplně zpustlý a nevlídnému a bezcílně hlodavému zubu času na pospas ponechaný.

Dnešní zámek Kacerov vztyčen byl na místě staršího hradu, náležejícího Vilému Podmokelskému z Prostiboře. Vystavěl jej vkusně Florian Grispek z Grispachu roku 1539 v rozkošném slohu renaissančním.

Zámek Kacerov představuje se nám jako dvoupatrová budova, ohražená příkopem, zdí a zdvihacím mostem, po kterém přecházelo se hlavní branou do nádvoří, zdobeného arkádami, které v klenbě své chovají pěkné fresky.

V místnostech prvního i druhého patra bydlívali zakladatel i potomní dědicové jeho a proto byly místnosti ty původně vyzdobeny velice značným nákladem rozkošnými freskami a jinými vkusnými a uměleckými malbami.

Při zámku Kacerově stávala i zbrojnice spolu s kaplí sv. Jana Křtitele, vystavěná roku 1552.

Zámek Kacerov patříval od pradávných dob klášteru Plasskému. Potom dostal se v držení komory královské, načež ve válkách husitských odevzdal celé zboží Kacerovské král Zikmund roku 1420. Bedřichu a Janu z Kolovrat.

Tento rod roku 1513 Kacerov přepustil znovu klášteru Plasskému. Pro velmi nepříznivé poměry tehdejší přinucen byl klášter tento již roku 1518 zastaviti Kacerov Albrechtu z Gutšteinu, načež přešel r. 1539 v držení vzpomenutého již pána Floriana Grispeka z Grispachu, pozdějšího pána Rožmitálského a Nelahozevesského, který horlivě a na výsost pečlivě se o zboží Kacerovské staral.

KACEROV.

Když tento uměnímilovný kacerovský pán roku 1588 s životem se rozžehnal, ujali se vlastnictví Kacerova jeho synové, jichž bylo na počet 14 a dcer 10. Pro vzpouru svou proti tehdejšímu rakouskému císaři Ferdinandovi II. z rodu Habsburgů odsouzeni byli všichni synové ke ztrátě jmění svého. Hrad Kacerov pak na přímluvu pána Jaroslava z Martinic roku 1623 ocitl se opětně v držení kláštera Plasského.

NÁDVOŘÍ KACEROVA.

Zachovala se nám dojemná pověst o záhubě mocného a skvěle proslulého rodu Grispekovského, která zrovna zatíná se tvrdým hrotem svým do jemně nastruněného srdce a bolestně a trpce zažírá se do vzpomínek duše citlivé a hloubavé.

Stateční členové rodu Grispekovského, aby vyhnuli se potupě odsouzení svého po krvavé a kormutlivé bitvě na pláních Bělohorských, uspořádali prý smuteční hostinu na hradě Kacerově, po které v dojemném rozloučení tisknouce bratrsky hruď na hruď a pijíce ze vzájemných polibků místo sladkého blaha lásky ostrou a odporně zapáchající trpkost příšerné smrti,

dobrovolně jedem s tohoto světa se do neznámých a nedostupně vzdálených končin navždy odebrali. Tak pověst místní nám vypravuje.

Ve skutečnosti však zemřeli — prý — smrtí přirozenou a pohřbeni byli v rodinné hrobce v Kralovicích, kde mrtvoly jejich počtem 16 v dubových zasklenných rakvích dodnes spatřiti možno.

S uznáním a vděčně budiž tuto zaznamenáno, že i klášterníci plasští jako držitelé zámku Kacerova o vnitřní výzdobu jeho nadmíru se starali, opatřivše zejména hlavní sál nádhernými nástropními malbami.

Když potom roku 1785 klášter v Plasech po svém 646letém trvání byl zrušen, zakoupil zboží Kacerovské od náboženského fondu roku 1826 kníže Klemens Václav Metternich, kterémuž knížecímu rodu zámek Kacerov až dosud náleží.

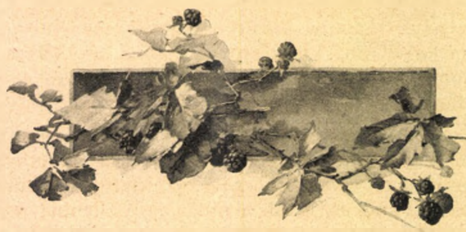
Po záhubě rodiny Grispekovské ponechán byl zámek Kacerov trpkému svému osudu. Scházel a chátral, chřadnul a pustl vůčihledě, až v posléz sešel tak, že jenom k účelům hospodářským používán byl. A když zhoubný požár dne 2. dubna 1912 zámek Kacerov hněvně zachvátil, byla černá zkáza této drahé i vzácné nám památky české nadobro dovršena a dokonána.

Na popud c. k. ústřední komise pro zachování starých památek vyzván byl již před tím kníže Metternich jako nynější majitel zámku Kacerova, aby provedl na témž příslušné práce opravné, čemuž však pohříchu požární katastrofou úplně jest dnes zabráněno.

Zkosena a pohrobena jest zase navždy krásná památka česká. Hruď naší české vlasti pozbyla opětně vzácného svého klenotu. Postupně, ale jistě a bezpečně mizí drahocenné a převzácné drahokamy z čelenky svaté vlasti naší.

Dokonal Kacerov pod žhavými spáry rozvášněného a zběsilého požáru.

Pohroben jest dnes náš krásný šperk pod dusivým popelem, aby jas z oka jeho nikdy již nezaplál a nezazářil . . . *V. T.*

LIBŠTEJN.

prostřed rovinatého palouku na příkrém kopci, na pravém břehu Mže, poblíže městečka Liblína, trčí posud dosti mohutné rozvaliny hradu Libštejna. Hrad sám obklopen jest jako věrnými a mocnými strážci se dvou stran lesnatými vrcholky a se strany třetí řekou Mží.

V malebné krajině zdejší, která svými lesnatými stráněmi a tmavými lesními úžlabinami působí na každého příchozího i na každého sem chváta-

LIBŠTEJN.

jícího turistu neodolatelným kouzlem, zírá na nás opět kus drahé historie české.

Celé okolí hradu Libštejna poutá návštěvníka líbeznými údolími a roztomile vystupujícími stráněmi i posléze půvabně rozloženými kopci a vrcholky. Obdiv i touha, nadšení a žár zabuší hrudí každého chodce, který odpočine u roztesknělých rozvalin hradu Libštejna. Zahloubá se do

studnice věrné a pravdomluvné knihy, která mluví k němu mluvou živou a neskonale vlídnou zděděnou po dávných praotcích.

Na místě dnešních ssutin hradu Libštejna stávala tvrz, zbudovaná zde kolem roku 1360 Oldřichem Tistem. Koncem XIV. století dostala se tvrz tato do vlastnictví pana Vojtěcha z Kolovratů, pána na Ročově, jehož synové záhy, již na začátku XV. století, tvrz na pevný a rozsáhlý hrad přestavěli a od těch dob Libštejnští z Kolovrat se psali.

V rozvášněných dobách bouří husitských roku 1430 po 7 neděl hrad Libštejn od Sirotků byl obléhán, od čehož však upuštěno bylo, když Bedřich a Hanuš z Kolovat za jedno s Husity se čestně zavázali držeti.

Roku 1540 postoupil Jaroslav Libštejnský z Kolovrat hrad tento svému strýci Bohuslavu z Valdštejna, jehož syn Jan z Valdštejna prodal hrad Libštejn, v tehdejší době dosti již zpustlý, se zbožím Liblínem a Žikovem koncem XVI. století panu Václavu Grispekovi na Kaceřově, který pak hrad svým úředníkům za obydlí vykázal.

Za války třicetileté roku 1639 proniklo 500 švédskýsh jezdců údolím řeky Mže až k Plzni a poplenivše i vydrancovavše 13 okolních vesnic, z nenadání i hrad Libštejn napadli a oblehli, dobyli, vyloupili a pak zločinně zapálili. Tímto válečným zločinem dovršeno bylo úplně zkázonosné, bídné dílo. Hrad Libštejn, tak milý a tak poetický v lesních tišinách ukrytý jako ve smaragdové říši, obrácen byl pojednou v pusté rozvaliny a od těch

LIBŠTEJN.

dob nebyl již obnoven. Obětován byl opětně hrdý český rek úplné zkáze, černé smrti, z které neměl nikdy a nikdy již povstati a v slávě bývalé se zaskvíti.

Unyle a nevýslovně dojemně zírají rozvaliny hradu Libštejna dnes k blízkému Liblínu. Za čarovných a tichých letních nocí zahovoří si s ním vážně a upřímně o zašlé době slávy a moci, veleby a nádhery své...

Nezmarné skoro pomníky dějství české minulosti, plné krásy i tragiky zároveň vyvstávají nám v usmířené, důstojné, ba dokonce ve velebné póse náhle před udivené a skoro až ustrašené zraky naše.

Z hrudi dere se nám bezděčně bolestný povzdech, ušlechtilý však požitek duševní, jaký nám připravily i němé ty trosky hradu Libštejna, povznáší nás zase nad všednost hamižných a hrubých citů.

Jsme zase opravdovými lidmi a rozpomínáme se v rozesnělé své duši na doby dávno zašlé, na doby plné krásy, nadšení a opravdové duševní poesie. *V. T.*

LIBLÍN.

d hradu Libštejna, na pravém břehu řeky Mže v blízkosti Radnic v kraji rokycanském, sestupujeme po cestě k mlýnu, od kterého dobře znatelná pěšina stoupá po stráni nad pravým břehem Mže na sever do nynějšího sídla správy bývalého panství Libštejnského městečka L i b l í n a, proti ústí Střely do Mže dílem v údolí, dílem po stráni rozloženého.

V Liblíně uvítá návštěvníka pěkný a vzhledný zámek, který roku 1752. zbudoval hrabě Montecucculi, k němuž přináleží rozsáhlý zámecký park, dvůr a lihovar, dále pak i farní kostel sv. Jana Nep., roku 1752. Alexandrem z Ledebouru vztyčený, při kterém hrobky s deskami některých majitelů a zvon roku 1553. Bohuslavem z Valdštejna a na Libštejně pořízený, se nalézají.

Liblín uvádí se v dějinách po prvé roku 1181. jako sídlo Přemilovo. Později připojen byl Liblín k Libštejnu (viz tento) a stejné osudy s hradem tímto sdílel.

Na počátku XVIII. věku náleželo panství zdejší známému vojevůdci rakouskému hraběti Piu Montecucculovi, od něhož prodáno bylo roku 1725. svobodnému pánu Alexandru z Ledebouru, v kterémžto rodu udrželo se až do roku 1801., kdy sňatkem přešlo na hraběcí rod z Wurmbrandů.

V Liblíně narodil se roku 1801. básník a spisovatel český Jan z Hvězdy (Jan H. Marek), kterému na škole zdejší pamětní deska zasazena byla

a v pozdějším působišti jeho v Královicích pomník před farní budovou důstojně od vděčného potomstva jemu postaven byl.

Celé okolí zámku Liblína honosí se něžnou a opravdovou, roztomilou krásou přírodní, takže pro turistu v místa tato zavítavšího jest Liblín výhodným a rozkošným stanovištěm.

Kdo zadívá se v tento měkký, libezně pohlížející český kraj, osvěží v duši své teplem, které jenom mladé, smavé jaro hýřící květy a tisícerými zlatými paprsky jest s to vykouzliti i v srdci truchlícím a v duši nyjící po rose a po stříbřitých krůpějích ranního blaha v nádherných barvách rozplývajícího se a harmonisujícího, věčně konejšivého kouzla. *V. T.*

LIBLÍN.

LUŽANY.

Při erární silnici Plzeňsko-Klatovské rozkládá se vesnice L u ž a n y, kam stihneme za půl hodiny ze starobylé vsi Skočic v politickém okresu Přeštickém. V Lužanech spatřujeme zámek, zbudovaný v místě bývalé tvrze. Lužany připomínají se v našich dějinách po prvé roku 1175. a potom roku 1245., kdy píše se odtud Jimram.

Ve století XIV. byly Lužany rozděleny. Jedna část přešla na pány z Vřeskovic a druhou část měl v držení pán Fremut ze Stropčic. Avšak známý rod Příchovských později obě části Lužan spojil, načež Lužany měnily přečasto své majitele. V roce 1867. zakoupil Lužany a celé panství od známého velkoprůmyslníka barona Ringhoffera zasloužilý president císaře Františka Josefa Akademie věd, umění a slovesnosti v Praze architekt J o s e f H l á v k a, který zámek Lužanský značným nákladem přestavěl a bohatě i vkusně vyzdobiti dal.

Od této doby stal se zámek tento nejoblíbenějším sídlem nového majitele a současně i střediskem a vyhledávaným útulkem nejpřednějších našich umělců, spisovatelů, učenců a přečetných vynikajících osobností politického světa českého.

Zde ve vší tichosti dán byl podnět ke mnohým šlechetným nadáním, kterými se zesnulý Josef Hlávka, pán na Lužanech, na věky zapsal v srdce národa českého. V parku zámeckém spatřujeme i pomník znamenitého básníka

ZÁMEK V LUŽANECH.

českého Julia Zeyera, vztyčený památce tohoto tichého a skromného pěvce našeho majitelem zámku Lužanského Josefem Hlávkou, jehož přízni a oblibě těšil se zesnulý náš básník a dramatik.

Josef Hlávka odkázal celé toto své panství s četnými domy v Praze a ve Vídni Akademii císaře Františka Josefa I. pro vědy, umění a slovesnosti, dále Ústavu národohospodářskému při této Akademii zřízenému a konečně Hlávkovým studentským kolejím vysokých škol pražských. Nynější uživatelkou celého panství Lužanského jest sestra Josefa Hlávky.

Po její smrti určeny jsou Lužany za letní sídlo presidenta České Akademie věd a umění.

Nalézáme se zde na půdě dějinné, kde vítají nás vzpomínky na naše slavné předky, jichž skvělým činům jako v studu se dnes obdivujeme, nemajíce dnešní dobou ani tolik sil, abychom si získali nejskrovnější úctu k našim počinům ve Vídni, kde na naši rozháranost, sobeckost, hmotné prospěchářství a nevážnost k sobě samým musí mimoděk pohlížeti s velkou neúctou a pohrdáním. Kam nás až dovedla naše ješitnost a naše sobecká řevnivost! *V. T.*

ČERVENÉ POŘÍČÍ.

Krátkou procházkou od vsi Vřeskovic, v okresu Přeštickém, v pěkné krajině zajdeme si do osady na levém břehu Úhlavy, Poříčí Červeného nebo též Korunního zvaného, rozkládajícího se útulně při samé řece Úhlavě. Spatřujeme zde mešní kapli Srdce Páně roku 1713. Amalií Eleonorou, říšskou hraběnkou z Hauben vystavěnou a hned opodál zámek začátkem století XVII. na místě staré tvrze tehdejším majitelem Mikulášem Šicem z Drahenic jako veliké stavení čtverhranné s pětihrannou věží v jihovýchodním rohu vybudovaný.

Zámek Červeno-Poříčský jest nyní sídlem úřadů a obsahuje několik větších i menších starožitně zařízených síní, sál s malovaným plafondem a domácí kapli s apsidou, ve které vztyčen jest malý oltářík. Při zámku jest rozsáhlá zahrada.

Na Červeném Poříčí seděla původně ratolest mocného rodu českého Drslaviců, a to větev Ryžemberských. V XVII. století přebýval zde veliký boháč Mikuláš Šic z Drahenic, který tvrz nově postavil a vyzdobil. Tento pán pro účastenství v odboji stavů českých odsouzen byl ke ztrátě dvou třetin svého jmění a statek tento koupil pak cizozemec cís. král. plukovník a komorník Filipp Adam svobodný pán z Kronenbergu, když byl ještě třetinu Šicovi ponechanou zaplatil. Od tohoto majitele nese Poříčí název „Korunní".

Nyní se strany velkovévod Toskánských přešel statek na J. V. císaře Františka Josefa I. K císařskému statku Poříčskému náleží také Roupov, druhdy městys, nyní jen ves (viz tento).

Jako sestárlý hrdina, který začasto zíral smrtným okamžikům v chmurnou tvář, jako vítězný zápasník vyšlý hrdě z vířivé arény za burácejícího potlesku celého hlediště, jako moudrý kmet, jemuž léta proměnila bujné,

mladistvé kštice v prořidlý, stříbřitý vlas, hledí na nás dnes zámek Červeno-Pořičský. Všude klid a dojímavý smír, který spočinul zde svými mohutnými perutěmi a pod nimiž věkopamátný zámek ten zahloubává se v listy dějin svého rušného, mladého, harašivého kdysi života. Jak prchavá jest každá radost, jak zkomíravá hrdost a jak nevonná a bledá jest každá illuse! *V. T.*

ZÁMEK V ČERVENÉM POŘÍČÍ.

ROUPOV.

Jindy krásné a pevné sídlo pánů z Roupova v troskách a zříceninách vznáší se dnes u výši 60 metrů nade vsí Roupovem poblíže Poříčí Červeného. Skvělý kdysi hrad, který byl bohatým a krásným sídlem panským, dnes opuštěně zírá v neznámou dálavu. Z hrdého sídla pánů Roupovských hledí tesknota a zvláštním smutkem hovoří stromové listí na hradišti.

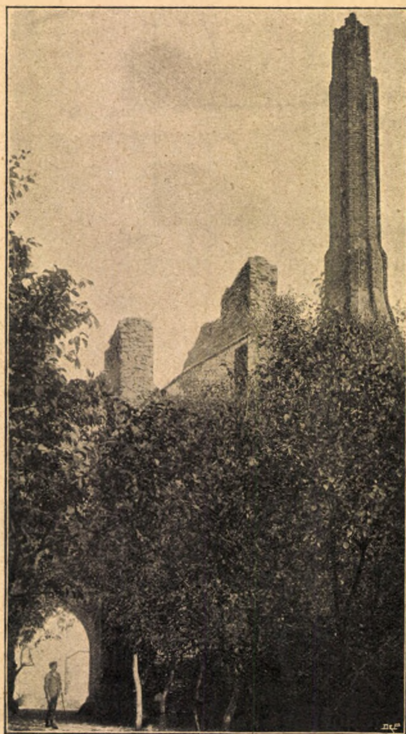
Z Roupova připomíná se již roku 1250. Držek, ale nelze z toho usuzovati, že by již v tehdejší době pevný hrad na těchto místech stával. Až teprve o celých sto let později vyskytují se slavní Drslavici v okolí, a to především Jaroslav na Skočicích, Drslav na Poříči a na Jiníně a Ota z Roupova.

Od poloviny XIV. století přešel hrad Roupov a celé okolní zboží v držení jiného rodu, který se odtud psal pány Roupovskými z Roupova, a s vladykami ze Stropčic a Kanickými z Čachrova příbuzný byl.

Za některých potomních členů rodu tohoto, jako především za Jana V. z Roupova, hrad byl značně a nákladně přestavován, zvláště v letech 1595. až 1598. Tím se také stalo, že hrad tento byl také částečně i zadlužen a tak roku 1607. v držení pánů z Klenového se dostal, v jichž vlastnictví potom až do roku 1707. se nalézal. Roku tohoto prodán byl krásný a mohutný hrad Roupov Janovi Jiřímu, říšskému hraběti z Hauben na Poříči Červeném.

Později dostal se hrad v držení velkovévod Toskánských, načež přešel na Jeho Veličenstvo císaře a krále Františka Josefa I. a přidělen k císařskému zboží Poříčskému.

Hrad Roupov ještě ve století XVII. byl obýván, ale když zboží k Poříčí roku 1707 bylo připojeno, zacházel rok co rok, scházel a chřadnul vůčihledě a nelítostně propadal čím dále, tím více a jistěji trpkému a tragickému svému osudu po způsobu jiných zářivých a věkovitých svědků naší spanilé a rašivě svěží historie české. Obzvláště pak, kdy kamene z tohoto chrabrého Tatařína užito bylo ku stavbě nové sýpky v sousedství, propadl hrdlem a životem svým zkáze úplné.

ROUPOV.

Hrad skládá se z předhradí a vlastního paláce, obehnaných zvenči náspem i příkopem. Na místě parkánů hradních jsou zahrady a sady po levé straně, stáje pak a jiné komory dosud klenuté po pravé straně.

Gotickým vchodem vstupujeme na malé nádvoří, odkud v levo zabočiti můžeme do bývalé vrátnice a vedle ní do staré veliké kuchyně překlenuté a komínem velmi značných rozměrů zakončené ze století XVI. Dále na západ týčí se palác, jehož jeden roh o dvou patrech s okny, s patkami žeber od gotické klenby

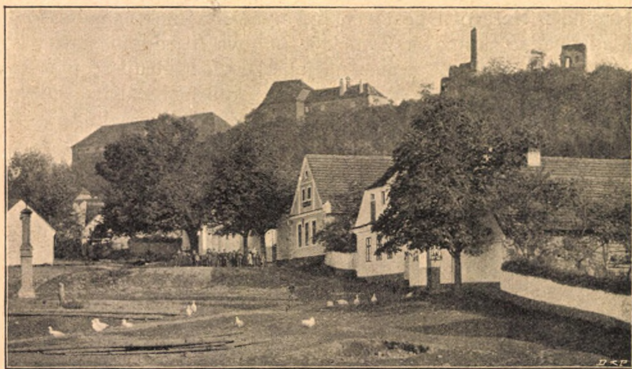
a s částí malby z doby spanilé renaissance s červenou půdou se dosud zachoval.

Zmínky zasluhuje také stará hluboká hradní studeň.

Opětně vítá ušlechtile vzníceného návštěvníka hradní kdysi velmož, pod jehož přívětivým a útulným krovem oddávali se mocní držitelé jeho své zábavě, svým kratochvílím, kde při cinkotu drahých pokálů s ohnivě zářivým a drahocenným vínem prožívali nejkrasši dny rušného života svého.

A přilétlo neodvratné podletí života hradního a zdraví jeho chřadlo a scházelo. Dostavila se posléze krutá a divoká zima, která dokonala životní pouť slavného kdysi hradu. Byla to nevlídná zima doby, kdy hrad, před nímž se hluboce a vážně dnes zamyslíme, jako bychom i my na chvíli alespoň prožívati chtěli jeho neskonale krásný života běh, byl opuštěn a dosti podivně i zapomenut a ponechán rvavému zubu času na divý pospas.

Neměl přátel a ochránců ten starý dobrák hradní, který skýtal útulný pobyt všem, kdož zavítali k němu, který radoval se z radostí a veselí

POD ROUPOVEM.

a truchlil vezdy nad smutkem svých hostí, svých přátel z dob pradávných. Všemi byl opuštěn a zapomenut.

Odtud ten nevýslovný smutek, který zírá z jeho podlomeného života, odtud ten zvláštní smutek, kterým hovoří soucitné a sdílné koruny posledních přátel hradu Roupova, snivě zadumaných stromů. *V. T.*

PTENÍN.

kraji přeštickém jsou věru kouskem českého ráje Chřenice nebo Kšenice. Letní slunko rádo a ochotně spočine nad tímto čarokrásným zákoutím našeho českého západu, kde druhdy seděli vladykové. A z Chřenic do Ptenínu není již daleko. Zde s rozkoší popatříme na lovčí zámek velkostatku Merklínského.

Ves Ptenín bývala ode dávna majetkem kláštera sv. Jirského v Praze na Královských Hradčanech, a to hlavně v letech 1228 a 1233. Avšak za nedlouho dostal se Ptenín v držení několika vladyk, z nichž zejména známe Alberta „z Ptenyna“, který roku 1382 v Újezdě neboli Újezdci, obyčejně jen Oujevci zvaném zemřel.

O pozdějších pánech na Pteníně jest z dějin našich známo, že ve stol. XV. Vidolt a Racek ze Ptenína odpovědníky Pražanů byli. Po nich seděli na Pteníně Kameničtí, potom Widršpergárové ve století XVI. a XVII. R. 1712 koupil na krátkou pouze dobu díl Ptenína pán Hrzán z Harasova, ale celek pak teprve roku 1738 Ferdinand hrabě z Morzinu na Merklíně.

Za Hrzána z Harasova postaven byl nynější zámek, stavba to v mnohém ohledu velice zajímavá. Zámek je budova o jednom patře. V tomto patře je síň „tabulnice“ zvaná, na jejíž zdech spatřují se malované pohledy dvorů poplužních, které ku statku Ptenínskému dříve náležely.

Ačkoli stavba zámku Ptenínského jest celkem jednoduchá, působí přece na návštěvníka jímavým a uklidňujícím dojmem, v jakém za našich dnů

ZÁMEK V PTENÍNĚ.

ponořen a zkolebán jest celý tento starožitný zámek, který dosud dýše vůni a svěžestí, jako to stromoví kolem, které vznáší své hlavy smaragdem věnčené k přemítavému čelu svého zámeckého kamenného pána.

V. T.

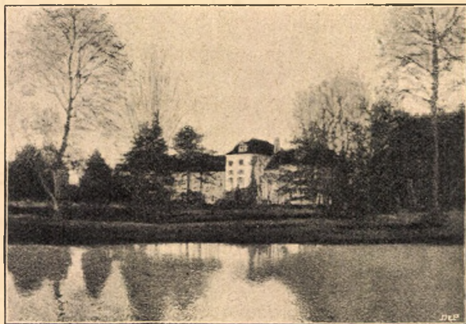
LUKAVICE.

Bývalé sídlo vladycké Horní Lukavice rozkládá se při erární silnici Plzeňsko-Přeštické blíže Chlumčan u okresního města Dobřan. A z Horní Lukavice za čtvrt hodiny dospějeme ode dvora popluž- ního nejprve ovocným sadem, potom polní pěšinou ku Lukavici Dolní kde spočine zrak náš na zámku hrabat ze Schönbornů, který za doby letní ztápí se v syté, tmavé zeleni stromoví.

Zámek Lukavický představuje nám ozdobnou a prostrannou budovu, která byla vystavěna roku 1708. Ferdinandem hrabětem z Morzinu na místě starobylé tvrze. Na Lukavici Dolní sídlila původně větev vladycké rodiny z Hrádku, která měla zde rozsáhlé statky.

Začátkem XV. století přebýval tu pán Jan z Talmberka a brzy po něm jiný rod vladyk z Řeneč, kteří odtud Lukavskými z Řeneč psáti se počali a zde až do roku 1596 sídlili.

Po tomto rodu vystřídala se v držení statku Lukavického celá řada různých majitelů, až posléze Karel Josef hrabě z Morzinu, syn výše vzpo- menutého hraběte Ferdinanda z Morzinu, pěkně zcelené zboží Lukavické roku 1780 Karlu Bedřichovi, říšskému hraběti z Hatzfeldu na Gleichenu prodal, od něhož je koupil r. 1794 Hugo Damian hrabě ze Schönbornů,

ZÁMEK DOL. LUKAVICE.

předek nynějších držitelů tohoto panství, který roku 1811 z tohoto panství reální svěřenský statek učinil.

Za Ferdinanda hraběte z Morzinu při stavbě zámku zřízena byla současně ve východním jeho křídle překrásná baroková kaple, sv. Janu Nepomuckému zasvěcená, a za rozkošným zámkem upraven byl rozsáhlý, útulný park, který vyzdoben jest pěknými sochami plzeňského sochaře Lazara Widemanna a Guitainera.

Severovýchodně od Lukavice nad vsí Lišicí na výšině „na Zámečku" můžeme shlednouti zbytky starého hradiště.

Zámek Lukavický svou prostou, nelíčenou krásou a svým malebným okolím získá si každého návštěvníka vždy cele pro sebe. Rádi zadíváme se na zámeckou tu budovu, která jakoby v kruhu vzácné a ušlechtilé rodiny stromoví zasedala a s uspokojením i něžnou zvědavostí naslouchala oné tiché, výstižné a jemnými akkordy zkrášlené hudbě, jež rozezvučí se v čarovně sladkých tónech nádherných korun při každém zavanutí mírného, skromného vánku. *V. T.*

SKÁLA.

Na místě staroslovanského hradiště, na osamělé skále, poblíže vsi Radkovic u Přeštic vystavěn byl někdy koncem XIII. století pevný zděný hrad rodu Drslaviců, jemuž dáno pojmenování Skála. Na západní straně přiléhá ke skále prostranství ohraničené uvnitř náspem a na venek příkopem, což jest nám důvodným míněním, že rozkládalo se zde v dobách pradávných hradiště našich pohanských předkův.

Hrad Skála záležel ze dvou částí, a to: z hradu vyššího s palácovým stavením a hradu nižšího, který nepochybně sloužil také za bydliště hradní čeledi.

Ku obraně vyššího hradu zřízen byl kruhovitý val a příkop, za kterýmž účelem skalní bradlo hluboko jako příkop bylo vylámáno, dále vztyčena byla za týmž účelem na těchto místech vysoká čtverhranná věž a mimo ni ještě druhá nižší, jejíž branou vcházelo se od západu na malé předhradí přes zvedací most.

Rovněž nižší hrad měl ku své obraně věž o skrovných rozměrech, která byla vystavěna na osamělém skalisku.

Návštěvník, který ocitá se z lásky i ze zvědavosti na těchto dějinně významných a nad jiné památných místech, odměněn bývá za svou ušlechtilou touhu neobyčejně ladným, velkolepým a úchvatným rozhledem na západ i severozápad.

Tato okolnost, jakož i četné nálezy staroslovanské přiměly tak tragicky dokonavšího našeho vynikajícího učence, archaeologa a houževnatého a poctivého obhájce rukopisu Kralodvorského professora Dra J. L. Píče k soudu, že pravděpodobně bylo tu místo, odkud staroslovanský rek Záboj „obzíral krajinu z černa lesa“ a že staroslovanská ohrada i se skalou byla

SKÁLA.

asi předůležitým vojenským bodem, dříve ještě než slavný rod Drslaviců středověký zděný hrad tu pro sebe zbudoval.

Veledůležitá a význačná událost válečná zběhla se na hradě Skále kolem roku 1179, kdy kníže Friedrich obléhal tu knížete českého Soběslava. Avšak již dávno před tím byla Skála často navštěvována, jsouc hlavně

důležitou hlídkou vojenskou, nepochybně již od počátku VI. století, a vedle toho i dávným strážištěm při staré stezce, která tudy po levém břehu potoka Šipky močálovitou krajinou směrem k Žinkovu v okrese nepomuckém vedla, jak o tom nejlépe a nejvýmluvněji svědčí mnohá místní lesní pojmenování „v hatích“ v bezprostřední blízkosti Skály a dále až k samému Žinkovu.

Zde na opevnění pod hradem při vykopávkách, ano i na Skále samé, nalezeno bylo značné množství střepů pocházejících z XI. a XII. století, jakož i ostruha jezdecká, formou svou spadající asi do X. nebo XI. věku.

Hrad Skála zbudován byl, jak svrchu vzpomenuto, nejspíše koncem XIII. století. Vztyčil jej nepochybně Vilém, nejstarší ze šesti synů Děpolta ze Zbiroha, který se odtud po prvé roku 1318 píše. Ve století XIV. i XV. udržován byl tento hrad stále ve vlastnictví jeho potomků, i když bratři Jan statek Rábí a Vilém Švihov drželi. Vilém měl Skálu v majetku svém ještě roku 1427.

Kdo držel hrad Skálu v letech 1427—1441 se nám v záznamech pohříchu nedochovalo. Tolik však víme, že držitel hradu v té době loupeží se dopouštěl. Za tou příčinou byl hrad Skála Hynkem Krušinou ze Švamberka a Hanušem z Kolovrat obležen a dobyt, čeleď hradní za trest pověšena, držitel hradu vsazen do vězení a hrad vypálen.

Potom zůstal hrad v držení Švihovských, až pro dluhy a jiné závazky odprodán byl spolu se Švihovem roku 1548 Heraltovi Kavkovi Říčanskému z Říčan, který jej však již roku 1568 Šebastiánu z Říčan na Přestavlcích prodal. Po 4 letech zakoupil hrad Skálu Jan Chlumčanský z Přestavlk na Újezdě Purkhartově. Od dědiců jeho prodán byl hrad posléze Bedřichu Švihovskému z Ryžemberka a ze Švihova a tak byla Skála ku zboží Příchovskému přivtělena.

Zahledíme se přátelsky na zvláštní tyto hradní trosky, dříve než je opustíme a ponecháme zase v tvrdém jich snění.

Před námi za potokem pozvedá se srázná zalesněná stráň. Jest to svah Jindřina. Tu mimoděk vtírá se nám v mysl naši myšlenka podivná, zdali totiž staré opevnění na hradě Skále nemělo jakési souvislosti s předhistorickým opevněním na Jindřině. K tomuto soudu nás zvláště nutí stará pověst hradní zde dosud se udržující, že prý „Jindřin s hradem Skálou byl spojen mostem koženým“.

Uvažujeme v hloubi své nadšené duše. Srdce nám prudčeji zabuší, že jsme opět stanuli na místě posvátném, na místě, kde předkové naši v dobách nejstarších sídlívali. Řetěz vzpomínek v blahé něze oblévá naši mysl!

Jen jednotvárné cvrkání kdes v dáli vyhřívajících se cvrčků za denního letního žáru ruší obraz v naší duši tak velkolepě vyvstávající a malebně se rozvíjející a zářící a dýšící vůní staré, dávné historie české. *V. T.*

OSVRAČÍN.

ráčejíce z osady Hlohové u Stankova v okresu Horšovotýnském příjemným údolím potoka Řubřiny dále ve směru jihozápadním, spatříme záhy vísku Osvračín, na úpatí 413 metrů vysokého vrchu „Na zámečku" se rozkládající. Jméno své odvozuje tento vrch od někdejšího hradu, který ve XIII. století nejspíše od pána Zdeslava z Osvračína založen byl, kterému také ještě náležely některé vesnice u Zbiroha a hrad Drštka.

ZÁMEK OSVRAČÍN.

V pozdější době bylo zboží Osvračínské rozděleno a vlastníci jeho střídali se dosti rychle za sebou. Tak mezi jinými seděli zde páni ze Švamberka, páni z Rýzmberka, Vidršpergárové z Vidršperka, dále páni z Kocova, za nichž koncem XVI. století vystavěna na místě zpustlé již tvrze „na Zámečku" při dvoře ve vsi nová tvrz. Nyní přináleží se zámkem a dvorem Ondřeji Zieglerovi, majiteli sklárny ve Stankově.

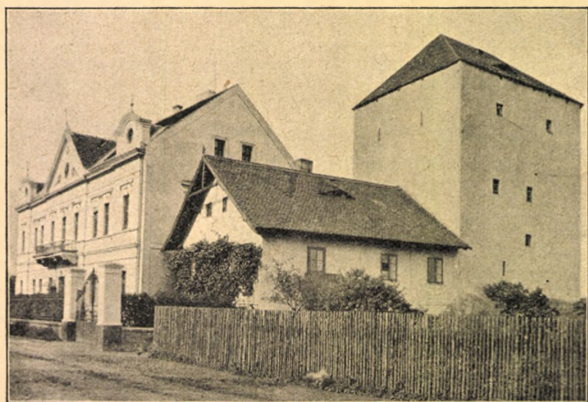
Zámek Osvračínský představuje nám velmi úhlednou budovu jednopatrovou s pěkným jednoduchým průčelím. Zámek tento nehonosí se snad nějakou zvláštní skvělostí a nádherou, za to však tím více působí na pozorovatele svou tichou, zamlouvající se prostotou a ladným svým vzezřením, které tak často zakotvuje se rádo v hlubinách naší duše, toužící po okřání a osvěžení v blízkosti skromné a nenápadné krásy. *V. T.*

LŠTĚNÍ.

Starobylá, proslulá osada Lštění! Ze zvědavosti i skryté touhy zavítáme do této osady, která rozložena jest v údolí okolními kopci uzavřeném, kde při potoce, lučinami dále k severu se vinoucím sní svůj luzný, starý, opakující se sen. Lštění leží v okrese Horšovotýnském, vzdáleno jsouc něco přes hodinu od osady Přívozce, starého to sídla vladyckého, kde též zámek se nalézá.

Ve Lštění nad nízká obydlí spanilou pozvédá svou věž kostel sv. Jana Křtitele, pocházející již ze XIV. století, a o něco dále při dvoře tyčí se

ZBYTEK TVRZE VE LŠTĚNÍ.

mohutná čtyřhranná budova, bývalá to tvrz, za našich dnů na sýpku přeměněná, na které v letech 1362.—1367. páni Půtové ze Lštění seděli.

Ves samotná jest původu prastarého. Již v roce 1196. náležela nově založenému maštovskému klášteru cisterciáckému, kterému byla zakladatelem téhož darována.

Ve století XVI. přešla koupí na obec Domažlickou, které sice po bitvě na Bílé Hoře byla zkonfiskována, ale roku 1626. opětně navrácena. Roku 1665. prodala obec Domažlická zdejší zboží pánu Kunatovi Jaroslavovi z Bubna a Litic, z kterého rodu přešlo potom na hraběte Černína z Chudenic.

Od roku 1895. majitelem zboží Lštěňského jest Dr. Josef Stark, advokát v Plzni. *V. T.*

NAHOŠICE.

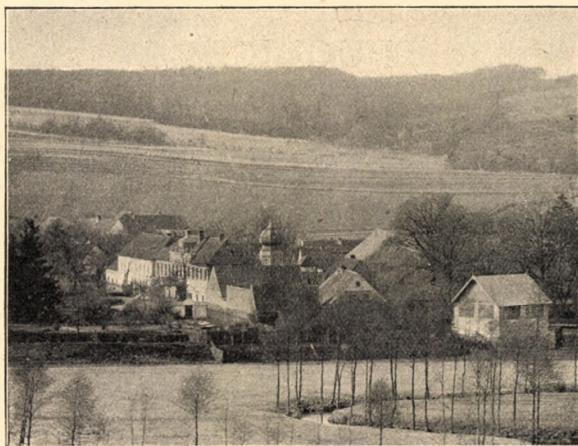

Za vesničkou Výrovem stihneme při samé hranici okresu Horšovotýnského podél silnice rozloženou osadu Nahošice, za kterou opouští c. k. státní dráha zmíněný okres, přecházejíc ihned do sousedního okresu Domažlického. Ve vsi Nahošicích vynoří se před zrakoma našima pěkná kaple sv. Vavřince, která byla roku 1807 Janem Nonnerem zbudována. Mimo to upoutá naši zkoumající a nedočkavě planoucí chtivost i Nahošický zámek, který přísluší k zdejšímu allodiálnímu statku.

Zámek Nahošický zvedá se na místě bývalé tvrze, pocházející již ze XIV. století. Ve století XVIII. převzali zdejší zboží od hraběcí rodiny Černínů z Chudenic páni Schirdingové ze Schirdingů a po těchto měli Nahošické zboží v držení páni Otové z Ottenthalu.

Roku 1810 zakoupili zboží toto bratří Petr a Jakub Prušákové. Nynějším majitelem panství Nahošického jest baron Müller-Hörnstein.

Nahošický zámek svým líbezným okolím, plným něžné vůně a kypré zeleni svěžího stromoví příjemně duševně vzpruží každého obdivovatele starých památek a vroucího přítele pamětníků dob, v jichž ledví a nitro

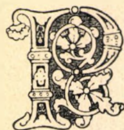

ZÁMEK V NAHOŠICÍCH.

nedovede se ponořiti a čistě zahleděti sevšednělá duše dneška. Toho jest schopna pouze duše rozněžněná vzácnou povahou těch, kdož zbyli se osobního sobectví a nadchli se vznešenou povinností šetrnosti ke svým následníkům, ke svým nástupcům. Dnešní vše bořící a deptající pokolení toho ovšem již sotva dovede! *V. T.*

PUCLICE.

ůl hodiny na sever od vsi Křenova, v okresu Horšovotýnském, v rozkošném úvalu potoka Laškova skromně ukrývá se víska Puclice, kde na ostrohu mezi dvěmi roklemi zvedá se až dosud úplně zachovalá tvrz. Byla zbudována počátkem XVI. století a skýtá dnes útulného přístřeší lesnímu úřadu. Původně náležela tvrz Puclice k panství Hrádku u Skrchleb na Horšovotýnsku.

Roku 1684 koupil tuto tvrz pán Jaroslav Hora z Ocelovic, jehož rod zde přebýval až do roku 1765 kdy dostala se Puclice i s příslušným zbožím pánu Antonínu Širntyngárovi ze Širntyngů a od tohoto přešla pak ve vlastnictví Františka Norberta hraběte z Trautmansdorfu.

Vlídně rozhlíží se dnes tvrz Puclice po svém smavém okolí a časem laškovně zadívá se k zalesněným sousedním stráním, odkud za tichých pohádkově zladěných večerů doléhá až k jejím bílým skráním dovádivý šumot a líbezný hovor věčně nepokojných vlnek bezstarostně plynoucí Radbuzy. A blízký mlýn klapotem svým mateřsky zkolébává v luzný sen sterými dojmy a vzpomínkami znavenou tvrz Puclici. *V. T.*

HORŠŮV TÝN.

Město Týn Horšovský čili povšechně Horšův Týn zvané, ve kterém slavný český slavista J. Dobrovský prožíval své mládí, malebně jest rozloženo po obou březích řeky Radbuzy. Nejpamátnější budovou ve vnitřním městě jest hrad a zámek, jehož pěkné a v ušlechtilém slohu renaisančním provedené průčelí zabírá větší část západní strany nerovného náměstí.

Hrad Horšův Týn vybudován byl původně v malých toliko rozměrech od biskupů pražských, kterým v poblíže ležicí vsi Horšově zboží od dáv-

ZÁMEK V HORŠOVĚ TÝNĚ.

ných dob náleželo, a byl proto, na rozdíl od druhého hradu u Bechyně pojmenován Týnem Horšovským, který pravý a až do ovládnutí němčiny v krajině zdejší v roce 1707 všeobecně užívaný název za Týn Horšův, německy „Bischofteinitz“, zaměněn byl.

Hrad v Týně a kostel při něm zbudovaný hradbami po prvé opatřil biskup Dobeš z Benešova ve XIII. věku. Zakladatelem města byl však arcibiskup pražský Arnošt z Pardubic.

O další zvelebení a výstavbu hradu pečovali pilně a svědomitě Jan Očko i Jan z Jenštejna. Za arcibiskupa Konráda dán byl hrad Horšův Týn v zástavu rytíři Zdeňkovi Kolvínovi z Ronšperka, který, drže se jednoty kraje plzeňského, uhájil hrad ten proti útokům Husitů roku 1422 a 1431.

Po něm zdědil celé zboží Horšovotýnské Dobrohost z Ronšperka, který přízní českého krále Jiříka z Poděbrad dovedl se v něm udržeti přes to, že kapitula Pražská o vyplacení svých statků usilovala. Smutně však proslul tím, že vstoupiv roku 1465 v jednotu Zelenohorskou, účastnil se odboje proti králi českému a do Čech na pomoc vojáky křižácké povolal, kteří zběsilým a krutým řáděním svým a vražděním lidu českého zasadili domácímu živlu českému v těchto končinách těžkou ránu, ze které se pohříchu již nevzpamatoval.

Jeho syn Wolf Dobrohost z Ronšperka nemaje přirozených dědiců, prodal roku 1539 zboží Horšovotýnské Janovi ml. z Lobkovic. Rod ten sídlil zde až do osudné bitvy Bělohorské, po které byl Vilému z Lobkovic pro účastenství na vzpouře zabrán a roku 1622 odprodán hraběti Maximiliánu z Trautmansdorfu, který rod jest v držení hradu Horšova Týna až na naše dny. Nynějším majitelem Týna jest Karel kníže Trautmansdorf-Weinsberg.

V podobě dnešní vybudován byl hrad tento proslulým českým pánem Janem Popelem z Lobkovic po zhoubném požáru roku 1547. Posledně opraven byl Týn tento roku 1880.

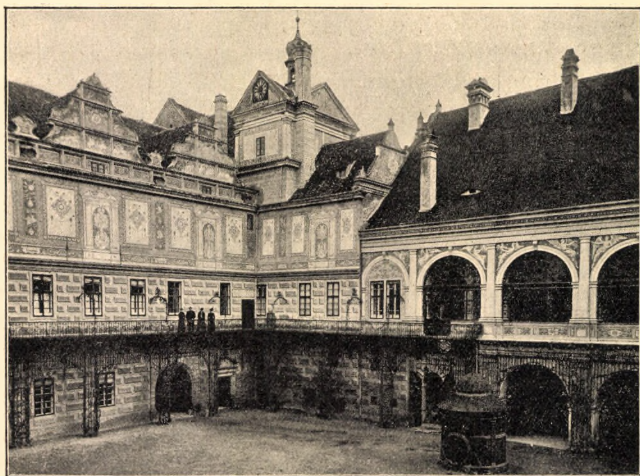
Do hradu vstupujeme po mostě přes příkop upravený v zahradu branou, která ozdobena jest znakem Trautmansdorfským a obrazem sv. Maří Magdalské. Brána tato vznikla spojením dvou bran za sebou postavených. Za branou ocitáme se na vnitřním čtyřhranném nádvoří, na kterém střídá se výstavba ze XVI. věku s novodobou. Spatřujeme zde znaky různých držitelů hradu tohoto.

Na straně levé spatřiti lze starou studnu s kolem a prostřed západní strany prostírá se čtyřhranné stavení, kterým sestoupíme k rozsáhlým podzemním sklepením. Stavení to přiléhá k starému biskupskému paláci, v jehož jižním konci nalézá se starodávná kaple, původně asi ve věžovité chodbě umístěná a ještě od prvních zakladatelů hradu pocházející.

Ve vnitřních místnostech spatřujeme hojné starožitné památky. Nejzajímavější pro návštěvníka jest v severovýchodním rohu nádvoří nalézající se veliká síň, nyní na tři síně rozdělená, ve které jsou zbytky starodávných maleb, ze kterých 25 znaků erbovních dosud jasně vyniká. Z těchto znaků seznáváme jména různých držitelů hradu Týnského, dále jména jeho purkrabí a řadu zemských soudců, jimž pan Jan mladší z Lobkovic jako nejvyšší purkrabí předsedal.

Za palácem biskupským vstupujeme branou druhou do menšího dvora, obklíčeného s jedné strany hradem a s druhé hospodářskými staveními, odkud severní branou a vedle ní nalézající se malou brankou přes „psí příkop“ přicházíme do rozsáhlého parku, který dílem po hřebeně k severu se táhne, dílem dolinu Zrcadlového potoka zabírá a poskytuje návštěvníku hojně nádherných i malebných procházek.

S vlídným a příjemným uspokojením opouštíme tento zachovaný historický český hrad a slastné dojmy naplňují naši mysl, které vždy jasněji vystupují před nás a blahou fantasii protkávají celou bytost naši u vědomí, že tklivé finale smutečního dramatu nezasáhlo tvrdým svým dějem krásnou tuto českou hradní památku. *V. T.*

NÁDVOŘÍ ZÁMKU V HORŠOVĚ TÝNĚ.

CHODSKÝ HRAD.

Tiché, čisté a nadmíru útulné, v dějinách národa českého slavně proslulé město Domažlice, honosící se dosud svým středověkým rázem, chová ve svém srdci mnohou vzácnou památku z dob českých králův i z dob zvláště pohnutých a bouřlivých, z doby válek husitských. Bylyť Domažlice jako střed pomezního obyvatelstva v celém vůkolním kraji s hlediska vojenského a zejména obranného nadmíru významny a příliš důležity. Zvláštního pak rázu od pradávných dob dodávalo Domažlicům a jejich okolí selské pomezní obyvatelstvo, zvaní Chodové, kteří byli vojensky sorganisováni a rozmanitými velecennými výsadami královskými obdařeni.

A střediskem rytířských a statečných Chodů, ke kterému s posvátnou úctou povždy hleděli a které bylo i mocným a jaksi i záchranným majákem jejich obzvláštních práv a výsad, byl od ranných již dob Chodský hrad.

V celém dnešním okrese Domažlickém nebylo kromě pevnosti města samého ani jediného hradu zděného, rytířského nebo vůbec šlechtického. Králové čeští zajisté velice důvěřovali ostražitosti a neohrožené povždy statečnosti našich proslulých Psohlavců a měli i dobré mínění o demokratické jejich organisaci a proto výslovně v majestátech svých platicích statečným junákům chodským ustanovili, že žádný šlechtic nebo rytíř nesmí se na Chodech usazovati a Chody sobě přivlastňovati. Z toho právě důvodu nemáme na Domažlicku žádných hradních trosek, žádného hradního paláce, ani žádných velkolepých zděných rozvalin, za to však v středu města význačnou historickou památku. Jest jí staroslavný Chodský hrad.

Kdo zavítá do vábných a nadmíru přívětivých Domažlic, pospíchá zajisté zrychleným kročejem do krásného srdce jejich, kterým jest nesporně a uznaně útulné, ladné náměstí, podoby dlouhého, úzkého, od západu k východu položeného obdélníka. A na tomto náměstí, opodál děkanského chrámu, v jihozápadním rohu, zrovna proti klášteru Augustinianskému, tyčí se památná stavba, zbytek to dějinné slávy chodské a hlavní příslušenství hrdinných hraničárů, Chodský hrad.

Hrad sám byl od prvých počátků majetkem královým, ve kterém na místě krále působil královský purkrabí. Tento zvláštní královský hrad vyňat byl od prvopočátku z pravomoci města Domažlic. Byl správním sídlem královských statků, po venkově okolním rozložených, zejména byl správním sídlem dvanácti vesnic v tak zvaném Chodovském hrabství Domažlice a jim přidělených lesů a gruntů pohraničných.

Na hradě Chodském zasedal vedle purkraběte také rychtář královský, jenž s konšely z jednotlivých osad chodských záležitosti Chodů spravoval a pře i procesy jejich, od roku 1325 dle téhož práva, jakého užívalo město, jednou za 4 neděle rozhodoval. A na tomto zvláštním svém privilegiu, že byli Chodové ušetřeni poddanstvím šlechtickým, že zůstali podřízeni přímo králi, si také nesmírně zakládali.

Ke hradu svému v Domažlicích Chodové pohlíželi nejen s vnitřní posvátnou úctou, nýbrž i s nadšenou, bujarou hrdostí. Bylť jim zárukou, královskou pečetí a takřka i královskou zástavou jejich svobody, jejich přehojných práv, jejich svobody shromažďovací i jejich samostatnosti representační, že totiž mohli volně a svobodně používati své pečeti a svého vojenského praporu se známou a nikdy nepostradatelnou psí hlavou, co důstojným odznakem a výrazným symbolem své nezdolné věrnosti a vynikající, historicky uznané a osvědčené, povždy neochvějné ostražitosti.

Chodové, povždy „věrní milí“ královi, lnuli ke svému hradu na náměstí domažlickém svobodně a klidně, hrdě a přec tak přívětivě se rozhlížejícímu s láskou velikou a opravdovou, kořenící se z nejvniternějších záchvěvů hrdinného, mužně upřímného a neklamného srdce poctivých hraničárů královských. Jaká idylla slovanské mužnosti, neoblomné věrnosti a měkké, nikterak nezbarvené a nepadělané kmenné měkkosti a čestnosti velkého charakteru rýsuje se v pestrých, řezkých odstínech a malebné barvitosti

CHODSKÝ HRAD.

před našima zrakoma! Škoda, že doby tak velké a krásné idylly zapadly v propast nedostupné již minulosti, a že šeď prachu dob dávno uplynulých zastiňuje dnes záři a světlou pamět činů hrdinských a obětavosti nezměrné, zkosené najednou brutalitou, násilím a krvavou nadvládou.

Jaká opravdová sympatie v duši naší rozevře svou náruč pro právo statečných Psohlavců na jich ideální i hmotné statky a ze sympatie této vytyčuje se před námi jako zářná hvězda z oblačných mlhovin postava chodského vůdce a reka Jana Sladkého-Koziny, který za mužnost a poctivou otevřenost svou byl dne 28. listopadu 1695 na náměstí plzeňském za pří-

tomnosti a před tváří 68 sehnaných a násilně do Plzně dopravených rodin chodských na odstrašenou popraven.

A se smrtí Kozinovou bylo veta i po krásných snech o návratu dobrých starých časů a po Chodsku, skloněném pode jho vrchnostenské vlády, rozhostilo se trvalé ticho, smutné, mrtvé, příšerně zírající ticho a bolestí povšechnou napojený smutek . . .

I hrad Chodský osiřel a smrtící zášeří smutku a bolu rozlilo se v rozlícených, dravých, nic nešetřících, zkázonosných proudech po všech prostorách jeho.

Roku 1676 byl hrad Chodský již zpustlý a přešel v majetek města. Město Domažlice v letech 1726—28 dalo jej v nynější podobě znovuzříditi a případně opraviti, načež sloužil za státní solnici. Po požáru města Domažlic roku 1822 sloužil Chodský hrad za sídlo městské správy. Od r. 1850 jsou pak v hradě umístěny státní úřady pro soudní okres Domažlický.

Vzácné okrouhlé věže Chodského hradu a hlavního chrámu jsou asi nejstaršími dosud zachovanými stavbami města. Tato okrouhlá, krásná věž Chodského, prostranného hradu byla druhdy pevnostní hláskou jeho. Při zmíněné již restauraci hradní, dokončené roku 1728, opatřena byla hradní hláska nynější v pravdě sličnou trojitou bání, která s půvabem panenským vzhlíží k výšinám nebeským a z daleka již vítá návštěvníka lepých, pohostinných Domažlic.

A když od hvozdů šumavských příšerně se valí přes Chodský kraj zkázonosná černá bouře, když vše pod hledem svým drtí a stromy láme jako útlá stébla, když pařaty svými vrhá se i na zadumané chodské statky a nestoudně opírá se i o stulené chaloupky v temné zeleni stromoví, tu rozpláčou se báně chodské hradní věže a z přívětivých skrání jejích vyzírá nevystihlý smutek, bolestný a žalný smutek jako z těch mužných, snivých a dobrosrdečných tváří chodských! *V. T.*

TRHANOV.

si 6 km k západu od města Domažlic při potoku Čerchovce a při pěkném, malebném rybníku rozkládá se barokní zámeček Trhanov. Doba založení tohoto zámku spadá do dob pro statné Chody velmi neblahé a trudné. Dne 2. prosince 1630 byla podepsána a potom do desk zemských vložena smlouva, kterou dva komisaři královští za nepřiměřeně nízkou a k tomu ještě z části tingovanou cenu 56.000 zlatých rýnských prodali jménem Jeho Milosti Císařské Vilému Lamingenovi i jeho dědicům a nástupcům zámek Chodský v Domažlicích s vesnicemi chodskými k zámku náležejícími, s potoky, lesy, lidmi, odúmrtími, krčmami, mlýny, s platy, robotami a jinými důchody, se vší

zvólí, s plným a mocným, dokonalým panstvím, jakž jsou toho všeho předešlí králové čeští v držení a užívání býti ráčili, s dalším připomenutím, že noví poddaní mají novému pánu uvedeni býti v poddanost a člověčenství, tudíž v úplné nevolnictví.

Chodové byli tenkráte velice utiskováni od správce statků Lamingenských Melchiora z Aschenbachu, takže roku 1656 z příkazu dvorní komory bylo pánům z Lamingenu vzhledem k tragice osudů Chodských opětně a důrazně doporučeno, aby Chodů neutiskovali příliš a nedoháněli k zoufalství.

V roce 1675 ujal se panství Lamingenského zbylý Maxmilian, známý odpůrce Kozinův. Chodský hrad v Domažlicích od požáru roku 1592 ležel pust a neobydlen. Stará residence chodského zboží z dob královských, spojena s představou krásných časů bývalé svobody chodské, se právě Lamingenovi z těchto příčin za sídlo již nehodila, postoupil ji proto roku 1676 výměnou za dva babylonské rybníky městu Domažlicům a zvolil za budoucí sídlo svého rodu krásnou polohu v údolí půvabně plynoucí Čerchovky, kde při malebném rybníku stával Chodský hrad, potom Domažlický mlýn a dvůr, zvaný Trhanov. Zde dal si v letech 1676 až 1677 zbudovati jednoduchý zámeček v slohu barokním, který — aby Chodové o významu jeho nemohli býti v pochybnostech — nazval Novým chodským zámkem, Chodenschloss, kteréžto německé pojmenování přešlo potom i na celou při zámku vzniknuvší osadu, dnešní Trhanov.

Kanovník Jan Jindřich Stadion, kupec dědictví Lamingenova, původem ze znamenitého rodu švýcarského, spřáteleného s Habsburky, přistavěl roku 1706 k zámku Trhanovskému kapli, nynější farní kostel, a předal pak Lamingenské statky roku 1711 bratru svému Janu Filipu Stadionovi, od roku 1705 dědičnému hraběti říše německé. Nástupci jeho stali se synové jeho Bedřich a Filip Hugo Josef, pro které někdejší statky Lamingenské rozděleny ve dvě části s oddělenou fideikomisní posloupností.

V Trhanově usídlila se linie Bedřichovská čili Friderikianská.

ZÁMEK V TRHANOVĚ.
„NOVÝ CHODSKÝ HRAD“.

V roce 1906, když linie Friderikianská hr. Jiřím, blahovolným a šlechetným podporovatelem turistiky, vymřela, spojily se opětně všechny původní statky Lamingenské v rukách druhé linie Filipovské. Avšak i tato roku 1908 po meči vymřela hrabětem Filipem, načež, počátkem roku 1910, celý spojený fideikomis nejvyšším soudem přiřknut potomstvu po přeslici — polské rodině hrabat Rzysczewskich z Ruského Polska.

Zámek Trhanov v klidné póse rozhlíží se skoro dětsky smavě po svém klidném, tichém okolí. Žije dnes v luzných snech doby, kdy stateční Chodové žili ještě v hrdé pýše daných jim majestátův. *V. T.*

RÝZMBERK.

a straně severozápadní města Nová Kdýně, ve vzdálenosti asi tří kilometrů, dostaneme se vozovou cestou malebně vroubenou stromy ovocnými a hojnými jeřáby k vesnici Podzámčí, před kterou odbočíme na západ a po dosti příkré cestě vysokým lesem asi za deset minut dostoupíme hradu Rýzmberka. Historie města Staré Kdýně, ze které vznikla jejím rozšířením se na západ a na jih Nová Kdýně, úzce a nerozlučně spjata jest s dějinami vynikajícího, znamenitého hradu Rýzmberka. Stavba tohoto starého hradního velikána počala pravděpodobně ve XIII. století a provedena byla vskutku způsobem mistrovským.

Mile a nenuceně předstupuje před nás zajímavá a vzněcující historie hradu, když kráčíme dosud zachovalými zbytky jeho a oddáváme se při rozkošné a malebné vyhlídce z něho hřejivým rozpomínkám na zářivou a lesklou kdys minulost jeho.

Hrad tento dal vystavěti Děpold, jenž zemřel roku 1297, jeden to člen ze známého rodu Černínů. Tento Děpold poprvé používal jako komorník královský na své pečeti názvu z Rýzemberka.

Roku 1407 prodal Břeněk z Rýzemberka hrad panu Rackovi z Janovic, který měl na výsost nepokojnou a hašteřivou povahu a proto měl také se svými sousedy neustálé spory a věčné rozepře. Za ryčných válek husitských byl při straně katolíků a bojoval i proti Husitům. Neblaze a nečestně proslul nepěkným činem svým, že vydal husitského kněze Jana Nekvasu, zajatého u Klatov, bavorským Němcům, kteří jej po velikém a hrozném mučení u Nových Kostelů upálili.

Náš nesmrtelný jednooký rek a slavný vojevůdce husitských vojů Jan Žižka z Trocnova, drahé a slavné povždy paměti, spravedlivě ztrestal

zpupný čin ten a zpustošil proto Janovice, načež byl Racek z Janovic roku 1420 od českých sedláků ubit.

Svárlivé vlastnosti otcovy přešly i na syna jeho, taktéž Rackem nazvaného, jenž neustále válčil s Bavory, až posléze zemským sněmem byl donucen k zachování klidu. Za odměnu poslušnosti jeho králi Jiříku z Poděbrad zastaven mu byl úřad v Domažlicích, kde byl také roku 1461 pochován. Po jeho smrti prodán byl hrad Rýzmberk roku 1497 společnosti

RÝZMBERK.

rytířů a měst kraje Plzeňského za 16.000 kop českých grošů za tím hlavním účelem, aby zabráněno bylo nepřetržitým nepřátelským nájezdům a loupežím Bavorův.

Smlouva tato nenabyla však platnosti, poněvadž král Vladislav a jeho rádcové viděli v tom jakýsi tajný spolek a spiknutí pro vzpouru a odboj. Hrad Rýzmberk potom prodán byl švakru Petra Rožemberského Jindřichu Prušenkovi ze Štetenberka z Rakous. Syn jeho Oldřich, přijav jméno hraběte z Hardeku a nemaje valného zalíbení ve hradu Rýzmberku, rád jej prodal i s přináležejícím městečkem Kdýní, se dvorem a okolními vískami Břetislavu Švihovskému z Rýzmberka a na Rábí roku 1508 za 6500 kop českých grošů.

Roku 1541 stal se vlastníkem hradu Jan z Guttenšteina. Tomuto rodu šlechtickému náležel Rýzmberk až do roku 1622, kdy Jindřichu Burianu z Guttenšteina bylo jmění zkonfiskováno, a hrad Rýzmberk i s příslušejícím k němu panstvím prodán dne 11. února roku 1623 císařskému plukovníku Janu Filipu Kratzovi ze Šarfenšteina, který přesídlil z hradu do blízké tvrze v Koutě. Na hradě Rýzmberku bydlilo pouze úřednictvo.

Tento Kratz ze Šarfenšteina přešel pak z pouhé ziskuchtivosti ku Švédům, začež byl potrestán ztrátou hrdla i jmění. Hrad Rýzmberk s Kouty ponechán byl však jeho manželce, která jej potom i s příslušenstvím prodala svému bratru Vilému Colonovi z Felzu.

Roku 1641 byl hrad švédským generálem Pfulem obležen, dobyt a z větší části pobořen. Na přímý pak rozkaz císaře Ferdinanda III. byl hrad Rýzmberk učiněn nezpůsobilým k dalšímu obývání. Roku 1671 bylo celé hradní zboží dcerou Kratzovou prodáno Jiříku Václavu Černínovi z Chudenic.

Roku 1677 dostal se hrad za odhadní cenu 150 kop míšenských do vlastnictví známého hejtmana rozsáhlého kraje plzeňského a utlačovatele lidu chodského Wolfa Maxmiliana Lamingena, po jehož smrti roku 1697 byl hrad prodán pánům ze Stadionů, v jichž držení zůstal až do r. 1908, kdy se dostal do vlastnictví příbuzné jejich rodiny hrabat polských Rzyszewských.

Hrad Rýzmberk původně byl rozdělen na dolní a horní. Dolní jeho část zbudována byla v podobě čtverhranu a celou západní stranu zaujímalo dlouhé stavení, které bylo rozděleno na šest oddělení. Na pravém konci týčila se mohutná, hrdě se rozhlížející věž a vedle ní dlouhá, úzká bašta, ze které vedla chodba pod val venkovský a podle rozšířené pověsti končila se prý až na vrchu Škarmanu.

V horním hradu, kam vcházíme úzkou brankou, nalézala se neveliká prostora uzavřená na třech stranách staveními. V jižním dílu této prostory byla hluboká studně, jejíž voda čas od času se ztrácela, což zavdalo pří-

činu ku mnohé zkazce, která přelétla celá století a barevným jsouc zkrášlena úborem, spočinula na dlouho v ústním podání vůkolního domácího lidu. Rozšířena byla široce po celém okolí pověst, že zejména dívky mizívají občas v prohlubni zmíněné studně a proto žádná žena, zvláště ale žádná mladistvá dívka nesměla nikdy vodu ze studně té vážiti.

Na severní straně tohoto oddělení bylo druhdy vysoké stavení, ku kterémuž roku 1848 dal hrabě Stadion přistavěti vysokou vížku, která končí pěkným cimbuřím.

Na jihovýchodní straně horní části hradní byl starý palác, na jehož zdech ještě na počátku minulého věku zříti bylo prostranná okna. Pod zbytky paláce byly sklepy, táhnoucí se od západu k východu a odtud jdoucí k severu.

Oko sesmutní při pohledu na zbytky pobořeného a zříceného hradu Rýzmberka.

Turistovi, jenž zavítá na památný hrad tento, kolem kterého táhly voje křižácké, kolem kterého kupilo se pochmurné chorály pějící vojsko husitské, kde hrůzy válečné z doby války třicetileté příšerně se smály a s pošklebkem vyzíraly na bortící se věže a klesající v bídnou ruinu mohutné zdi — vděčně a nezapomenutelně vrývá se v rozcitlivělou a rozechvělou jeho duši velkosti dějin hradu Rýzmberka nádherná, pestrobarvá a úchvatná vyhlídka s mohutné, pevně a pyšně dosud stojící věže.

A historie i velikost tohoto obříma hradního, ukrytého mezi velikány lesními a v dumy hluboce ponořeného jako čarovná tkanice vine se před zrakoma našima z dávné minulosti do dnešní, přesvědčivě tvrdé přítomnosti!

Jaký proto div, že i slavná francouzská spisovatelka George Sandová nadchnuta mohutností a přílivem velkých událostí nakupených kolem tohoto proslulého hradu, který sténal i pod řáděním vojsk napoleonských, zvěčnila jej z úcty v románu svém „Consuelo“ pro věky budoucí.

Rozpomínajíce se na řádivou minulost hradu Rýzmberka, hledajíce znovu a znovu v dějinách stopy jeho slávy i nízkého, hrubého pokoření, kterým byl zneuctěn, jako vidina kouzlaplná rozvíjí se před naší tváří velkolepý, úchvatný obraz hrůz válečných!

Hlahol polnic jakoby z dáli zazníval, hukot děl jakoby hřímal v sluch náš a na blízku jakoby vzduchem zachvíval a otřásal dusot kopyt a hnědých hřebců supění zviřovalo čisté, modrozelené vlny vzduchové.

Ve mraku oblačném pluje vidina a na bujných hřebcích v plné zbroji sedí Walkýrové a v nesmírném letu ujíždějí kolem zamželých skal v pustý kraj. Snad lomoz a ryk válečný je vyrušil ze sna, aby opustily tišiny hradu Rýzmberka. Kdož ví? *V. T.*

HERŠTEJN.

Na východní straně proslulého a starého hradu Rýzmberka na Novokdýňsku, uprostřed mohutných hvozdů, mezi družinou lesních kmetů, jakoby stulen v jejich objetí, sní tiše a klidně známý hrad Herštejn. Jdouce hvozdem jehličnatých velikánů a dýchajíce ozonovou silnou vůní jejich, prosycenou až omamující pryskyřičnou příchutí, ocitáme se náhle, skoro s podivným překvapením před mohutnými troskami starého hradu.

Mocné a hmotné zdi vnitřního hradu staly se kolébkou mohutných stromů jehličnatých a chodec, zavítavší v tyto lesní tišiny, v ustrnutí pozoruje životní sílu těchto lesních gigantů, jak dovedou žíti a odkud čerpají zdroj sílící, živné staré své mízy. Velikost vznešené mistryně Přírody maně donucuje nás k hlubokému úklonu.

Hrad Herštejn leží uprostřed lesů.

Tento pamětník lepších dob pochází ze XIV. století a prvním známým vlastníkem jeho byl v první polovici tohoto století Břeněk z Herštejna. Nedlouho potom stal se jeho pánem Ješek z Vilhartic, který se potom psával rovněž z Herštejna. Šlechtickému tomuto rodu náležel až do roku 1504, kdy připadlo celé zboží Herštejnské Půtovi Švihovskému z Rýzmberka a pak jeho synu Břetislavovi, který roku 1534 prodal je za 2500 kop českých grošů městu Domažlicím.

Roku 1545 bylo panství to Domažlickým zkonfiskováno za to, že přidružili se k odbojným stavům proti císaři Ferdinandovi I. Držitelem hradu Herštejna stal se potom Šebastian Markvart z Hrádku, purkrabí na staroslavném hradě Karlštejně, a ten pak sídlil na tvrzi Úňovské.

V dobách těchto počal hrad Herštejn pustnouti a roku 1593 jako velice zpustlý a osiřelý patřil Humprechtovi Černínovi z Chuděnic. Později stal se pánem hradu toho jeho synovec Jindřich Černín.

Roku 1626 prodán byl hrad Herštejn vedle některých okolních vsí Divišovi Kocovi z Dobrše, jehož syn roku 1670 opětně jej prodal k panství hrabat Černínů z Chuděnic, kteří jsou až do dnešního dne jeho držiteli.

Hrad sám podle hradební zdi tvořil nepravidelný trojhran. Na straně severozápadní a rovněž i na straně jižní byly mohutné a vzdorné bašty. Mezi těmito byla hospodářská stavení s rozsáhlými sklepními prostorami.

Vlastní hrad tyčil se na straně východní a velmi pevně chráněn byl dvěma silnými a hmotnými věžemi.

Jedna z těchto dvou mohutných věží slula panenskou, ku které víže se idylicko-tragická pověst. Tenkráte vlastníkem hradu byl Jan Herštejnský z Velhartic. Když pak roku 1475 hrad byl obležen a Jan Herštejnský viděl, že by hradu proti přesile nepřátelské nikterak neuchránil, roz-

hodl se, že své tři spanilé dcery, jakož i hojné poklady hradní ukryje v jedné z obou hradních věží. To také provedl, pohříchu však ony tři čarokrásné dcery Jana Herštejnského ve věži té hladem zahynuly. A nyní po staletích obchází sesmutnělý stařec, podle ústního podání lidu sám to Jan Herštejnský, a s pláčem za tichých, dojemně stísněných nocí marně volá do černé vzdušné oblasti jména svých překrásných tří dcer. Nikdo však se neozývá. Jen příšerně teskná ozvěna volání nešťastného starce a bloudícího kolem otce zní lesní tišinou. A skleslý zármutkem bělovlasý kmet, znaven a v duši nesmírně sklíčen a skrušen, usedá u zdí hradních a s posledním zbytkem svých rozrušených již sil naslouchá a naslouchá pod věží panenskou, zdali přece uslyší snad alespoň jediný hlas svých oplakávaných dcer. Než nadarmo. Jen šum a hukot lesních velikánů přichází v sluch starcův odměnou za dlouhé, marné volání, za ponuré jeho bdění.

A druhou noc opakuje se týž truchlý, dojemný obraz, táž bělohlavá kmetná postava obchází hradní trosky, aby s hlubokou tesknotou za ranního zášeří zmizela pak kdesi v hlubinách šumných, probouzejících se borů.

Jak dojemně tklivá a bolestná to tragika z dob pradávných!

Zde uprostřed nádherných lesů, pod korunami jedlí a borovic sní rozervaný bortící se hradní aristokrat. Žádný hlas krom zpěvu ptačího, ani letní slunce sem nezaléhá — jen jako věčná hra perlivého zlata proniká tisíce paprsků hustými korunami lesních strážců.

Jest skoro šero kolkolem a věčný, posvátný mír!

Jen lovci ruší někdy tento rajský mír a ticho pověčné. Tu pak hlasitě rozlehne se roh a štěkot psů.

Zde v zášeří temných hvozdů, vydechujících z ňader svých omamnou, silnou vůni pryskyřičnou leží zříceniny, kde jindy hlučno bývalo v prostorných dvoranách, když se navraceli hradní páni z lovu s bohatou kořistí. Kuchaři mívali tehdy mnoho práce a drahé, vzácné víno teklo začasté potokem . . . .

HERŠTEJN.

A dnes?

Stín všeho prchá před námi. Plni dojmů lesní tišiny i zašlých dob, ve zpomínkách hlubokých a zajímavých opouštíme hradní mohutné ssutiny . . . *V. T.*

NETŘEB.

u opětně strmí před námi na příkrém vrchu hrad Netřeb neboli Nový Rýzemberk zvaný, z kterého pozůstaly na naše dny jenom pouhé rozvaliny, omšené ssutiny, za to však okolí starožitného tohoto hradu honosí se opravdovou vzácnou zvláštností, 600—800 let starými trsy, které každého návštěvníka a obdivovatele upoutají svými podivuhodnými, čarovnými, nádhernými plody.

Hrad Netřeb ční jako stařeček velikán, věkem zdrcený, avšak jaksi ušlechtile dosud hrdý ve svých rozvalinách asi ve vzdálenosti 2 km. na jih od starobylé obce Kanic, která rozprostírá se ve směru západním při okresní silnici vinoucí se sem z Kolovče v kraji Novokdýňském.

Zakladatelem hradu Netřeba byl buď pán Děpold z Rýzemberka ve XIII. století, který byl i majitelem jmenované blízké osady Kanic, nebo spíše asi jeho syn. S výšin trosek hradních rozevírá se nejvýš skvostná vyhlídka na dálný západ i sever, která vděčně se zakotví v čisté studni krásnem a velebou Přírody nadšené duši.

V držení hradu dosti rychle vystřídali se páni ze Švamberka, z Čachrova, hrabata Černínové z Chudenic, kteří v okolí mají rozsáhlá panství i statky, dále Hildprandtové a jiní. R. 1810 byly Kanice za 292.000 zlatých převzaty od svobodného pána Helversena z Helversheimu. Nějaký čas byl držitelem osady Kanice i rytíř Škoda. Nyní náleží panství to rytíři Pergerovi.

V Kanicích jest zámek, budova to jednopatrová a uzavírá čtvercový dvůr. Strana pak západní jest o patro zvýšena provedenou novou přístavbou. Na severní straně v přízemí byla zbudována roku 1765 kaple v krásném slohu ušlechtilého baroku, zasvěcená sv. Janu Nepomuckému.

Majestátní někdy zjev, pozvedající hrdou hlavu svou na strmém vrchu podlehl vlnám zhoubné, ničivé doby. Dnešní trosky zbylé z někdejší slávy jeho jen větry nelítostně jsou bičovány. V prsou našich zaráží se skoro dech, když si vzpomeneme, kolik lidských životů počínalo a končilo mezi těmi zamlklými, tichými zdmi, kolik štěstí a kolik zármutku přeletělo nad cimbuřím dávného hradu tohoto.

V. T.

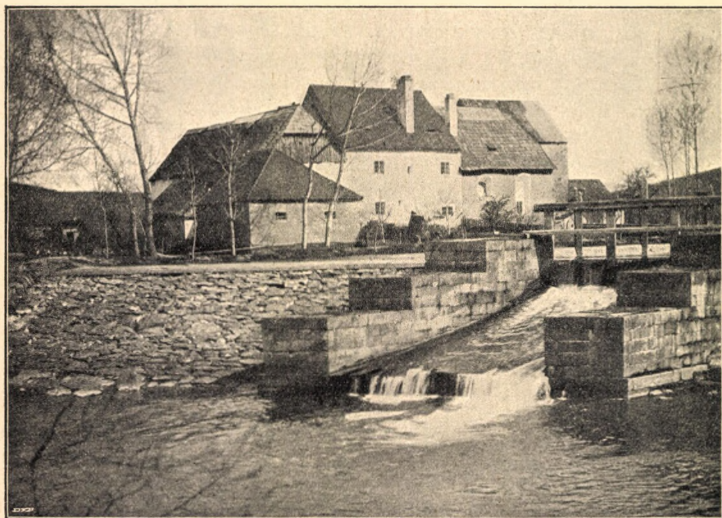
LUBSKÁ.

rahé vzpomínky na někdejší zlaté časy znovu z minulosti vyvolává v nás tvrz Lubská u Klatov. Píseň svého mládí již vyzpívala a svůj časový a peřestý román životní skoro již, tak se nám alespoň zdá, úplně vyžila a vyprázdnila sladkou mnohdy jeho něhu až ke dnu.

Asi za půl hodiny po trati silniční k Eisenštejnu z Klatov vedoucí dojdeme do obce Lub, původního to sídla vladyckého rodu Loubských a Ježovských z Lub, kterým statek s tvrzí až do roku 1544 náležely, načež připadly obci Klatovské.

Tvrz Lubská jest dosud obývána, ačkoli četnými a nepříležitými přestavbami setřena byla původní podoba této rozložité, celkem mohutné a starožitné tvrze. Vodou z Drnového potoka štědře napájené příkopy dnes již z převážné části srovnány jsou se zemí. Jezem při ní se nalézajícím zdýmá se mlýnský potok klatovský, ostatek vody spěje ruče jalovým potokem dále ku královskému městu Klatovům podél zelných zahrad a někdejších chmelnic.

TVRZ LUBSKÁ U KLATOV.

Toužící duše turistova, který zavítá do královských Klatov, ráda zajisté pooblaží se pohledem na prostou, ale opravdu lepou a ladnou družinu bělavých budov tvrze Lubské, odkud pak každý zaskočí si skoro vášnivě do blízkých stinných a vezdy útulných lesů Týneckých. *V. T.*

TÝNEC.

esní průsek od kaple P. Marie Loretánské v oblíbeném výletním místě Loretě poblíže tvrze Lubské u Klatov (viz tuto), směrem jižním, otvírá nám rozkošnou vyhlídku na nedaleký vypínající se zámek Týnecký, panské sídlo hrabat Kolovratů. Týnecký zámek představuje se vnímavému turistovi jako nákladná stavba provedená v lahodně roztomilém slohu barokovém s mocným, do oblouku vypiatým risalitem v průčelí, jehož levé křídlo uvnitř zůstalo pohříchu nedostavěné. A nad samotným zámkem jako mateřská strážkyně a ochránkyně zvedá se cibulovitou báni krytá věž starožitného farního chrámu Páně Nanebevzetí Panny Marie.

Týnec jest osada prastará, uvádí se již ve století XIII. mezi zbožím kláštera Svatojiřského. Ve XIV. věku ujali se vlastnictví tohoto zboží páni Klenovští, proto býval odtud zván Týnec, také „Týnem pod Klenovým“. Z pozdějších majitelů Klenového pán Jiří Harant z Polžic, otec proslulého cestovatele Krištofa, postoupil jej roku 1555 pánu Bořivoji Rochci z Útova, na kterého upomínají dosud dva památné kameny v polích, jeden z nich u silnice před Týncem, druhý poblíže u samoty Rozpáralky s letopočtem 1575 a erby pánů Rochcův. Od těchto dostal se Týnec v držení pána Jana Wideršpergára z Wideršperka.

Od roku 1624 náleží zámek Týnecký s panstvím svým bez přerušení známému rodu českému hrabat z Kolovrat, kteří ze zboží tohoto učinili statek svěřenský. Vrchní správa panství toho skládajícího se ze 13 dvorů nalézá se v Týnci, v Loretě výše vzpomenuté jest zase sídlo správy lesní.

Jako luzný fantom ze šerých, zapomenutých již dob středověkých zjevuje se nám dnes zámek Týnecký. Mohutný a zdravý ve svém jádru, nekonečně krásný a hrdý, v zpěvu života svého stojí před svým pozorovatelem. Smavá tvář jeho jakoby oblita byla nebeským klidem a zářivým nimbem nesmrtelnosti, která kéž by byla božským údělem jeho pro potomní věky, které snad zahrnou jej hřejivou láskou svého pochopení a květy pokory své složí u podnoží jeho. *V. T.*

ZÁMEK TÝNECKÝ.

BĚŠINY.

zrušivý a hlasný příval dějinných událostí a vzpomínek nevítá nás sice, když zajdeme si do líbezné osady Běšin, které rozkládají se při stanici Běšinské v blízkosti Týnce u královských Klatov, kamž doprovází nás Drnový potok, po jehož březích objevují se zde četné sejpy rýžovnické, za to však seznáváme v Běšinách roztomile zírající zámek Běšínský, který spanilou a bělostnou svou skráň ponořuje a koupá skvělým odrazem svým ve smavých vodách před ním v stříbře a jasu slunečním rozmařile se rozplývajících.

Z dávných dějin běšinských sluší doznati, že Běšiny jsou původištěm svým časem proslulého rytířského rodu pánů Běšínů z Běšin, který se na rodné své tvrzi udržel až do XVII. století. Od roku 1678 připojeny jsou Běšiny trvale ku panství Týneckému.

Zámek Běšínský vystavěný na místě někdejší starobylé tvrze na sklonku XVI. století byl potomními držiteli, kterými byli v XVII. věku páni Kocové z Dobrše, přestavován a zejména uvnitř velmi nákladně a vkusně upravován. K této právě době hlásí se okázale i domácí kaple v nárožním arkýři se nalézající, sdružené erby pánů Koců z Dobrše a Nebilovských nad portálem v prvním patře a otevřené loubí severního, do nádvoří hledícího traktu. Východní část zámku tohoto slouží tou dobou za lihovar.

Nad zámkem zvedá se farní kostel Navštívení P. Marie, jednoduchá to barokova stavba ze XVII. věku, sloužívši až do roku 1788 za mešní kapli zámeckou.

Ladný zjev zámku Běšínského jako drahokam bílý v smaragdové růžici vyzařuje svým jasem do křišťálového vzduchu, který ovívá i celuje jeho zasněnou hlavu a který zvonkovým záchvěvem svým laškuje před laskavou tváří tohoto vezdy klidného zámeckého urozence. *V. T.*

ZÁMEK BĚŠÍNSKÝ.

KLENOVÝ.

Staneme před věkovitými zdmi slavného hradu Klenového. Dospěli jsme v tato proslulá a památná místa, po kterých kráčeli hrdí pánové čeští, a kde od pradávna šumělo modravým ovzduším jasné stříbro jemných zlahozených zvuků českých ze Strážova. Od bývalé tvrze Opálky u Strážova poblíže Janovic nad Úhlavou sestoupili jsme silnicí do údolí, které doprovází nás k tomuto milému českému sídlu hradnímu. A odbočíme-li ze silnice k známému Harantovu mlýnu pod samým hradem Klenovým se nalézajícímu, objeví se dychtivým a v pravdě lačným zrakům našim úchvatný pohled na starobylý hrad.

Před námi zvedá se bezprostředně nad údolím Jelenky příkrá, lesem porostlá stráň, na jejímž temeni 527 metrů vysokém spočívají dnes šedé rozvaliny vzácného hradu, někdejšího sídla proslulého staročeského rodu z Klenového a Janovic.

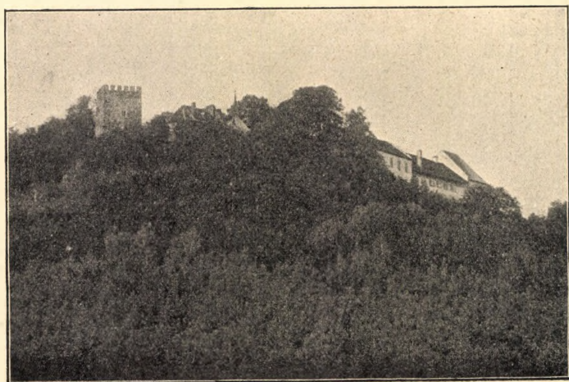
Hrad Klenový založen byl asi nejspíše ve XIII. století, neznámo ale kterým členem rodu Janovských.

Roku 1291, dočítáme se, byl držitelem hradu Klenového pán Bohuslav z Klenového. Z jeho potomků proslavil se nejvíce Přibík, jehož proslulé

činy válečné, prazvláštní pikle politické i velice dobrodružný život povšechně jsou známy a popsány.

Tento zajímavý válečník středověký zemřel roku 1465 a pochován byl dle jedněch v dominikánském klášteře Klatovském, podle svědectví druhých v klášteře dominikánském v Praze.

Vnuk jeho Jan prodal okolo roku 1509 hrad Klenový pánu Vilému Švihovskému z Risenberka, po němž vystřídali se v držení tohoto věkopamátného hradu známý pán český Zdeněk Lev z Rožmitála, někdejší purkrabí Karlštejnský a potomní nejvyšší purkrabí Pražský, který proslul své doby nádherným a skvělým svým životem, potom vládl na hradě Klenovém pán Adam ze Šternberka, dále Jiří Harant z Polžic; po něm

HRAD KLENOVÝ.

polovici hradu Klenového držel syn jeho, známý a proslavený cestovatel do zaslíbené země Krištof, druhá polovice hradní dostala se ve spoluvlastnictví pošlosti z původních zakladatelů Klenového.

Roku 1637 postoupen byl hrad tento, odúmrtím královské komoře propadlý, hraběti Bořitovi z Martinic, načež dědictvím po tomto českém pánu přešel Klenový na rod hrabat Salmů, Šternberků, Morzinův a jiných ještě držitelův.

Tito držitelé obyčejně na hradě nesídlili, a tak Klenový počal znenáhla pustnouti a zkáze propadati. Hrabě Eduard Stadion z Tannhausen, majitel hradu tohoto v letech 1832—38 jal se jej opravovati, ale pohříchu pro příliš veliký náklad upustil záhy od tohoto ušlechtilého úmyslu svého a toliko stavení v předhradí k obývání upravil tak, jak dosud je spatřujeme. Hrad Klenový obklopen jest valy a baštami dosud z velké části zacho-

vanými, za dnešních však dnů již zarostlými lesem a mechovím. Vchod do hradu zatarasen obnovenou branou s mříží, vstup však do hradu laskavostí majitele jeho vždy jest turistovi volný.

Branou vstupujeme do předhradí, proměněného nyní v sad. Panské obydlí po levé straně bylo v minulém století vybudováno ve slohu novogotickém na místě bývalých stájí a kolen. Cestou v pravo dostaneme se k hluboké, ve skále pod věží vytesané studni, do které z hradu býval přístup.

Nad předhradím strmí s kraje mohutná, kruhovitá bašta, nad kterou kdysi zvedala se mnohoúhelníková věž, prolomená kružbovými okny. Za touto věží shlížejí do parkánu rozvaliny průčelí někdejšího paláce s hradní kaplí uprostřed.

Přijdeme pak k vnitřní bráně, přiléhající k stavení s renaisančními štíty. Nad branou je nově upravena kaple s jehlancovou věžičkou, za kterou staneme před velikou čtverhrannou věží na malém nádvoří, přístupnou vnějším dřevěným schodištěm.

V místnosti, do které potom vcházíme, spatřujeme uprostřed v podlaze velký kruhový otvor, kterým spouštěni bývali vězňové do klenutého, temného vězení. Odtud vnitřním schodištěm stoupáme do nově upravených světnic ve vyšších dvou patrech a na cimbuří, s kterého otevírá se nám velmi utěšená a luzná vyhlídka na všechny strany půvabného kraje.

Původně byla hláska ovšem vyšší. Od věže vystoupíme po schůdkách do vnitřního nádvoří, kde se posléze v zadumání a rozpomínání zastavíme.

Pod námi boří se ssutiny spadaného zdiva, před námi rozkládá se rozsáhlé stavení se sklepy, na pravé straně teskní zříceniny hradního paláce s hradní kaplí dosud žebry sklenutou. Všude vyzírá obraz němé opuštěnosti.

Památník české slávy zborcený a opuštěný hledí na návštěvníka chmurným svým zrakem, z něhož zářila kdysi moc a síla, pýcha a aristokratická povýšenost. Dnes jen mdlé a vyhaslé zraky vysílá návštěvníku v ústrety. Zdivo se řítí a skoro příšerně ruší dojemný klid.

Jen plesnivé kobky hladového vězení jako ospalé příšery občas zadívají se podivně v zmlklou tvář turistovu.

Ale sladké kouzlo dere se nám v rozesněnou duši přece! *V. T.*

PUŠPERK.

Po okresní silnici přes Zdeslav, poblíže starobylého městečka Polení, v klatovské oblasti, stoupáme okolo Hůrky Zdeslavské, načež, zahneme-li na levo vozovou alejí, dojdeme na Pušperk, kdež nalézá se velký poplužní dvůr panství Chudĕnického. Hned za tímto poplužním dvorem vytyčuje svou hlavu kopec lesem zarostlý, na kterém bezútěšně, opuštěně a bez pomoci domírají zříceniny památného hradu Pušperka.

Hrad původně, jak tehdy již zvykem bylo, pojmenován německy Fuchsberg. Zbudován byl, jak se v listinách dočítáme, v první polovici XIII. věku, ale pohříchu již ve století XV. byl napolo zříceninou, kterou bez veškeré velké námahy Klatovští bojovníci roku 1473 na tehdejším pánu a držiteli hradu Břeňkovi z Ronšperka dobyli a úplně pobořili.

Roku 1548 přešel hrad Pušperk v držení rodu Nebilovských z Drahobuze, který hrad tento podržel ve svém vlastnictví po celé jedno století.

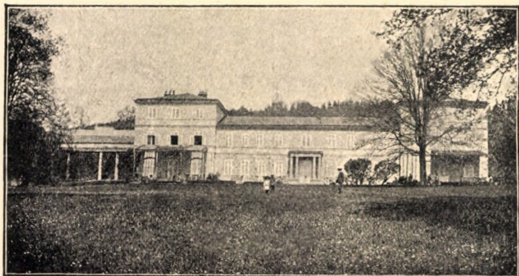
Za vlády rodu toho na zboží Pušperském vybudována byla na rozvalinách hradních kaple sv. Václava, avšak ani ta, bohužel, neměla dlouhého trvání a propadla po roce 1788 vlastní zkáze.

Z bývalého hradu, utajeného v zášeří hlubokého lesa, uprostřed hučivých vln valících se z klátivých hlav věkovitých velikánů, stalo se dnes v pravdě idylické místo, kam pro jeho odlehlost málokdy zabloudí noha cizincova.

Posvátný klid, který noří se a nesměle ukrývá v ponuré hradní trosky, zvyšuje ještě více obraz opuštěnosti a dávno již pohrobené, středověké, vševládné moci feudální.

S rozborceným posledním cimbuřím zašla i bývalá moc hradu Pušperka.

V. T.

ZÁMEK V CHUDĚNICÍCH.

CHUDĚNICE.

olébka a sídlo jedné z nejstarších větví slavného českého rodu Drslaviců v. Jsou to Chuděnice, poblíže starobylého městečka Poleně v oblasti kraje klatovského. Nedaleko Chuděnic zaujmou mysl naši trosky památného hradu Pušperka (viz tento), který utajen jest v hlubokém lese. V Chuděnicích seznáme starý zámek s poplužním dvorem a pivovarem. Starý tento zámek slouží nyní za administrační budovu panství Chuděnického a za obydlí panského úřednictva. Zámek tento představuje nám prostou, jednopatrovou budovu na starých základech původní tvrze, která často byla měněna a k ní asi v XVII. věku nynější severní křídlo s hlavním vjezdem přistavěno. Nad tímto vjezdem ukazuje se podnes památná, proslavená „Andělská světnice", ve které podle zachované a dosud často vypravované pověsti zjevil se prý roku 1601 starému hraběti Humprechtu Černínovi anděl, aby mu odchod z tohoto světa oznámil; dále černá kuchyňka, ve které podle pověsti v lidu tamním kolující zachováno bylo v tajném úkrytu před smrtí malinké pacholátko, jediná to živá ratolest vzácného rodu hrabat Černínů v XIII. století trpce pronásledovaného. Podle téže pověsti bylo ono pacholátko od sazí zcela „učerněné" a lidé je spatřivši, milosrdenstvím jati, zvolali: „Chuděnec". Od toho pak odvozuje se jméno rodu tohoto „Černínové z Chuděnic".

Zámecký dvůr obehnán jest hradební zdí s dvěma rondely a šestibokou baštou.

Poblíže Chuděnic, asi půl hodiny cesty od vesnice Lučice, spatřujeme zámek „v Láznich" s krásným zámeckým parkem. Název tohoto místa odnáší se k staré lázni u sv. Volfganga, původně toliko prosté studánce pod kuželovitým vrchem, jejíž čisté vodě připisována jest okolním lidem velmi působivá léčivá moc. K této studánce odedávna z blízka i z daleka slavné pouti se konaly.

Hrabě Heřman Jakub Černín (1659—1710) položil zde na místě starší kaple základ k novému poutnímu kostelu, jehož stavbu dokončil potom syn jeho Josef František Černín (1722—1726). Při kostele stávala až do roku 1782 poustevna. Nedlouho potom kostel zrušen a roku 1810 dokonce i rozbořen byl. Zůstala z něho státi pouze věž, která nyní slouží za rozhlednu. Kuželovitému vrchu s věží říká vůkolní lid Bolfánek.

Vedle věže nad žulovým balvanem, na kterém tamní lid ukazuje stopy šlepějí sv. Volfganga, postavena byla roku 1772 kaplička. Při staré lázni pod vrchem zbudován byl v letech 1849—1858 nový letní zámek a při něm, jak výše podotknuto, založen byl i skvostný park. Zámek tento sloužívá

hraběcímu rodu Černínskému, který jest jeho nynějším držitelem, za luzné sídlo letní. V dřívějších dobách scházívali se v budově staré lázně, která dosud se tyčí a nyní za restauraci slouží, v útulném kruhu osvěty milovných hrabat Jana Rudolfa a syna jeho Evžena Karla Černínů z Chuděnic mužové vzácní a duchové velcí. Častými hosty bývali zde topografové Sommer a Watterich, slavný český jazykozpytec Dobrovský, nesmrtelný historiograf náš Palacký, hrabata František a Kašpar Sternberkové a jiní. Hlavně to byl Dobrovský, který v posledních trudných letech svého života nalézal zde často útěchy chorého ducha a osvěžení tělesného a ještě do nedávna žil podivínský tento pan abbé v paměti zdejších starých osadníkův.

Odcházíme zvolna jen z těchto prastarých, slavných a památných míst, kde sídlil, vládl vzácný rod Drslaviců, kteří byli předky a praotci dnešního rodu hrabat Černínů, z nichž vyšel tak mnohý statečný rytíř a mnoho vzácných duchů a opravdových ozdob tohoto panského rodu i našeho národa českého. Kamkoli popatříme, všude shledáváme hluboké, krásné stopy vynikajících duchův a tvůrců.

Uspokojeně roztává zvědavá duše naše při pohledu na hojné ty pozůstatky uměleckých děl. Myšlenka hloubavá noří se hlouběji a hlouběji v rozechvělou naši hruď při vzpomínce, jak zdolán a pohroben jest na věky čarný květ zlatých dob. *V. T.*

KOMOŠÍN.

ad prastarou osadou Dolany u Chuděnic, v kraji klatovském, kolébky známých pánů z Dolan, zvedá se na pravém břehu řeky Úhlavky vysoká, borovým lesem porostlá stráň, na které až do konce XVIII. věku vévodil pustý hrad Komošín. Dějiny tohoto hradu zahaleny jsou podivným předivem svůdných záhad a draždivých domněnek, jinak jsou ale celkem dosti chudy. První zmínka o hradu Komošíně vyskytuje se v listinách teprve na počátku XVI. století. Ale ku opravdovému podivu svému shledáváme, že již tenkráte jmenuje se hrad Komošín jako pustý.

Příslušnost tohoto hradu k blízké tvrzi ve vsi Svrčevsi, která však založením svým jest mladší než hrad Komošín, svádí k domněnce, že jest Komošín původním asi sídlem rodu odtud se píšícího, spřízněného s Dolanskými, Švihovskými a Chuděnickými pány.

A dnes na místě sebevědomím zírajícího hradu tulí a choulí se k sobě několik z trosek hradu vystavěných chat jako bojácná, roztomile po očku hledící kuřátka. Tiché a krčící se domky opírají se ještě dnes o nepatrné již pozůstatky hradního paláce, kdys životem hýřivým jásavého, a pod

zalesněnou stráni jednotvárně a skoro roztesknĕně klape mlýnec Chudina nazvaný.

Ves Dolany se svou zachmuřenou, střechy zbavenou, čtverhrannou tvrzí a hradem Komošínem jako vyhaslé hledícím starochem v pozadí poskytují velmi půvabného a malebného obrázku, poněkud však melancholicky zladěného zaniklými jeho tvrzemi.

Chudé zbytky hradní pomalu se řítí a nikdo, nikdo nepolituje zkoseného starého pamětníka, který býval chmurnou okrasou celé krajiny.

V. T.

ŠVIHOV.

Bezprostředně vedle města Švihova, rozkládajícího se v severním cípu klatovského kraje uprostřed lučnatého, širokého údolí řeky Úhlavky, vábně upoutá zraky naše nádhernou svou silhouettou a svými ponurými zdmi hrad Švihov. Jest z větši části v původní podobě dosud zachován.

Zvedá se před tváří turistovou jako mohutná, pevná stavba, která byla strážkyní celého kraje.

Hrad Švihov byl od počátku hradem vodním a nemá v tomto ohledu v Čechách, pokud velikosti a pevnosti se týče, sobě rovna.

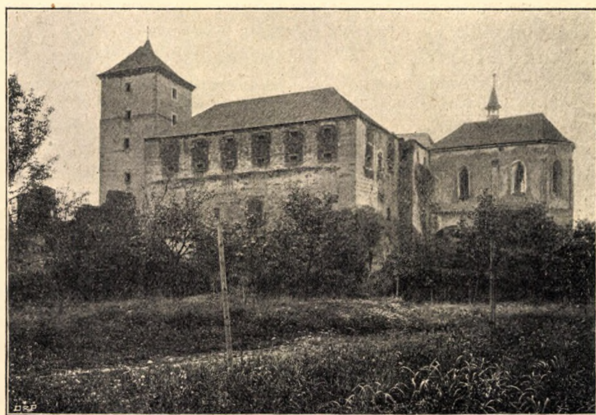
ŠVIHOV od severu.

Založen byl asi nejspíše ve XIII. věku, jak se podobá již v tom rozsahu, jaký ještě dnes na něm spatřujeme. Teprve ale v druhé polovici XV. století dal mu Půta Švihovský podobu nádherného, panského sídla vztýčením vysoké, mohutné věže, výstavbou kaple a bohatou kamenickou výzdobou obou palácových stavení.

V držení rodu pánů z Risenberka zůstal hrad od svého počátku až do roku 1548, načež od schudlých pánů Švihovských odkoupil jej Heralt Kavka z Říčan, avšak nikoliv na dlouho, neboť již roku 1598 uvázali se v jeho držení Černinové z Chuděnic, kterým náleží až do dnešního dne.

Po třicetileté válce hrozila hradu Švihovu úplná záhuba, mělť býti z vůle a přísného rozkazu císaře rakouského Ferdinanda III. s přečetnými skvělými a nad jiné památnými hrady českými pobořen a se zemí na věky srovnán, aby prý neposkytoval v budoucnu vítané záchrany cizím nepřátelům. Osudu tomuto hrad Švihov šťastně ušel, přece však pobořena byla přední brána, strženy obranné pavlače a podsebití a rozmetány z větší části vnější i vnitřní hradby a kruhovité jich bašty.

Od těch dob hrad Švihov zůstal neobydlen, scházel a chátral a byl by snad zhoubné a povždy lačné zkáze propadl nadobro, kdyby vrchnost nebyla ho upotřebila pro jeho výstavnost a pevnost zdiva za sýpky. Takovým způsobem mnohá velecenná památka česká zašla a úplně zničena byla, ačkoli na druhé straně jen takto, způsobem opravdu ponižujícím, uchována nám zůstala památná stavba bývalé slávy české před úplnou zkázou a rozpadem.

ŠVIHOV od jihu.

K opevnění hradu sloužil především náhon z řeky Úhlavky, kterým se dosud přivádí voda na mlýn před hlavní branou, kdysi vrchnostenský, nyní soukromý.

Z tohoto náhonu napájen byl vodou široký příkop obehnaný na jižní, východní i severní straně dvojatou zdí, četnými baštami sesilenou a hájenou.

Před vlastním hradem bylo prostranné nádvoří, oddělené od hradu širokým a hlubokým příkopem, nyní zasypaným, přes který vedl původně zvoditý, nyní zděný most do hlavní brány pod věží.

Nádvoří obklíčeno bylo tak jako dnes do oblouku staveními pro čeleď, stájemi a kůlnami, zvenčí vodou širokého náhonu oplakovanými a tudíž nepřístupnými. Přístup do tohoto předhradí hájen byl od města věží nad branou, na protější straně okrouhlou baštou Kašperkou a tak zvanou Bílou baštou.

Hlavní branou ve velké věži přicházíme do vnitřního parkánu, obklíčujícího vlastní palác, vyjímaje část po levé straně, kdež bylo jednopatrové stavení s velkou síní v přízemí i patře, někdejší to čeledník a zbrojírna, za kterými zachovala se až na naše dny tak zvaná Červená bašta, pojmenovaná tak od krytiny prejzové, a v této klenutá světnice, někdejší příbytek starého pána Říčanského s hojnými pozůstatky pěkných nástěnných maleb z konce XV. věku.

Před námi ční vysoká zeď spojovacího traktu, ve kterém nalézá se schodiště a chodba, ze které na koncích vedou dvéře do obou souběžných, v základech obdélníkových paláců a otvírají se okna do vnitřního nádvoří. Přízemní místnosti obou paláců, vesměs klenuté, obsahovaly skladiště a komory, v levém paláci byla kuchyně a jiné pro čeleď určené světnice. Pod nimi všude rozprostírají se rozlehlé sklepy.

Místnosti hořejší obývány byly pány a jich hosty a byly v prvním patře vesměs křížovými klenbami bez žeber opatřeny, ve druhém patře byly však stropy trámové nebo táflované.

Jižní palác, jehož přízemí datuje se ještě z původního založení, má v prvním patře dvě veliké síně, jichž křížové klenby opírají se o pilíře volně uprostřed stojící, nad nimi pak nalézal se prostorný sál, nyní pustý.

Severní palác honosil se vnitřní úpravou skvělejší a nádhernější. Na stěnách dosud spatřujeme zbytky malovaných znaků a figur, na klenbách růžice. Byly zde dvě velké síně panské a na konci komnata pro paní, tak zvaný „fraucimor“. V druhém patře jediná veliká dvorana rytířská — nyní podlahou ve dvě obilnice nad sebou přeměněná — byla na stěnách i na stro-

pech zdobena malbami. Na stěnách byly obrazy představující výjevy mythologické, částečně ještě znatelné, pod kterými německé nápisy vysvětlovaly příslušné děje.

V čele zříme velikého říšského orla, pod jeho křídly pak erb pána Říčanského a manželky jeho paní Kateřiny ze Šternberka, na dvou místech letopočet 1581 udává nám dobu tohoto malování.

Z prvního patra tohoto křídla přijdeme po vnějším schodišti do zámecké kaple, původně zasvěcené Panně Marii, která tvoří zvláštní, nad vodním průplavem — pozdější kuchyní — a čtverhrannou baštou vybudovaný přístavek z doby Půta Švihovského. Skvostná síťová klenba této kaple byla znešvařena otlučením kamenných žeber, ale i tak, jak se dnes jeví, živě na paměť uvádí někdejší svou nádhernou úpravu. V západní části čtvercové lodi opírá se o dva ozdobné sloupy empora, na jejíž poprsni spatřujeme malované erby pána Jindřicha Půty Švihovského, jeho manželky Uršuly, kněžny Münsterbergské a jiných knížecích, s ním spřízněných rodů. Na dvou deskách pod těmito erby dovídáme se z latinského, minuskulového nápisu, že dílo to dal zhotoviti Půta z Ryzmberka a ze Skály, pán na Rábí a Švihově, nejvyšší sudí království českého roku 1489.

Na stěně jižní upoutá náš zrak freskový obraz sv. Jiří, draka potirajícího, v jehož pozadí spatřujeme vyobrazení hradu Švihova a menšího hradu Skály u Přeštic v té podobě, jakou měly v době vzniku malby. Z bývalého hlavního oltáře pozůstaly zde již jen čtyři poprsí otců církevních, velice cenné řezby plné charakteristické živosti obličejův, z druhých dvou bočních oltářů zbyly jen kamenné mensy oltářní s původními nápisy nad nimi. Pamětihodné jest také žulové přes 4 metry vysoké sanctuarium na straně evangelia s kamennou soškou zbičovaného Krista Pána.

Ční skálopevně hrad Švihov ze svých dávných základův.

Tisíceré bouře přehnaly se již přes letitou jeho hlavu, tisíceré surové střely dotkly se ušlechtilého jeho čela a mnohý svěřepý osten zhrublého osudu zabodl se tvrdě a bolestně v dobré srdce jeho.

Probírá se časem v dávnověké své historii životní, rozpomíná se na dny vzácné, veselé i ponuré a vypravuje rád zvědavě naslouchajícímu svému okolí rozmarné zkázky ze svého života. Rozhovoří se i o svých pánech a držitelích a vděčně připomíná jejich nezměrnou lásku a důvěru, kterou jej vyznamenávali za jeho pohotovou vždy pohostinnost, věčně oddanou příchylnost a mužně přátelskou službu v dobách strastných i slastných.

Tak konejší za ztichlých večerů svou starou hlavu, až noc černá uzavírá hovorná ústa jeho a posílá na šedou hlavu jeho osvěživý spánek, který zkolébává jej v potěšlivý, luzný, čarovný sen. *V. T.*

OBYTEC.

Celkem málo navštěvované zákoutí klatovského kraje! Jsme v kraji, kde přítulně vítají nás chudé vísky, chudičké chatky, kde ale oko naše na své pouti tímto chudičkým krajem rádo se přece pokochá pohledem na některou zapomenutou tu tvrz nebo na osamělý zámek, který jako plný květ omamnou svou vůní naplňuje celé širé své okolí, celé siré své území. Takovou osadou jeví se nám i Obytec ležící na východ od města Klatov v sousedství vísek Hoštiček a opodál rozložených Hostic.

ZÁMEK V OBYTCÍCH.

Obytec jest větší osada a spolu i rodné sídlo rytířů Obyteckých z Obytec, která vyniká rozkošnou polohou chráněnou na všech stranách kopci, na východě vysokým hvozdem Cypriánkou a Karkulí. Zde při panském dvoře spatřujeme zámek s parkem a velkým, rozlehlým ovocným sadem.

Nad osadou zvedá se ve stínu věkovitých lip šestiboká kaple sv. Barbory, zbudována v XVII. století tehdejším držitelem statku hrabětem Maxmiliánem Jiřím Kocem z Dobrše a manželkou jeho Annou Eliškou, rozenou hraběnkou Černínovou z Chuděnic. Od majitelů těchto pochází i spanilý, sličný zvon z roku 1651 s podobiznami obou donátorů zavěšený v nízké zvonici při kapli.

Zámek Obytecký, jednopatrový, v houšti stromoví takměř ukrytý a jen spanilou svou tváří do kraje vyzírající zadumán jest ve svém nitru. Neozývá se již kolem práskání bičů, ani skřipot těžkých formanských vozů, ani veselá kdys trubka „poštovského pána“. Všude klid a dohraná píseň krásné idylly. Věky dávno jsou zaplašeny, rodní držitelé zámku dávno kdes

trouchniví a dnešní návštěvník postojí přece rád před jasným tím zrcadlem opravdových dob a opravdového ještě života. Dnes však opravdovosti již není! *V. T.*

ZELENÁ HORA.

ZELENÁ HORA.

Skvostným sousedem okresního města Nepomuků, nade vsí Vrčany, opodál nádraží Nepomuckého, jest lesnatý vrch Štědrý, svojí mohutnou kupou 665 metrů výšky dosahující, který pyšně a hrdě s výše své přehlíží nižší čeleď, kolem sebe nakupenou. Pod západním svahem vrchu Štědrého leží stará farní ves Vrčany. A dále ke straně západní zvedá se Zelená Hora, 553 metrů vysoká, jejíž patu na severní straně omývá křivá a klidná řeka Bradava, nesprávně Úslava zvaná.

Kopec tento v zimě, v létě se zelenající, korunován jest velmi krásným zámkem. Směle a živě vystupuje kopec ten z údolí, plných svěže dýšící zeleně a rušného života.

Vlastní brána hradního opevnění jest prostá, se širokým obloukem, od které v levo jednoduché stavení o poschodí, v pravo pak věž okrouhlá — staré to vězení — nalézáme.

Ocitnuvše se za věží na předhradí, staneme záhy před kostelem Nanebevzetí Panny Marie. Za oltářem hlavním ční holá skála zelenavé vlhkosti, na níž prý sv. Vojtěch zemi České žehnal.

Od kostela kolem stájí vede nás cesta výše ku hradu vlastnímu, který třemi trakty svými ku západu, jihu a východu obrácenými o třech po-

schodich uzavírá pravoúhlý dvůr, k severní straně hradební zdí ohraničený. Nad zámkem zvedá se věž plechovým jehlancem krytá, nastavěná teprve po století XVII. V jihozápadním rohu, kde je vchod k bývalým kancelářím, spatřuje se sklepení, kde nalezen byl záhadný rukopis a místo to označeno jest dosud deskou mramorovou. Většina letopočtů tu a tam poznamenaných naznačuje r. 1696, z čehož soudíme, že zámek v nynější své podobě na místě starého hradu z XV. století za Šternberků zbudován

VCHOD DO HRADU NA ZELENÉ HOŘE.

byl. Vnitřek je nákladně vyzdoben a obsahuje četné síně, svědčící o vkusu a lásce ku starožitným cenným věcem.

Návrší, na kterém hrad stojí, bývalo původně staroslovanským hradištěm. Teprve začátkem rozbrojů husitských osazoval je jako důležité a příhodné stanoviště Mikuláš z Husi, dav mu jméno Hory Olivetské.

Ale nikoli na dlouho, neboť 22. srpna 1420, krátce po zpuštění kláštera dole pod Horou voji husitskými, zapsal král Zikmund všecko zboží tohoto kláštera bratřím Krušinům ze Švamberka, Bohuslavovi a Hynkovi. Potom měnil hrad Zelenohorský stále a často své držitele.

Roku 1708 připadlo zboží Zelenohorské se statkem Prádlem pánu Leopoldovi na Zásmukách a Častolovicích, který je roku 1726 Adolfovi Bernartovi hraběti na Planici prodal. Z rodu tohoto přešlo dětictví na hraběte Colloredo-Mannsfelda a sňatkem roku 1822 na knížete z Auersperga, kterým náleží dodnes.

Zde tedy v zámku Zelenohorském nalezl český náš slavista, Václav Hanka, jednu z nejstarších českých památek literárních, tak řečený rukopis Zelenohorský.

O rukopis tento a o rukopis Králodvorský, jako o památky minulých našich dob, rozpoutal se po celých Čechách i po celé naší druhé české vlasti, družné Moravě, v roce 1886 úporný boj různých těch pochybovačů a bezohledných odpůrců a prazvláštních učenců, kteří vyvraceli pravost rukopisů a prononcovali cenné památky za padělek, spíše ovšem z čiré zaslepenosti, začasté ani děl řádně neprostudovavše a v jazykozpytu ani nebádavše.

Těmto lživým prorokům ani dnešní mládež již nevěří a začíná dávati víry těm, kteří vezdy zmužile a otevřeně hájili pravost drahých památek našich. A byť byly tyto literární skvosty a perly starého českého písemnictví i padělány a podvrženy, září přece dodnes krásou a vznešenou poesií. Zůstanou krásnými na věky! Lepšíhoť nám kazimírové naši v české literatuře sotva asi kdy vytvoří! Zámek Zelenohorský opředen jest tedy ještě i dnes gloriolou slávy staré naší památky literární, která v útrobách, v jeho ušlechtilém nitru byla nalezena. Snad sní dnes o drahé této památce, snad chmuří občas svou skráň nad bezohledností moderních epigonů pravých vědců a učenců. *V. T.*

ŽINKOVSKÝ ZÁMEK.

ŽINKOV.

de vsi Vojovic v kraji Nepomuckém dojdeme asi za ½ hodiny myslivny Zálesí, odkud krásným lesem smrkovým podle kopce „Na líhách“ nebo též „Zálesí“ zvaného vstupujeme v krajinu Žinkovskou a odtud dále nádherným lipovým stromořadím docházíme k luznému zámku Žinkovu, který rozhlíží se jako v pohádce po krajině, která pro podivuhodné krásy své teprve za našich dnů dochází náležité pozornosti a opravdového ocenění turistův.

Již za dob pradávných bývala zde osada vedle nedalekého sídla staré větve Drslaviců, kteří se odtud „ze Žinkova“ již ve století XII. psávali. Byloť jejich sídlo v těchže místech, kde nyní v „míchaných slozích“ roku 1897 opravený zámek Karla ryt. z Wesselých ve hladině rybníku jako v ohromném zrcadle rozkošně se obráží.

Nad starým sídlem tím ve století XIII. Půta, bratr Protivův, pravnuk prvního nám známého držitele Žinkova — Drslava, založil na návrší příkrých tvarů nový hrad, který po vládnoucím tehdy zvyku německém „Potenšteinem“ nazval a podle něho se i psal. Hrad Potenštein začátkem XV. věku zanikl a dnes toliko skrovničké pozůstatky na výšině nad zámkem a poplužním dvorem v oboře s opuštěnými příkopy hlásají místo jeho.

Tam, kde v dobách prastarých chvěla se země pod mocnými údery kopyt bujných ořů, tam kde rozléhalo se veselé ržání mladých komoňů a kde šuměl vzduch od nádherné, vlající hřívy jejich, ozývá se nyní jen dupot prchajícího stáda bázlivých muflonů, kteří tu na příhodném terrainu žijí životem volným, byvše sem aklimatisováni z ostrova Korsiky.

Cestou lesní kolem dávného hradiště Potenšteinského zpět vrátíme se podle rybníčku z dob dávných tu ve výši pro potřebu hradní založeného a nyní jako reservoiru vodou z rybníka stroji plněného a pro zásobování budov zámeckých používaného, ku zámku Žinkovskému.

Zámek Žinkov obklopen jest sadem částečně z nádherného lesa přeměněným, vedle kterého stává poplužní dvůr a dále pak budova „Nového zámku“, k jejíž stavbě bylo namnoze použito kamene z bývalého pevného hradu Potenšteina. V levé části její umístěn jest pivovar, v pravé nalézají se byty úředníkův.

V době nejnovější vystavěna o něco dále pro administraci a důchod budova nová, ředitelství zvaná.

Zboží Žinkovské po rodu Drslaviců ve století XV. přešlo v držení pánů z Klenového. R. 1712 prodala je Zuzana Františka, vdova po Vilémovi

z Klenového, říšskému hraběti Janu Františkovi ze Steinau, který zboží Žinkovské dal věnem dceři své Marii Terezii provdané za Václava hraběte z Wrtby. Když pak tento pravý staročeský rod Wrtbowský r. 1830 Františkem, vnukem Václavovým vymřel, dostal se Žinkov odkazem pánu Janovi Karlovi z Lobkovic a sňatkem po přeslici potom Filipovi Šenkovi hraběti ze Štanfenberka, od kterého pro nesprávné hospodaření převzal zboží to v dobré a vděčné paměti u žinkovského obyvatelstva zapsaný Jan hrabě z Harrachů. Tento v pravdě ušlechtilý hrabě prodal zboží Žinkovské roku 1897 Karlu ryt. z Wesselých, který drží je podnes.

V Žinkově jako syn správce velkostatku hraběte Františka Václava z Wrtby narodil se proslulý český lékař Dr. Jan Antonín Boháč v únoru roku 1724, autor spisu: „De utilitate electrisationis in arte medica“ roku 1751 vydaného, který v tehdejším světě lékařském velice značný rozruch způsobil.

Zámek Žinkov jest skvostnou ozdobou nádherné a půvabné krajiny žinkovské, která právem nazvati se může nejkrásnější z celé oblasti Nepomucké. Smavě vzhlíží k lesnatým okolním návrším a dětsky nevinně noří roztomilou hlavu svou do vod čistých a křišťálově jasných sousedního rybníka. A odevšad kyne mu na pozdrav přátelský, usměvavý a něhyplný kraj okolní s povídavou a povždy milou říčkou Bradavou. *V. T.*

NALŽOV.

avítáme dnes do kraje chudičkého, do kraje usmutnělého. Vůkol spatřujeme vetché, chudé chalupy a namnoze ještě i slamou kryté baráky chudého, skromného lidu okresu Planického. A přec, ačkoli při putování svém krajem tímto setkáváme se s lidem otuženým v drsném boji o skromný ten život, shledáváme přece všude upřímnost i důvěru a řekli bychom snad i jakousi vnitřní spokojenost, která zrovna nečiní nároku na blahobyt, jako snad v jiných krajích.

A jsme-li již na Planicku a putujeme-li zde Těchonicemi a starobylou vsí Velenovem, zajdeme si odtud do N a l ž o v neboli Nalžova, který odtud ve vzdálenosti $^3/_4$ hodiny v jižním směru se rozkládá.

V Nalžově spatřujeme velice pěkný, skoro bychom řekli luzný zámek Jindřicha hraběte Taaffea, který v XVII. století ve slohu anglosaském zde vybudován byl a ozdoben i čtyřmi věžemi v rozích. V něm založena byla i svatyně našeho patrona sv. Václava. Při zámku tomto zřízen jest překrásný, skvostný park.

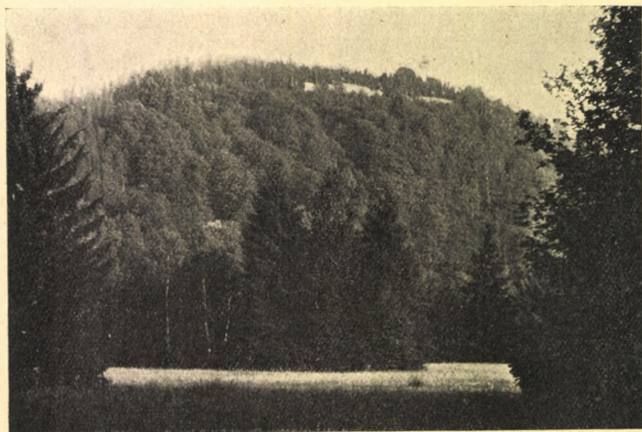
Osada Nalžov byla sídlem rodu vladyckého, z něhož první známý držitel připomíná se v dějinách pán Jan z Paběnic. Po vymření tohoto rodu dostaly se Nalžovy dědictvím roku 1473 pánu Svojšovi z Vilhartic a z Letov. Tento pán v sousedství svého sídla založil doly na stříbro, olovo a cín, které vynikly tak znamenitou a pověstnou výnosností, že za jeho starších let vytěženo z nich bylo 8676 hřiven stříbra.

Roku 1521 povolal z Jáchymova horníky a ti kutali v místech, kde se za dnešních dnů „v haldách“ říká. Takovýmto způsobem vznikla na úbočí vrchu „Hradce“ celá kolonie hornická, která v rozmanitých zápisech a listinách pojmenována byla německy „S i l b e r b e r g o b E l l i s c h a u“.

Později přešly Nalžovy ve vlastnictví pána Jana Vchynského ze Vchynic, purkrabí Karlštejnského a z rodu tohoto na pány Švihovské z Ryžemberka na Horažďovicích a Přešticích.

V XVIII. století přešly Nalžovy koupí v držení hraběte Norberta Pötinga, od jehož syna roku 1769 prodány byly Františku hraběti Taaffeovi, při kterémž rodě až dosud zboží toto se nalézá.

Postojíme rádi před zámkem Nalžovským, abychom tím příchylněji zalétli zrakem svým ke kostrbatým skupinám vrchů, které z dáli s výraznou a krabatou svou tváří vítají nás a jako svým dobrým známým vděčí a holdují nám za návštěvu naši v tomto prostém, poněkud sesmutnělém kraji. *V. T.*

PRÁCHEŇ.

PRÁCHEŇ.

Navštívíme-li pěkně rozložené, pradávné sídliště slovanských našich předků, město Horažďovice, zavítáme radostně na pobliže se rozkládající starobylou a draze nám povždy památnou Prácheň. Ve výši 85 metrů nad zlatonosnou kdys Otavou zvedají se zbytky bývalého župního hradu, který podle pověsti založen byl již v X. věku knížetem českým Bořivojem I., dle něhož obdržel celý kraj své jméno „Pracheňský".

Pověst vypravuje nám, že dnešní město Horažďovice vzniklo právě z Pracheňského podhradí.

Pevný hrad tento rozbořen byl však Janem Žižkou z Trocnova v známých pohnutých dobách našich českých dějin. Do roku 1480 byl v držení Bavorů Strakonických.

Český pán Půta Švihovský z Risemberka zamýšlel kolem roku 1500 tento památný župní hrad opětně k bývalé slávě a moci povznésti, ale předčasná jeho smrt překazila jeho vzácné a krásné plány. Od těch dob nikdo již na obnovení zámku tohoto nepomyslil a tak zpustla a v zkázu se dostala tato prastará památka česká.

Ze zbylých a dnes již rozborcených hradeb vyniká zbytek věže, s které rozvinuje se před naší tváří překrásný rozhled na hvozdy Šumavské a na její roztomilé vrcholky, ztrácející se a mizící v modravých sférách dalného obzoru, dále na poeticky vytvořené poříčí něžné Otavy a posléze na ztemnělý pruh stříbronosných Brd.

Na vrchu tyčí se velebně starobylý kostel sv. Klimenta, devátý to chrám křesťanský v Čechách.

Postojíme na tomto prastarém hradišti slovanském, na tomto památném koutku vlasti české a okouzlující dojem s celou svou poetickou rozlohou vkrádá se v naši hruď i v naši duši a lahodný dojem ten znenáhla ještě sílí a vzrůstá a osvěživě se stupňuje. *V. T.*

RÁBÍ.

Pojď se mnou, čtenáři, odvrz od sebe všechnu tu lhostejnost ku krásným památkám naší milé domoviny chovaným, uvedu tě na místo, jež pro našeho stratéga Žižku stalo se osudným v jeho životě . . . Jest to Rábí. Již z dálky pozdravují vysoko čnějící cimbuří a bělavé věže této mohutné zříceniny od Horažďovic po okresní silnici přes Bojanovice do sesterské Sušice se ubírajícího poutníka. Jak příjemně tu okřeje nejedno oko znaveného poutníka, vidouc ten imposantní pohled, jaký ruiny Rábí z této strany poskytují. Jak neměl by zplesati v nitru svém tak mnohý turista, vida tu malebnost těchto dávných svědků zašlé slávy téměř v pohádkovitém ovzduší se ztrácející, jak vítá ho již již blížícího se k okolí svému?

Co vidíme? Na hřbetu příkré a skalnaté vyvýšeniny na levé straně příjemného Otavského údolí zdvihají se před udivenýma zrakoma našima malebné zříceniny hradu Rábí, tolik pro Žižku osudného.

Skála, na níž strmí jižní svah čerstvou zeleň lesních stromův a křoví vystřídává šeď holého kamení, klesá jako rozštěpení mocného Čepického vrchu severozápadně poněkud příkře do údolí, ponejvíce holými výšinami

U VCHODU DO HRADU RÁBÍ.

RÁBÍ.

ohraničeného, na nichž se chudičké domky městyse Rábí ve vyvýšené poloze rozšiřují a částečně na této straně holou stráň hradního vrchu pokrývajíce, tvoří tak vlastní kontrast k velkolepému obrazu této zříceniny.

Proto, kdo jednou v tyto končiny zavítá, nechť neopomene navštíviti ruiny hradu Rábí, jež opodál městyse se nacházejí. Ruiny stojí opravdu za prohlédnutí. Jsou dosud přes všechnu nepříznivost živlů přírodních dosti dobře zachované a činí svým vzhledem na pozorovatele zvyklého dívati se již na podobné památky, dojem mohutnosti a starobylosti. Není tudíž divu, že hrad dle doby svého vzniku počítán bývá právem nejen k nejprvnějším hradům českým, nýbrž i k jedněm z největších a také nejmohutnějších.

Kdy hrad v těchto místech byl založen, nedá se pro nedostatek pramenů dobře zjistiti; hádává se obyčejně na druhou polovici třináctého věku.

Nynější název Rábí pro hrad tento jest data ovšem pozdějšího. V prvotních dobách slul hrad tento Mladý Potenštein a to dle držitelů jeho, již psali se „z Potenšteina".

Jak dnešního názvu Rábí hradu se dostalo, anebo kdy název tento zatlačil do pozadí pojmenování „Mladý Potenštein", není nám dosud při skouposti zpráv známo. Další osudy hradu dají se shrnouti asi takto:

Když rod Potenšteinský vymřel, nezanechav mužského potomka, dostal se hrad v držení pana z Risenberka, jehož svazky příbuzenské k rodu Potenšteinskému úzce poutaly.

Když za Jana z Risenberka, jenž Husitům nebyl nijak nakloněn a kde jen mohl toto nepřátelství své vůči nim dával nepokrytě na jevo, počala kolovati po celém kraji Prácheňském poplašná zvěst, že slepý Táborský Žižka po sboření klášterů Milevského a Nepomuckého má namířeno i na Rábí, tu mnohé osoby duchovní i světské snášely na hrad, jenž v očích jejich považován byl za nedobytný, veškery skvosty své, jak od zlata a stříbra, tak i drahokamů, doufajíce pevně, že tu budou před slídivými Tábory v nejlepším úkrytu a v dobrém bezpečí.

V brzku se ukázalo, že předtucha ta byla klamná. Jednoho dne byl slyšán velebný zpěv Táborů: „Kdož jste Boží bojovníci", do něhož mísilo se řinčení válečných vozů Žižkových, který již již se blížil k nenáviděnému Rábí, kde zatím vše chystalo se k zoufalé obraně. Ale ukázalo se brzy, že hrad dlouho držeti se nedá, zvláště bylo-li dobývání jeho od tak vyškoleného válečníka, jakým byl Žižka bez odporu sám, řízeno. A skutečně netrvalo to dlouho a hrad padl r. 1420 do rukou Žižkových. Bojovníci Žižkovi vykonali v hradu pomstu na 7 nenáviděných knězích a mniších, připravivše jim Husův osud kostnický. Z hojné kořisti, která jim

V NÁDVOŘÍ HRADU RÁBÍ.

v hradu padla za oběť, vzali sebou pouze zbraň a rozličnou zbroj, dále koně, které jim obzvláště přišli vhod, a hotové peníze. Ostatní poklady, které tu nalezeny, dány ohni na pospas. Na to odtáhli, když byli ještě hrad zapálili. Po odchodu Táborů pracováno velmi rychle na opravě hradu, tak že týž brzo zase se stal mocnou záštitou katolíků, kteří v hradu se shromažďovali. Proto přitáhl Žižka v červenci r. 1421 poznovu k hradu Rábí, aby tento v ssutiny obrátil. Tu při druhém dobývání hradu přišel Žižka k vážné nehodě, která pro něho měla za následek ztrátu druhého oka. Postřelen byl totiž do tváře tak, že zástřel uvázl mu v oku ještě zdravém, takže oslepl i na toto. Hrad ovšem osudu svému neušel. *J. B.*

STRAKONICE.

Strakonický zámek rozkládá se na levém břehu ústí Volyňky. Sestává ze zbytků starého zámku, který, jak Schaller podotýká, r. 1648 od Švédů byl zpustošen a z nového zámku nebo z tak zv. residence, která od velkopřevora Ferd. Leopolda Dubského byla vystavěna. Stará jeho část náleží k nejrozsáhlejším, v celku též poměrně dosti věkům našim zachovalým zámkům, který jednak pro toto, jednak pro mnohé zajímavé vzpomínky historické zasluhuje právem bedlivého našeho povšimnutí.

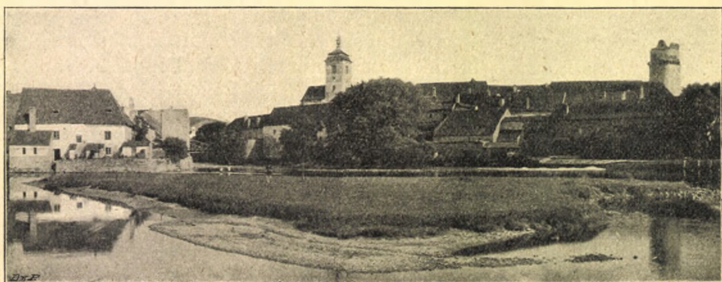
Pokud o stáří tu běží, počítán bývá k nejstarším zámkům českým, které známe. Na toto jeho stáří usuzuje se obyčejně dle jeho polohy, připomínající nám obdobu jiných starých hradův, o jejichž vzniku jsme poněkud lépe zpraveni. Zbudován byl totiž na ostrohu na nevysoké sice, ale pevné rulové skále a to v úhlu, kde perlonosná Otava s družkou svou Volyňkou se snoubí. Byl tedy jen z této západní strany, kde příroda ponechala pole

člověku ku zřízení umělé ochrany, poněkud snáze přístupny. Avšak před nevítanou návštěvou byl právě na této straně obehnán a chráněn nejen mocným náspem, nýbrž i širokým a zajisté také dosti hlubokým příkopem, který dále prodloužen byl až na stranu jižní a v čase naléhavé potřeby vodou býval zatápěn.

Z tohoto příkopu, jehož celá rozsáhlost dosud dobře se dá stopovati, nezachoval se době recentní než nepatrný sice, ale zdá se, že hluboký, rákosím do kola obrostlý močál na jižní straně, který každého roku hostí na své prostoře vodní slípky a lysky; vše ostatní ruka lidská během času zasypala a vykouzlila na místě tom oku příjemně lahodící zahradu.

Pokud ze slohu hradu Strakonického usuzovati můžeme, podobá se pravdě, že týž byl vystavěn v tak zv. době přechodní, totiž v době, kdy již sloh románský do slohu gotického ponenáhlu přecházel. Dle všech předpokladů, pokud běží o založení hradu, možno hádati na dobu pradávnou, kterou někteří snaží se blíže určovati dobou, kdy kvetlo tu rýžování v zlatonosné Otavě, což by pravdě zdálo se dosti odpovídati. Přímo naivním nápadem nazvati možno odvozování původu slova Strakonic od straky; výklad toho druhu jest naprosto mylný a byl také jako takový po zásluze zavržen. Spíše přiklonil bych se k názoru oněch, kdož chtějí dedukovati jméno Strakonic od nějakého předka Strakoně, tu prvotně usedlého. Ostatně ani tento výklad, ač zdá se býti blízký pravdě, nemusí býti správný a možnost něčeho třetího — nám ovšem neznámého — nemusí se právě vylučovati.

Že zámek v původním svém stavu nedochoval se časům našim, jest jisto. Mnoho se změnilo, mnoho přestavělo, tak jak právě toho naléhavá potřeba vyžadovala, při čemž při restauraci nebo přístavbě nehledělo se tak k zachování slohu původního, jako spíše k pohodlnému bydlení, kteroužto snahu bych troufal si tu zdůrazniti. Ze staré gotické tvářnosti, kterou

HRAD V STRAKONICÍCH.

ještě Bohuslav Balbín tu zastihl a po svém způsobu popsal, mnoho zub času ohlodal a ještě více ruka lidská přeměnila.

V pravdě radikální přeměnu však provedl na zámku již vzpomenutý velkopřevor Ferd. Leopold Dubský ze Třebomyslic v prvních decenniích XVIII. věku. On dal přestavěti v rokokovém slohu celý východní trakt zámku, kde nyní se nalézá residence, v níž vždy bydlívá řádový velkopřevor, když z Prahy zajede si do Strakonic.

Při tom dlužno litovati, že novostavbě této padla za oběť i jedna věž nacházející se v severovýchodní části zámku. Postupem času došlo i na přestavbu severní části zámecké, kdež tou dobou nachází se pivovar

NÁDVOŘÍ HRADU STRAKONICKÉHO.

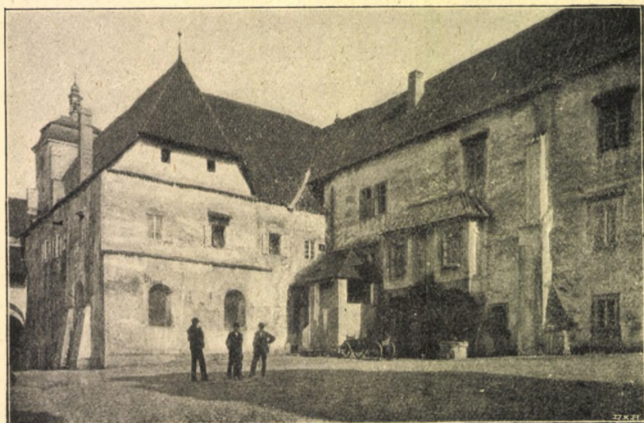
a příbytky úředníků hospodářských. Zde nalézala se až do r. 1834 velká síň hodovní, na jejíchž zdech zobrazeny prý byly na štítech erby někdejších velkopřevorů řádových; toho roku krásné památky ty byly však obětovány docela ruchu stavebnímu. Ani jižní část, kde nyní jsou umístěny úřady hospodářské, nečiní svým zevnějškem dojem prvotní hradní budovy. Budova konventu řádového nachází se uprostřed hradu na západní straně při kostelu.

Ve dvoře na jižní straně u vchodu k úřadovnám spatřiti možno starý, již sešlý kamenný stůl, na němž rozdávána byla chudině medová kaše. Almužna tato sáhá prý svým počátkem do doby pánů Bavorů ze Strakonic, za jejichž panování vždy ve svatvečer Nanebevzetí P. Marie kromě jiných

pokrmů chudí medovou kaší byli podělováni. Při tom prý bývala taková tlačenice, že šlo mnohdy až o život. Později tento druh almužny byl zaměněn a na místě medové kaše dostával každý chudý libru chleba, žejdlík piva a krejcar, což trvalo až do roku 1784. Toho roku vykoupil se řád od této nepohodlné almužny složiv jednou pro vždy 213 zl. do městské „chudé kasy“, z kteréhožto nadání podnes úroky pod jménem „medová kaše“ chudým se udělují.

O původu almužny té vypravuje se pověst, která však jest různě zabarvena a ve dvou rozličných líčeních se traduje. V celku zní asi takto: „Před dávnými a dávnými časy žila prý na zámku strakonickém paní neobyčejně pyšná, která nesnesla, když jí některé paní chtěly v něčem poněkud jen napodobiti. Nevědouc, jakou novinku by si již vymyslila, přišla prý jednoho dne zrovna na „čertův nápad“. Zjevila se totiž v kostele v obuvi zhotovené z pšeničného těsta, z něhož se pekou hostie a na nikoho se ani neohlédnuvši, usedla pod kazatelnu do rodinné stolice, kde vždycky sedávala. Že ve své jí vrozené nadutosti při pozdvihování nepoklekla, bylo prý jí to osudným, neboť trest Boží nedal dlouho na sebe čekati. Rázem otevřela se pod ní kamenná dlažba a černá šklebící se propast pohltila nešťastnici ve svých útrobách.

Jelikož propadliště ono nemohl nikdo zasypati, muselo býti obsazeno, by nikdo k pádu nepřišel. Kdysi prý byl by rád velkopřevor zvěděl, co se s onou nešťastnou paní stalo a dal za tím účelem do strže té vpustiti kachnu a zločince, jemuž slíbena milost, přinese-li odtud nějaké zprávy

NÁDVOŘÍ HRADU STRAKONICKÉHO.

o propadlé paní. To se mu také podařilo. Sleduje pořáde kachnu, přišel v hloubce na místo, kde spatřil bílou paní. Obličej měla prý zakrytý závojem, seděla u stolu a psala. Když byla s psaním hotova, strčila lístek kachně do zobáku, která s ním po vodě plula stále dál a dál. Zločinec pozorně ji sledoval až najednou ku svému nemalému překvapení ocitl se na světle denním pod tak zv. „káním vrchem“ asi $^1/_4$ hod. cesty od zámku. Vzal list, spěchal s ním do zámku a odevzdal jej pánu, jehož obsah nemálo překvapil.

Od toho času počalo prý v zámku strašiti; ukazovala prý se tu „Bílá paní“. Pan Bavor, chtěje zjevování se Bílé paní učiniti přítrž, založil prý k tomu konci řečenou almužnu.“

Jiný způsob pověsti opět jest tohoto zabarvení.

„Kdysi spuštěn byl do oné propasti zločinec, který měl hladem v lidomorně zhynouti. Když byl vytažen na světlo, vyprávěl, jak viděl v hloubce neznámou paní oděnou v bílý šat. Seděla prý na špalku, byla svázána řetězy a hlídána ohnivým drakem. Jako z hrobu prý připadal mu její hlas. Stěžovala si mu, že budou ještě muka její dlouho trvati. Bude vysvobozena prý tenkráte, až bude z jeřábu, jenž vyrostl nikým nesázen na zdi na levé straně hradní, když se jde branou do hořejší zámecké zahrady, vyrobena kolébka a v ní kolebáno neviňátko.“

Jak v Jindřichově Hradci, Rožmberku, tak i zde k této almužně připjala fantasie lidská pověst o Bílé paní. Jakmile chudí nedostávali správně svoji obvyklé dávky, na níž jako na právo obyčejové ode dávna uvykli, tu prý Bílá paní byla vždy na straně chudiny a nočním zjevováním se na zámku hleděla původce toho zkracování přiměti k nápravě.

Na západní straně vedle ambitů nalézá se hláska, kterou lid uvykl si jmenovati „rumpál“, nejspíše asi proto, že po rumpále spouštěni byli lidé do smrdutých žalářův a tolik obávané hladomorny, před níž chvěl se kde kdo široko daleko po okolí. Držiteli hradu byli z počátku Bavorové ze Strakonic, kteří tu vládli nad rozsáhlými latifundiemi až do prvních desítiletí XV. věku.

O moci a vlivu pana Bavora I. ze Strakonic svědčí to, že psal se dokonce toparcha či lantkrabě. U dvora nabyl vysokých hodností; bylť nejvyšším číšníkem a potom i nejvyšším komorníkem královským.

Po jeho smrti r. 1260 spravoval rozsáhlé zboží to jeho syn a nástupce Bavor II., který byl spřízněn s králem Přemyslem Otakarem II. Syn téhož Bavor III. náležel k nejzarytějším odpůrcům strany rakouské po vymření Přemysloveů po meči Václavem III. r. 1306. Vilémem Bavorem ze Strakonic rod ten úplně vymřel a zboží přešlo na věčné časy na řád rytířů sv. Janských, nyní maltézský.

Za války 30leté zmocnil se zámku podplukovník Mansfeldův jménem Streff a Mansfeldovi žoldnéři neslýchaně tu řádili. R. 1641 zmocnili se hradu

Švédové. Na městu vynuceno značné výpalné s pohrůžkou, že zámek bude vypálen a úplně sbořen, nebude-li toto, tak jak bylo žádáno, řádně zapraveno. Na to přijavše výpalné a po svém způsobu oloupivše město, odtáhli k radosti zubožených měšťanů. Neradi opouštíme útulné Strakonice a nejbližší prohlídka naše platiti bude hradu Střele. *J. B.*

STŘELA.

Ze Strakonic k západu vede silnice kroky naše zvolna do okolí strakonického, abychom prohlédli si všechny vynikající památnosti, jimiž okolí strakonické se pochlubiti může. Po krátké době zříme v pravo při zaprášené silnici, volající takřka po svlažení, dědinku Virtoves, kde v polích neobyčejně rušno. Ti zralé obilí sekají a dávají do kopek, oni suché počínají odvážeti do světlých stodol. Odevšad zpěv a jásot zaznívá k sluchu našemu. Tam po mezi belhá se nějaký výminkář, provázen malou vnučkou a přes vráskovitou jeho líc přelétne chvílemi úsměv, kdykoli slabý jeho zrak spočine na bohatých klasech dozrávajícího osení, jež zaslouženou odměnou jistě jsou za úmornou práci synovu.

Ještě z dálky dolétají k nám pronikavé hlasy dovádějících děvčat z nejbližšího pole. Není nám možno, abychom snad brali podílu na veselí při-

STŘELA.

činlivých pracovníků, neboť již spěšně blížíme se k místu, kde na nevelkém, vlnovitém návrší, jež pestrá směsice jehličnatých a listnatých hojně stromů pokrývá, vypíná se ruina starobylého hradu Střely.

Z něho zub času zanechal době naší dosti značnou hradební zeď do polokruhu založenou, ze které možno nám usuzovati na někdejší rozsáhlost hradu tohoto.

Jak mínění spisovatelů všech podstatně se shodují, sluší hledati zakladatele hradu v pánech Bavorech ze Strakonic, kteří toho času ovládali svou železnou mocí dálné okolí. O bližším původu hradu Střely nevíme ničeho. Tu zastřeno jest vše mlhou neproniknutelnou, bránící nám jen poněkud jasnější světlo vnésti do jeho počátků, nám tak záhadných.

Z nejstarších držitelů hradu Střely známe pouze, a to ještě jen dle jména, Martina ze Střely, jenž se tu připomíná k r. 1242. Za husitských válek seděli na Střele pánové Heřman a Jan z Landštejna a na poč. XVI. století jmenují se jako držitelé její Švihovští z Risenberka.

Jako téměř každý hrad, jest i Střela obestřena všelikými pověstmi, které do dnes v lidu zdejším se udržují a nově zabarvené na potomky se přenášejí. Ale pro neúplnost jich nedá se ani jediná do rámce tohoto vypravování zařaditi. *J. B.*

VÍTKŮV HRÁDEK.

VÍTKŮV HRÁDEK.

Nejvyšší kupa pohoří sv. Tomáše ve výši 1032 m., ke kterému dojdeme po kamenité cestě z vesničky sv. Tomáše poblíže útulného městečka šumavského Frymburka se rozkládající, zdobena jest skvělou zříceninou. Jest to někdejší, velmi prostorný hrad Vítkův Hrádek. Zakladatelem tohoto hradu byl nepochybně Vítek z Načeradce. Později stal se hrad střediskem panství Rožmberského, ale za nedlouho musil ustoupiti velikolepějšímu a nádhernějšímu Krumlovu. Jinak však nepřestával býti důležitou baštou na pomezí rakousko-bavorském, dopřávaje povždy ve svých rozsáhlých zdech znamenitého pohostinství četné posádce.

Ve válkách mnoho trpěl, zejména ve válce třicetileté velmi mnoho zakusil, leč přes to vše hrdinně vzdoroval až do století XVIII. V té době po poslední opravě zámecké věže roku 1725 nebylo na další opravu a úpravu vynaloženo již ničeho, co by tento mohutný hradní památník před jistou zkázou a neodvratnou již záhubou zachránilo a nám v neporušeném rouše starobylém dochovalo.

Dnes ve mdlobách trčí před námi zsinalé hradební zdi. Jen někdy, za drahnou dobu pootevrou svůj strhaný zrak a tupě, bezmocně a strnule rozhlížejí se na okamžik po svém k nepoznání změněném okolí. A letící vítr, ženoucí se občas tudy v nekonečnou dáli, odnáší na perutích svých poslední ta hradu přání a tužby. A nikdo se jich již nedoví.

Zříceniny hradu tohoto zaujímají značný prostor a vedle hradebních rozvalin a valů představují návštěvníku čtyřhranné, nevysoké stavení, ze kterého nejvíce vyniká čtyřboký zbytek bývalé hradní věže, který jest po nových úpravných schodech snadno dostupný.

Odtud pak otevírá se nám půvabně spanilá vyhlídka ve směru západním na Plöcken-

VÍTKŮV HRÁDEK.

stein, Třístoličnou horu, za nimi na Luzný a Roklan a mezi nimi jako na modravou hradbu lesnatou — Kušvardu. Ve směru severním a východním objevuje se nám skvostné údolí Vltavské, v pozadí s panoramatem Boubínského a Blánského lesa, k jihovýchodu a jihu kyne nám vážná krajina Vyšebrodská, za kterou naskytá se zrakům našim širý rozhled až k bystrému toku Dunaje, za jasného pak dne spatříme i vábné vrcholky alpské, které v mlhavých obrysech lze stopovati od Watzmanna až k Sněžníku vídeňskému.

Starodávné zbořeniště v utěšené krajině nemluvně vzdoruje zlostným příbojům nevlídných, rozvášněných dob, které chrlí pustý hněv svůj do starých, vlídných tváří někdejšího šumavského strážce. *V. T.*

VELHARTICE.

údolí nad Patružnou rozkládá se půvabný městys Velhartice. Městečko to vzniklo a vyvinulo se bezpochyby z podhradí a mělo též své výsady od mocných pánů Velhartických, kterým bylo před časy poddáno. Na strmém úbočí hory Borku, 853 metrů vysoké, jejíž vrchol značně k jihu jest posunut, vypíná se velkolepý hrad Velhartice. Hrad Velhartice byl v XV. věku v držení pánů Švihovských z Ryzmberka a založen asi již před 600 lety komorou královskou.

Jako první držitel hradu r. 1332 jmenuje se hrdinný průvodce králevice Václava a později komorník Karla IV. Bušek z Velhartic, jenž se stal praotcem pánů Velhartických.

V XVI. století kvetlo na Velharticku, které bylo tenkráte v držení Zdenka Lva z Rožmitála, dolování na zlato a stříbro, i uděleno Velharticům králem Vladislavem II. obecné horní právo.

Po bitvě Bělohorské dostalo se toto zboží v držení císařského generála dona Baltazara de Masarad a roku 1628 zdědil je pověstný don Martin z Hoef-Huerty, který krutě nad krajinou Otavskou vládl a podmanil sobě i Královský hvozd.

Hrad tento skládá se ze čtyř části, a to z předhradí, z dolního a hlavního hradu a z mohutné čtyřhranné věže, nejpevnějšího to místa hradního.

Nejpamátnější část hradu Velhartic jest část severní, na pravo od předhradí položená, kde shledáváme zbytky starého hradu, který jsa obrovských a nebývalých tvarů, vypíná se do výše 23 metrů. V I. patře starého hradu bývala panská síň o pěti oknech, na jejíž stropě spatřujeme doposud stopy nádherné malby i sádrovou omítku.

VELHARTICE.

Most 32 metrů dlouhý, 3 metry široký a více než 9 metrů vysoký překlenut jest čtyřmi štíhlými gotickými oblouky od starého hradu až ke staré věži.

Mohutná tato věž, 18 metrů dlouhá, 9·5 metrů široká a přes 15 metrů vysoká spojena byla pouze padacím mostem dřevěným s hradební budovou i sloužila asi za poslední útočiště v případě nejkrajnějšího nebezpečenství.

Ve sklepení této mohutné a přepevné věže skryta byla za bouří husitských roku 1422 česká koruna svatého Václava z památného Karlštejna sem potajmu přivezená.

S posvátnou úctou staneme před těmito mlčelivými a věčně dobrými svědky. Svěží a omlazující dech slavné epochy české ovívá přemýšlivou hlavu a zpola radostný a sladký, zpola však trpký úsměv pohrává naší tváři... *V. T.*

KAŠPERK.

dyž nezapomenutelný náš Karel IV. přivolil, aby město Hory Kašperské, v tehdejší době prostě jenom Horami jmenované, byly spojeny s obchodní cestou z Pasova přes Kvildu ke Kušvardě a také odbočkou k Hartmanicům na březnickou stezku, zbudoval nedaleko na ochranu proti Bavorům roku 1361 nákladně nový hrad, který obdržel jméno jeho Karlsberg, v ústech pak českého okolního lidu vzniklo z tohoto tehdy všeobecně německy používaného pojmenování zkrácené slovo Kašperk. A odtud i město Hory byly nově pojmenovány Horami Kašperskými na rozdíl od jiných blízkých Hor.

Hrad Kašperk vzdálen jest od města Hor Kašperských asi hodinu, a dojdeme k němu přes návrší a potom pastvisky. Král Karel IV. dal jej zbudovati znamenitým stavitelem Vítem Hedvábným v letech 1356--1361 nejen velmi pevně, nýbrž i nadmíru důmyslně, jak nás důkladně o tom šedé rozvaliny tohoto hradu ještě dnes přesvědčují. S malou toliko posádkou dal se hrad Kašperk přes svou značnou rozlehlost velmi snadno obhájiti.

Roku 1366 dal Karel IV. Petru ze Svojšína „svobodu k hradu Kašperku, aby silnice svobodné tudy šly z Pasova do Čech a to do roka trvalo a což by koli vezli, aby od toho clo nebylo dáno, kromě litého zlata a stříbra“ — tenkráte zrovna z Hor Kašperských zlato teklo. Kolem hradu nacházeli lidé celé kusy „zlatého květu“ a dosud se občas takový kus křemene najde.

Karel IV. propůjčil hradu právo i povinnost nejvyššího soudce v kraji Prachenském čili poprávce, „že pokoj zjednával, zločince plenil a hubil bez všelijaké lítosti a že nad zlými dal popravovati.“

Kašperk stal se okolním královským sedlákům z Volyňska i na Královském Hvozdu politickým střediskem. Sem nosili své roční platy a u královského purkrabí zvláštní ochrany požívali. Proto jim přezdívali „Kašperáci“.

Hrad tento však netrval dlouho v moci královské.

Již zakladatel jeho, sám Karel IV. zastavil týž Janu Očkovi (že byl jednooký) z Vlašimi, pražskému arcibiskupu v letech 1365—1380, král Václav IV. roku 1381 Janu landkrabímu z Leichtenberka, roku 1411 Petru Zmrzlíkovi ze Svojšína na Orlíce; v držení tohoto rodu potrval pak Kašperk až do roku 1457. Potom na hradě tom vládly různé rody, nejdéle ale Švamberkové, a to od roku 1487 až do roku 1617, kdy dostal se Kašperk prodejem městu Horám Kašperským.

Když pak nešťastného roku 1655 přišel z Vídně do Čech rozkaz, aby se hrady po celém našem království Českém bořily a drancovaly, vyrabovali jej a vyplenili měšťáci předůkladně.

Od této neblahé chvíle ponechán byl hrad Kašperk divému osudu na pospas. Vichru, dešti a rozzuřeným bouřím a vši psotě vydána byla za oběť krásná památka po Karlu IV.

V novější době jeví tak zvaní „Horáci“ dobrou a úctyhodnou snahu, aby malebné zříceniny hradu Kašperka alespoň udrželi, jak jsou. Pokud se jim to podaří, zůstává prozatím v moci budoucnosti!

Naproti Kašperku, 886 metrů vysoko, stávala výše položená hláska, 934 metrů, nade vsí Žlibkem, německy Rindlau zvané. Někteří praví, že hrádek ten rozbořil roku 1421 Jan Žižka, jiní zase dokládají, že až roku

KAŠPERK.

1437 Norimberští jej zplenili. Zříceninám těm, které strmí na příkré skále, dal lid jméno pustý zámek, německy Ödschlössl.

V temnu lesů bezmocně vytyčuje dnes hrad Kašperk své šedé, tu a tam křovisky a lesními mechy zkadeřené pusté, holé hlavy svých kdysi hrdě zírajících zdí. Kol opuštěných, zborcených cimbuří občas tesklivě zakvikne plaché ptáče, jakoby se bálo, aby zpěvem svým vroucím neprobudilo podřimujícího zde obra, který druhdy jediným pohledem svým k poslušenství a k službám přiváděl celé okolí. A dnes tlí zde podkosené tělo mocného pána a vládce nad okolními pahorky a horami, nad nepřehlednou hradbou temnobrvých hvozdů a nad třpytnými hladinami vesele hovořících lesních potůčků, jichž družina vysílala na podívanou a ku potěše tomuto starému magnátu miliony nezbedných, rozpustilých vlnek jako bílých háďat neposedných a věčně skotačivých.

NÁDVOŘÍ KAŠPERKU.

Avšak dnes kolem slavného pamětníka ještě slavnější doby Karlovy vévodí velebné ticho, které nepřeruší ani divoký skřek různé lesní havěti, ani praskot padajících větví ze staletých velikánů lesních, ani hukot zběsilých vichrů ženoucích se s nezkroceným vztekem od vrcholků šumavských.

To vše zní jako luzný, mámivý a uspávající harmonický šelest do ohromného klidu, který v těžkém snění tlí a zvolna odumírá v zachmuřených, hroutících se ssutinách drahé naší památky! *V. T.*

KAŠPERK.

VIMPERK.

Ze stísněného údolí řeky Volyňky za Bohumilicemi mile otevře se cestujícímu vlakem Strakonice-Volary širší úval, ve kterém nad říčkou v pravo spatří úhledné městečko podhorní Vimperk, důležitý bod národnostního pomezí v našem krásném Pošumaví, taktéž historicky velmi zajímavý. Chceme-li, svěříme se jednomu z dostavníků vimperských hotelů, které v nádraží očekávají příjezdu vlaku.

Pro toho, jenž nemůže se dočkati toho, až bude mu lze ssáti plnými plicemi svěží vzduch horský, jest lépe svěřiti toliko zavazadla dostavníku a jíti čtvrt hodiny cesty do města pěšky, silnicí pohodlnou anebo od prvních domků Adolfovy hutě v levo vozovkou v bezprostředním průvodu

říčky Volyňky vrbovím kryté asi 10 minut, potom přes řeku nahoru k silnici.

Všimneme-li si trochu pozorněji vlastního města Vimperka, vidíme, že se tulí kolem návrší obloukovitě podle Volyňky a z levé, severozápadní strany vtékajícího potoka Vraha k zámku Švarcenberskému.

Dějiny Vimperka nevynikají dobami tak pohnutými jako nedaleké staroslavné Prachatice.

Hrad Vimperk na temeni návrší nad nynějším městem dříve vévodící založen byl ve století XIII. Ve století XV. náležel českému šlechtickému rodu pánů Kaplířů ze Sulevic, potom prodán byl Malovcům z Chýnova.

V XVI. věku patřil Vimperk slavnému rodu Rožmberků.

Roku 1716 připadlo panství Vimperské knížecímu rodu Švarcenberků.

Z bývalého krásného a ladného hradu po dnešní dobu, žel, jen málo se zachovalo, poněvadž hlavní palác roku 1858 padl úplně za oběť rozkáceným živlům požáru, načež byla tato část hradu později přestavena v obyčejném slohu kasárnickém.

Nejpůvodnější jest toliko okrouhlá věž Bašta, která má, bohudíky, ještě lahodný svůj tvar z roku 1547.

ZÁMEK VE VIMPERKU.

Navštívíme-li zámek ten ve Vimperku, neopomeňme ve hradní kapli prohlédnouti si krásný obraz sv. Anny v tak zvané „Evangelické věži“, potom i skvostné malby na omítce gotické klenby.

Dnes tiše a vlídně hledí zámek Vimperk do lesnatého svého okolí, kochá se krásami přírodními a zadívá se i do romantického údolí, kterým probíhá Helmbach, jeden z pramenů Volyňky.

Rád spočine laskavě přívětivým pohledem svým i na rozkošných lukách, kde v době letní květy klikvy, rosnatky, tučnice, arniky, dřípatky horní, tavolníků, omějů, žluťuch orličkolistých silnou vůní svou zdraví příchozího a radostně vzhlížejí i k starému hradnímu pamětníku.

A v dáli, v pralese Šumavském,

rozprostírá se zatím hluboké ticho, ani popěvky ptactva nerušené, které stupňuje tím více velebnost přírody, odkud staletí obři smrků a jedlí zasmušilým, ponurým hledem svým posílají pozdrav druhu svému z mladších a radostnějších svých dob a veselých i rušných okamžiků — hradu Vimperku. *V. T.*

KUNŽVARTA.

Jdeme-li z Lenory, oblíbeného výletního sídla Šumavského, kolem německé obce Pumperle v okrese volarském, stihneme za krátko městečko K u n ž v a r t u, německy Kuschwarda, které jest tou dobou největší stanicí cestovatelskou po Eisenštejnu. Severozápadně nad Kunžvartou pozvédá svou kosmatou hlavu skalnatý, lesním stromovím porostlý kopec, na kterém vypínala se kdysi pevná tvrz, střehoucí bedlivě a věrně „Zlatou stezku“, která tudy se vinula z Čech do sousedních Bavor.

Z tvrze druhdy tak pevné a mohutné dochovaly se do dnešní doby zbytky jenom zcela nepatrné.

Nalézáme se zde již poblíže pramenů našeho českého veletoku — Vltavy.

Všude setkáme se s četnými turisty v době jarní i letní, všude máme označené cesty, které nás odtud doprovázejí do lesních zátiší Šumavských hvozdů, kde velebné ticho, přerývané hrčícími a zurčícími potůčky a žvatlavými praménky, zvyšuje ještě více velebný tento chrám podivuhodné matky Přírody.

A větve věkovitých lesních olbřímů jako v úctě pokyvují svými mohutnými korunami a jako zvědavé a údivuplné děti nahlížejí do dílny velikého Tvůrce, kde každá křišťálová krůpěj zdobící kdes opuštěnou hlavinku čarovného kvítka dovede být nejkrasším a nejbarvitějším démantem.

V. T.

KUNŽVARTA.

DRSLAVICE.

ýchodně od Vimperka rozkládá se tvrz Drslavice, která stávala uprostřed poplužního dvora. Tvrz tato pozůstává ze tří domů, které tvoří úzký čtverhranný dvůr. Na všech budovách spatřujeme pozůstatky rýsované rustiky. Západní část, tak řečený starý zámek, představuje nám budovu o dvou patrech a od roku 1777 používán jest za sýpku. Na dvorní straně spatřiti lze zbytek arkýře a dva krákorce, značně ven vyčnívající. Malá okénka vedle arkýře a 3 okna druhého patra zachovala dosud kamenná profilovaná ostění.

Část severovýchodní jest o jedno patro nižší a má dvojdílnou střechu se žlabem uprostřed. Tyto různé výšky staveni vykouzlují malebný pohled, který jest zvyšován ještě renaissančními štíty někdejšího pivovaru. Staveni veškerá nalézaji se v chatrném již stavu a propadávaji neodvratné zkáze, čehož z míry jest litovati.

Tvrz Drslavice připomínají se již roku 1384. Roku 1390 byl majitelem této tvrze Štěpánek z Drslavic. Koncem XV. stoleti seděli zde Boubínšti z Újezda, roku 1551 drželi Drslavice mocní Rožmberkové, z nichž Petr Vok je odprodal i se zbožím Huským pánu Volfovi Novohradskému z Kolovrat.

Roku 1619 byly zámek a pivovar od císařských vojsk vypleněny a potom zapáleny, takže se ze svých ssutin nikdy již k bývalé své výstavnosti a vzácné malebnosti nepozvedly. Roku 1627 získal Drslavice koupí pan Jan Oldřich kníže z Eggenberka, který je potom přičlenil ke zboži Vimperskému.

Odcházíme odtud roztrpčeni myšlenkou, že ušlechtilý a malebný obrázek ze XVI. věku záhy snad rozplyne se a zajde tiše na věky . . . . *V. T.*

DRSLAVICE.

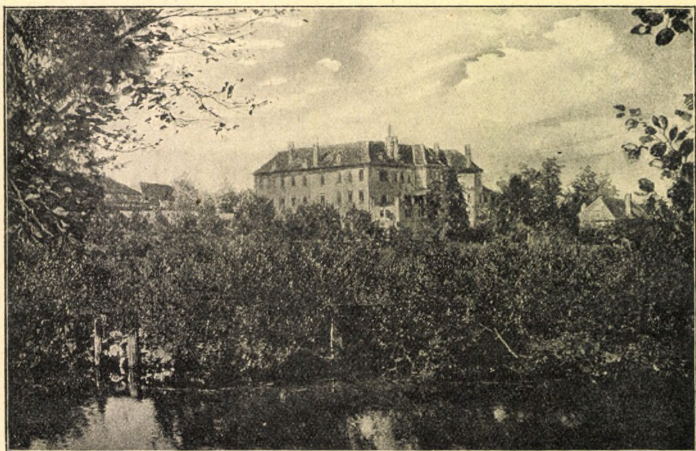
PROTIVÍN.

Kdož by neznal podle jména půvabného města okresu vodňanského Protivína? Zajisté že každý, kdož navštívil vodňanský kraj nebo zajel si do rozkošného královského města Písku, pospíšil si a nelenil, aby spatřil druhé město zmíněného okresu a prožil zde několik blaživých, těchonosných okamžiků, na které by povždy v době pozdější s radostným uspokojením vzpomínati mohl. Protivín rozkládá se severně od města Vodňan po obou březích Blanice, přes kterou klene se železný most r. 1882 postavený. Jest při trati císaře Františka Josefa I. a z té příčiny jest spojení s ním po dráze nad jiné výhodné.

Na jižní straně dlouhého, obdélníkového náměstí, ozdobeného velmi vkusně stromořadím korunového trnovníku hrdě se vypíná zámek Protivínský, náležející Janu knížeti ze Schwarzenberga. K zámku knížecímu přiléhá skupina domů, ve kterých jest umístěn knížecí lesní úřad, důchod, stavební a inženýrské kanceláře a ředitelství panství Protivínského s hospodářskou správou.

Jméno města Protivína odvozuje se od osobního jména Protivy, které se vyskytuje v listinách již roku 1180. A také již počátkem XIII. věku připomíná se v zápisech hrad Protivín, který byl zbožím královským a ve

ZÁMEK V PROTIVÍNĚ.

známém a proslulém zákoně „Majestas Carolina“ jmenuje se mezi hrady, které korunou českou na jistou dobu v případě nutném mohou býti zastaveny, čehož také později častěji použito bylo. Nynějším držitelem zámku Protivínského jest Jan kníže ze Schwarzenberga. Zámek imposantně a v lahodném zjevu svém pozvédá se jakoby z koše bujného stromoví a ze spletitého řetězu hustých křovisk, které plazí se v zeleném svém úboru po celý rok pokorně u podnoží svého pána, jenž s majestátem síly a vůle své pohlíží na ně.

Historie lidstva se stále a stále opakuje a přemýšlivý člověk bezděčně se zamyslí nad nezměněnou historií všeho lidstva i všech národů, že slabší musí vždy sloužiti silnějšímu. I ta vznešená Příroda se tak vezdy zařizuje. *V. T.*

ZÁMEK V PROTIVÍNE.
Strana jižní.

KESTŘANY.

alebné jsou tvrze a úplně dosud zachované, v okolí daleko široko známé, tvrze Kestřanské, které tiše dumají a sní v rovině na úpatí krásného návrší rozkládajícího se v sousedství Protivína. Pozůstávají ze dvora, nového zámku, starého zámku neboli tvrze a staré tvrze. Poněvadž pak ze zmíněných starých dvou stavení jedno níže a druhé výše leželo, dostalo se jim přídomku hořejší a dolejší tvrze.

Kestřany jsou prastaré a dějinně památné místo, jak dosvědčuje nám i sám název. Za dávných dob bylo tu několik dvorů a na každém z nich seděla rodina zemanská. A všichni tito držitelé zavázáni byli králi českému službami manskými.

Dochovala se pověst, že od vladyk Kestřanských založen byl kazatelský klášter v Písku. Kdyby však se v této pověsti ústní podání zmýlilo, sluší vladyky kestřanské počítati mezi přední dobrodince kláštera onoho.

Zakladateli zboží a tvrzi Kestřanských byli Kestřanští asi ke konci XII. věku. V letech 1396—1404 připomíná se pán Arnošt z Kestřan, který zemřel roku 1416 a Maršík Záraza, který se psal již roku 1398 z Petrovic a snad jest totožný s Maršíkem z Houžné, který roku 1418 zboží Kestřanské odprodal.

Kolem roku 1416 bylo čtvero statků v Kestřanech. Na dvou seděli sirotci Mikuláše řečeného Barocha a Arnošta. Arnoštovi synové byli Vojslav a Václav, kteří zakoupili roku 1417 od Přibela z Mladějovic třetí a roku 1418 od Maršíka z Houžné čtvrtý díl Kestřan. Od těch dob vyskytují se v Kestřanech také tři tvrze. Na dolní tvrzi seděli potomci starého rodu, na horní seděli ti, kdož sluli Údražskými z Kestřan. Mimo to vyskytuje se později třetí tvrz.

Ctibor Baroch, který seděl na dolní tvrzi, zemřel asi nejspíše za krále Ladislava. Za něho vtrhl s vojskem svým do zdejší krajiny statečný Jiřík Poděbradský a táborem položil se u Kestřan. Potom dovolil král Jiřík synovi jeho Mikuláši Barochovi, aby zboží Kestřanské vložil v desky zemské na Bohunka z Vranova, svého otčíma. K tomu ale nepřišlo a roku 1475 prodal Mikuláš Baroch tvrz se zbožím Bohuslavovi z Kestřan, který seděl na druhé tvrzi. Potom měnily Kestřany dosti často své držitele. Roku 1523 kupoval Kestřany Petr z Rožemberka, který chtěl na svá stará kolena sem se odebrati a v klidu i tichosti zde žíti, ale v tento úmysl rušivě zasáhla smrt, takže úmysl svůj provésti již nemohl.

Roku 1584 dostaly se Kestřany s příslušným zbožím pánu Janu Vilémovi z rodu Švamberského. Roku 1652 dostalo se Kestřan paní Františce Polyxeně, dceři po Janu Vilémovi, synu Jiřího Ernreicha, který držel Kestřany roku 1612. Paní Františka Polyxena provdána byla za hraběte z Paarů, kterým se v staré tvrzi Kestřanské nechtělo líbiti a bydleti a postavili si proto nynější nový zámek Kestřanský. Stavba ta prý stála 55.000 zlatých. Podle tehdejšího vkusu byl zámek nádherně a skvostně upraven a vyzdoben štukovou prací. Uvnitř však měl málo světnic. Po smrti svého chotě prodala paní Františka Polyxena roku 1678 starý a nový zámek Kestřanský s celým zbožím paní Elišce Zuzaně Vratislavové z Gerštorfu, od této paní je koupil roku 1685 pan Adam Humprecht Fortunát Koc z Dobrše. Pán tento byl nejvýš pobožný, který byl o několik let později hejtmanem kraje Prachеňského, zabýval se připravováním léků a nesmírně jej těšilo, když mohl zdarma lidi léčiti. Za to nemusil mu purkrabí účty skládati, pročež nebylo lze o nějakém řádném hospodářství zde mluviti. Na zlepšení a opravy se nehledělo, lidé mohli si dělati, co chtěli, takže časté krádeže se mezi nimi rozmohly.

Roku 1700 prodal Adam Humprecht Fortunát Koc z Dobrše zboží Kestřanské Ferdinandovi knížeti ze Švarcenberka za 167.500 zlatých, načež připojeno bylo zboží to ke zboží Protivínskému.

Naproti vjezdu, kterým se vchází od návsi a od kostela do dvora, nalézá se dolní tvrz do čtverhranu vybudována. V průčelí rozkládá se dlouhé stavení, které sice nepochází z prvních dob tvrze, ale jest přece nadmíru staré. Zevně jest obloženo cihlami, uvnitř pak umístěny jsou kravíny. Nad tímto stavením tyčí se masivní, hrubá čtverhranná věž, zbudována z lomeného kamene. Na západní straně věže jest čtverhranný vchod ve zdi. Nad tímto jest menší, veníři vroubené okno. Na severní straně jsou dvířka v přízemí do lochu, kamž se nyní brambory a jiné toho druhu plodiny ukládají.

Nad tím jest výstupek z cihel, postavený na dvou silných krákorcích, přes které položen jest tesný kámen. Na východní straně věže jest několik nepravidelně postavených malých oken. Nejvýše okolo věže jsou zazděné střílny. Na severní straně jest jich 13, na straně západní 10. Na straně západní dole v přízemku jest vchod do lochu okrouhle sklenutého, na druhé straně nalézá se podobný tak řečený loch.

Ode brány tvrze na levo jest příbytek sklenutý, jehož zdi honosí se skutečně velikým stářím. Odtud táhne se hradba na straně západní a severní a přidružuje se k stavení ze XVII. století pocházejícímu, ve kterém jsou umístěny kravíny. V hradbě spatřujeme střílny. V severozápadním rohu hradby vypíná se okrouhlá bašta s končitou střechou a cihlovou římsou. Dolní část bašty jest všude uzavřena a bezpochyby že zde bylo i vězení. V horní části nalézají se rovněž střílny. Před branou této tvrze byl ještě roku 1699 příkop, přes který vedl most. Ve stavení vedle brány měl své bydliště sládek, v ostatním stavení byl pivovar na 24 sudův.

Horní tvrz neboli bývalý zámek pánů ze Švamberka byl obklíčen příkopem. Z toho se zachovaly na naše dny toliko zbytky. Jest proměněn dnes v milé, příjemné zahrádky. Na místě někdejšího zvoditého mostu jest

KESTŘANY.

nyní most kamenný. V průčeli spatřujeme dlouhé stavení. V levé části jest brána goticky sklenutá, pocházející z XV. nebo XVI. století, s patníky vysoko nad cestou stojícími. Průjezd jest velice prostorný. Jím vcházíme na dvůr. Zde na všech stranách vidíme byty úředníkův a služebníkův. V pravo a v levo jsou vztyčeny masivní čtverhranné věže. Na dvoře proti bráně jest stavení, nyní za kůlnu používané, které jest původu prastarého. Někdy bydlíval zde purkrabí panství Kestřanského.

Východní věž má tou dobou v přízemí dva vchody. V horní části věže byly kdysi střílny. Vedle věže ve stavení, které nalézá se nade branou, bývala kaple sv. Maří Magdaleny, nyní však jest zde kuchyně poklasného. Do konce XVII. stol. sloužena zde bývala mše svatá. Pod touto tvrzí rozkládají se staré sklepy, ve kterých se někdy pivo skládalo.

Za severním stavením a za východní věží nalézá se prostorný parkán, se dvou stran hradbami sevřený. Hradby jsou dnes již bez střílen, při zemi jsou však střílny.

V levo od vjezdu starodávného stavení proti dolní tvrzi k jihu se nalézajícího jest nový zámek, ve kterém jest byt hospodářského úředníka. Jest to stavení čtverhranné o dvou výstupcích a s úpravou obvyklou koncem XVII. věku.

Tvrze Kestřanské jako dvé sester spolu rozmlouvajících již z dáli vábí k sobě turistu a milovníka starých našich památek.

V malebném zkreslení rozhlížejí se do dalekého svého okolí a v prosté hrdosti obzírají celou historicky protkanou krajinu. Vypravují a dumají. A v mnohé té tíži dum, která doléhá na jich staré, omšelé hlavy zajásá akkord líbezného zpěvu, vítězné písně nad odvěkým rušitelem drahých památek českých, nad otravujícím bezkrevným moderním hyenismem!

V. T.

KLOKOČÍN.

ávný pamětník omšelých dob. Zvedá se na návrší nedaleko vsi Maletic u Protivína jako knížecí dvůr, který působí na návštěvníka dojmem úctyhodným, dojmem, jaký povšechně vzbuzuje v nás každý hradní památník. Zde před staletími stávala a týčila se tvrz Klokočín, jak dobře a patrně mnohé nynější dvorské stavení bystrému pozorovateli dokazuje.

Již v dávných, šedých dobách rozkládal se zde dvůr, jehož vlastníci přibíráni byli ke konání manských služeb na hradě Hluboké. Z této tvrze pocházeli známí bratří Hynek a Purkart z Klokočína. První z bratří Hynek byl kanovníkem u sv. Apolináře, druhý pak bratr Purkart připomíná se ještě roku 1408, ale pravděpodobně žil o mnoho déle.

Syn Purkartův Přibram od roku 1441 sloužíval pánům Bechyňským. Týž odprodal roku 1451 dvůr Klokočín i s mlýnem pánu Petrovi Šantovi z Budičovic. Tento Petr Šant propadl však pro prohřešení se proti právům královským svým zbožím, které potom daroval český král náš Jiřík z Poděbrad pánu Petru Kaplíři ze Sulevic, což se stalo léta Páně roku 1470. V době této zemřel však pan Petr Šant z Budičovic a jeho sirotkův ujal se roku 1473 Šimon Prk.

O nějakém právu vlastnickém pána Petra Kaplíře ze Sulevic se později již nemluví. Šimon Prk zcizil tvrz Klokočín roku 1484 Štěpánovi Kuchtovi z Květuše. Od této pak doby počítán jest Klokočín jako manství ke zboží Zvíkovskému.

Roku 1510 dostal se Klokočín v držení pána Václava Litochleba ze Strachotína a v rodu tomto udržel se do roku 1541. Po smrti Kašpara Litochleba zůstala totiž jediná dcera Anna, která podržela i Klokočín, který roku 1541 prodán byl pánu Mikuláši Protivínskému z Pohnání. Klokočín dostal se pak ve vlastnictví Volfa Hozlaura z Hozlau, a nástupce jeho pán Oldřich Želizko z Tourového dokázal, že Klokočín byl prostřednictvím pánů ze Švamberka z manství propuštěn a ve desky zemské jako dědictví svobodné zapsán.

Tvrz Klokočín později pustla a pán Oldřich Želizko sídlil raději ve Vodňanech. Nástupcem jeho byl pán Březský z Ploskovic roku 1595, který opravil tvrz tuto a celé zdejší zboží odprodal potom r. 1607 panu Joštovi Kořenskému z Terešova a na Radomilicích. Týž prodal roku 1615 tvrz Klokočín se zbožím pánu Janu staršímu Vratislavovi z Mitrovic, který sloučil ji i se zbožím s panstvím Protivínským, kterému mnohé výsady vymohl a cenné služby prokázal.

Zadíváme se dlouze na nynější Klokočín, vzrušené dojmy rozháraji se naším nitrem a upředše si posléze dávný obraz z pozůstalých zkazek a dnešních dojmů, opouštíme památný tento cípek naší přívětivé otčiny.

V. T.

KLOKOČÍN.

HELFENBURK.

Na západní straně města Bavorova, v okresu vodňanském, poblíže levého břehu říčky Blanice, asi ve vzdálenosti $5^1/_2$ km v lesnaté oblasti, v moři temné a vždy tak svěží zeleně spanilých jedlí, ušlechtilých smrků i přítulných borovic vypíná se a hrdě vzhlíží jedna z nejkrásnějších zřícenin českých hradů, mohutný a přímo úchvatně čarovným dojmem na nás působící hrad Helfenburk.

Cesta od města Bavorova ke hradu Helfenburku vede nás kolem Božích muk, zděného to sloupu s vyvýšenou kapličkou se čtyřmi českými světci, ve stínu korun čtyř lip. Za krátko míjíme na pravo se rozkládající někdejší ves „Leskovec", nyní pouze knížecí ovčín, na levo pak pod lesem ležící Tourov. Za nedlouho potom dojdeme po příkré cestě ke dvoru Štětínu, kde se rozkládala kdysi ves. Potom mineme zelený kříž a dostoupíme v brzku valu, kterým byl hrad Helfenburk obehnán, sestoupíme do příkopu, neboť padací most, zde kdysi stávající, již dávno zmizel.

Tak vstupujeme první branou na předhradí, kde bývaly po pravé i po levé straně chlévy, obilnice a obydlí pro hradní čeleď. Zde bývala cisterna a na jihu vedl hluboký parkán, obehnaný zdí, opatřenou cimbuřím, které při potomním zvýšení zdi bylo zazděno.

Na tomto místě mohutně se tyčí na rozhraní druhého nádvoří masivní,

HELFENBURK.

kulatá, vysoká věž, která byla hlavním strážcem a statečným obrancem druhé brány hradní.

Z druhého nádvoří projdeme třetí branou, která se pěším návštěvníkům a příchozím neotvírala, neboť pro ty byla určena po pravé straně se nalézající branka. Čtvrtou pak branou vstupujeme na třetí nádvoří, kde na nejvyšším místě pozvedá se, dnes již jako rozespalý, nemluvný gigant, vlastní palác, zvláštní zdí zpředu obehnaný.

Proti paláci tomuto stávaly za hlučných dob hradních konírny, které oblažovalo a oživovalo veselé ržání bujných ořů a sebevědomý a mladistvou silou překypující dusot koňských kopyt.

Nad konírnami těmito byly byty pro čeleď, opodál pak kolny. V paláci hradním ještě za našich dnů se zcela dobře pozná, že byly dvoje komory nad sebou a nad těmi dvé pater panských pokojů se širokými, prostornými okny a kamennými lávkami po obou stranách. Zde stávala též hradní kaple.

S míst, kde stával a radostně, idyllicky bezstarostně a skoro dovádivě hovořil za lepších dob samožitný mlýn, rozvíjí se úchvatný a opojivý pohled na zvlněný kraj, zdobený temnou zelení rozsáhlých lesů, pokrytý úrodnými a ladně rozloženými nivami a rolemi a roztomile ztulenými a nevinně dětsky se rozhlížejícími dědinkami.

Zrak náš jest opojen a duše naše zpita jest vábnými obrazy, které nesmírně blaživě vzrušují celou bytost návštěvníkovu svou velkolepostí a pohádkovou nádherou. A bájný, svůdně sugerující šum knížecky nádherných lesních velikánů andělsky měkkou hudbou zpívá nám do tichých našich snů. Vroucí zanícení a něžné city jímají ušlechtile vyspělou duši turistovu!

V severní části hradu Helfenburku vypíná se kulatá věž, bývalá to hradní hladomorna, kde byl mořen a mučen koncem XV. století „zhúbce veliký po tři neděle a den, nemaje nic píti a jísti kromě čtyř chlebův — aniž by umřel“.

Hrad Helfenburk zbudovali Petr, Jošt, Oldřich a Jan z Rožmberka na vrchu Malošíně, když prvé k tomu obdrželi svolení otce vlasti, císaře Karla IV. léta Páně 1355.

V držení tohoto mocného rodu zůstal Helfenburk nepřetržitě až do roku 1458. V pohnuté a ryčné době válek husitských příklonil se pán Oldřich z Rožmberka ke straně katolické a jmenován byl proto císařem Zikmundem hejtmanem kraje bechyňského a prácheňského. A tak se stalo, že roku 1420 slavný vůdce vojů husitských Jan Žižka z Trocnova osadil Bavorov a poddaných Rožmberských valně ani nešetřil. Hrad Helfenburk při tom mnoho ani nepřekážel.

Hejtman Chval oblehl potom Helfenburk, ale přepevného hradu tohoto nedobyl. Dne 4. března roku 1458 prodal Helfenburk Jan z Rožmberka Janovi z Lobkovic za 5000 kop českých grošů, vymíniv si právo odkupu na 5 let.

Zdá se pak, že Jan z Lobkovic se vůbec hradu ani neujal, neboť roku 1459 zastavil Jan z Rožmberka Helfenburk s Bavorovem bratru svému Joštovi, načež roku 1461 dotčený pán Jan z Rožmberka zastavil hrad ten Mikuláši Přeškovi z Češtic, jenž byl roku 1445—1446 purkrabím na Helfenburce.

Rok 1475 prodal český mocný magnát Vok z Rožmberka Helfenburk s Bavorovem Janu ze Švamberka, velkopřevoru strakonickému, jenž všechno zase prodal roku 1477 bratřím Václavu a Zikmundu Vlčkům z Čenova.

Roku 1484 postoupen byl Helfenburk s Bavorovem vrchnímu štýrskému truksasovi Jindřichu Prüschenkovi svobodnému pánu ze Štetenberka a jeho bratru Sigmundovi za 8000 zlatých uherských. Zdá se však spíše, že celá koupě byla nalíčena pány z Růže, neboť jim byl pán Vlček z Cenova nepohodlným sousedem. Sami se o hrad Helfenburk smlouvat nechtěli, proto nastrčili Němce, poněvadž oněch 8000 zlatých uherských bratřím Prüschenkům Vok z Rožmberka zapůjčil a oni hned po koupi jemu Helfenburk s Bavorovem zastavili.

Roku 1503 koupili Helfenburk slavný český pán Petr Vok a Oldřich z Rožmberka a tak se stali páni z Růže opětně neobmezenými vládci na zdejším zboží.

Roku 1552 vládl zde Vilém z Rožmberka, který roku 1553 ustanovil zde purkrabím Jiřího Bavorského, bratra Tomáše, slavného kazatele a duchovního spisovatele.

Vladař Vilém z Rožmberka obklopil se zde četným a nádherným komonstvem a služebnictvem obojího pohlaví, jemuž byl laskavým a povždy i na výsost štědrým pánem. Proslulý tento magnát kázal též pod hradem Helfenburkem již roku 1548 započatý pivovar dostavěti, což se stalo rokn 1553, kdy v něm bylo po prvé pivo vařeno, roku 1589 však se již zde pivo nevařilo.

Když se stal Jakub Krčín z Jelčan regentem neboli vladařem všech panství Rožmberských, postavil roku 1570 u řeky Blanice „na drahách“ mlýn a rybník „Písařovský“ upravil roku 1579 tak, že dvojnásob násady do něho dáno býti mohlo. V těch pak letech zřídil si Vilém z Růže nádherné sídlo „K r a t o c h v í l i“, kam jej i úřednictvo z hradů následovalo, bydlíc raději na Kratochvíli, Petrově dvoře a v panském domě v Bavorově.

Hrad Helfenburk od těchto dob pustl a chřadnul, takže se již roku 1592, kdy zesnul Vilém z Rožmberka, „pustým zámkem“ nazývá, jak mu také i doposud lid všeobecně říká.

Nástupce Vilémův, bezdětný Petr Vok, roku 1593 prodal pustý tento hrad, městečko Bavorov s panským domem a ostatní zboží i s řekou Prachaticům za 20.000 kop českých grošů.

Roku 1622 dne 23. prosince daroval císař Ferdinand II. v Řezně Janu Oldřichovi knížeti z Eggenberka mimo jiná panství i Helfenburk a zboží bavorovské. V držení této rodiny zůstal Helfenburk až do jejího vymření roku 1719. V této době dostal se hrad tento do vlastnictví knížecí rodiny Švarcenberků.

Slavné a pestré jsou věru dějiny hradu Helfenburku. Nádherný a hlučný život však dávno a dávno vyprchal a ve zdech pyšného Rožmberského kdys sídla zahostilo se tesklivé ticho a příšerný až klid.

Doba slávy hradu Helfenburku navždy zmizela, kdy v mohutných a skálopevných zdích a síních ozýval se ples a jásot hostí a skvělé družiny posledního Rožmberka.

Za ranního úsvitu hledí Helfenburk strnule přes mohutné stromové velikány, přes luka, zahalená mlhou na budící se den, který v daleku vzchází krvavě na obzoru dalném a nekonečném. Zde však šero a věčný skoro klid a mír.

Zde v temných loktech mocného a mohutně vzrostlého stromoví leží bezvládně, ale královsky důstojně zříceniny hradu Helfenburku.

U BRÁNY HELFENBURKA.

Ano veselo a hlučno bývalo na Helfenburce, který by nám nejlépe o všem tom veselí a hlučném i jásavém životě dovedl družně vyprávět!

V klínu šumných lesů zadumaně, mlčenlivě a smutně se zatajeným dechem naslouchá někdy hrad Helfenburk hromu divě rozpoutané bouře nad svou kmetnou hlavou.

Znovu a znovu noří se duch ve zmlklé listy dlouze se vinoucích našich dějin, s těžkou myslí a se stísněnou hrudí postojí návštěvník u paty velebné zříceniny Helfenburku, pohrouží se ještě jednou v chmurné i slavné zákoutí dějinné a s rozvášněným srdcem kloní se před omšelými zdmi hradu tohoto a koří se v duchu mánům bouřných, jásavých a rušných dějin jeho. *V. T.*

KRATOCHVÍLE.

e směru západním, asi půl hodiny od města Netolic, zvedá se Rožmberský zámek Kratochvíle. Dříve stávala zde tvrz, která slula Leptač, jejíž majitelem byl roku 1401 pan Mikuláš Kugla z Netolic. Dnešní zámek Kratochvíl započal pak budovati roku 1582 pan Vilém z Rožmberka a stavbu tu svěřil mistru Baltazaru Majovi.

Kostel, nalézající se v zámku tom, jest asi starší, jak letopočet v kameni nade vchodem na kůr 1555 a gotická kružba oken nasvědčuje.

Zámek Kratochvíle i nyní ve svém porušení zůstává přece jenom z nejcennějších památek v naší české otčině.

Malbu v zámku prováděl Jiří Vidmann a dostal za sál 800 tolarů, za velký pokoj 400, za malý 450 a za komoru 150 tolarův.

Vstoupíme-li průjezdem, pod věží se nalézajícím, dostaneme se po mostě, přes příkop zámecký vedoucí, do dolní síně, sklenuté to dlouhé místnosti se čtyřmi okny. Jest celá pomalována částečně ještě znatelnými, po většině již sešlými malbami. Malby ty jsou skoro výhradně ze života mysliveckého.

Západně od této jest druhá síň zvaná za Eggenberkův officírskou či úřednickou tabulnicí. Tato síň o 5 oknech na západ směřujících, slouží nyní, byvši dle možnosti zrestaurována, k uschování starých netolických a prachatických listin a spisů a druhá část její, směrem k jihu, k ukládání nové netolické registratury. Ostatní místnosti v přízemí jsou nyní věnovány k ubytování sirotků po knížecích služebnících.

Odebéřeme-li se po schodech do prvního patra, přijdeme do horní síně s 5 okny na jih směřujícími, dříve vymalované, nyní obílené. I dnes dojímá nás a upoutá nás v ní zvláště na východní straně vlašský komín se znaky růže Viléma z Rožmberka a jeho manželky Polixeny z Pernštejna s býčí hlavou a heslem „Festina lente“, to jest „spěchej volně“, s rozvahou, „dočkej času“.

Nejskvostnější síní jest však pokoj západní s 8 okny, „veliký to zlatý pokoj“. Zde spatřujeme pravé skvosty a perly umění štukatérského, ze kterých mnohé částky jsou vyzlacené. Uprostřed na stropě jest obraz pána Viléma z Rožmberka ve zbroji a na koni — a kolem něho znaky jeho čtyř manželek. Dále jsou zde různé sceny mythologické, výjevy ze starých římských dějin a různé jiné ozdoby vysoce umělecké práce. Ačkoli jest nyní vše přebíleno, jest přece síň tato pravým kabinetním kouskem. Dnes jsou zde umístěny četné a velice zajímavé sbírky knížecí.

Vedle tohoto pokoje jest malý, zlatý pokoj, obílený, avšak malba částečně již viditelna; vedle něho nalézá se komora s pěkným stropem a žlutým malováním. V malém zlatém pokoji uložen jest za nynější doby archiv.

Tyto tři skvostné místnosti sloužívaly za obydlí p. Vilému z Rožmberka. Na opačné východní straně jest východní pokoj o dvou světnicích. Horní část jest bílá, kdežto dolejší stěny jsou rudé. Spatřujeme tu různé alegorické postavy a výjevy z římských dob.

ZÁMEK KRATOCHVÍLE.

Vedle bílého pokoje jest v rohu světnice modrá s modrými pruty, vedle toho pak komora zelená, v které jsou uloženy různé hračky, upomínající na mládí nynějšího knížete Adolfa Josefa ze Schwarzenberga, vřelého to přítele uměleckých památek Kratochvílských.

Kolem zámku táhne se zeď s baštami, opatřenými výklenky. Na jižní straně nalézá se uprostřed brána a po obou stranách byty knížecích služebníkův.

Roku 1602 postoupil rod Rožmberský Kratochvíl císaři Rudolfu II.

Zámek Kratochvíle jest dnes majetkem knížecího rodu Schwarzenbergů, jemuž vděčiti jest, že nejenom tato krásná architektonická památka v plné svěžesti a síle jest nám zachována, nýbrž že i přečetné jiné drahokamy z dávné minulosti naší nepropadly zkáze a ssutinám a nezarostly travou a mechem.

V. T.

VELKÝ TAK ZV. ZLATÝ POKOJ NA KRATOCHVÍLI.

LIBĚJICE.

si za půl hodiny ode dvora Rabina, poblíže Netolic ve směru severovýchodním se rozkládajícího, přijdeme dále směrem na západ k samotě zvané Lomec, která rozprostírá se na lesnatém vrchu, 515 metrů vysokém. Nalézá se zde poutnické místo s kostelem Marianským. Z Lomce pak přivádí nás půvabná lesní cesta ku novému zámku Libějice. Cesta tato vede směrem severním a kudy nejde lesem, blaží nás za doby letní svým libým stínem legie lepých stromů a nejvíce nehovorných, zadumaných dubův.

Libějice připomínají se v dějinách jako sídlo Tomášovo již roku 1264. Tvrz zdejší vystavěl Pašek Malovec v polovici XIV. století. Nynější podoba a výstavba pochází ze XVI. století, totiž z roku 1551, kdy dostala se koupí v držení pána Viléma z Rožmberka.

Vjezd do starého zámku v Libějicích vede trojitou branou, v gotickém slohu sklenutou. Na dvoře spatřujeme otevřené arkády, spočívající na krátkých, hrubých sloupech. Výstupek severozápadní jest ozdobený, vyčnívají z něho ve výšce druhého patra dva okrouhlé nárožní náměty. Severovýchodní ozdoba jest pěkným renaissančním štítem s 3 římsami a 3 vížkami. Bývala zde kaple s obrazem sv. Rodiny.

Roku 1696 zbudovali asi čtvrt hodiny od Libějic na západ hrabata Buquoyové nový zámek a starý zámek v Libějicích ponechán panskému úřednictvu za byty a kanceláře.

Roku 1715 byl sešlý zámek opraven a v něm pět nových síní zřízeno.

Nový zámek u Libějic, ačkoli byl již roku 1696 založen, byl teprve v letech 1747—1754 dostavěn. Roku 1801 získal panství Libějice za 1,200.000 zlatých knížecí rod Schwarzenbergský. Roku 1816—1817 byl zámek znovu opraven a o druhé poschodí zvýšen. Podlouhlý, se všech stran ladným parkem obklíčený zámek jest stavěn ve slohu pozdního empiru se štíty, spočívajícími na pilastrech.

V zámku nalézá se kaple Nalezení sv. Kříže s obrazem sv. Rodiny od malíře Bart. Altomonte.

Od nového zámku vede přímá, stinná alej k lázním sv. Markéty a odtud dále polní cesta do města Vodňan.

Libějice tvoří panství knížecí, které spravuje ředitelství v Petrově Dvoře, k němuž mnoho pozemků, lesů i rybníků náleží. Dvůr tento stával již roku 1378.

Kamkoli popatříme, všude rozhaluje svou krásnou tvář malebné okolí. Všude setkáváme se s historickými památkami, nejvíce ovšem z dob bojů husitských. Ano i z dob prastarých zachovalo se nám dosti četných památníků. Jsme v krajině, kde panoval český rod Slavníkovců, a kde mocí svou pyšněli a skvěli se všemocní Rožmberkové. Celý zdejší kraj mluví k nám staroslovanskou kulturou a před tváří naší vystupují v mocných četách staroslovanští Netolici s Dúdleby . . . *V. T.*

ZÁMEK LIBĚJICE.

NÁDVORNÍ STRANA ZÁMKU LIBĚJICKÉHO.

KUGELVEIT.

Touha spatřiti a poznati naše staré památníky české, které zvětraly v slunci, bouřích a dešti, přivede nás i do okresu Chvalšinského. Ocitáme se v okresu pahorkatinném, který prorván jest četnými bystřinami a potoky. Horské hřbety všude porostlé jsou bujnými lesy, jež obživou i útěchou jsou všemu zdejšímu obyvatelstvu. Dopravu po okresu sprostředkují toliko okresní silnice, jelikož železné dráhy zde není.

A navštívíme-li jednou okres tento, zajisté neopomeneme zavítati do městyse Chvalšin, místa velmi starého, které již někdy ve století XI. nebo XII. byly sídlem panství a osadou velmi pokročilou, jak uvádí opat kláštera Zlatokorunského Herman. Poblíže Chvalšin rozkládají se české vesnice Brloh, Nová Ves a České Chalupy. A kolem mlýna Cvrčkova u Českých Chalup dojdeme záhy ke kapličce sv. Ondřeje, kde opodál nalézají se zbytky nějakého starého příkopu a kráčejíce křovinami, oživenými četnými pluky dokonalých, drobných pěvců, přiblížíme se ku zbytkům královského hradu Kugelveitu, z kterého zachoval se nám toliko příkop ve skále tesaný. Přes tento příkop vedl někdy zdvihací most z hradu ku vlastní hlídce, ze které dochovaly se na naše dny pouze základy na vysoké skále.

Hrad Kugelveit zbudován byl s dovolením slavného krále českého Karla IV., pohříchu však nezbylo nám vnímavým ctitelům starověkých památek z tohoto hradu ničeho, před čímž bychom v údivu a v úctě po-

stáli. Bylť hrad tento rozbořen již roku 1394 od mocných pánů z Růže. Hned vedle rozprostírá se ves Kugelveit, ke které přináleží i Nový Kugelveit. Uprostřed této jednoty tyčí se zbytky kostela klášterního, jakož i kláštera, z čehož větší část náleží soukromému majetku a jest tou dobou obydlena.

Pookřejeme na této dějinné hroudě naší české vlasti a maně opakujeme si verše našeho slavného básníka Jaroslava Vrchlického, který pěje:

„Svrhnout s beder břímě kleté
povinnosti, v lesní tiš
zahrabat se na pár neděl —
jaká rozkoš to a ples!
Zapomnít, co člověk věděl
a zřít pouze do nebes!“

V. T.

ROŽMBERK.

ROŽMBERK.

Stojíme před Rožmberkem . . . Před zrakoma našima prostírá se malebné, rozsáhlé údolí, jež Vltava tu kdysi vytvořila. Představ si, čtenáři, velikou elipsu, do níž spadají se všech stran hory a vrchy, porostlé z valné části bujným lesem a poseté rozličnými staveními a máš rozkošnou pohledku okolí Rožmberského před svým zrakem duševním, jen ji schovat do alba.

Rožmberk není ruinou, jak by snad se mnohý domýšlel, nýbrž zachovaným hradem a sice tak půvabným, že právem řadí jej mnozí spisovatelé mezi nejhezčí hrady naší milé otčiny a to přihlížejíce jak k jeho poloze, která tu nemálo při té kráse padá na váhu, k provedení stavby a vnitřnímu uspořádání, tak i k dojmu celkovému, jejž každý návštěvník bez rozdílu si odtud k domovu odnáší. Hrad Rožmberk vystavěl v letech 1241 až 1246 Vok, jenž odtud začal se psáti: „z Rožmberka", kteréžto jméno přeneslo se potom na celý rod. Dle autora „Hradů a zámků" byly prý to kdysi dva hrady. Nyní se rozeznává starý (zadní hrad) a nový zámek (toliko část většího hradu). Oba jsou dosud hlubokým, ve skále vytesaným příkopem odděleny.

SÍŇ NA ROŽMBERKU.

Jsme u brány. Podivná ozdoba její překvapí zajisté nejednoho chodce sem na potulkách zbloudivšího a v myšlenkách unese ho do dávného šerověku, kdy země naše slynula bohatou živočišnou říší, o níž dnes zbývají jenom zamlžené pohádky.

Na bráně totiž upevněny jsou lebky medvědův a vlků, jež kdysi některý z držitelů hradu v okolních, neproniknutelných hvozdech zastřelil. Tu spatří zrak náš i rytíře oblečeného v lovecký šat, an ubírá se kamsi za svou libůstkou na lov divé zvěře. V ruce třímá oštěp,

RYTÍŘSKÁ DVORANA NA ROŽMBERKU.

jedinou to vražednou zbraň a provázen jest paní hradu až ke bráně, kde nastává rozloučení.

Každá komnata na hradě svým jménem připomíná nám některého z někdejších členů rodiny Buquoyův.

Mezi nejrozsáhlejší síně na hradě, co jich tu jest, ba možno říci jednu z největších tvoří síň, jež křižáckou bývá zvána. Hned dovíme se, proč. V ní umístěny jsou vhodně podobizny četných oněch rytířů, kteří se v křižových výpravách obzvláště vyznamenali svojí rekovností. V oknech pak zříti můžeme průsvitavé erby vladařů, kteří služeb rodu hrabat z Buquoy a Longueval potřebovali, anebo jich vyhledávali.

K pozoruhodnostem patří také zbrojná síň, nacházející se v prvním patře. Tu zajímati tě jistě bude značný počet všeliké zbroje a zbraně data staršího i novějšího, staré systémy pušek a pod. A tak můžeš, čtenáři, projíti komnatu za komnatou a všude nalezneš ne jednu, ale hojnost cenných památek, u nichž tvoje pozornost všecka se soustředí.

Vedle ve věži bývala kaple Berty či Perchty z Rožmberka, jiř Bohuslav Balbín si popletl s Bílou paní.

Nejedna pověst druží se k slavnému hradu Rožmberskému, k této jejich pýše. Z těch zvláště jedna zobecněla a dnes traduje se skoro v každé zmínce o hradu Rožmberském. Každý jistě si již domyslil, že míníme tím pověst o Bílé paní. Laskavý čtenář zajisté i nám nezazlí, když i my tuto budeme mu reprodukovati; oživímeť jí alespoň suchopár našeho vypravování.

Chůvy, jimž svěřeno bylo ošetřování Petra Voka, jedné noci usnuly. V tom zjevila se v komnatě, v níž dítě ono snilo rajský sen, Bílá paní, která na tento vhodný okamžik již po delší dobu čekala.

Konečně splnilo se jí toužné přání, že se může s děťátkem pomazliti. Ihned vzala je do náruče a vše mu dělala, jen aby se jí nerozplakalo a pláčem svých ošetřovatelek nevzbudilo.

V tom probudila se jedna z chův, která teprve nedávno byla přijata a ustrašena ohlíží se po děcku. V tom zří je v rukou cizí paní. A vy-

trhši jí dítě z náručí osopila se, nevědouc asi, koho má před sebou, na Bílou paní. Ta pohněvána tímto nešetrným jednáním ošetřovatelky, vzala jí opět dítě a zvolala podrážděně: „Ty se mne osmělujeś tázati, ač tě teprve několik málo dní dům tento hostí. Věz, že dítě to jest pýchou mého rodu. A obrácena jsouc k ostatním služebným, které hlukem probuzeny se sem dostavily, hlásala velitelsky: „Vy jste nikdy své paní nectily tak, jak se sluší a patří; podržte si tedy své dítě.“ „Ty pak,“ promluvila ke kojné, „pečuj o dítě, jak náleží. A až přijde do rozumu, povídej mu, jak jsem je měla ráda a jak jsem z tohoto lože“, při čemž ukázala prý rukou na stěnu, „k němu sestoupila a v něm opět zmizela.“

To dořekši, rozplynula se Bílá paní v mlhu, ztratila se do zdi a od té doby již se tu více nezjevila.

Petr Vok, dověděv se později, když dospěl, o tomto zjevení se Bílé paní, dal probourati na označeném místě zeď a překvapen prý byl nesmírným pokladem.

Potud pověst.

Zde též třeba jen v několika hrubých rysech zmíniti se o hlásce, velice důkladné to stavbě, pro niž dnes zobecnělo pojmenování „věž Jakobínská“. Proč právě Jakobínská, nevíme. Ale zdá se, že jest to jen název nahodilý, jako stejně nesmyslný. Věž tato jest 14 sáhů vysoká a tolikéž hluboká; její zdi jsou silné 12 stop. F. A. Šubert se domnívá, že buď sloužila věž za studnu předhradí, a proto že byly za tím účelem základy její tak hluboko založeny, anebo prý vedl z ní podzemní průchod někam do lesů, jímž rodina držitele hradu útěkem mohla se spasiti a tím při životě zachrániti, když by hrad již déle držeti se nemohl.

Střechu věže nahrazuje nízký, špičatý, zděný kužel.

Rožmberk jest kolébkou mocného rodu Rožmberků, jehož moc zastiňovala svého času české velmože a tříštila se toliko o moc královskou. Již poloha hradu jejich, jenž ze tří stran byl vodou obtékán, činila jej v pravém slova smyslu nedobytným.

Hrad Rožmberk podle určitých zpráv některých vážných historiků nevznikl dříve než roku 1250. Před tím krajina tamnější náležela ke královské komoře a dostala ve vlastnictví rodu Vítkovců neznámým a dosud nevysvětlitelným způsobem.

Po smrti pána Petra Voka z Rožmberka přešel hrad v držení Jana Zrinského, syna to reka sigetského a po nedlouhém jeho panství spadl Rožmberk na základě smluv na mocné pány ze Švamberka.

Nebudeme zbytečně unavovati výčtem všech někdejších držitelů hradu, jak časově po sobě následovali. Na to úzký rámec tohoto pojednání nestačí. Stačí jen podotknouti, že když Petr Vok z Rožmberka v klášteře

Vyšebrodském život svůj dokonal, přešel hrad, jak praveno, v držení Zrinského, jenž měl za manželku Rožmberkovnu. Po nedlouhé jeho vládě spadl pak na základě smluv na pány ze Švamberka, kteří v brzku doznali mnohých útrap a pronásledování.

Následky bitvy bělohorské, zejména konfiskační praxi ve velkém ucítili tedy i Švamberkové. Statky jim skonfiskovány. Tak panství Rožmberské spolu s hradem dostal odměnou vítěz bělohorský císařský generál Karel Bonaventura Longueval hrabě Buquoy, jenž byl císaři platné služby prokázal; jeho potomstvo zůstává až do dnešní doby jeho držitelem.

Hrad Rožmberk jest vlastně poučným starým českým hradem i co se týče svého zvláštního opevnění. Každé místo i každá komnata připomíná návštěvníku některého z někdejších držitelů hradu tohoto a upamatuje jej na mnohý tak list historie české! Pohříchu však tyto drahé nám listy již sežloutly.

Čtenáři! Budeš-li kdy v životě se rozmýšlet, kam si udělati pěkný výlet máš, zajeď k Rožmberku. Tu vytvoříš si nejlepší obraz o starých českých hradech, jakých v dávnověku po Čechách tolik a tolik bylo roztroušeno, zde nalezneš nejedno poučení, jež z paměti ti nevymizí víc. Končím slovy F. A. Šuberta: „K Rožmberku mohl by člověk putovati několikráte a vždy by našel, co by ho znova vábilo, vždy by se odtud vracel s myslí naplněnou dumami šelestících to časův minulých“. *J. B.*

KRUMLOV.

Zvláštním půvabem dýchají krajiny lesního toku Vltavina; vidíš je jednou — a nemůžeš jich zapomenouti — stále se ti v mysli vrací na ně vzpomínka, na tichý smavý koutek českého ráje. — Samé vrchy tu vidíš, lesy porostlé — i holá temena černých, zasmušilých skal — a mezi nimi údolí stinná, svěže zelená, jako hebký koberec pestrých, jásavých barev.

Hlava se ti zatočí tichou rozkoší a srdce v prsou prudčeji začne bíti, když se zadíváš na sšeřelé, zamodralé prahy starých hvozdů, ležících kdesi v dálce, zastřené mlhami, jež splývají s jejich korunami, když roviny vidíš před sebou, jakoby spící, se žlutými, svítícími skvrnami obilných polí, sytě zelenými čtverci luk a hnědými vlnami čerstvě zorané země, tu příroda ze své palety nešetřila barvami.

A před tebou, na skále, omývané šplouchajícími vlnami, kamenný kolos, jeden z největších a nejpamátnějších českých hradů, Krumlov, sídlo „Jihočeských králů", mocných Rožmberků, slavné paměti, Eggenberkův i Švarcenberků; že Vltava, s obou stran sevřena skalami a příkrými břehy, valí tu své vlny křivolakým řečištěm, tu rovně plynouc, tu zase rozmanitými oblouky hledajíc východu hlubokými stržemi — odtud asi jméno hradu: Chrumuawe, Chrumau — česky Krumlov — (Krumm = křivý).

Kdy — a kým byl založen, není povědomo; české jeho jméno vyskytuje se v zápisech již r. 1259 — ale pravděpodobno, že hrad stával tu již dříve, jak ze zmínky německého básníka Oldřicha z Liechtensteinu možno se domnívati.

Nevelké panství Krumlovské, jehož vsi jako roztříknuty byly po celém horním poříčí Vltavy, bylo již ve třináctém století majetkem pánů z Krumlova, Vítkoviců erbu zelené růže, jichž praotec, Vítek, sezením ještě nebyl na Krumlově. Teprve vnukové tohoto Vítka vnesli sem rušný život rytířský a pod hradem městečko utěšeně počalo se rozvíjeti.

Z Vítkovců erbu zelené růže pocházel i Záviš z Falkenštejna, pán mravů ušlechtilých a rytířských, stejně obratný státník, jako básník Bohem nadaný; je známo z dějin, jaký byl osud tohoto muže, který, dosáhnuv nejvyšších důstojenství při dvoře královském a oženiv se později s Kunhutou, vdovou po nešťastném „králi bohatýru" Přemyslu II., dokončil svůj život pod hradem Hlubokou r. 1290, sťat byv prknem. —

Po vymření tohoto rodu nastoupili po něm dědictví Vítkovci erbu růže červené, kteří se psali z Rožmberka.

Nejslavnějším členem, nejkrassší haluzí široce rozvětveného kmene červené růže byl pan Vilém z Rožmberka, důmyslný státník a nejvyšší pur-

krabí Pražský; stavitelé své doby nejznamenitější sjížděli se ve zdech krumlovských, stavěno o překot, skvělý dvůr přivábil květ všeho rytířstva, pořádány tu hostiny, kterých súčastnili se i nejvzácnější hosté — král Ferdinand i císař Rudolf II. s císařovnou Marií a celým dvorem, jakož se stalo dne 16. prosince r. 1576.

KRUMLOV.

V oboře zvěř dančí chována, „Krumlov, hrad starý, nepořádný, kúzý, tmavý a neveselý“ jakoby kouzelným proutkem přeměněn; od rána do noci ozývalo se bušení kladiv, zástupy dělníků všech řemesel pracovaly tu s horečným spěchem, aby pan Vilém, nedočkavý a dychtivý, v důstojném hnízdečku uvítati mohl nevěstu svoji Annu Marii, markraběnku Badenskou.

A nescházelo i těch, kteří poznávali, že Krumlov té doby mohl by býti zlatým dolem těm, kterým nesedí prázdná hlava mezi rameny; lidí obmyslných i nešlechetníků bylo tu s dostatek — a všichni odcházeli s měšci plnými.

NÁDVOŘÍ ZÁMKU KRUMLOVSKÉHO.

Alchymie byla tehdy v modě; zlatá horečka třásla Evropou a patřilo k bontonu, míti svoji kuchyni zlatodějnou a vyhazovati spousty dukátů i poctivých grošů českých nenasytným šibalům, kteří „dojili", pokud se dalo — a pak zanechali svého řemesla, vědouce dobře o marnosti takového snažení, zaopatřeni až do své smrti.

I tu na Krumlově hořely ohně dnem i nocí pod křivulemi pitvorných tvarů, lektvary všeliké a směsi čarodějné vařily se bez ustání, ale po smrti

pana Viléma, kterýž byl pán dobrý a šlechetný, ku svým poddaným z míry laskavý, milostivý a křivd nikdy činiti jim nedopouštěl, zle bylo všem krumlovským zlatodějcům; pan Petr Vok, poslední rodu červené růže, hned v prvých dnech zjímati je poručil a do věže vsaditi, kde jeden z nich, Němec, jakýsi Michael z Ebersberku až do své smrti pobyl, nespatřiv už slunečního světla — i ošklivým způsobem se světa sešel.

A když zemřel pan Petr Vok, protože posledním byl svého rodu a potomkův nezanechal, přelomen jest erb pětilisté růže a tělo druhdy nejmocnějšího z českých šlechticů pohřbeno v klášteře Vyšebrodském; „šraňky přepilovány, aby již do krypty žádný se klásti nemohl; erbovní pečeť zkasírována a tak rod slavný Rosenberský, který po 400 let trval, zahynul".

Podivnou náhodou dva mniši, kteří byli přítomni pohřbu poslední ratolesti pětilisté růže, náhlou smrtí zemřeli — a v týž den; vzali s sebou tajemství do hrobu a tak nikdo se nedověděl, kde by byla hrobka krumlovských pánů.

Krumlov potom přešel dle smlouvy do rukou císaře Rudolfa II., který sem zavésti dal k trvalému pobytu levobočka svého, dona Julia d'Austria, syna prý sličné a vděkuplné dcery antiquáře Středy. Kéž by promluviti mohly zdi staroslavného Krumlova a vzdáti svědectví o tom, co se tu

ZÁMECKÁ STRÁŽNICE NA KRUMLOVĚ.

dálo, čeho byly svědkem ty síně zšeřelé, na kterých jakoby ležel stín nešťastného blázna.

Don Julius překonával sama sebe v lotrovstvích všelikých, frejích a bohopustém hýření; měšťané krumlovští zle byli roztrpčeni, když dcerky jejich a ženy samotny po ulicích přejíti nesměly, aby tu úhony nevzaly — i suplikací pokornou podali hejtmanu krumlovskému, aby jich zbavil té trýzně, „rány egyptské“. — Ale což bylo platno: Don Julius, zamilovav si dceru lazebníka městského, na Krumlov ji odnesl a tu s ní živ byl nějaký

REDUTNÍ SÁL NA ZÁMKU KRUMLOVSKÉM.

čas; a jak byl nejistý a vrtkavý povahou jako dítě, vzplanuv okamžitým hněvem, zbil ji mnohými ranami a oknem ji vyhodil, považuje ji za mrtvou. Děvče se uzdravilo a Don Julius, rozzuřen tím, že oběť jeho vymkla se mu z rukou, po mnohém úsilí, když byl po 5 neděl věznil otce ubohé dívčiny, mohl znovu nasytiti svoji dychtivost krve. — Poručil dívce, když byla přivedena do jeho komnat, aby oblékla na se kožich ovčí — a tu ji ubodal rapírem, lebku rozťal a potom jako šílený bodal a sekal po mrtvém těle. —

To byl začátek konce ubohého blázna; tu šílenství jeho propuklo jako bouře — služebníci jeho oškliviIi si člověka, jehož ruce potřísněny byly krví nevinně prolitou — a před kterým nebyli jisti holým životem; jídlo stavěli mu na prahu obytných komnat, ozbrojené stráže hlídaly každý jeho

krok — Don Julius, císařův syn, zarůstal špínou a tělo jeho pokryto bylo vředy. — K nařízení císařovu přijeli na Krumlov Dr. Thomas Mingorius a lékárník císařský — ale což ti pomohli svými medikamenty. — Don Julius zahynul opuštěn, sám a sám, nemaje při sobě nikoho, kdo by mu oči zatlačil — bezpochyby na vřed krční, který se do hrdla provalil a způsobil zadušení.

Náhlý odjezd obou vyslanců císařských bezprostředně před jeho smrtí způsobil, že se mluvilo, jakoby mu byly tepny otevřeny v teplé lázni. — Ta historie také jedním z nevlídných stínů, jež visí nad staroslavným sídlem krumlovských pánů — — —

Už není Krumlov tím, čím býval — a nepovznese se asi k bývalé slávě a lesku. — —

Hrad Krumlov jest pevný zámek a hrad, v dobách starých nedobytný, který imposantněční na strmé skále mezi Vltavou a Polečnicí. Zámek tento jest lahodným souborem vysokých stavení, ve kterých rozkládá se 5 dvorů a to rejdiště, gardový, dva zámecké a posléze divadelní, v nichž ještě dnes tiše dumá přes 300 komnat.

Na druhém dvoře stojí neustále stráž vévodská garda u dvou Rožmberských a jednoho Kruppova děla. Z tohoto dvora vedou schody na zámeckou věž vztyčenou ve slohu románském, pod kterou nalézala se druhdy sklepení pro nejtěžší zločince.

Nad bytem zde stále bydlícího ponocného nalézá se 5 zvonů, ze kterých vyniká hlavně Býčí zvon z kláštera Kugelveitského pocházející a býkem v poli objevený.

V zámeckých komnatách, ve kterých částečně i úřadovny jsou umístěny, s podobiznami bývalých zdejších držitelů, jeví se nádhera v pravdě knížecí a chovány jsou zde i všechny památníky z dob minulých.

Povšimnutí zejména zasluhuje redutní sál a zámecká kaple sv. Jiří, celá mramorem vyložená. Důležitým jest zvláště zdejší archiv, který rozmnožen byv tak zvaným „rodinným“, sem z Vídně nedávno převezeným, teprve za několik let badatelům se stane přístupným. Jest to ohromná směs různých listin, které teprve nyní znalci budou prozkoumány a uspořádány.

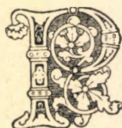
Pod celým hradem rozprostírají se četná sklepení, i ono, ve kterém král Václav IV. držán byl, když odvážen byl na Vildberg.

Mezi čtvrtým a pátým dvorem nalézá se Plášť, kamenný to most o několika poschodích, který se pne nad bývalým ústím Polečnice do Vltavy. U posledního dvora stojí nádherně a vkusně zařízené divadlo. Za ním rozkládá se zámecká zahrada, která zejména dříve světové pověsti se těšila. Veškery krásy zdejší není možno ani slovy nastíniti a upomínka na ně nevymizí nikdy z mysli návštěvníkovy. Kolem Polečnice v zámeckém příkopě držáni byli do roku 1848 daňkové, za rejdištěm pak pod mostem

chován jest pár medvědů na pamět domnělého příbuzenstva Rožmberků s Ursiny z dob římských.

Jak bohaté dějiny kráčí před námi, ve kterých pohrouženo jest dnes znamenité sídlo jihočeských králů, které vzpomíná jen na dřívější svou slávu! *O. S.*

DÍVČÍ KÁMEN.

Podél nejzajímavější a nejkrásnější části toku naší řeky Vltavy, po levém jejím břehu dojdeme z osady Kroclova v kraji Českobudějovickém asi za hodinu na hrad Dívči Kámen, zvaný všeobecně Menštejn. Hrad tento strmí nad vtokem potoka Brložského do Vltavy v čarokrásném lesním zátiší. Dívči Kámen založen byl roku 1349 panem Joštem Vítkovcem a dochovaná nám pověst vypravuje krásnou idyllu, které vděčí hrad vzniku a zbudování svému. Joštu Vítkovci, náruživému lovci, který v zdejších na zvěř bohatých lesích lovil, zjevil se na strmé skále čarovný, lepý zjev dívky, pro kterou později hrad ten vystavěl a podle zjevu Dívčím Kamenem pojmenoval.

Druhdy i sám král Václav IV. jako zajatec pana Jindřicha z Rožmberka držán tu byl. Rovněž i Oldřich II., úhlavní a zavilý nepřítel Husitů, zde sídlil. Po jeho smrti spravovali Dívči Kámen neboli Menštejn purkrabi, kteří sem byli dosazováni od jednotlivých držitelů hradu tohoto, leč hrad scházel, pustl a propadal zkáze vůčihledě.

DÍVCÍ KÁMEN (MENŠTEJN).

Roku 1541 byl již nadobro rozvalen a neobydlen, jak vysvítá z podání pana Petra u desk zemských, že „drží Menštejn, zámek zbořený“. Tu v jeho zdech pán Oldřich z Rožmberka, nejbohatší kdysi český pán, trápen jsa nemocemi a snad i svědomím, trávil zbytek dnů, které mu byly Prozřetelností vyměřeny, aby pokáním účinným a životem bohabojným napravil křivdy, které byl napáchal za doby svého válečného řemesla — a tak i věčné spásy dojíti mohl.

Přístup k hradu, jehož hořejší část dosti ještě doposud jest zachovaná, jest velmi snadný. Dostoupíme k němu kolem zbytků hradeb, zarostlých přehustým mlázovím a svěžím krásným podrostem.

V hořejší části potom, ještě vysoko, imposantně a hrdě pozvedají se zvetšelé trosky bývalé hlavní budovy, odkud s mnohých míst rozvinuje se lepá a utěšená vyhlídka do velebného údolí Vltavina. A vábná, modravá záplava širých hvozdů okolních s táhlou rovinou Českobudějovickou v pozadí, nadchne nás k nevýslovnému, tichému obdivu.

A jako bychom se ocitli v tajemném světě, oživuje se naše mysl výplodky pohádkové fantasie. I návštěvník nepřístupný nejnevinnějšímu romantismu prodlí věru rád a vděčně u tohoto pamětníka zašlé moci králů českých.

Zde obdivujeme nesmírnou píli a důmysl našich čackých předků, kteří provedli za nepříznivých podmínek obranná a krásná díla, vzdorující chrabře staletím i ničivým rukám vandalským. *V. T.*

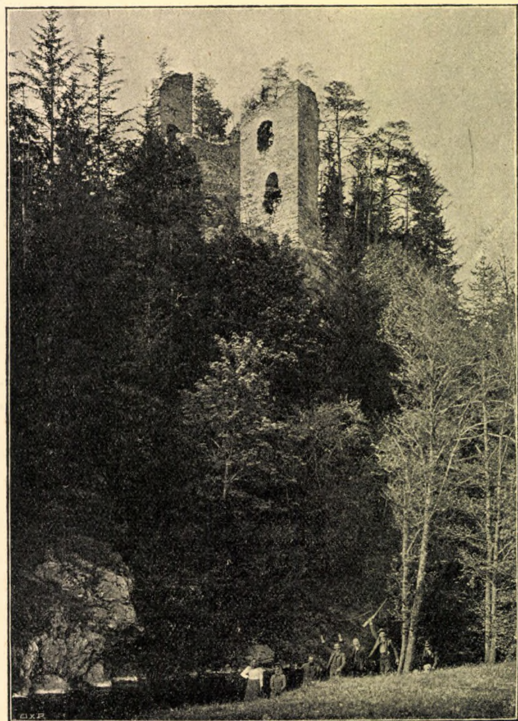
LOUZEK.

o císařské silnici z Kaplice k Dolnímu Dvořišti vedoucí dostaneme se ke Ždikům (něm. Stiegesdorf), načež dáme se v levo k Louzeckému dvoru, odkud zraky naše mohou se již shlížeti na rozvalinach zajímavého starého hradu Louzku. Z dávného hradu hledí na nás několik jen zdí s okny a hradní zeď. Hrad sám byl opatřen náspy a příkopem a sestával z předhradí a vlastního hradu. Vše zbudováno bylo způsobem od ostatních staveb úplně rozdílným a zcela odlišným. Za tou právě příčinou jest shlédnutí a návštěva tohoto hradu pro turistu a každého ctitele starých památek hradních mimo zdejší půvaby a krásy přírodní nad očekávání zajímavá.

Nikde pohříchu se nám nedochovalo písemných určitých zpráv, kdo byl zbudovatelem a zakladatelem hradu Louzku. Jak se zdá, přináležel asi blízkému zboží Pořešínskému, odkud dostal se v držení rodu Rožmberků a později přivtělen k panství Novohradeckému. Prvým známým držitelem Louzku jest Jan z Malovic a po něm synové jeho Jan, Diviš a Bohuslav, po kterých přešel hrad, bezpochyby již sešlý a neobydlený, v majetek

Rožmberků. Kolem roku 1450 byl již k obývání vůbec nezpůsobilý. Zádumčivě hledí šedé, hroutící se a zvolna osudu svému bezpečně propadávající zdi do čarokrásného širého kraje, obdařeného vzácnými půvaby a výtvory božské Přírody, toužebně hledí na zavítavšího návštěvníka v tato

LOUZEK.

ztichlá a idyllou šepotající a dýšící místa, kde v dobách dávných nadšeně se chvěla zpěvná struna života hradního, života bezstarostného, v pravdě rytířského.

Vše zmizelo jako neobyčejný přírodní zjev, který uchvátí, překvapí, prchá a zmizí pak na věky. Stařičké, němé zdi zbyly tu jen jako sirotci po bývalé slávě a lesku. *V. T.*

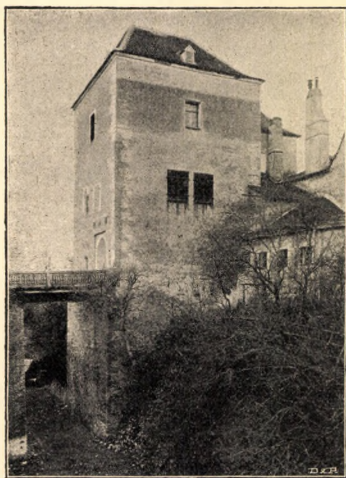
NOVÉ HRADY.

ajdeme-li si kdy do úchvatného kraje jihočeského, kde rýsují se modrošedé lemy lesnatých horských hřbetů, zvané povšechně Hory Novohradské, s touhou zavítáme i do okresního města Nových Hradů, které jako perla na úskalí vlnou z jezer okolních vržená, vloženy jsou do malebné horské scenerie.

Město Nové Hrady jest prastaré a vzniklo z podhradí hradu a tvořilo před samou zemskou branou stráž a zemské mýto a rostlo a zkvétalo tak rychle, že již roku 1279 uvádí se s hradem, kostelem a 49 usedlostmi, a jako držitel jeho jmenuje se pan Ojíř ze Svin. Za jeho syna Smila město i hrad znamenitě se rozmohly, takže již roku 1284 dány mu výsady městské. Roku 1359 přešly Nové Hrady koupí Janem z Rožmberka na rod Rožmberský, který s krátkou toliko přestávkou vládl zde až do svého vymření roku 1610.

Za tohoto rodu město i hrad kvetlo a jindy zase škodu vzalo, dle rozmaru a choutek jednotlivých jeho příslušníků, kteří tak často o moc a vliv zápasili s českým králem, a jichž vliv zasahoval zhusta i do osudů celého národa našeho. Zejména ve století XV. mnoho město Nové Hrady trpělo a často vzalo značnou zkázu.

PŘEDNÍ BAŠTA HRADU NOVOHRADSKÉHO.

Ve století XVI. dán základ městu novému, v poloze asi nynější. Za statečného českého pána Švamberka, od roku 1610 dědice statků Rožmberských, přitrhl ke Hradům císařský vojevůdce Bukva, aby jich dobyl. Ale tvrdé Nové Hrady odolaly. Roku příštího, totiž 1620, přitáhl sem generál Dampier a Hradů úskokem se zmocnil, posádku i lid vybil a město sežehl.

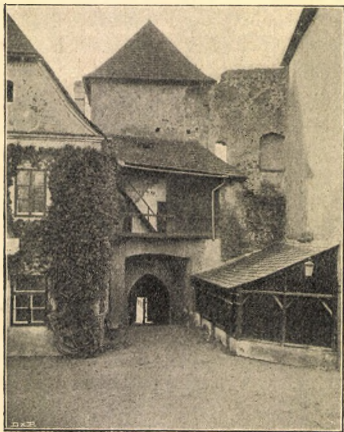
Švamberkově labuti zadrhnuto bylo takto hrdlo, a Nové Hrady dány po tragédii bělohorské roku 1620 odměnou vítězi bělohorskému K. Bukvovi, jehož rod počátkem XIX. století, v letech 1801—1803, na samotném pokraji města vytýčil si pohodlné sídlo, nový zámek, doplňující ladně a vkusně celek města, nad kterým sebevědomě a oduševněle dnes vévodí.

Jaká to scenerie, plná ironie osudu, radostí i stesků! Na temeni ostrohu osm věků starý hrad, svědek slávy i konce slavných kdysi držitelů. Omšený a zčernalý, ale nikoli v troskách, ne skleslý, ne schýlený jako invalida, nýbrž jako hrdina čacký a jarý, k boji připravený.

Ze skalnatého ostrohu, jakoby základy do něho vlita, hrozivě trčí a vyrůstá po straně severo- a jihozápadní skupina bašt a bran různých tvrdých stavení, toho asi rázu jako v době své slávy a svého rozkvětu roku 1390. Tvoří dvě postranní křídla, na přídi a zádi rozdělená a spojená mohutnými, čtyřhrannými baštami v gotických, pětilistou růží zdobených brankách, od nichž vedou můstky, přepínající 15 metrů hluboký, jelení rodinou oživený a celý hrad od ostatního města odkrajující příkop. Křídlo pravé, severozápadní, jest nejstarší a lze ještě spatřiti, zejména s prostorného a úpravného nádvoří, původní zeď ze starého hradu.

Celý hrad proměněn jest v obydlí, úřadovny, archiv a museum, ve kterém jsou uloženy velecenné listiny rodu Rožmberského, Švamberského, Bukvojského a jiné zajímavé památky a vzácnosti.

Zvláště velecenná a pozoruhodná jest knihovna fideikomisní o 1800 svazcích, dále různé listiny již od XIII. věku, majestáty českých králů, dále brnění darované vítězi bělohorskému K. B. Bukvovi císařem Ferdinandem II. s příslušným nápisem, trofeje z válek husitských a z války třicetileté, zkrvácená košile a kopie obrazu P. Marie Vítězné, kterou na Bílé Hoře dominikán Jesu Maria nesl v čele vojsk Bukvových a četných jiných pro jeho rod vzácných, pro národ náš však tak neskonale smutných a trudných dokumentů a vzpomínek!

ZADNÍ BAŠTA HRADU NOVOHRADSKÉHO.

A hrad jakoby si byl vědom této poníženosti a úpadku a jakoby zahloubán ve všechny ty truchlivé vzpomínky, zadumaně hledí do rozvírajícího se pod ním barvitého údolí, odvrácen od vnitřního města, které se na východní plošině, na hrudi ostrohu rozkládá.

Jak podotknuto, prostírá se na patě plošiny ostrožné, při silnici k nádraží novověké sídlo rodu Bukvů roku 1801—3 založené, velice elegantní a souměrné, vystavěné v nádherné renaissanci. Sedí zde volně jako motýl

prostřed květnaté zahrady, ve které opojná vůně svěžího kvítí snoubí se se šveholem veselých opeřenců, hnízdících v korunách staletých lip.

Zbudován na troskách a zlomcích moci a slávy erbovní pětilisté růže a sněhobílé labuti, tone v záplavě růží stolistých a shlíží se hrdě a sebevědomě v hladině rybníka, jehož hladinu brázdí vážná labuť. A povýšeně rozhlíží se v daleké okolí, všude tam, kde povržení rodové vezdy vládli, od pláně Třeboňské přes Dúdlebsko až k lemům šumavským. Co tu podivných vzpomínek rozvíří nám čelo! *V. T.*

ZÁMEK V NOVÝCH HRADECH.

CUKNŠTEJN.

Šerý svědek dávné minulosti české, nad idyllicky zkresleným rybníčkem dumá uprostřed širých plání, v zátiší mohutných keřů a stromů a když zlaté paprsky letního slunce žhavě líbají starou naši máteř Zemi, opředen a ozdoben jest květnatou záplavou okolních luk, středověké sídlo rytířské, hrad Cuknštejn. Poblíže hvozdů Novohradských jeví se oku návštěvníkovu luzný pendant k Novému Hradu, s kterým je spojen chodbou.

Vážně a důmyslně rozhlíží se rytířské sídlo rodu pánů z Michnic po lemech lesnatých horských hřbetů, na kterých bělají se tichounké, roztouženě vyzírající osady jako hejno oslnivě bělostných labutí. Jak nádherné divadlo, jaká národní epopej vítá nás a barvitými tóny šepotá, zpívá a mluví k nám!

Skupinka protemnělých stavení o gotických brankách do čtverce založená pánem Vilémem z Michnic, k severovýchodní straně šestibokou věží krytá, zděným příkopem obehnaná, stojí zde před našimi zraky v nesetřeném, panensky krásném pelu, neporušená a tak skvostně zachovalá, pravý to typ středověkého zemanského sídla.

I také od další zkázy je hrádek Cuknštejn uchráněn tím, že v poslední době byl proměněn a upraven zásluhou bukvojského stavitele K. Bůžka v Nových Hradech, velmi šetrně, ladně a vkusně, v obydlí dělného lidu ze sousedního rozsáhlého dvora Filipina a vsi Světví.

CUKNŠTEJN.

Na těchto místech čněla tvrz, která se v zachovaných listinách již roku 1383 připomíná. Když ji však po založení hrádku Cuknštejnu pán Vilém z Michnic opustil, chátrala a vetšela, až posléze v osiřelosti své úplně zašla.

Vlna hrozných bouří válečných nezasáhla této prastaré upomínky. Nevyžádala si za oběť tohoto útulného rytířského sídla.

Temné rány truchlivě nezaduněly do šedavých zdí hradních.

Dílo zkázy nerozestřelo své děsivé perutí nad skupinou přítulných stavení. Hrad Cuknštejn, bohudíky, strmí tiše dál.

Kdo na svých potulkách našim českým rájem zabloudí sem, zajisté že na jeho vycloněné skráni vyloudí se osvěžující a jako utišující balsám působící tajné minulosti vlání.

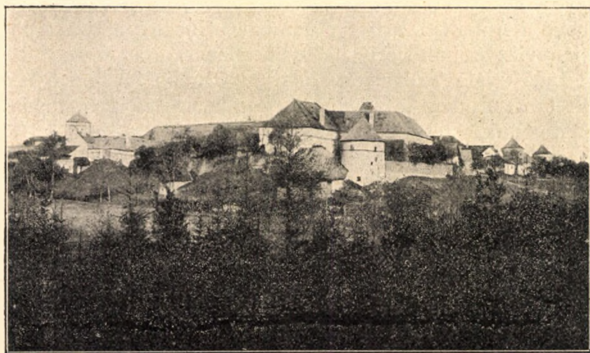
Pevně stojí, nevinně dětsky rozhlíží se a s něžným, nebesky klidným uspokojením vzpomíná rád a dosud živě svých mladistvých života dnův.

V. T.

ŽUMBERK.

ajisté, že jsi neviděl rozkošnějšího obrázku, jako díváš-li se na krajinu kolem Žumberka: tu lesy vidíš, hluboké a temné, stojící jako hradba kolem luk svěže zelených, tu háje mladých strůmků, podrosty doubčí a štíhlých břízek, tam veliká řada rybníků, jež ti připadají na koberci jásavých barev jako veliké oči matky Přírody. — V pozadí hory Novohradské splývají s obzorem a konce jejich běží kamsi daleko, kam nedohlédneš svýma očima; a ves Žumberk když spatříš na chlumu nepříliš vysokém, nechceš věřiti: slyšíš mluviti o vsi — a tu hle — cosi jako dech středověku vane ti vstříc z malebných skupení bílých domků s červenými střechami, z věží hradebních, na kterých, přijdeš-li blíže, postřehneš erb pětilisté růže, v kameni tesaný a dosud zřejmě zachovaný.

A vskutku — jsi na rozpacích, čím vlastně Žumberk byl, jak jej nazývati: ohrazenou vsí, tvrzí — či hradem?

TVRZ ŽUMBERK.

Byl tím vším: popluží s tvrzí i kostel byly obehnány silnými zdmi, sesilenými pěti věžemi — a domky prostého lidu jako kuřátka plachá k ochranným hradbám byly přituleny. Byla to asi svízel nemalá, když pod hradbami ležel nepřítel, starati se o dostatečnou výživu tolika lidu; však — netrpěli Žumberští, jak se zdá, příliš bouřemi válečnými.

Původ jeho spadá as do prvé polovice třináctého století; dle zvyku tehdy panujícího obdržel německé jméno Sonnenberg — či Sonnberg; držitelem jeho prvním, který byl také patronem zdejšího kostela, byl Pešek z Hrádku, po něm vladykové ze Žumberka, erbu oděnce s mečem, již Rožmberkům sloužili a za vasaly jim byli.

A zase celá řada rodů vystřídala se v držení Žumberka, až r. 1602 přešel koupí i s vesnicemi připojenými v majetek pana Petra Voka z Rožmberka, aby po osmi letech dostal se do nehodných rukou rytířů Hoků z Cvajbruku, rozmařilých kumpánů, kteří lid sobě poddaný tiskli, jakoby srdce neměli — a kterým podvod, loupeže a násilí obyčejným byly řemeslem.

Buď zde uveden malý obrázek jejich činnosti, ale dostatečný, abychom posouditi mohli jejich povahy, jich ziskuchtivost a mysl plnou úskočné lstivosti:

Kde se vzal — tu se vzal — ale měl prý pan Petr Vok v Theobaldu Hokovi služebníka nad jiné věrnějšího a spolehlivějšího; Hok zastával úřad německého sekretáře u JMti pana Voka, byl uctivý, pokorný — a, pokud nezpychl přízní Rožmberka, se vším spokojen. Ale divné kul pletichy: zjednal svému veliteli pochybné přátelství Kristiana knížete z Anhaltu — a český velmož — že s knížaty mohl obcovati, byl pln radosti. Truhlice plné poctivých českých grošů šly z bran krumlovských, aby cizinci za ně užívali rozkoší světských; ba, na pouhé tvrzení, jakoby Rožmberkové a Anhaltští byli vzdálenými příbuznými, odkázal pan Petr Vok Kristianovi z Anhaltů celých 30.000 tolarů.

To vše bylo dílem Theobalda Hoka; strýc jeho Jan, pochybné pověsti, uzmul kdesi list erbovní a oba, dovedně vepsavše svá jména, dovedli toho, že pan Vok, který z nevysvětlitelných příčin lnul k Theobaldu Hokovi, urozenost jim vymohl na samém císaři, i zlepšení jejich šlechtictví predikátem z Cvajbruku.

A pak, kdy pan Petr Vok v nemalých bolestech, připomínaje si konečný svůj osud, odhodlal se k sepsání posledního pořízení, kšaft vyňali z obálky pečetí opatřené i listem nahradili, ve kterém stálo, aby stavové čeští pro lásku, již měli k panu Vokovi, nezapomínali na věrného jeho služebníka, Theobalda Hoka z Cvajbruku, nad jiné pána znamenitého a dobrého radu.

A nebylo by bývalo konce podvodům Hoků z Cvajbruku; a tu řeči všeliké počaly proskakovati, nejvyšší úředníci zemští a vlivuplní páni

počali se straniti rozmařilých dobrodruhů. Sami pak Hokové zapletli se v osidla, jež byli na jiné upletli: vidíme je před soudem zemským, v rozepři o Žumberk; r. 1618 královský prokurátor viní oba z odboje a zrady proti králi, jakoby ani rytířského rodu nebyli, ale lstí a falší dokumentů se byli zmocnili.

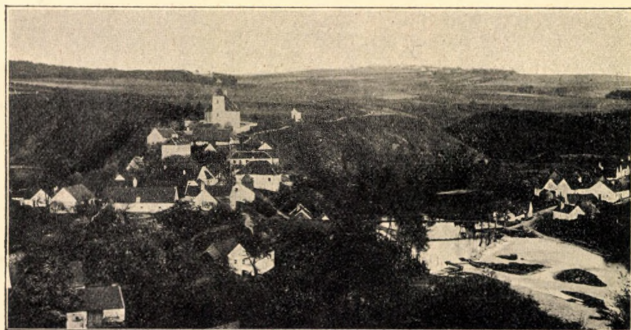
Přišla Bílá Hora — a s ní zaniklo i jméno Hoků z Cvajbruku; Žumberk, zase osiřelý, přivtělen k Novým Hradům. *O. S.*

DOUDLEBY.

ři samém břehu řeky Malše v krajině českobudějovické, nedaleko vesnice Doubravic a visky Vidova, asi půl hodiny cesty na jih rozkládá se velmi pěkná a úhledná obec Plavo uprostřed lesnatých hřbetů, kde nalezena řada mohyl kamenných i slovanských. Jdouce potom dále na jih podél řeky Malše, dojdeme za půl hodiny do staroslavného místa, památných, historických D o u d l e b.

Staroslavné Doudleby, kromě Netolic a Chýnova, představují turistovi nejslavnější a nejstarší osadu v jižních Čechách. Rozkládají se na příkrém ostrohu, který jest se tří stran zmíněnou již řekou Malší omýván. Dělí se na bývalý vyšehrad, na kterém vypíná se v době nynější kostel a farní budova a potom na ves, která sestersky dotýká se vyšehradu se všech stran. Zemanská tvrz čněla v Doudlebech východně od kostela, jak poznáváme ještě doposud na příkopu, který obkličuje pětihranné městiště.

Doudleby bývaly v dávných dobách hlavním místem kmene Doudlebanů nebo Dúdlebů, také Důljebů zvaných, kteří sem byli nepochybně

DOUDLEBY.

zatlačeni od bojovných a divokých Avarů asi kolem roku 557, kdy surovi Avaři objevili se i v Uhrách. O slovanském kmeni Dúdlebanech ještě v době pohanské zmiňuje se mohamedánský spisovatel a cestovatel Mašudi ve svém spise „Zlaté luhy“, kde se zmiňuje, že Dúdlebanům panuje král Vandžlav, což bude asi pravděpodobně jméno Václav.

Dúdlebané zřizovali si na ochranu proti různým nepřátelům přečetná hradiště se zemitými valy a dřevěnými opevněními. Pro severní část župy, nalézající se právě v nynějším okrese českobudějovickém, zbudován byl hrad Doudleby, pnoucí se hrdě na příkrém ostrohu, kolem něhož řeka Malše tvoří svůdně stříbrný, skoro čarovně podložený pás.

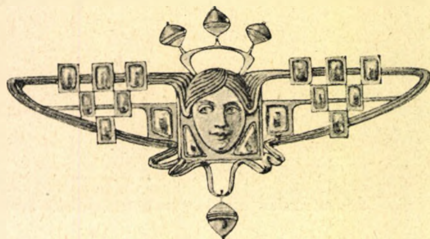
Celá krajina na šiř i dál dlouho potom nazývána krajem doudlebským. Když byly celé Čechy pod žezlem knížat pražských, sídleli na hradě doudlebském úředníci knížecí. Později dostaly se Doudleby v držení rodu zemanského, zemanů z Doudleb. Ti nosili na štítě muže s dobytým mečem, jindy zase jenom lidskou hlavu. Z prvních zemanů připomíná se Čeněk z Cipína a syn jeho Dvořat. Jako majetek četně rozvětvené rodiny jmenují se:

Doudleby, Pasovaře, Michnice, Němčice, Jivovice, Heršlák, Trojanov, Soběnov, Perné, Řevnovice, Hůrka, Slaveč a Římov.

Poslední zeman z Doudleb byl Petr, který prodal svůj majetek, totiž Doudleby, Straňany, Nedabyle, Strážkovice, Borovnice a kmetcí dvůr v Perném roku 1522 Vácslavovi Metelskému z Felsdorfu. Rod jmenovaného Petra držel pak ještě hojné statky v kraji Bechyňském. Doudleby byly potom rozděleny. Jednu část koupila roku 1544 od Metelského z Felsdorfu obec budějovická, druhou držela Alžběta Kořenská z Terešova, která prodala ji roku 1575 pánu Vilémovi z Rožmberka. Na starém bývalém hradišti pozvedá se dnes farní chrám, který ve století XIV. býval středem rozsáhlého dekanátu.

Vykopávky, které podniknuty byly na bývalém hradišti, potkaly se s dosti četnými nálezy a pozůstatky z dob dávno minulých a zapadlých.

V. T.

POŘEŠÍN.

Zajdeme-li si na svých cestách po naší krásné české vlasti do obce Malého Pořešína u Kaplice, dojdeme odtud cestou v pravo ku troskám hradu Pořešína, který jest od města Kaplice vzdálen asi pět čtvrtí hodiny. Cesta vede nás zprvu polmi a nivami, potom ztají se v les a klesá dosti náhle. Z konce lesa zjevují se dychtivě lačnícím našim zrakům rozsáhlé zříceniny tohoto mohutného hradu, který již na první pohled vzbuzuje v naší mysli sta blažívých vzpomínek na zaniklou a v dálavu dávno odvátou slávu. A skvostná unášející poloha a celé velebně se rozkládající okolí vyluzuje v našem nitru chvíle tak hřejivé a oslňující jako čarovná záplava paprsků vznešeného jarního slunce.

Mohutné hradní trosky Pořešína strmí na mírném holém vrchu, který ze dvou stran omílá jaře a rozmařile tekoucí řeka Malše sevřená skalami a vyzdobená na březích svých nevysokými lesy.

Zbytky hradu poučují návštěvníka, že pozůstával ze dvou předhradí, dále z okružní pětihranné zdi, velkých nádvoří, mnohých rozsáhlých komnat a posléze i z tajné chodby. Všecky zdi hradní poukazují na znamenitou pevnost, neboť vynikají předůkladnou stavbou, zvláště zbytky brány a vysoká trčící zeď.

Hrad Pořešín zbudoval pán Bavor III. ze Strakonic asi v polovici XIII. věku. Na počátku XIV. století zaměnili Strakonici toto zboží Vernéřovi,

POŘEŠÍN.

Rackovi a Přibíkovi z Vitějovic, kteří byli předky pánů z Pořešína. Na hradě tomto usadili se nejspíše synové nebo vnukové Rackovi, z nichž v dějinách a zápisech připomíná se Valkoun z Pořešína.

Ve XIV. století vystupuje nejvíce Markvart z Pořešína, jejž Kapličtí dlouho v dobré paměti chovali, poněvadž ustanovil jim třetího kaplana a propůjčil právo městské. Z jeho synů zůstali na Pořešíně Racek a Petr. Nad Rackovými potomky stal se poručníkem Hroch z Malšovic. Z nich Markvartem vymřela celá linie a neznámí nástupci prodali hrad Pořešín Oldřichu z Rožmberka, který dal hrad zbořiti, aby se ho kališníci nezmocnili.

Od těch dob je Pořešín mohutnou rozvalinou až po naše dny.

Po vymření Rožmberků přešel Pořešín jako část zboží novohradeckého v majetek hrabat z Buquoyů.

Ke hradu Pořešínu dojdeme také z nádraží kaplického přes Rozpoutí a ves Velký Pořešín asi za hodinu.

V ryčných dobách válek husitských, kdy celou českou zemí zachvíval hlasný dusot koňský a nesl se velebný chorál válečný hrdinných bojovníků, dokonal v plné vznešenosti, v opravdové své velikosti a slávě hrad Pořešín.

Krásný hrad vyrostlý na mírném pahorku po krátkém svém slavném životě musil dokonati.

A když dnes při západu slunce rudě od zářných červánků odrážejí se ztichlé, ponuré rozvaliny hradu Pořešína, vystupují před tváří návštěvníkovou světlé obrazy z dávných dějin našich. Mrtvý klid a siré ticho rozhosťují se však dnes nad okolními temnými lesy.

A rozšumí-li se kdy smutný vítr a nelítostně opírá a zadouvá se do snících zdí, smutek obetká i duši naši .... *V. T.*

KOMÁŘICE.

Hraničníkem okresu trhosvinenského jest Planá Hora u Střížova, 515 metrů vysoká, s které naskytá se návštěvníku této končiny země České luzný, malebný rozhled na rozkošnou krajinku, sevřenou v levo potokem Svinenským, v pravo stokou Pašňovickou, sbírající své vody pod Ločedičemi. A s Plané Hory sestoupíme do úpravné osady Komářice se statkem a pěkným zámkem zbudovaným ve slohu renaissančním.

Komářice byly v XV. věku spolu se zdejší tvrzí v držení pánů z rodu Strakoniců, zvaného odtud z Komářic. Po Lipoltovi z Komářic a ze Hřebena

vládl zdejším zbožím pán Krajíř z Krajku a po něm roku 1541 pán Ctibor Dráchovský z Dráchova, který Komářice byl získal koupí.

Uprostřed XVI. století přišel sem staročeský rytířský rod Kořenských z Terešova a přestavěl tvrz roku 1566, jak kamenná deska zakladatelů pána Jiříka Kořenského a choti jeho Kristiny z Dráchova s jejich erby a nápisy nad průčelní branou se nalézajícími věrohodně nám dosvědčuje, v roztomilý, elegantní dvoupatrový zámeček, provedený výstavbou svou v ladné vlašské renaissanci, ke kterému posléze v XVII. století byla přistavěna vížka.

Vkusně a v souladu zdobenou a tesaným kamenem obloženou branou vejdeme do prostorného, rozsáhlého nádvoří, do kterého dříve bývala zadní průčelní strana paláce otevřena zdobnou renaissanční galerií. Nyní jest zazděna a upomínají na ni toliko stopy štíhlých sloupků.

V přízemí i v poschodích spatřujeme vkusně a pěkně zdobené dveřeje, zvláště jedny z nich mají pěknou ozdobu s nadpisem českým a s rodovými erby pánů Kořenských. Po bitvě na Bílé hoře bylo zboží Komářické odňato pánu Karlu Kořenskému z Terešova, ačkoli tento se nějaké vzpoury vlastně ani neúčastnil. Roku 1623 prodáno pak bylo zboží Komářické opatství Vyšebrodskému za 45.000 kop míšeňských. Dnes jsou Komářice středem jeho rozsáhlého okolního panství, zámek pak jest sídlem pensionovaného opata zmíněného opatství.

NÁDVOŘÍ ZÁMKU V KOMÁŘICÍCH.

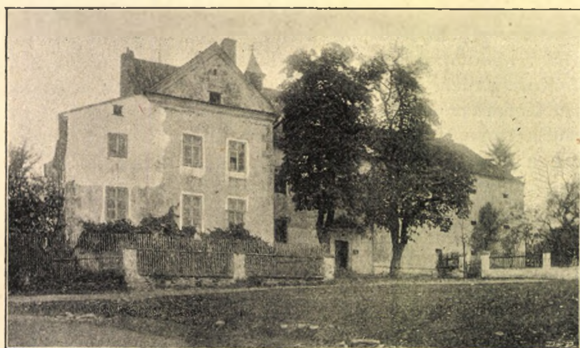
Komářice jsou jako zářivý drahokam zasazeny do malebného, pestrého obrazu proslulých hradišť, pohřebišť a jiných dosud znatelných památek starých Dúdlebův. Rozvaliny hradišť a tvrzí v celém zdejším kraji tak hojně se vyskytujících teskně dumají na skaliskách svých, kde druhdy zemanské rody vládly, které klesly buď pod mocí hrabivé a vítězné růže pětilisté nebo pod tíhou katastrofy bělohorské. A přec žije zde ještě dnes bodrý, konservativní a zvyků i tradic dávných věrně a s láskou přidržující se lid, který dosud používá částečně i nářečí dúdlebského. Jaká to vzácná památka, dnes sice již prostá, ale přece vévodsky význačná!

V. T.

OSTROLOV ÚJEZDSKÝ.

doběpředhusitské stávala jižně od nynější osady Ostrolov Újezdský v okrese trhosvinecském na ostrohu levého břehu říčky Stropnice, kdež se za našich dnů příkopy a pilíře spatřují, pevná tvrz a kostel. Na této tvrzi seděli soujmenní vladykové z Újezda, z nichž se připomíná prvně pán Mikšík z Újezdce. Koncem XV. století připojen byl statek Ostrolov Újezdský ke Dvorci, vsi taktéž na levém břehu loudavé Stropnice se rozkládající, která již ve XIV. století připomínána jest jako sídlo vladyků ze Dvorce. Zboží Ostrolov Újezdský spolu se zbožím Dvoreckým prodáno bylo roku 1534 pánům z Rožmberka. Tito ale již roku 1569 prodali jmenované zboží pánům Kořenským

ZÁMEČEK OSTROLOV ÚJEZDSKÝ.

z Terešova a na Komařicích, kteří vůbec s Rožmberky v přátelských stycích žili, a zejména jest známo, že pán Václav Kořenský byl věrným druhem mocného pána Voka z Rožmberka.

Páni Kořenští vystavěli si o něco severněji zmíněné již staré tvrze pěkný jednopatrový zámeček, který dodnes se nám zachoval, ovšem poněkud přeměněný a celkem dosti zpustlý.

Roku 1692 dostalo se zboží Ostrolov Újezdský koupí v držení obce Českobudějovické, která za ně 82.000 zlatých zaplatila a učinila je střediskem rozsáhlého vůkolního panství. Ladný a lepý zámeček proměnila neoprávněně v obilné sýpky, byty a posléze i školu.

Jest osiřelý dnes a zbaven svého rušného života někdejšího pěkný ten zámeček Ostrolov Újezdský, který sotva kdy sniti bude již o lepším, vystižnějším a plodnějším životě, nežli jaký jemu dnes přidružen jest. *V. T.*

TROCNOV.

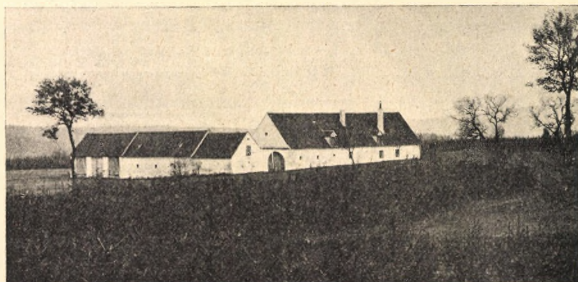
povodí Malše a Stropnice, na pláni rozlehlé u městečka Borovan spatřil světlo světa jeden z největších českých synů, Jan Žižka z Trocnova, slavné paměti hrdina nepřemožitelný, vůdce vůdců a pokorný sluha boží. Srdce ti buší radostným tepem a dech se ti v prsou úží, když se blížíš k těm místům posvěceným, kde jiskra vzešla v tichém zákoutí rolí a lučin, aby požáry vznítila, jichž záplava svítila rudým světlem na obzoru celé Evropy.

Trocnov!

Byl kdysi — teď už jen bílé zdi selského dvora mezi zeleným podrostem lesních strůmků označují místo, kde stála kolébka Žižkova. A po tvrzi ani památky — několik mělkých příkopů, zarostlých travou — toť vše, co tu zbylo z dvorce zemanského a vsi, jež tu kdysi stávala. Co věky ušetřily, dokonala lidská zloba a nenávist. Srovnáno se zemí, co mělo býti pomníkem a poutním místem, vyvráceno vše, co mohlo upomínati na jednu z nejobsáhlejších a nejzářivějších kapitol českých dějin.

Hájek z Libočan připomíná ve své kronice rod Trocnovský, erbu raka, kteří tu byli sídlem po rozpadnutí se župy Dúdlebské; otcem Žižkovým byl Jan, řečený z Trocnova, matkou Kateřina, jak vysvítá z trhové smlouvy mezi svrchu řečenými, Ježkem z Jedovar a Štěpánem z Čeřejova, zachované v archivu města Trhových Svin.

Ještě ku konci minulého věku bylo v Trocnovském dvorci, který byl středem rozlehlého panství schwarcenberského, živo a čilo; ruchadla zvonila a kosy svištěly na širých lánech, kde pšenka kývala svými zlatými klasy a dmula se jako vlny mořského příboje.

TROCNOV.

Pak pole zavalena, stodoly zbourány a na místě takto získaném nasázeny strůmky lesní; kde jindy zněla veselá píseň ženců, uslyšíš ptačí popěvek a těžká, opojná vůně pryskyřice omamuje ti smysly.

Na malém paloučku, v lesní tišině za bílým dvorcem, v podrostu doubčí na kraji sosnového lesa — dle pověsti i souhlasných zápisů rodné místo Žižkovo; rozvaliny tu uvidíš, zbytky kamení a cihel ze staré kaple,

TROCNOV (od jihozáp.)

jež tu stávala od nepaměti až do těch dob, kdy rouhavou rukou zavilého nepřítele i to srovnáno se zemí, co bylo jen skrovnou upomínkou na kus historie.

Nu — neklamná to známka, že ještě po dlouhých staletích, jež uplynula od těch dob, kdy Žižkův palcát tančil bouřlivou notou po hlavách přistěhovalých cizáků, ještě ty rány bolí a svrbí.

A tak bylo tomu dle tradice, aby nad hlavou malého Jana, když oči otevřel, aby spatřil světlo světa, letěly mraky a bouře s vichry o závod. Dusno bylo a vedro k zalknutí, kdy matka Kateřina žencům na polích trocnovských oběd roznášela. A ty mraky zakryly slunce, že byla tma jako s pozdním podvečerem a vichry duly, že v celé krajině pamětníci toho nebyli; obloha byla v jednom plameni, oheň a celé potoky vod dštila rozhněvaná nebesa.

Pod korunu rozložitého dubu, který o samotě stál mezi poli, uchýlila se polekaná matka, zlekána světlem blesků, jež ani neuhasínaly, ustrašena svistem větru a praskotem padajících větví dala tu předčasně život dítěti, kterému na křtu dáno bylo jméno Jan.

V té krajině malý pacholík poprvé učil se mávati mečem, tu prvně vkládal šíp na tetivu svého luku, aby sestřelil káně s nadoblačných výšin, tu prvně snad v něm klíčily myšlenky o příští svobodě a království Božím na zemi.

A Žižkův dub, stařeček vetchý, polo již k zemi schýlený stal se drahou památkou všem, kdož tu dýchali; z daleka přicházeli sem mužové, kteří těžkou prací dobývali sobě vezdejšího chleba, aby třísku z památného kmene vložili do svých seker a toporů a tím nabyli síly a pádnosti.

Lépe by tak bylo bývalo, kdyby jej byli po třískách roznesli po celém království a síla tak vešla do českých srdcí a zmužilost do kleslých paží; r. 1682 z rozkazu probošta Konrada Fischera padl dub stařeček pod ranami seker, posledně kýval svými haluzemi jako na pozdrav ztichlým rovinám, naposled zazněl jeho sten, jak ostří vnikalo do jeho těla, jako pláč nad svévolí a lidskou zlobou.

A dlouho tu k potupě jména Žižkova hlásal latinský a český nápis:

— Jan Žižka z Trocnova zlé paměti tu se narodil. —

Až kterýsi poutník, zbloudilý v ty kraje, nahradil urážlivá slova historickou pravdou:

— Slavné, slavné paměti! —

O. S.

TŘEBOŇ.

S jakýmsi nadšením a s jakousi zvědavostí zavítáme do jihovýchodního cípu našich drahých Čech, abychom shlédli nejbohatší krajinu na vodu v Čechách, abychom shlédli jezerní město T ř e b o ň a skvělý zámek v něm.

Území zdejší patřilo kdysi zeměpánu, který je dal lénem pánům z Landštejna, větvi Vítkovců, po nichž město dostalo jméno německé W i t t i g e n a u čili Wittingau. České jméno odvozeno od mužského jména T ř e b o ň, které zase souvisí s názvy „tříbiti“, „mýtiti“, jakož dubové pařezy nejen na okolních lukách, nýbrž i v samotných domech třeboňských vykopány byly.

Nadmíru bohata jest historie starobylého a rázovitého města Třeboně i celého zdejšího dějinami, půtkami, zápasy a všelikým pleněním a pustošením zcela prosyceného a prosáklého okolí.

Poslední Rožmberk Petr Vok, který roku 1611 s životem svým se rozžehnal, prodal za svého života císaři Rudolfovi Krumlov, načež roku 1602 s celým svým skvělým dvorem přesídlil do Třeboně. Jemu má český národ děkovati za sebrání proslulé Rožmberské knihovny, za zřízení obrazárny a uspořádání Rožmberského archivu archivářem Václavem Březanem. Pro knihovnu a obrazárnu vybudoval roku 1608 zvláštní budovu se dvěma křídly. Jižní křídlo bylo určeno pro knihovnu, severní pak pro obrazárnu.

Knihovna čítající roku 1608 kolem 11.000 spisů byla pro větší bezpečnost roku 1647 na hrad Pražský převezena, kdež následujícího roku

při dobyti Malé strany vojevůdcem švédského vojska Königsmarkem Švédům do rukou padla. Tím však přes to pro vědu a národ náš ztracena není. Archiv Třeboňský koná stále své historické význačné poslání a bude je vykonávati zajisté ještě po celá příští staletí.

Po vymření slavného rodu Rožmberského vládli na Třeboňsku Schwarzenberkové. Petr ze Švamberka, jeden z direktorů, přivedl do svého pádu celé Třeboňsko, ačkoli ještě před potlačením povstání v listopadu roku 1620 zemřel. Veškeré jmění jeho propadlo však fisku. V tu dobu rozpoutal se zde zuřivý a děsný válečný rej, takže v krátké době byly všechny zdejši dvory vypleněny a vypáleny. Obyvatelstvo uteklo se vším, co mohlo odnésti a odvézti, do močálů a lesů, takže okolní vsi byly jako po vymření.

Zámek Třeboňský byl posledním Rožmberkem, panem Petrem Vokem, vskutku skvěle upraven a zařízen, jest však pohříchu pouhým stínem někdejšího svého stavu a slouží knížecí rodině Schwarzenberské k občasnému toliko pobytu. Veškerá ta starobylá proslulá nádhera podlehla zubu času vezdy tak nešetrnému a hněvnému anebo také nešetrnosti dob minulých.

V pravo od vchodu v přízemí nalézá se tak řečená dvořanská světnice, kde Petr Vok z Rožmberka dal vymalovati svůj znak, své manželky a celého svého dvora, celkem 39 znaků jeden loket vysokých. Dnešní dobou spatřujeme tu pouze Rožmberského jezdce uprostřed klenutí a na jižní straně znaky pána Jana Jiřího ze Švamberka a jeho dvou manželek.

ZÁMEK V TŘEBONI.

Z vnitřního zařízení sluší s úctou vzpomenouti akvarellů malíře Ferdinanda Runka, který žil v letech koncem osmnáctého a počátkem devatenáctého věku. Malby ty předvádějí nám knížecí schwarzenberské zámky. V kapli nalézá se obraz sv. Václava od malíře Františka Karla Palka z roku 1746.

Zámek Třeboňský spojen jest tak řečenou „dlouhou chodbou", na obou zdech městských vystavěnou, s kostelem. V přízemí uložen jest světoznámý

STARÁ BAŠTA V ZÁMECKÉ ZAHRADĚ V TŘEBONI.

Rožmberský archiv. Na lékárně, ve které přebýval, zasazena jest poslednímu rožmberskému archiváři Václavu Březanovi pamětní deska. V prvém patře umístěny jsou kanceláře a byty svobodných úředníků. Také se tu chová několik starých tabulových obrazů, které dříve nacházely se v chrámu Páně v Majdaleně. Na chodbě vedoucí na knížecí oratorium umístěny jsou 24 obrazy zpodobňující život a zázraky sv. Augustina od augšpurského mistra Zikmunda Müllera z roku 1705.

Se zalíbením přihlížíme dnes na tichý zámek Třeboňský, rozpomínáme se v zanícené své duši na všechny ty bohaté a dějinně syté události, které letěly nad hlavou zámku i nad skráněmi rázovitého, zajímavého, avšak moderním ruchem dosud skoro nedotknutého vnitřního města, zobrazujeme si všechny ty dlouhé a tak časté útrapy válečné a již rýsuje se na dně naší duše obraz jasný, tryskající a hýřící světlými i chmurnými, rozteskněnými barvami. *V. T.*

NOVÁ BYSTŘICE.

rajina na praehistorické památky velice chudá, ale za to dějinně vynikající a nad jiné památná jest pohraniční okres Novobystřický království Českého. Oblast tato sdílela skoro stejné osudy s Jindřichohradeckem. A kdo zabočí na svých cestách a potulkách v tato místa, navštíví nesporně i okresní město Novou Bystřici, rozkládající se při potoku soujmenném.

Mezi nejpamátnější budovy tohoto města, které připomíná se v dějinách českých již roku 1341, náleží zajisté zámek Novobystřický. Skládá se z vlastního hradu, který uzavírá čtyřhranné nádvoří, z křídla k věži přistavěného a z budov, úřednických bytův a bývalého notářství, které se zahradou obklopují první nepravidelné nádvoří.

V starých, šedých dobách byl hrad se všech stran obklíčen hlubokým příkopem, valy a hradbami. Těchto opevnění zde již pohříchu není. Parkán byl zasypán roku 1813 a proměněn v zámeckou zahradu. Renaissanční sloh hradu ukazuje na rok 1610, kdy byl po zběsilém požáru znovu přestavěn.

Nad branou zámeckou spatřiti lze z té doby dva znaky v reliefu, jichž české nápisy, jediné v tomto německém městě, upomínají na budovatele Radslava ze Vchynic a jeho manželku Esteru Vchynskou z Vřesovic. Pod pravým znakem s půlměsícem čteme: „Radslav starší ze Vchynic a z Tetova na Teplici, Doubravské Hoře, Hanšpachu, Rumburku, Tolenštejně, Záhořanech a Nové Bystřici, J. M. Císařské rada a soudce zemský léta 1611.“

Pod levým znakem s třemi vlčími zuby psáno jest: „Estera Vchynská, rozená z Vřesovic, na Teplici, Doubravské Hoře, Hanšpachu, Záhořanech, Ploškovicích a Nové Bystřici.“

NOVÁ BYSTŘICE.

Nynějším majitelem zámku Novobystřického jest princ Schönburg, kterého Němci novobystřičtí požádali, aby pamětní tyto znaky a nápisy s brány zámecké odstraniti dal, poněvadž prý německý ráz ryze německého tohoto města „znešvařují“, jsouce české. Princ Schönburg však odvětil: „Co zde bylo, to zde zůstane“, a dal na to znaky opraviti. Jiných starých památek v zámku — bohužel — již není.

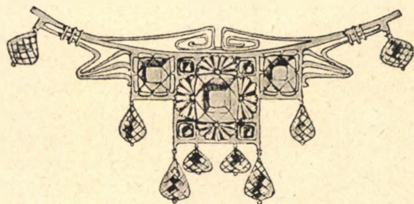
Z nejstarších držitelů zboží Novobystřického uvádějí se páni z Landštýna, kteří měli ve znaku stříbrnou růži v červeném poli. Roku 1370 náleželo zboží to pánu Konrádovi Krajíři z Krajku, korutanskému to pánu, jehož rod po celá dvě století zde vládl. Byli to pánové katoličtí, kteří husity pronásledovali. Proto roku 1420 vojevůdce český Žižka město oblehl a i s hradem dobyl. V hradu zajal Lipolta Krajíře i kázal město i hrad rozbořiti.

Staré zpustošené město leželo tenkráte v místech, kde se nyní Obora nalézá. Krajířové založili potom opodál město nové, které od těch dob Bystřice Nová sluje.

Tato byla v letech 1575—1602 majetkem Lobkoviců. Roku 1610 přešla na Ladislava Vchynského ze Vchynic. Roku 1615 koupila panství Novobystřické paní Lucie Otilie z Hradce, načež přešla na Slavaty, kteří až do vymření rodu svého po meči roku 1689 byli držiteli tohoto zboží. Potom je držela paní Markéta Slavatova, která se provdala za Leopolda barona z Fünfkirchenu. V letech 1754—1804 náleželo panství Novobystřické rodu Clary-Aldringen. Roku 1816 byl zde pánem Antonín z Hochberka a Hennersdorfu, jehož dcera se provdala za barona Riese ze Stallburgu. Roku 1900 koupil panství Novobystřické nynější držitel jeho princ Schönburg.

Město trpělo mnoho velikými ohni. Roku 1607 a 1651 vyhořelo úplně i se starým hradem.

Ač živel německý všude kolem víří a hlaholí německá mluva, přece rádi v touze zadíváme se měkce na starý hrad, který tak často zíral ve výheň šílených požárů i úporných bojů středověkých, a po kterém pohříchu jen skrovné zbytky dožily se dnešních bizarních poměrů. *V. T.*

LANDŠTEJN.

památné zřícenině pomezního hradu Landštejna dostaneme se novou okresní silnicí z obce Hůrek u Nové Bystřice, která vede nás odtud směrem jihovýchodním, krásnými lesními partiemi po pouti 5 km. Krajina tato zúžuje se klinovitě k Starému Městu a jest na některých místech srázná. Na místě, kde horský hřbet pahorkatiny začíná se sklánět k Starému Městu, zdvihají se neobyčejně malebné a dosud znamenité trosky velkolepého a druhdy mocného a pyšného hradu Landštejna.

Tento hrad, jak jméno jeho již samo k tomu poukazuje, vystavěn byl již asi ve století XIII. Údolím pod Landštejnem vedla v starých dobách zemská stezka do Čech. Na ochranu její zřízeno bylo opevnění na protější výšině údolí v Marklu, které až na naše dny se dochovalo. Úkol tvrze Marklovské přejal potom hrad Landštejn.

HRAD LANDŠTEJN.

První držitelé hradu tohoto sluli páni z Landštýna a měli ve znaku svém stříbrnou růži v červeném poli. R. 1259 uvádí se jako vlastník hradu pan Oldřich z Landštýna.

Původní hrad byl vystavěn asi v slohu románském. V XIV. věku byl hrad přestavěn, znamenitě rozšířen a pevnými, mohutnými hradbami ohrazen. Byl tak pevný, že ani král Jan dobyti ho nemohl.

R. 1381 postoupen byl Landštýn králem Václavem IV. Kunrátovi z Krajku z Korutanska. Rod tento brzo se počeštil. Hrad pak zůstal v majetku tohoto rodu až do roku 1579. Za vlády Krajků byl hrad opět velice a pevně rozšířen a novým opevněním sesílen. Z této doby pochází právě nynější jeho podoba, pokud se ještě v zříceninách zachovala.

Roku 1579 přešel Landštýn prodejem na Stěpána svobodného pána z Eizingu a tento jej opětně odprodal roku 1599 panu Davidovi Neinvarovi z Vinterberka. Syn jeho zúčastnil se roku 1618 odboje českého panstva proti císaři Ferdinandovi, načež byl hrad Landštejn císařským generálem Dampierem obléhán, dobyt však nebyl. Statečná posádka hradu šťastně uhájila a vzdala se hr. Bouquoyovi teprve po úplném vyhladovění. Hrad byl zabaven a r. 1623 odprodán rodině Morů z Lichteneka a Fünfkirchenu. Za vlády rodu Herbersteinského, kterému se po různých majitelích v držení dostal a ve vlastnictví až do roku 1831 uchoval, postihla hrad Landštejn nesmírná pohroma a zkáza. Roku 1771 byl hrad bleskem zapálen a nadobro zničen, že v něm nebylo lze již bydleti. Poněvadž pak panství bylo zadluženo a sekvestrováno, nemohl hrad býti opraven a v krásném rouše svém nám dochován.

Z hradu zpustlého bylo vše cennějšího vyloupeno a odneseno, ano i všechno nedohořelé dříví ještě spáleno. Úřednictvo zámecké vystěhovalo se potom z opuštěného a spustošeného hradu do domu lesmistrovského pod hradem.

Tak památný a znamenitý tento hrad český vydán byl úplně na pospas bouřným živlům, aby dokonaly tyto dílo zhouby a zkázy úplně a cele.

Hrad Landštýn druhdy v majestátní póse své pyšně se vytyčující z lesní černě a patřící u vědomí své nezdolné síly na dálný český kraj jako staletý orel, když spárem svým k poslušnosti nutí horské obři̇́my, pomalu a pozvolna hyne, až nezbude z něho nežli kupa kamení, porostlá hložím a omšená starými lišejníky a hedvábnou poduškou mechovou.

Smutno a ticho skoro nevlídné a ustrašené jako podivné předivo protkává dnes zasmušilé hradní prostory.

Klid hřbitovní vládne dnes nad bezmocnými, opuštěnými zdmi, které bortí se a úpí pod nájezdy hlomozných a řvavých živlů přírodních.

Stařičký svědek bývalé slávy trčí před tváří návštěvníkovou a ctihodný jeho vzhled zabodává se trvale v mysl každého upřímného Čecha. *V. T.*

VYSOKÝ HRÁDEK.

Ocitneme-li se kdy v krajině vltavotýnské, navštívíme zajisté přední město v okresu, Týn nad Vltavou. A odtud asi ve vzdálenosti 6 *km* rozkládá se směrem k Českým Budějovicům chudičká sice, ale přívětivá víska Březí. S vískou touto jest spojen Vysoký Hrádek, zámek s poplužím.

Ve XIV. století seděl tu vladycký rod ze Březí, v celém zdejším okolí hojně rozvětvený. Počátkem XVI. věku hospodařili na Vysokém Hrádku páni Jan a Mikuláš Reudlové z Ušavy roku 1520 a pán Jan Nabřechovský z Nabřechovic roku 1526.

Léta Páně 1556 převzal statek pán Zikmund Malovec z Libějovic za 2825 kop. Rod jeho, který byl roku 1760 do stavu svobodných pánů povýšen, udržel si zdejší zámek i v pozdější době.

Ve století XIX. vystřídalo se na Vysokém Hrádku několik držitelů. V době nynější náleží Hrádek rodině Sailerově.

Jednopatrový, uklidněný zámek Vysoký Hrádek s vížkou a parkem vlídně zírá do rozvlněného kraje českého, pohlíží k vrchu Březí s pravé strany Vltavy i ke klidným svahům Litoradlickým s levé strany její i k temným lesům rozprchávajícím se ode šumných vod Vltaviných na vzdálenější vrcholky.

VYSOKÝ HRÁDEK.

Zraku turistovu zjevuje se malebný obrázek klidně rozčeřené krajiny. Jsme zase na ryzí půdě české, v krajině již v pravěku osídlené. Vždyť výmluvné svědectví vydává o tom sám Týn nad Vltavou a pohřebiště popelnicové v samé blízkosti jeho objevené.

A Vysoký Hrádek jakoby se chtěl rozpovídati, tak upřímně a přítulně líbá pohledem svým něžným zavítavšího sem poutníka. *V. T.*

KOLODĚJE.

cela severně, tři čtvrti hodiny od Týna nad Vltavou, v lahodném a půvabném údolí zeleném směle se vinoucí řeky Lužnice, rozprostírají se Koloděje se zámkem. Víska Koloděje představuje se návštěvníku svým maloměstským rázem, ačkoli má toliko něco přes 710 obyvatelů.

V prvé polovici XVII. století nalézal se v těchto místech pouze přívoz s krčmou, později také již dvůr. Vše to náleželo ke zboží Březnickému, v pozdější době pánu Janu Čabelickému na Týně. Syn tohoto pána, Adam, vytyčil zde tvrz.

Roku 1625 přešlo zdejší zboží i s mlýnem a mostem do rukou pána Jana Meucelia z Kolsdorfu, roku 1627 držel Koloděje pán Jan de Vitte z Liliendolu, potom seděla v Kolodějích rodina z Brandensteinů.

Počátkem XVIII. věku dostalo se panství Kolodějské hrab. rodu Vratislavů z Mitrovic. František Karel v letech 1737—41 upravil při zámku Kolodějském kapli sv. Anny. Okolí při řece přeměněno jest v ladný, vkusný a stinný sad s vodotryskem před frontou barokního zámku ve velice pěkném skupení.

ZÁMEK V KOLODĚJÍCH

Nedaleko zámku Kolodějského pozvedá se pěkná synagoga z druhé polovice XVII. století. V tomto období zkvétaly Koloděje význačnou měrou, zvláště příchodem židovských obchodníků. Dnes prozrazuje turistovi bývalý ruch a šum vesský toliko značnější počet zabedněných krámů a sklepení. Tichá tato víska pozvolna se dnes vylidňuje.

A zámek Kolodějský jakoby byl vypozoroval tuto stísněnost něžným a utišujícím svým pohledem zahladiti chce dnes i nejskrovnější stopu rozladěnosti duševní a vlíti v nitro naše hřejivý proud radosti a svěžesti. Kéž se mu to vždy podaří! *V. T.*

SOBĚSLAV.

ýstavné, úpravné město jihočeské v lahodné kotlině nad řekou Lužnicí představuje nám Soběslav. V celém okolí plno líbezné vůně a posilujícího klidu, jehož konejšivý šepot doprovází Lužnice svým švitorným a šumným hovorem. Návštěvníku, jenž sem zavítal, zjihne srdce a změkne duše tou tklivou harmonií, která odevšad tak vroucně vyzírá. Vše mluví k nám bohatou mluvou historickou i nekonečnou podivuhodně spletitou a velkolepě zpředenou tradicí politickou.

Staneme na půdě zvláštností zvyků, řeči, kroje i stavebního slohu.

Soběslav dostala se snad již ve XIII. století v držení pánů z Rožmberka, kteří tu vystavěli kostely a zbudovali pevný prostorný hrad. Na hradě tomto věznil pán Jindřich z Rožmberka roku 1394 krále českého Václava IV., ale musil se sám o Soběslav obávati, neboť četní odpovědníci jeho ukládali o ni.

I slavný náš a nepřemožitelný válečník Jan Žižka zdržoval se po delší dobu ve zdejším okolí. Založením Tábora vznikl Rožmberkům mocný a ctihodný nepřítel, kterému jen nesnadno odolávali. Bratrstvo táborské několikráte hrad v Soběslavi přepadlo a město vypálilo. Oldřich z Rožmberka zase mstil škody své kde a jak jenom mohl.

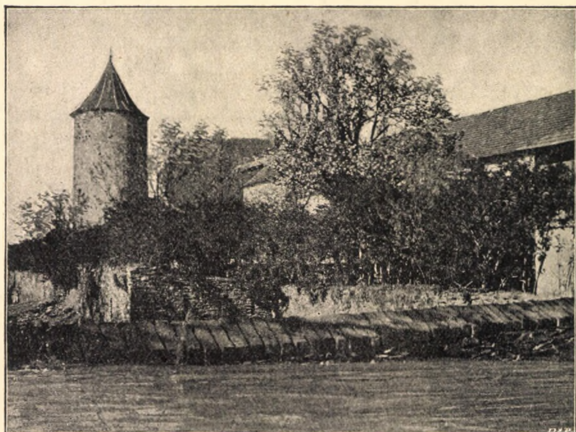
Za krále Jiříka z Poděbrad nastaly boje a půtky v okolí Soběslavě na novo, neboť pán Jan z Rožmberka přidržel se krále Jiříka proti jednotě Zelenohorské. Ale po mnohých škodách a domluvách opustil Jiříka, ano postoupil i hradů svých Soběslavě a Choustníka Zdeňkovi ze Šternberka, aby z nich vedl válku proti straně královské.

Válka třicetiletá zhoubně na hrad soběslavský působila. Průchody vojska různých zbraní a národů zpustošily nesmírně město i hrad Soběslav.

R. 1660 přešla Soběslav s hradem v moc rodu Schwarzenberského, jenž pečoval o město i o úpravnost a blahobyt jeho. Než pohříchu bývalý blahobyt se zde již neuhostil.

Z hradu Soběslavě odstěhoval se rušný a svěží život. Ztruchlilo a zpustlo mladistvé srdce jeho a zasnilo se v ponuré sny nitro jeho. Dnes používá se hrdého kdys sídla pánů z Rožmberka jako pivovaru.

Starý obyvatel města Soběslavě! Zachmuřený rodák jeho probírá se

HRAD V SOBĚSLAVI.

dnes svým mládím, svými vzpomínkami i svou někdejší vznešeností, před kterou i mocní doby tehdejší se kořívali. Avšak nyní starci vysílenému a opuštěnému se nekoří již nikdo. Vždyť zmizel lesk a pobledl nimbus mocné vznešenosti, záře a pokořující jeho nádhery! *V. T.*

JINDŘICHŮV HRADEC.

Hlodá zub času bez oddechu, bez ustání; přijdeš po roce podívat se na jeho práci — a nepoznáš ji — omšelé kameny zarůstají mechem a lišejníky, tu tam některý z balvanů vichry vyvrátí z jeho lože — toť vše, co uzříš svýma očima. — Ale roky letí, letí, z pyšných věží zříceniny a rumy, z mravenčí práce dvou, tří pokolení hromady kamení a písku, semena, jež sem zapadla, vyklíčila v prsti úrodné, v zemi odpočaté, jež ladem ležela celá staletí — a výhonky svými zakrývají obraz spousty jako zakletý koutek z pohádky. —

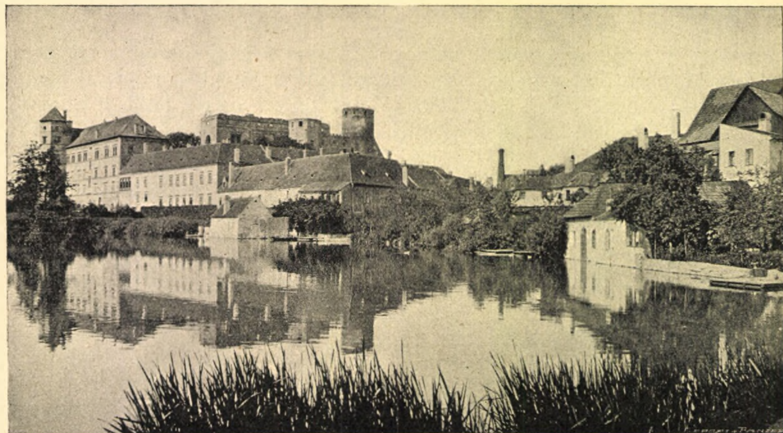
Tak ti to připadá, když se tu zastavíš a díváš se kolem sebe; vidíš před sebou největší z českých hradů, Hradec Jindřichův, největší, neboť celé

město mohl bys postaviti do rozlohy jeho pobořených zdí — a celé město vystaviti opět ze spousty nakupeného kamene. —

Hradec Jindřichův neleží na skále, jako většina českých hradů; stojí na skalnatém sice, ale nevysokém ostrohu, kterému Nežárka s jedné a rybník Vajgar s druhé strany jsou přirozenými hradbami. Mostů tu asi nebylo; jediným přechodem obyvatelům hradu byly nejspíše padací mosty, jež v čase nebezpečí nepřátelského přepadu byly zdvihány mohutnými řetězy. Zakladatelem hradu byl Jindřich, rodu Vítkoviců, kterému, patrně za služby prokázané knížeti, dostaly se hvozdy pomezné, tvořící tu neprostupnými svými houštinami přirozenou hranici — a který na počátku XIII. stol. vystavěl si tu hrad, jako maják, o jehož zdi rozbíjeti se měly vlny, převalivší se přes záseky modravých nekonečných hvozdů.

A vyrostly v jeho zdech celé generace šlechtických rodů, jak poznáš z erbů a štítů do kamene vtesaných, z maleb i obrazů, tu tam ještě zachovaných; zármutek i veselí, smích i pláč střídaly se tu po sobě, jak roky ubíhaly, jak kolo osudu otáčelo se ve svém věčném pohybu — v tom není rozdílu mezi bohatými a chudými — trpěli všichni: ti, kteří svou vůlí řídili běh lidských životů — i ti, kteří neměli, kam by hlavy složili. — — V tom jediná byla spravedlnost, tu jediné stálo právo při obou.

Světlá vzpomínka víže se ku památce pozdějšího držitele Hradce Jindřichova, pana Adama z Hradce: tu bývalo obyčejem, datujícím se od

JINDŘICHŮV HRAD (od jihovýchodu).

nepaměti, že na Zelený čtvrtek každého roku chudině bídné a hladové „sladká kaše“ byla rozdávána, každému tolik, aby se nasytil.

V kuchyni hradské viděti podnes okno křížem rozdělené, kde chudina očekávala milosrdí almužny; dávána byla kaše z pšeničných krupek, něco chleba žitného, po jedné rybě každému i něco na penězích.

Putovali sem lidé z daleka široka; dle zápisu z roku 1551 bylo tu přes pět tisíc osob, mužů, žen i dětí — a ti všichni byli nasyceni.

Aby pak chvalitebný ten obyčej nelidskostí pozdějších držitelů nevešel v zapomenutí, čteme v ustanovení pana Adama: „Co se krmení chudých

JINDŘICHŮV HRADEC (od jihozápadu).

na zámku hradeckém o Zelený čtvrtek každého roku podlé starodávného obyčeje dotýče, ustanovuji a dědice své k tomu zavazuji, aby toho nikterak neskládali, ani toho jak a čím zaměňovali, než tak to před se podle starého obyčeje každého roku zachovávali.“ A kdožkoli z jeho potomkův nařízení toho zachovávati by nechtěl, měly mu statky býti odňaty a Hradec Jindřichův přejíti do majetku králova.

Dobrá, šlechetná duše! Maně si vzpomeneš, kolik slz bylo později prolito mezi chudým lidem, kolik životů jejich zmařeno násilnou rukou. — Eh — Bohu díky, že to vše jsou jen vzpomínky a že dýchají ti vnukové mučedníků čistý vzduch svých rolí a hvozdů jako svobodní lidé — a ne jako porobení otroci. — —

Hradec Jindřichův skládá se z části staré, hradu původního z přechodní doby slohu románsko-gotického, a potom z částí novějších. Pán Adam II. a syn jeho Jáchym hrad nádhernými budovami značně rozšířili.

Nynější podoba hradu pochází z roku 1773. Po velkém požáru tohoto roku byl celý hrad zpustošen. Mnohé jeho části, a to ty nejstarší, byly po ohni jen nuzně krytem opatřeny a od té doby nebyly již obnoveny a obydleny.

Do hradu vstupujeme po mostě, dříve zvedacím a věží háječným, prvou branou, Slavaty obnovenou. Jsme v prvém nádvoří. V XVI. století vzniklo na místě, kde táhla se druhá hradební zeď, příčně předhradí, jímž klenutým průchodem v levo přicházíme do druhého hradního nádvoří. Po levé straně jeho spatřujeme panská obydelná stavení, naproti vstupujícímu pozvedá se pak severovýchodní křídlo starého mohutného hradu vnitřního s kaplí sv. Ducha a hladomornou.

Do třetího nádvoří vede návštěvníka cesta opětně průjezdem v levo, vystavěným pánem Adamem II., jak o tom svědčí pamětní deska nad vchodem zasazená. Třetí hradní nádvoří působí na turistu dojmem mohutným a velkolepým. Zde tušiti lze onu bývalou nádheru a bohatství, kterým poslední páni z Hradce po veškeré vlasti i za hranicemi jejími slynuli.

Po pravé straně spatřujeme zde onen bývalý starý mohutný vjezd o dvojím klenbování do hradu. Proti němu jest hradní studna s překrásným zamřížením z doby renaissanční.

ČERVENÁ ČILI T. ZV. MENHARTOVA VĚŽ JINDŘICHOVA HRADU.

Od staré brány táhne se k jihu ono jižní křídlo starého hradu s kaplí sv. Ducha, do které právě s této strany vede vchod. V druhém severním křídle býval veliký rytířský sál. Proti této staré budově vztyčil pán Adam II. na straně jižní novou nádhernou budovu, tak řečený „Nový palác“ čili „Nové stavení“, který spojil se starým hradem překrásnými dvoupatrovými arkádami.

V přízemí v levo jest umístěn slavný a bohatý archiv rodu pánů z Hradce, rodu Slavatovského a hrabat Černínů. Mimo vlastní archiv jsou zde i převzácné sbírky autografů a mnoho jiných památných věcí.

Opustivše archiv vystoupíme

po širokých kamenných schodech do I. patra, kde ocitneme se v široké a dlouhé chodbě, která sluje „rožmberskou“, ačkoli neprávem. V tomto patře projdeme zámecké komnaty, z nichž mnohé přivádějí nás v opravdový, nadšený údiv.

Z chodby rožmberské lze vystoupiti do II. patra, kde byly prý komnaty nejnádhernější a pro vznešené hosty uchystané, zejména tak řečený „zlatý sál“, který byl vyzdoben podobiznami panovníků českých, od Čecha počínajíc, byl podivuhodné krásy a nádhery. A to vše bylo ohněm roku 1773 úplně zničeno.

Potom po střední galerii zámeckých arkád zajdeme do nejstarší části hradu.

S arkád jest krásný rozhled po nádvoří, na kterém pořádaly se nádherné turnaje a zápasy rytířské.

Nyní konají se zde hradecké národní slavnosti. Zde kráčíme opravdu po troskách bývalé staré zašlé české slávy!

Sem tam si návštěvník povzdechne a kráčí v zamyšlení a v rozpomínkách dále.

Kráčíme dále ke komnatám, které obýval ženský svět zámecký. I tu jest již vše spustošeno.

Ke komnatám zámeckého fraucimoru přiléhala malá domácí kaplička, která slula „kaple Bílé paní“. Vystavěl ji nepochybně Jindřich IV., neboť stěny její jsou pomalovány podobiznami čtyř jeho manželek s jejich znaky.

Odtud vede nás cesta po malé galerii nad starým vjezdem po točitých schodech do staré soudnice v tak řečené „červené neboli Menhartově věži“. Stěny její byly ještě nedávno pokryty silnou vrstvou čoudu a sazí, neboť sem se valil kouř čtyřmi otvory v podlaze z přízemní kuchyně zámecké, ve které vařívala se výše již vzpomenutá „sladká kaše“.

NEJSTARŠÍ ČÁST JINDŘICHOVA HRADU.

Pod touto vrstvou sazí odhalil konservátor dr. K. Jičínský znamenité fresky, které představují v dolejší části zemský soud, na klenbě pak ptačí sněm.

Koho by zajímalo, mohl by ze soudnice odbočiti na levo k hladomorně a podívati se po nějakém lezení po žebříku do příšerných jejich hlubin, ve kterých roku 1438 utracen byl pán Zikmund z Vartenberka a kde roku 1421 vězněn byl husitský kazatel Houska.

Ze soudnice jdeme zpět touž cestou, kterou jsme sem přišli. Prošedše několika chodbami křivolakými, vstoupíme románsko-gotickým vchodem do zajímavé starobylé místnosti, zvané „kaple sv. Jiří“.

Tak nazývá se tato místnost, poněvadž stěny její jsou kolem pomalovány obrazy a výjevy z legendy o sv. Jiří.

Pod obrazy těmi nalézají se četné znaky.

Fresky byly před pěti lety obnoveny.

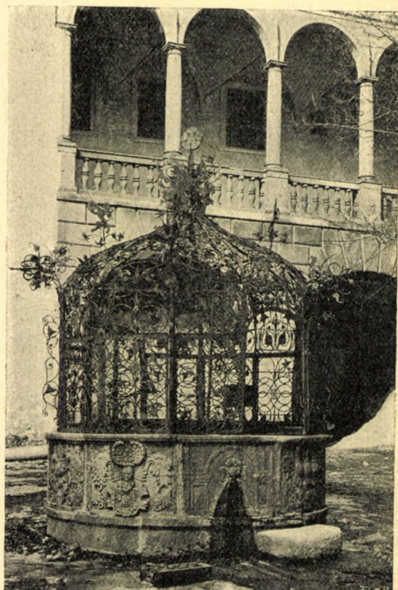
Na podlaze jsou uloženy staročeské železné rožně, na kterých celá zvířata se pekávala.

Když sestoupíme opětně dolů na třetí hradní nádvoří, jdeme si ještě prohlédnouti poslední znamenitost hradu, nový zámecký altán, překrásný to rondel italské renaissance, bohatě vyzdobený v barvě bílé a zlaté terrakottovými ornamenty a sochami.

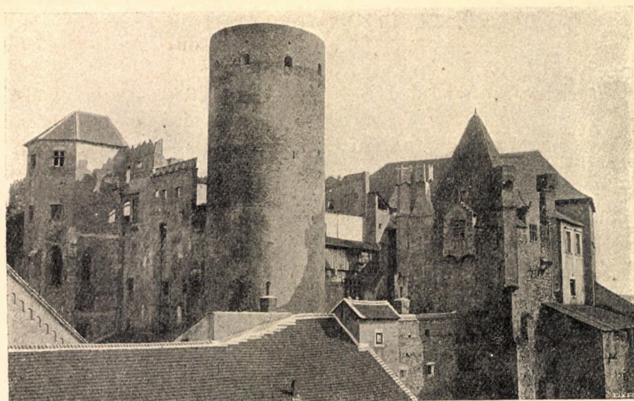
Také v tomto architektonicky skvostném díle bohopustě v minulých letech řádila ruka lidská.

Co v zámku nezničil oheň, to spustošili bujní synkové zámeckých oficírův.

Tím prohlídka naše památným českým hradem jest skončena. Žádný turista, český obzvláště, neměl by tohoto v dějinách českých i rakouských tak bohatě proslaveného hradu opomíjeti. Vždyť po stránce historické náleží Jindřichův Hradec zajisté k nejpřednějším v Čechách.

STUDNA JINDŘICHOHRADECKÉHO ZÁMKU.

NEJSTARŠÍ ČÁST JINDŘICHOVA HRADU (zvenčí).

Nebylo věru v dějinách našeho království a v dějinách rakouských důležitější události, aby při ní Jindřichův Hrad nebyl svými držiteli účasten. Ano otevřeně dovolujeme si tvrditi, že v hlavních a osuduplných okamžicích, kdy naše staroslavné království České, ba i sama říše Rakouská ve svých základech se chvěly, zasahovali páni zdejšího hradu mocně do dějů těchto a také dovedli vtisknouti jim vždy svou nesmazatelnou pečeť.

RONDEL ZÁMKU JINDŘICHOHRADECKÉHO.

O přízeň a náklonnost jindřichohradeckých velmožů ucházeli se i mnozí kandidáti trůnu českého!

Byliť držitelé zdejšího zboží nad jiné bohatí a politicky mocní a rozhodující.

A Hradec Jindřichův, stařík malátný a hynoucí zvolna, nepozvedne se už dojista z rozvalin svých a rumu pobořených zdí k bývalé svojí slávě. — — Zbyla jen vzpomínka na ty doby. — —

O. S.

ŽIROVNICE.

assivní budovy a dvě věže starého hradu Žirovnického jako nehybní strážcové města Žirovnice, rozprostírajícího se na západ od Počátek, strmí na skalnatém výběžku, omývaném na jižní a západní straně dlouhým rybníkem. Turistovi naskýtá se zde krásný, romantický pohled.

Přístup do hradu od pláně se strany města býval ztížen hlubokým příkopem a zdvihacím mostem. Příkop nyní částečně zasypán a křovím osázen, část pak překlenuta mostem kamenným.

Branou anebo menší fortnou v pravo brány vstupujeme na přední dvůr, na kterém po levé straně zdvíhá se okrouhlá hláska, která ještě do nedávna měla cibulovitou střechu s lucernou; na pravo počíná dlouhá fronta západní, ku které přiléhá nejstarší část jižní, bývalý to starý palác s druhou věží, od něhož napříč vystavěné pořadí, směřující ku středu fronty západní, tvoří druhý trojúhelníkový dvůr, spojený s prvním dvorem asi 20 metrů dlouhou klenutou branou.

Nejzajímavější částí hradu jest starý palác na jihu. Vysoká věž, až do dvou pater okrouhlá, ve třetím patře mnohohranná, má střechu mansardskou. Ve starém paláci upoutá návštěvníka hradní sklenutá kaple, vyzdobená starými nástěnnými malbami z roku 1490, které teprve nedávno po otlučení omítky byly odhaleny. Za ní směrem jižním nalézá se někdejší mučírna.

V prvním patře věže jest v podlaze čtvercový otvor, kterým ubozí vězňové bývali dolů spouštěni, aby hladem byli mořeni a mučeni. V druhém patře paláce, které nyní jest sníženo a za půdu užíváno, bývala druhdy veliká hodovní síň. Hrad jest nyní jen částečně panskými úředníky obýván.

Kostel založen byl současně s hradem a míval opodál dřevěnou věž. Nynější stavba pochodí z druhé poloviny XIX. století.

Prvý známý držitel a vlastní budovatel hradu Žirovnice byl Oldřich z rodu pánů z Hradce roku 1358. Z této doby pocházejí věž hláska na předhradí, věž zadní, okrouhlá bašta v západní frontě a hlavní zdi starého paláce.

Roku 1393 vládl na hradě tomto Kamarét z rodu pánů z Lukavce. Byl horlivý kališník a odpovědný nepřítel katolického pána z Rožmberka. Roku 1485 koupil hrad i se zbožím Žirovnickým pán Václav Vencelík z Vrchovišť, pocházející z havířské rodiny kutnohorské, v jehož rodě zůstal hrad až do roku 1544, kdy byl odprodán Albrechtovi z Gutšteina. Jeho vnuk Šebestián postoupil hrad Žirovnici roku 1564 Jachymovi

z Hradce, po něm roku 1568 jediný jeho syn Adam z Hradce, horlivý katolík, uvázal se v držení hradu. Po smrti tohoto vládl hradem Jachym Oldřich z Hradce, který zemřel roku 1604. Hrad zdědila po něm sestra jeho Lucie Otilie, manželka Viléma Slavaty z Chlumu a Košumberka.

Po defenestraci roku 1618 Slavatovi byly od stavů českých statky odňaty, ale po bitvě bělohorské manželé Slavatovi vrátili se do Čech a opětně v držení hradu Žirovnice se uvázali.

Po bitvě u Jankova opanovaly drancující hordy švédské i hrad Žirovnický, kterého císařský vůdce Walter na Švédech zpět dobyl. Při tom hrad byl velice poškozen.

Potom často střídali se držitelé hradu Žirovnického, který teprv pan Adolf Vratislav ze Šternberka důkladně dal opraviti, aby se stal pohodlným sídlem. Syn jeho Leopold roku 1707 potvrdil Žirovnickým poznovu staré výsady jejich a i jinak o zvelebení zboží i hradu Žirovnického se zasloužil. Za manželku měl Marii Annu, kněžnu ze Švarcenberka. Zemřel roku 1745 a pochován jest v rodinné kapli v dómu sv. Víta na Hradčanech.

Panství Žirovnické i se zámkem nalézá se posud v držení rodu Šternberského.

ZÁMEK V ŽIROVNICI.

Hrad Žirovnický pozbyl již dávno svého významu a důležitosti, dnes nehraje již vynikající roli, jakou hrál ve válkách husitských, za to však dosud jest skvělým pomníkem slavné minulosti, třebaže nevšímavosti potomstva jest opomíjen a zanedbáván. Zůstává i v době nynější velebným stavením hradu na skále jako přilepeným, s věžemi a hláskou, přes to, že všední život panuje v hradě i kolem něho. *V. T.*

ČERVENÁ LHOTA.

pola zámek, zpola tvrz Červená Lhota vynořuje se jako víla z pohádky ve spoustě stromoví na skále, která obklopena jest kolkolem velikým rybníkem. Na březích tohoto rybníka, který tiché vody své rozkládá při silnici Direnské v okresu Kamenickém n. Lipou, na chudých prsou českomoravské vysočiny, teskně zachmuřené lesy šumí věčně tklivou píseň svou.

Zde ocitáme se v líbezném a ztichlém zákoutí českého světa, jakého by v tomto sirém kraji nikdo ani zdaleka netušil!

Zámek Červená Lhota nevyniká arci ani pyšným bohatstvím, ani neskví se umělou a skvěle smělou architekturou, ani neohromuje snad imposantními rozměry, ale právě rozkošná, prostá a roztomile stvořená scenerie přírodní činí z něho vzácně snivou a pohádkově přibarvenou, nádhernou idyllu. Nebýti u jmenovaného rybníka několik hospodářských a obytných stavení, domníval by se příjemně překvapený a fantasii vzrušený návštěvník, že vše to jest krásnou, půvabně působící mohylou dávno zašlých věků.

Na zámku nebydlí nikdo, leda snad občas zavítá sem někdo z rodiny knížat Schönburkův.

Zámek Červená Lhota sdílela osud i majitele se zbožím Deštnou, poblíže ležící.

Roku 1595 držel Deštnou pan Vilém Růta z Dírného, který ji ku zboží Červené Lhotě připojil. Týž zemřel roku 1608. Dědicové jeho propadli po bolestné tragedii bělohorské statek a vymřeli potom ve vyhnanství v Drážďanech. Zámek Červenou Lhotu s Deštnou a okolními osadami prodal pak královský fiskus roku 1630 Antonínu Brucciovi, rytmistru a nejvyššímu vachtmistru.

Po 9 letech zemřel týž bezdětek a statek prodán roku 1641 po druhé Vilému Slavatovi z Chlumu. Po smrti jeho roku 1652 držel panství toto syn jeho Adam Pavel. Po vymření rodu roku 1693 jedna z dědiček, Marie

Terezie Markéta, svobodná paní Fünfkirchnerová ujala se zboží Lhotského. Potom více rodů vystřídalo se v jeho majetnictví.

Roku 1799 zemřel na zámku Červené Lhotě proslulý německý skladatel Karel z Dittersdorfu, rodilý Vídeňan, který kromě několika oratorií a symfonií složil přes 30 oper. Sestárlého a ode všech opuštěného umělce ujal se vřele a soucitně baron Ignác Stillfried, který starého umělce dal dopraviti na zámek svůj Červenou Lhotu, kde týž dokončil svou trnitou pozemskou pouť uvedeného roku.

V poslední době byl sešlý již zámek nově a vkusně slohově restaurován a vlastně v jakési rodinné museum proměněn. Místa tu arci není nazbyt,

ZÁMEK ČERVENÁ LHOTA.

dvorek uvnitř stavení jest dosti těsný, ale místnosti v zámku naplněny jsou obrazy, starobylým nábytkem, zbraněmi, drahými porculánovými a skleněnými nádobami, vůbec vším, nač šlechtic může býti hrdým.

Klenutý most s nejbližšího břehu rybníka ku bráně se starožitným kováním zvyšuje líbezně dojem romantiky. Taktéž i krásně upravené zahrádky na úpatí skály na místě bývalých parkánů zvou a přátelsky k sobě vábí.

A turista nesčetněkráte obrací se zpět, aby zachytil v duši své luzný obraz ten, od kterého se ani po dlouhé době odtrhnouti nechce. Snivá idylla v luzném, čarovném koutku chudého českého pomezního kraje!

V. T.

ČERVENÁ ŘEČICE.

levo od silnice vedoucí do města Červené Řečice, nikoli na strmém snad ostrohu, nýbrž ve sníženém terrainu zjevuje se nám Řečický hrad. Původně nebyl tak prostorný a rozlehlý. Zpevnění jeho záleželo v tom, že hluboké příkopy kolem hradu nadýmaly se vodou z blízkých rybníkův. Příkopy ty jsou v nynější době zasypány a proměněny v pěkné sady.

Půdorys hradu jest nepravidelný šestiúhelník. Oba západní rohy mnohoboké bašty se střechami jehlancovitými, mají nyní dobrou krytinu. Do nedávna ještě krovy místy obnažené tesknily a žalovaly na svou opuštěnost a na své spuštění.

Strana jižní byla nejstarší. Uprostřed trčí vzhůru čtyřhranná lidomorna. Vnitřní prostranství přepaženo jest korridorem se starými sgrafitty, čímž vznikají dvě nádvoří, kde týčí se ještě dvě věže.

Vchod do hradu jest z náměstí od strany severní po klenutém mostě. Tato obývaná strana jest vůbec nejzachovalejší; především pak pěkný okrouhlý arkýř s cibulovitou stříškou dodává jí krásného vzhledu. Původně tu bývala asi jenom tvrz.

V zámku tomto jsou kanceláře panství a byty úřednické.

ČERVENÁ ŘEČICE.

Zboží Červená Řečice již za stara byla hlavním sídlem údělu biskupského, a jak zaznamenáno jest v dějinách, již od roku 1144 a zůstalo jim ještě i když roku 1225 Pelhřimov byl založen a rozsahem svým zboží Červenořečické převýšil.

Roku 1417 arcibiskup Konrád z Vechty zboží Řečické a Pelhřimovské za 4000 kop pražských grošů postoupil Jankovi z Chotěnic, jinak ze Svídnice a jeho synu Jiříkovi do času jejich života. Janek z Chotěnic byl ale horlivý katolík. Proto také Táboři brzo hradu Červené Řečice a celého zboží se zmocnili a hejtmané jejich tu vládli.

Roku 1428 připomíná se pánem na Červené Řečici bývalý osobní přítel Žižkův, pán Mikuláš Sokol z Lamberka. O tomto pánu jest známo, že roku 1431 s četnými ozbrojenými zástupy a ve spojení s jinými čelnými Tábory rozsáhlého kraje tohoto učinil vpád do Rakous. Táhl se 600 jezdci, 4500 pěšáky a 360 vozy. Avšak na zpáteční cestě zaskočilo jej silné vojsko pánů Rakouských, úplně jej porazilo a kořist mu hojnou odňalo.

HRADNÍ PALÁC V ČERVENÉ ŘEČICI.

Na tisíc mrtvých válečníků pokrývalo bojiště a 700 bojovníků upadlo ještě v zajetí vítězův.

V druhé polovici XV. věku drželi hrad Řečici v zástavě Leskovcové z Leskovce.

Od dědiců koupil jej roku 1599 pán Heřman z Říčan.

Tento český pán Řečické panství spolu s Rychnovskem roku 1608 postoupil nejstaršímu synovi svému Janovi z Říčan, který za své spoluúčastenství ve vzpouře stavovské odsouzen byl ke ztrátě dvou třetin svých statkův. Královský fiskus ocenil je tehdy na 104 tisíce kop a na rozkaz císaře Ferdinanda II. odevzdal je roku 1623 pražskému arcibiskupství, které takovýmto způ-

sobem po 200 letech v opětné držení zboží Řečického se uvázalo a až po naše dny ve svém majetku chová.

Významné a skvělé doby dějinné klenou se nad hradem Červenou Řečicí, jehož věže vytyčují se a vzhlížejí až k zářivě modrému firmamentu, jakoby dohadovaly se o příštím svém osudu a své budoucnosti.

V. T.

KÁMEN.

Čteme-li, nebo slyšíme-li mluviti o hradu jakémkoli, jsme zvykli představovati si jej kdesi až v oblacích na strmé, vysoké skále; fantasie při pouhém zvuku toho slova počne tvořiti o své újmě a vytvoří před tvým zrakem duševním podobu štíhlých, ozdobných věží, zubatých zdí se střílnami a zubatými kraji, nebo paláce plné arkýřů, balkonů a pitoreskních střech.

Pojem slova hradu nese to vše s sebou; čím by byly ty hrady z dětských pohádek, kdyby se nebe nedotekly hroty svých věží, kolik půvabu by ztratily ty historky o zakletých princeznách, kdyby rytíři, již přišli je kouzla zbaviti, neměli nasaditi života, aby přišli ke kamenným branám, zarostlým trním nebo růžovým keřem s bezpočetnými květy?

Nu — v pravdě, některý z těch českých hradů je vskutku jakoby kusem pohádky; na každém kameni rozvalených zdí napsána tajemnýma rukama historie jeho vzniku, života i konce. Ale musíš uměti je čísti; ne každý se vyzná v umění rozuměti té řeči neživých svědků dávných, dávných dob. Je třeba míti srdce citlivé a duši měkkou, vnímavou a snivou; rozumíš-li šelestu větví nad tvou hlavou, rozumíš-li přírodě — a dovedeš-li zachytiti zbystřeným sluchem tep toho velikého srdce kdesi v daleku, pod neměřitelnými vrstvami země a skal, hle — toť vše — čeho je ti potřebí.

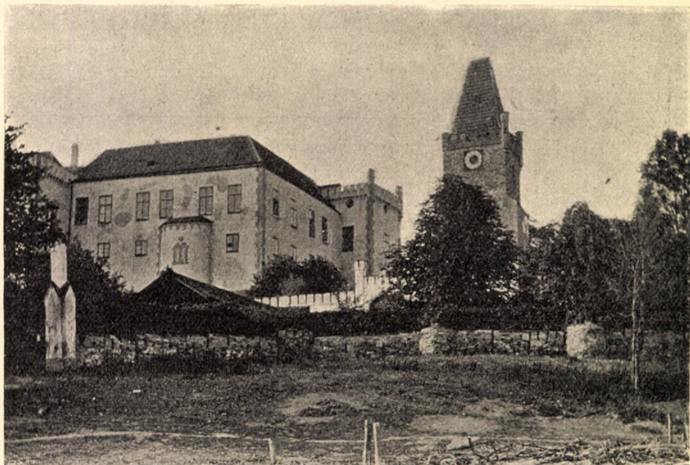
V těch dobách, kdy byl hrad Kámen založen, nebylo asi pohádek; kdyby byl zakladatel ve svém dětském věku poznal jen jeden z těch historií našich pohádkářů, zcela jinak byl by stavěl; tak, jak vidíš Kámen před sebou, zdá se ti to býti novou, nemožnou theorií o nedobytnosti středověkých hradů.

Na podivném skalisku bizarních tvarů, s balvany zdánlivě ve vzduchu visícími, vypínají se jeho zdi; je vskutku kamenem posazeným mezi kameny.

Vypíná se z planiny mírně se zvedající — a v tom, myslím, je zvrácenost oněch středověkých pojmů.

Jako bývalo za starodávna, i dnes stoupáš ke hradní bráně po kamenných schodech, protože prostředky a síly našich předků nestačily k vylámání skály k pohodlné a sjízdné cestě; v severovýchodním cípu hradského stavení stojí zeď, v níž svého času kostlivec zazděný byl nalezen; to prý odtud pochází.

Celý středověk, ač nebylo doby, kde by kult katolicismu byl horlivěji pěstován a s opravdovějším nadšením a mysli zanícením pro víru vzájemné lásky, zachoval mnohé z mythických zvyků staropohanských; rytíři zbožňovali Marii, matku Kristovu, znamenali se znamením kříže, prve než vycházeli do boje, vsazovali ostatky svatých mučedníků do svých helmic a štítů, ale utracení lidského života bylo jim mnohdy ničím, bezvýznamnou episodou, často nutností, aby světlo kříže vzplálo novým, jasnějším světlem.

KÁMEN.

Oč výše stojí naše doba, ač prostá vší poesie, za dobou minstrelů a troubadourů.

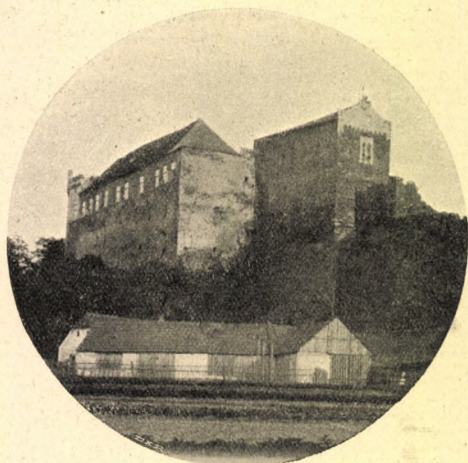
Tu vsazovali, po starém zvyku, do kamenného výklenku v hradební zdi, na některém z míst méně chráněných živého člověka, aby prý země, usmířena tou obětí, jich ušetřila. Nacházely se pak, když hrady pustly

a se rozpadávaly, lidské kostry zazděné do hrazených výklenků — a fantasie lidu pracovala; vymýšleny věci možné i nemožné, jen aby bylo dosti látky k hovorům o přástkách, nebo za dlouhých zimních večerů.

Kdy Kámen hrad byl založen, je čirou hádankou; odkud jeho jméno — jest na biledni; jako první majetník zboží Kamenského připomíná se Nimír z Kamene, který, jak vidno, psal se již podle hradu — a byl tedy nejspíše i jeho zakladatelem; z význačnějších rodů později tu usedlých jmenovati dlužno Vojslavské z Vojslavic a Malovce z Malovic.

V městečku Kameni, jež během času vzniklo v podhradí, stojí kostelík Panny Marie, kde na náhrobku Jana Kryštofa z Malovic čteme pozoruhodný tento nápis:

— O čtenáři, co jsem já? — prach a popel; co jsem byl? — urozený a statečný rytíř Jan Kryštof Malovec z Malovic, pán na Kameně, Zvěstově a Libouni, a hle, nyní dědictví mé jsou červy; byl jsem JMC. rada, než proti smrti rady jsem nenašel; byl jsem soudce zemský, sám pak soudu Božího jsem neušel; byl jsem Malostranský hejtman, ó, jak malou stránku jsem si zejskal; byl jsem nejvyšší země berník, nyní v berni smrti se nacházím; co dnes mně, zejtra tobě; vzdechni aspoň — a řekni: odpočinutí věčné dejž mu, ó Pane! 1677. *O. S.*

NEJSTARŠÍ ČÁST HRADU KÁMEN.
(Západní strana.)

KAMENICE.

dyž přešel středověk, a lidský důmysl stále nové a nové zbraně vymýšlel, jimž neodolaly z hradů ani ty z nejpevnějších, skoro všechna ta pyšná sídla českých magnátů propadla neodvratné zkáze. Byly-li dříve hradby tvrzí sroubeny z hrubých dřev, zapálili je obléhající a plameny byly jim nejvydatnějšími pomocníky; do kamenných mohutných zdí bušili berany, až byl otvor prolomen, nebo stříleli z velikých praků a hrubých kusů; důmysl stavitelů šel ruku v ruce s vynalézavostí obléhajících — co dnes zdálo se býti nedobytným, bylo zítra lehkou skořápkou, již prolomiti bylo hračkou.

Kdežto dříve dobytí hradu bylo otázkou času a trpělivosti, v době rozvoje střelných zbraní, jež stále nové dosahovaly dokonalosti, záleželo na zručnosti obléhatelů; byla-li kdysi osobní chrabrost a početní převaha rozhodujícím činitelem, měřila se později zdatnost vojsk dle počtu dělových kusů. Pušky, třeba nedokonalé, rozsely smrt a zhoubu v řadách útočících tlup, dělové kule vyrývaly celé brázdy v sevřených tělech, kyrysy staly se nepotřebnými a nepohodlnou přítěží; boj muže proti muži stával se stále řidším a řidším, rytířství pokleslo a tím i síla v pažích, neboť — co byla platna, přišla-li smrt dříve, než jsi ji mohl uplatniti — co byla platna, zasáhla-li tě Morana svojí kosou rezavou dřív než jsi nepřítele uviděl na obzoru? —

Ti, kdož bydlili ve svých nedostupných hradech jako orlové pod samými oblaky a měli se tu býti bezpečnými, zajisté strádali tam vším možným ne-

ZÁMEK V KAMENICI N. L.

pohodlím; obtížné vystupování na strmé skály, zásobování četné posádky vodou a masem — to zajisté nebylo jednou z nejmenších obtíží; a když hrady se staly zbytečnými, když za mohutnými jejich zdmi nebylo možno hledati bezpečného útulku, protože dělové kule drtily i skály na prach a popel, opouštěli je všichni na ráz a zanechávali je osudu. —

Ty z hradů, které běs války ušetřil, pustly a hynuly, zdi a věže se zvolna rozpadávaly, jak zub času vryl do nich své ničící spáry, zarůstaly travou a křovinami — i lidé bořili a roznesli, co se dalo; vznášel se nad vznikajícími zříceninami dvojí osud: buď měla se hrdá kdysi sídla českých rodů rozpadnouti docela, propadnouti úplné zkáze — nebo měla sloužiti na dále potřebám moderní doby, jež kráčela ku předu kvapným, horečným tempem, postrádajíc poesie a smyslu pro staré památky. — —

V starožitných síních se stopami umění a zvyků dob dávno minulých zřízena různá skladiště, přístavky, nevkusné slohem a nedobové, připojovány k architektonickým památkám nezměrné ceny jako pěst na oko. —

Tu ten osud postihl také Kamenici; je upravena k obývání a kterýsi z přemoudřelých pánů, který po starém zvyku vždycky před posvícením měl v obyčeji bíliti svoji chalupu, prosadil kocourkovský nápad, ohoditi kamenické zdi novou omítkou. — Připomínáme, že se tak stalo r. 1831, kdy po hraběnce Rejové převzal Kamenici Jan Jindřich svobodný pán Geymüller; od té doby jest Kamenice obývána.

Založení Kamenice klade se ke konci první polovice třináctého století; jako první známý držitel hradu připomíná se pan Dobeš z Bechyně a Kamenice, muž vzácných vlastností, nábožný a dobrodinec chudiny. Se synem svým Jindřichem založil špitální nadání, jež požívalo úroků ze vsi Vlčína, z výnosu polí v Benešově Hořejším, v Kamenici, krom toho desetinu plodů a rostlin ze zahrady panské.

To se stalo v době, kdy všichni národové zabývali se válkami, kdy vymýšleli nové a nové prostředky k záhubě lidských životů! — —

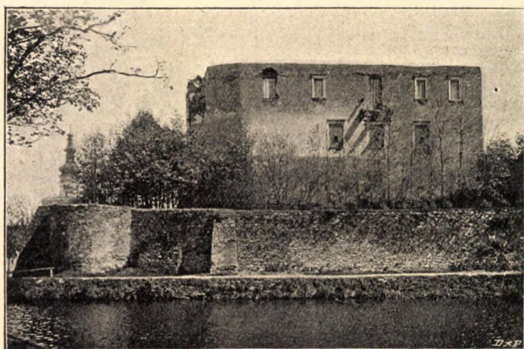
Majitelé Kamenice střídali se rychlým tempem, že není ani možno probrati jejich seznam; nejznamenitější z nich byli asi: Jošt, markrabí moravský, Ondřej z Dubé a pánové ze Stráže. *O. S.*

POLNÁ.

Na vyvýšeném místě uprostřed větší kotliny rozkládá se starobylé město Polná. U města samého stýkají se dva směry hor, šest horských hřebenů a čtvery vody. Již v dobách prvních záblesků lidské kultury sídlil v zdejších pralesích člověk, po kterém mnoho různých zbytků pozůstalo a také mnoho báchorek, pověstí, starých místopisných jmen a všelikých jiných památností až do nynější doby se — bohudíky — dochovalo.

HRAD V POLNÉ.

První, avšak dosti pochybné světlo historie obrací na Polnou kronikář český Hájek z Libočan poznamenávaje, že roku 1061 kníže české Spytihněv II. u Polné stany zarazil a roku 1176 kníže české Soběslav s Konrádem k Polné přijeli. Když Vladislav roku 1144 zdejší končiny Libického újezdu olomouckému kostelu daroval, mluví se o stráži, jejíž úkolem bylo, hlídati cesty, aby po některých bez zvláštního povolení nikdo nechodil.

Po nejistém a spíše romanticky zosnovaném panství Zličanském a Vršovském nad Polnou přichází plné světlo historie na Polnou roku 1240 a zastihuje ji jako město, již s kostelem, hradem a zvláštními právy nadané. Prvním zdejším hradním pánem jmenuje se Jan, syn Zbyslava z Bračic, který se odtud psával Joanes de Polnua. Zakládal nové osady a uvedl na faru u kostela matky Boží v Polné řád Německých rytířů. K jeho hradu vázaly se potom další dějiny tohoto města.

Zavitáme-li drahou severozápadní do Polné, uzříme naproti nádraží starý panský dvůr Ovčín. Od Ovčína k městu vede ulice Dolní Zápeklí. Další cesta ze Zápeklí stěsná se na mostě při splavu rozsáhlého rybníka Pekla. S hráze rybníka, zdobené pěknými starými javory a kleny rozvírají se před žádostivýma očima poutníkovýma dva nádherně zkonstruované pohledy. K severu směrem k Placu rybníku a k údolí horskému, a druhý pohled k jihu na hladinu rybníka Pekla, na hrad Polenský, vrch Kateřinov s kostelíkem, s pozadím lesnaté Homole.

Hrad Polenský jest polohou svou nad obyčej zajímavý. Na takových ostrozích, jako tento jest vybudován, stávala druhdy staroslovanská hradiště. Podle výkopů a nálezů představuje nám hrad stavbu velmi zajímavou. Hrubé podezdívky valů a kulatá bašta upomínají na nejstarší epochu hradní. Páni z Polné, Jan, Vikard, Záviše ve XIII. století přičinili se, aby zdvihli hradby, postavili pevné zdi vnitřního hradu, obzvláště za dob obávaného útoku Turků.

Na pány z Lipé, a to: Jindřicha, Čeňka, Berchtolda upomínají sklepenní vězení a půdorys vnějšího nádvoří a obranná věž. Za pánů Ptáčků z Pirkštejna, Ježka, Jana a Hynce, byl hrad základnou útoků proti Jihlavě a proti Táborům, právě tak jako za časů Viktorina z Kunštátu proti nepřátelům krále. A přece byl hrad Polenský dobyt lstí od nepřátel krále Jiřího, pánů Jaroslava a Zdeslava ze Šternberka. Teprve po smrti králově navrátil se Viktorin jeho syn a dal si velmi mnoho práce a nešetřil nákladů, aby hrad přestavěl a k dřívějšímu lesku přivedl.

Na Viktorina z Kunštátu upomínají gotická futra sklepení se znaky kunštáckými a mramorové prahy, ano i znaky a malby, tapety na stropích zříceného sálu rytířského. Za pánů Bočků z Kunštátu v letech 1486—1515 rozšiřoval se hrad a udržoval v pevné pohotovosti jako za proslaveného a statečného rodu Trčků z Lípy, Buriana a Jana a za paní Elišky z Postupic roku 1553.

Roku 1581 udeřil blesk do hradu Polenského a vzniklý oheň nešetrně ztrávil střechy, podsebití a horní patra. Páni z Hradce, Zachariáš a Jáchym, přestavěli hrad znovu v příjemném a ladném, vkusném slohu vlašském. Z této právě doby pochází zadní portál věže, veliká futra oken na paláci hradním. Pětilisté růže rodu pánů Hradeckých tesali kameníci do profilů římsy, cihláři vtiskovali je zase na dlaždice. I parkány a valy dal bohatý pán ohoditi a kvádrovou rustikou na omítce vyškrábati. Uvnitř hradebního nádvoří zbudovány byly zdobné arkády. Způsob tento zalíbil se v celém městě a vlastí zedníci Bernardi a Mauritius zdobili v XVI. věku domy polenské sličnými sgrafity nebo alespoň rustikou.

Páni Žejdlicové ze Schönfeldu, Hertvík, Jan a Rudolf, na Polenském hradě rádi sídlili. Dali ryjcem Houfnagliem roku 1619 pořiditi mědirytinu hradu a města Polné.

Obraz tento položil Jan Amos Komenský omylem ke své mapě Moravy a od těch dob na starých mapách jest ve příčině polohy Polné nemalý zmatek. Byla brzo v Čechách, brzo na Moravě, ano dokonce současně i v obou zemích. Při konfiskaci panství roku 1623 ztratil pán Rudolf ze Schönfeldu nejen své skvostné chrty a nádherné koně, nýbrž i celé panství Polenské, které za 160.000 zlatých, vlastně darem dostal pověstný moravský kardinál kníže Fr. Dietrichštejn.

Týž dal na zadní portál obranné věže vsaditi mramorový znak a na vnějším nádvoří vytesali jméno jeho na nové kašně.

V třicetileté válce byl hrad Polenský od hrubých band švédských vypálen. Maxmilián z Dietrichštejna přestavěl po ohni hrad a poněvadž svému úkolu jako tvrz nemohl hrad již při značně pokročilém válečnictví vyhověti, pozměnil hrad tento v zámek jako sídlo hospodářské moci.

Z jeho doby pocházejí nové stáje v rondelu. Pán Ferdinand z Dietrichštejna dal postaviti špýchar a dal přestavěti potom celý zámek. Tenkráte ohazovali maltou v nádvoří rustiku a vytvářeli pilastry. Okna dostala silné vypulené mříže a nárožní kvádry. Roku 1713 postaven byl také u rybníka Lázně nový pivovar, který před tím ve hradě býval. Po třetím ohni hradním roku 1713 stavěl Karel Maxmilian poznovu, zavážel hradní příkopy, přestavoval křídla u zahrady.

V NÁDVOŘÍ POLENSKÉHO HRADU.

Za pána Karla z Dietrichštejna stihla zámek Polenský roku 1794 poslední ničivá a zhoubná rána. Od pivovaru chytil plamenem a vyhořel docela.

Od této neblahé doby zůstal zámek ve smutné, tklivé zřícenině.

Panští úředníci učinili z něho z naprostého necitu a nelásky pouhý hrubý lom a boří se od této nešťastné chvíle vědomě, surově, bezcitně a neútrpně, přímo úmyslně a vandalsky dále. V panských konírnách stojí opuštěně a dojemně sloupy z arkád a do tarasů zakládají se futra se znaky

českých pánů nebo architektonické části! Ve zbytcích staré české hradní památky bydlí dnes chudí nájemníci.

Osudy hradu Polenského sdílelo i samotné město Polná, které zaujímalo v minulosti české čelné místo a zakusilo s hradem mnoho válečných nehod, ohňů a jiných neblahých a zlých katastrof, ze kterých nejhroznější byl požár roku 1863. Tehdy lehlo popelem 187 domů a 12 stodol, takže 500 lidí nocovalo pod širým nebem. Shořela střecha chrámu, spadla vysoká věž, rozlily se zvony, zabila se hlásná. Byla to osudná rána, která zastavila rozvoj města na celá desítiletí. A od té doby neměla Polná v ničem štěstí. Byla dále pronásledována i v době novější. Okres polenský násilně byl roztržen, starý průmysl soukenický upadl a veškeré oběti městem přinášené nepotkaly se s úspěchem. Přes to vše je Polná příjemné a krásně položené město, které zaslouží zajisté lepšího osudu. Dejž to mocný Pán!

Polná jest rodištěm Karla Knittla, skladatele hudebního a bývalého ředitele pražské konservatoře, pocházejícího ze staré soukenické rodiny. Zde v domě „U Kambušů“ v Jeronymově ulici narodil se též akademický malíř pražský Karel Klusáček.

Do ponuré, černé a nepřátelské budoucnosti hledí dnes starý Polenský hrad. Vzpomíná jen na čarovné své někdejší chvíle, kdy zdobně stál jako urozený magnát mezi hradní rodinou českou. Pevné kdysi sídlo bortí se a klesá v ssutiny pod nelítostnou rukou lidskou, která hrubě a surově zdolává to, co nezdolala nepřízeň doby a nezplenily zločinné hordy vandalských Švédův. Ano, žijeme v době chamtivé a hrabivé, která promrhává drahé památky a pozůstatky našich šetrných a poctivých předků. Propast smrtonosná zeje dnes příšerně u nohou našich! Budiž Osudu vševládnému žalováno! *V. T.*

ORLÍK.

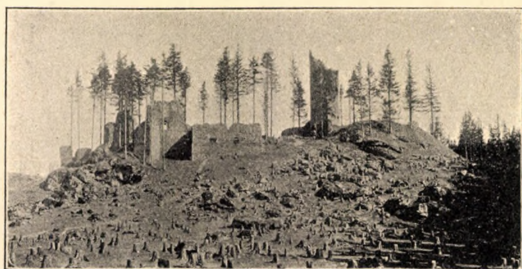
zce s dějinami města Humpolce souvisí dějiny dvou zdejších hradů — hradu Humpolce a O r l í k a. O tom, že hrad Humpolec stával vůbec, máme několikanásobné písemné doklady, nevíme však s bezpečností, kde stával. Bylť již roku 1560 nazýván pustým zámkem na rozdíl od nového hradu Orlíka. Podle názorů některých tamních vynikajících topografů stával hrad Humpolec na „Panském vrchu“.

Za příznivých okolností lze zcela dobře pozorovati po severním svahu Panského vrchu dva kolem vrchu se táhnoucí prohloubené pásy. Jsou to nepochybně zaházené a proto kypřejší a více se sléhající hradební valy. Zdá se, že hrad Humpolec druhdy vyhořel a od těch dob již obnoven nebyl.

Hrad Orlík byl vystavěn hned na počátku XVI. věku buďto pánem Janem starším z Lipy nebo jeho synem Zdeňkem. Ačkoli u zdí jeho nepřítel se nikdy neobjevil, byl přece již ve druhé polovině XVII. století sešlý a panstvem z rodu Solmsů opuštěn.

Více než sto let jest Orlík úplně zpustlý. Sídlívali na něm páni Trčkové z Lípy, Říčanští z Říčan, direktor zemské vlády Raupovec z Raupova a Solmsové, kteří přenesli sídlo do Heralce, když císař rakouský Leopold rozkázal, aby veškeré hrady byly ponechány zpustnutí, a panstvo aby zbrojnoše a hradní posádky úplně rozpustilo.

Ze zřícenin sotva poznáváme dnes rozdělení hradu. Na straně východní býval hrad obehnán dvojitým příkopem. Mezi prvním valem a hradem

ORLÍK.

byly po obou stranách brány (dosavadní vchod) a ochranné zdi, objímající rozsáhlý prostor 20 metrů široký a 28 metrů dlouhý. Předhradí po levé straně brány bylo 10 metrů široké a 8 metrů dlouhé.

Od konce východního výběžku hradební zdi byla ještě s hlavní zdí k severu ve vzdálenosti 10 metrů rovnoběžná zeď. Prostor mezi oběma byl z hradu přístupen brankou. Byl to asi ochoz. Blízko od něho v levo byla vztyčena mohutná bašta k ochraně zdí po severozápadu a severovýchodu. Přední hradební zeď byla chráněna jinou baštou poblíže druhé branky a třetí baštou v předním levém rohu.

Na severozápadní straně byla skoro strmá skála bez valů. V jihozápadní části byly byty panské, t. j. palác, v protější části, do které se druhdy vcházelo branou po padacím mostě (vchod nynější), nalézaly se stáje, hospodářské stavení a prostranný dvůr, v jehož východním rohu byla studnice.

Z tohoto dvora vcházelo se do paláce úzkou, posud dobře zachovanou brankou po druhém padacím mostě. Pod ní byl hluboký sklep, nejspíše

asi vězení. Hned vedle tyčí se vysoká věž, hlídka, s které býval ještě na počátku minulého věku krásný rozhled na 10 mil po celém okolí.

Od těch dob mnoho z ní ubylo, mnoho zaniklo. Má silnou trhlinu až k samotným základům. Jest pravděpodobno, že z ní bývala chodba do studny v lese pod hradem. Také jest jisto, že ze studny směrem k hradu jest vytesána podzemní chodba.

Za několik minut sejdeme s hradu Orlíka po severním svahu ke zbytkům štol po bývalém dolování na stříbro.

Opuštěně vzhlíží za dnešních našich dnů bývalé hrdé sídlo pánů Trčků z Lipy k milostivému povždy firmamentu. Vzdechy hradu již nikdo neslyší a nerozumí ani mluvě jeho, ani pohledům jeho. Vše cizí, vše drsného pohledu obzírá jeho odumírající pozůstatky. Jen někdy líbezný zpěv ptáčete rozdýše ještě měkce a blaživě jeho sestárlou, ponurou duši. Dokonává . . . *V. T.*

HERALEC.

Při dráze Humpolec—Německý Brod, v blízkosti velké vesnice Kamenice, rozkládá se městys Heralec, který, jak se zdá, byl založen řádem Německých rytířů před koncem XII. století. Ještě před rokem 1226 náležel Želivskému klášteru. V pozdější době vybudována zde byla tvrz, kterou držel pán Oldřich z Říčan a Křivsoudova, jenž zemřel beze všech dědicův.

Král Václav daroval pak tuto tvrz jako odumřelý statek, tak řečenou odúmrť, pánu Rainerovi z Florencie, který ji zastavil roku 1305 klášteru Sedleckému.

Později dostalo se zboží to pánu Jindřichu z Rožmberka a tento vyměnil je s biskupem Janem z Dražic roku 1307.

S přikoupenými okolními statky zůstalo zboží Heralecké po delší dobu v rukou biskupů pražských. Roku 1416 prodal je císař Zikmund pánu Mikuláši Trčkovi z Lipy na Lipnici, při kterémžto rodě zůstalo, až bylo přikoupeno k panství Humpoleckému pánem Raupovcem z Raupova r. 1601.

V dobách válečných litic zašla tvrz a nynější nový zámek byl vystavěn v letech 1653—1661 v pěkných sadech poblíže tehdejší vsi.

Pán Zdeněk Trčka z Lipy odkázal ve své závěti bratru svému Mikuláši panství toto mimo stříbrné doly u Pavlova a Slavniče.

ZÁMEK HERALEC.

V letech 1496—1560 a potom v letech 1601 až 1807 splývají dějiny Heralce a Humpolce v jedno.

Po hrab. Fr. Wolkenstein-Troszburkovi vládl tu v letech 1812—1815 syn téhož Arnošt, roku 1815 až 1817 manželka Arnoštova.

Roku 1817 zakoupila panství toto hraběnka z Trautmannsdorfu za 100.000 zlatých, potom přešlo na jejího syna Jana za náhradu 350.000 zlatých, po tomto pak na dceru Gabrielu v letech 1846—1884.

Tohoto roku koupil zboží Heralecké Dr. R. Gross za 835.000 zlatých a od jeho dědiců nynější majetník paní Anna Milnerová roku 1891.

V nejbližším okolí provádělo se druhdy čilé dolování na stříbro, což znamenitou měrou přispělo k povznesení celého městečka Heralce.

Dosud nalézáme zde po něm stopy u rybníka „Horní rybárny“, nad Slavničem a u Koječína, kde bylo dolování zahájeno již roku 1348.

Při novém zámku v Heralci rozkládá se též velice pěkný park se znamenitým skleníkem.

Přívětivě vyzírá zámek Heralec do tiché lesnaté krajiny a líbezně zadívá se časem až k hřebenům pohádkových Žďárských hor, které v době letní i zimní oživují hejna křiklavých opeřenců, jakoby je probuditi chtěla z hlubokého, podivného snu. *V. T.*

HERALEC.

TRČKŮV HRAD.

do navštíví proslavený Želivský klášter, který dumá na stoku řeky Želivky a Trnavky, neopomene zajisté shlédnouti také starobylý Trčkův hrad o dvou patrech, který náleží ke skupině klášterních budov. Tak řečený Trčkův hrad vybudoval pán Burian Trčka z Lípy, když se byl roku 1468 zboží Želivského násilně zmocnil, aby se nově nabytým majetkem zabezpečil a ujistil. Hrad tento, který byl v pozdější době i sídlem opatovým, vystaven byl na skále nad řekou Želivkou naproti samému klášteru. Na jeho opevnění dal si nový držitel a pán velice záležeti. Byla to neobyčejně důkladná a pevná stavba o dvou poschodích, jejíž zdi byly v prvém patře 10 střevíců silné.

Ostění oken a dveří byla krásně a skvostně zdobena a větší část budov, které na severní straně nad Želivkou opevnění nepotřebovaly, měla ráz lahodné pozdní gothiky.

Jedna z bašt upravena byla velmi vkusně a důstojně na opatskou kapli. Poslední zhoubný požár zdolal i tuto zdánlivě nedobytnou stavbu, která neměla daleko široko soupeře.

Klášter Želivský i Trčkův pevný hrad utrpěl velmi obrovských pohrom zuřivými plameny rozvášněných požárů. Tak na příklad zuřil v klášterních zdech zhoubný požár v letech 1375, potom v roce 1712 a posledně dne 12. srpna 1907. Posledním tímto požárem, který vznikl při mlácení ve stodole, byly zničeny stodoly se sklizní, Trčkův hrad, praelatura, pivovar, úřednický dům, střecha jižní věže s jedním zvonem, všechna hospodářská stavení a nářadí se zásobou píce, v obytných staveních obrazová galerie veškerých praelátů želivských od XIV. století do doby nynější, starožitné umělecké památky, nábytek, ornáty, drahocenná kostelní nádobí a museum. Pouze archiv a sbírka mincí byly zachráněny. Celkem byla vzniklá škoda oceněna na více než 300.000 korun.

Trčkův hrad vznikl, jak předesláno, když pán Burián Trčka vypudil násilně roku 1468 praemonstráty z kláštera, a jeho potomci Mikuláš, Melchizedek, Mikuláš II., Ferdinand, Mikuláš III., Maxmilian a Jan Rudolf Trčka pobyli tu až do roku 1600. Toho roku koupil Želivské panství pán Prokop Dvořecký z Olbramovic. Již po roce však celé je prodal Janu Hofmannovi, svobodnému pánu z Grynpychlu. Roku 1617 koupil je pán Karel z Toleta na Griesbachu. Zúčastniv se odboje proti císaři Ferdinandu II.,

byl roku 1621 pokutován doživotním žalářem a ztrátou statků, které koupila paní Marie Magdalena Trčková na Lipnici za 20.000 míšeňských kop.

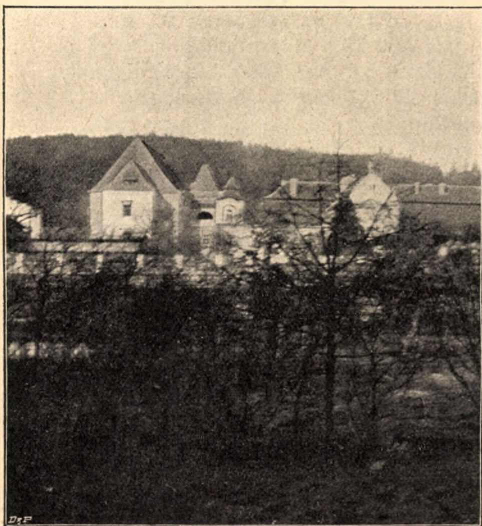
Císařskou resolucí ze dne 19. července 1623 bylo zboží Želivské opětně vráceno praemonstrátům na Strahově v Praze za náhradu pouhých 10.000 zlatých.

Stojíme zde na půdě opravdu ryzí české, neboť klášter sám byl založen již roku 1139 knížetem českým Soběslavem I. a jeho manželkou Adletou pro benediktiny.

První pak osada byla povolána z kláštera Sázavského a prvním opatem byl Regnard.

Po smrti knížete Soběslava byli benediktini biskupem Danielem ze Želiva vypuzeni a klášter dán praemonstrátům, kterým náleží až do dnešní doby i s veškerým zbožím.

S velikým zadostiučiněním sluší konstatovati, že nynější opat želivský veledůstojný pan P. Sales. Roubiček dal v poslední době (reprodukce našeho obrázku jest však starší a bude se asi zdáti proto méně zdařilou a přiléhavou) z opravdového a úctyhodného pochopení o důležitosti zachování starých význačných památek českých celý klášter Želivský po návrhu konservátora a architekta B. Dvořáka důkladně opraviti.

TRČKŮV HRAD V ŽELIVĚ.

Při této opravě dbáno bylo co nejpřísněji, aby vše odpovídalo původnímu stavu a rázu, pokud ovšem bylo lze vůbec tento ráz zjistiti a se ho dopátrati.

V. T.

DOLNÍ KRALOVICE.

Skutečným srdcem okresu Dolnokralovického, jehož malebná a romantická údolí oživují podivuhodné zákruty řeky Želivky i ladné Sázavy s jejich rušným i veselým životem, jsou zajisté Dolní Kralovice. Prostírají se na levém břehu Želivky v malebné kotlině. — Kralovice odvozují své jméno odtud, že v původní vsi sídlili Kralovici. Dřevní ves svým vznikem sahá až do XI. století. Darována byla na počátku XII. věku ovdovělou královnou Svatavou s rozsáhlou okolní krajinou, která zvána byla újezdem Svatavinými, kapitole Vyšehradské. Královna Svatava byla manželkou Vratislavovou a opatrná kapitola Vyšehradská dala si její darovací listinu stvrditi roku 1178 i od knížete Soběslava II. a roku 1352 od českého krále Karla IV. Členové zmíněné kapituly počali v Dolních Kralovicích dílo kolonisační, po okolí četné osady zakládajíce a po svých členech je nazývajíce, jako na příklad: Blažejovice, Žibřidovice, Martinice, Děkanovice, Podivice, Zahrádčice, Hroznětice a podobně.

Zajímavo a pamětihodno pak jest, že v tomto újezdě Svatavině počátek vzaly potomní úřady patrimoniální čili vrchnostenské. Králové totiž na žádost svých kancléřů a proboštů vyšehradských osvobozovali jim lid činžovní z pravomoci úřadů župních, dávajíce jej v pravomoc a poddanství proboštům, což i jinde v Čechách následováno bylo, čímž veškerá soustava župní klesala a upadala.

V této době vyskytuje se v Dolních Kralovicích tvrz na místech, kde nynější zámek Dolnokralovický se nalézá. Ve XIV. století vystupují Dolní Kralovice v popředí již jako městečko, které až do roku 1420 bylo v držení výše jmenované kapituly. Roku 1436 zapsal totiž císař Sigmund městečko Kralovice a vsi Střítěž a Brzotice ve 400 kopách grošů rytíři Oldřichovi Močihubovi z Horních Kralovic, který však již před rokem 1454 popustil je rytíři Mikuláši Trčkovi z Lipy, seděním na Lipnici (viz též „Horní Kralovice").

V rodě Trčků trvaly Kralovice do roku 1549. V pozdějších pak letech měnily Dolní Kralovice často své držitele.

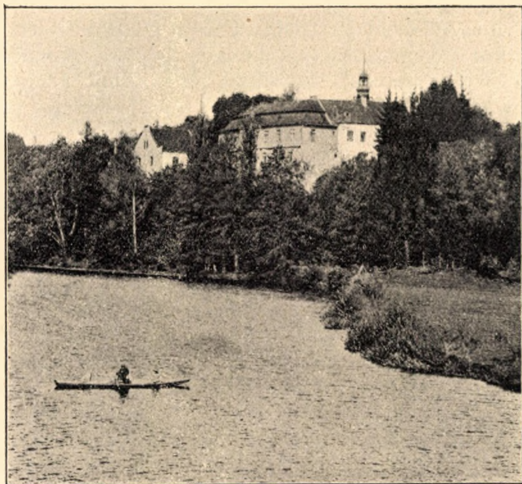
Roku 1698 přešly Dolní Kralovice v majetek Jana Leopolda Donata z Trautsona, hraběte z Falkenšteina, který přikoupiv statek Martinický, Křivsoudovský, Keblovský, Trhovou Zahrádku a Kaliště, stal se zakladatelem rozsáhlého panství Dolnokralovického.

Syn jeho přenesl správu celého panství svého do Dolních Kralovic.

Roku 1766 prodal kníže z Trautsonu celé zboží Dolnokralovické Karlu Josefu Palmovi hraběti z Gundelfingen, jehož syn Karel Josef je tak zadlužil, že roku 1801 přečetné dvory pod výjimkou práva překupního byly

rozprodány. Roku 1814 uvázal se v zadlužené dědictví syn jeho Karel Josef František, říšský kníže Palm z Gundelfingen, který však neodvratný úpadek nemohl již zastaviti. Bylť dne 15. září 1844 panství Dolnokralovické prodáno veřejnou dražbou pánu Vilémovi Vincencovi knížeti z Auersperka, v jehož rodě zboží toto i se zámkem dosud se nalézá.

Na levém břehu řeky Želivky padne oko naše na zámek Dolnokralovický, který původem svým sahá do XVI. století a nalézá se, jak výše bylo poznamenáno, na místě někdejší tvrze.

ZÁMEK V DOL. KRALOVICÍCH.

Jest to vlídná a příjemná budova jednopatrová o třech křídlech beze všech obzvláštních stavitelských příkras. Prostým vchodem, od jihu vedoucím, vcházíme do prostého nádvoří, které v přízemí a v poschodí obklopeno jest chodbami se sloupovím, které však jest na některých místech již zazděno.

Majitelům sloužil zámek Dolnokralovický za sídlo do roku 1700. Tou dobou umístěny jsou v zámku úřadovny knížecího důchodu, c. k. okresní soud a c. k. berní úřad. Vděčný tedy úkol starému tomuto zámku na jeho stará kolena přidělen zrovna nebyl. Objevuje se zde zase pověstné hospodářství s českými památkami. Bohužel!

V Dolních Kralovicích narodil se MUDr. Jaroslav Hlava, professor pathologické anatomie na české fakultě lékařské, roku 1855.

Zámek Dolnokralovický obetkán jest nádherným věncovím lahodné zeleně a snivě patří k druhu svému v Horních Kralovicích. Trpělivě sklání dnes hrdou kdys šíji svou a spřáteluje se mimovolně s přihroublým svým dnešním životem, který již nerozehřívá nitro jeho k opojivým, poetickým náladám, ani k dětinsky jásavému vzrušení.

Trpký život, ústrky a dnešní pohrdání sešedivělým svědkem rušnějších dob naučily milého tohoto snílka trpké, hořké resignaci a k odložení někdejších jeho snů, které tak rád a tak něžně splítal v snítku svěžích barev a svěží vůně, která bohužel uschla, vůně vyprchala a dnešní návštěvník nedovede již ani v nejnepatrnějším atomu zachytiti živodarnou ambrosiovou vůni, která vyzařovala kdysi ze zdí snivého zámku — českého sídla a královského majetku! *V. T.*

HORNÍ KRALOVICE.

Dolních Kralovic, rozkládajících se na levém břehu řeky Želivky v soujmenném okrese nalézajícího se na výběžcích vysočiny Českomoravské, zabočíme na císařskou silnici, abychom nastoupili zajímavou a pro turistu vždy vděčnou pout po severní části tohoto okresu. Překročíme po železném úhledném a pohodlném mostě, který klene se nad Želivkou od roku 1878, a staneme ihned v Horních čili Cinandrových Kralovicích. Osada tato, rozběhlá na úbočí, mírně k jihozápadu se svažujícím, má vnímavý ráz pravého českého městečka. Upoutává nás bez všeliké dotěrnosti svou lahodnou čistotou a svým bezvadným zevnějškem.

A stoupáme-li po svahu silnice a míjíme po pravé straně okresní stravovnu, krátce potom ocitáme se u nádvoří zámku Hornokralovického, povšechně „Komendou" pojmenovaného a strmícího na srázné vysoké skále pravého břehu malebné řeky Želivky, rodné to sestry vždy ladné a cudné řeky Sázavy.

Roztomile příjemné toto sídlo velkostatkářské, kolkolem vábnou a sytou zelení oblévané, překvapí a upoutá rázem svou nevystihlou malebností každého všímavého návštěvníka. Zejména z Dolních Kralovic skýtá pohled úchvatný. Tak maně zadíváme se na úchvatný ten majestát a v srdce naše bezděčně se vplíží vroucí a hebký pocit, jako bychom překvapeni byli čarovným zámkem z nejrozkošnější pohádky o velmocném králi a jeho divukrásné dceři.

Pohádkově vykouzlený zámek Hornokralovický zbudován byl v XVI. sto-

letí řádem křižovníků Maltézských v Praze a sloužil po drahná léta za oblíbené a příjemné bydliště velkopřevorů čili komendátorů tohoto řádu, odkud vysvětluje se nám ještě posavadní název „Komenda". Ční na místě někdejšího hrádku, jehož vetché zbytky popisuje nám urbář hornokralovický v tom smyslu, že „jsa plotem, příkopem a hradbou ohrazen, měl jdouc od brány jednu světnici se dvěma komorami a jídelnu, vše vesměs klenuté. Dále nalézaly se tu stáje pro deset koňův a v levo tři povrchní klenutí a jeden podzemní podlouhlý sklep. V patře, kam vedly špatné dřevěné schody, nalézala se jedna velká a tři malé světnice se sedmi komorami, velká kuchyně a čeledník".

Potud líčí urbář. Ze starého hrádku zbyly částečně zdi na severovýchodě a východě, které pojaty byly za podklad a součást novostavby zámku současného.

Ještě před patnácti lety bylo viděti na straně severní zdi, příkopy a náspy původního hrádku, kteréžto zbytky a stopy dávno zašlých dob byly však s příšernou lhostejností se zemí srovnány a místa tím získaného pro přístavbu křídla zámku použito.

ZÁMEK V HOR. KRALOVICÍCH.

Z historie Horních Kralovic sluší vytýčiti, že v mnohém směru byla spiata s dějinami Dolních Kralovic. Známo jest, že v Horních Kralovicích vyskytuje se sídlo vladycké dříve nežli v Kralovicích Dolních. Již roku 1267 uvádí se v nich pán Martin a roku 1408 pán Jarek z Kralovic, jehož syn Oldřich Močihub z Kralovic dne 14. května 1416 nadal farní kostel v Dolních Kralovicích, věnovav úrok z otecké tvrze k založení nového oltáře sv. apoštolů Petra a Pavla a odkázav oltářníku téhož oltáře 6 kop grošů úroků.

Brzo však postoupil tento pán, jinak zprvu věrný katolík a stoupenec strany katolické, celé zboží pánu Mikuláši Trčkovi z Lípy.

Svědomí však nedalo mu spáti a proto přidružil se nedlouho potom ke straně pod obojí a jsa mužem činu i oplývaje vezdejšími statky, účastnil se velice platně a horlivě v tehdejších rušných a pohnutých dobách proslaveného hnutí husitského.

A tak spatřujeme jej se synem Janem roku 1440 na sjezdu v Čáslavi jako spolutvůrce jednoty šlechticů kraje Čáslavského, Hradeckého, Chrudimského a Kouřimského, kde pověřen byl úkolem, aby byl spolurádcem hejtmana kraje Kouřimského pána Ptáčka, ano splnomocněn byl nedlouho potom i k volbě nového krále. Stoje věrně při straně Poděbradské účastnil se roku 1449 jednání na sjezdu jednoty Poděbradské v Pelhřimově a přispěl platně k tomu, že jednota Strakonická přistoupila ke smlouvě s jednotou Poděbradskou.

Za věrné tyto služby odvděčil se mu vždy statečný náš král Jiřík z Poděbrad tím, že mu roku 1467 daroval ves Loket poblíže Horních Kralovic. Poněvadž pak syn jeho Jan zemřel, odevzdal statek ten svým dvěma dcerám, provdaným Tulešické a Rodovské. Jelikož ale známý rod Trčkův měl, neznámo proč, nápad a vliv na majetek Močihubův, vznikly mezi Mikulášem Tulešickým a Mikulášem starším Trčkou z Lípy spory, které se protáhly až do roku 1485. Tento rok smluvili a dohodli se odpůrci tak, že Mikuláš Tulešický obdržel 3000 zlatých uherských, potom Dolní Kralovice a zpustlou ves Libčicko, za kterou pouze 100 zlatých složil.

Roku 1505 setkáváme se zde s panem Albrechtem Cinandrem z Újezdce a proto Horní Kralovice slují také od těch dob Cinandrovými. Tento pán Albrecht a starší syn jeho Jan stali se oběti úkladné vraždy hospodyně jejich Anny, jinak Voršily Blažkové zvané, z Hor Kuten.

Tato Voršila totiž chtějíc se u nich obohatiti, otrávila oba. Potom seděl v Horních Kralovicích mladší syn Cinandrův Aleš, po jehož smrti přešlo zboží toto na sestru jeho Veroniku, provdanou za Léva Zručského z Chřenovic, která celý svůj statek, Kralovice se zámkem, dvorem a městečkem i vesnicemi zapsala roku 1544 manželi svému a když tento zemřel, znovu se roku 1561 provdala za pána Albrechta Novohradského z Kolovrat. Spor mezi ní a sirotky po pánu Lévovi Zručském z Chřenovic pozůstalými — Alšem, Albrechtem a Jindřichem — ukončila roku 1562, odřeknuvši se vlastního věna vůbec a postoupivši jim Borovsko, začež oni zase propustili jí zápis na Kralovice.

Albrecht Novohradský z Kolovrat zděditi po smrti manželky své Veroniky Horní Kralovice, prodal je roku 1571 velkopřevoru řádu Maltézského v Praze Václavu Zajícovi z Hazemburka s veškerým příslušenstvím, totiž dvorem poplužním, horním dílem městečka Dolních Kralovic a osadami Bězděkovem, Libčicemi, Čejeticemi a Loktem.

Řád tento vystavěv nový zámek, držel Horní Kralovice do roku 1805, kdy koupil je Jan Göttmann, po jehož smrti dne 17. srpna 1817 ujala

zboží toto dne 28. ledna 1829 dcera jeho Karolina, provdaná Schwippelová, jménem svým i nezletilých sourozenců Eduarda, Gustava a Karla.

Avšak již dne 13. října 1830 spatřujeme zde nového držitele Dionysa Locke, po kterém ujal dědictví toto JUDr. Jan Karel Locke. Tou dobou drží Horní Kralovice syn jeho Dionys Locke, který všestranně pečuje a stará se o zvelebení velkostatku tohoto nejen v ohledu hospodářském, nýbrž i v ohledu vnějším.

V zámku, který nynějším majitelem roku 1901 byl značně zrestaurován, dodnes chová se vzácný archiv s registraturou a smutný svědek z minulých, zašlých dob poddanství — pověstná lavice — na které robotězové pro různé přestupky hotovými byli vypláceni. Vedle zámku spatřujeme poplužní dvůr s příslušnými budovami hospodářskými, dále pivovar, lihovar a hostinec.

Mohutnou kyticí svěží malachitové zeleně obetkán jest zámek Horní Kralovice. Rozněžnělost a poetické roztěkání jeho bezuzdně se vine po luzně zkresleném okolí. Vzpomíná na doby dávno přešlé, srovnává rád ve svém ušlechtilém nitru, co bylo a co jest. A když nebeský samotář leje matné své světlo na zdi zámecké, zahledí se památník Hornokralovický ještě dlouze do své minulosti, v posled resignovaně se pousměje a s blaženou spokojeností a s nezměrným klidem ukládá se k spánku uprostřed svých šelestivých a hovorných stromových víl, aby s čarovným nebes prosněním zase tklivě vzpomínal a spřádal své zkušenosti v roztomilou sbírku dějinnou ku poučení příštích pokolení našeho národa. *V. T.*

BLANÍK.

Jaký to rozdíl mezi životem městských a venkovských dětí! Od mala jsou ti vešští diblíci s přírodou v úzkém styku, skotačí po zoraných lánech a hebkých poduškách travin, dovedou ti říci, kde který z ptáků má svoje hnízdo mezi větvemi a v nízkém podrostu, hvízdají jako lesní kosi, křepelčin čtveračivý popěvek je jim hračkou, i volání koroptví v žitništi znají lépe než některý z myslivců.

To z jara, v létě a slunném podzimku; když mlhy počínají padati s podmračeného nebe a údy křehnou v severním větru, zaplanou jejich ohníčky po ztichlých rovinách, polo už snících v předtuše zimy, a v tom dýmu praskajících suchých dřev a víchů slaměných zase kus nového půvabu. — —

Roztrhnou se nebesa a padají dolů bílé, hebké vločky sněhové, ukládají se na ztuhlou půdu v jiskřivých vrstvách nevýslovně měkkých a svůdných, jež zrovna volají, abys do nich ruce zabořil a stiskl svými prsty. —

A přijde zima se svými pouty sněhu a ledu, tvrdá a ukrutná, kdy šindelové střechy sténají pod tíhou napadlých krystalů, kdy cesty a stezky v hlubokých závějích ani nepoznáš, kdy zamodralý dým cihlových komínů jedinou je známkou, že pod těmi bílými kupami žijí lidské bytosti. — —

Za takových večerů tu a tam ještě v pohorských vsích uslyšíš pohádky vyprávěti a staré zkazky, jež dobou přecházely s otce na syna, prosté a srdečné jako ty duše a srdce toho lidu; s prvním soumrakem, kdy sotva se šeří, drobotina dětská dávno už se krčí kdesi u vyhřáté pece a čeká dychtivě, až nad hromadou peří padne první slovo starých pamětí. — Pryskyřičné louče plápolají mdlým, třepetavým plamenem, schýlené hlavy deroucích vrhají fantastické stíny na trámový strop i nabílené zdi,

BLANÍK.

polena praskají, vidíš ruce, jichž prsty pohybují se rychlými křečovitými pohyby — a posloucháš s utajeným dechem kus té dětské pohádky, začínající jako ty druhé:

— Byl jednou jeden — — —

Bůh ví, proč tahle vzpomínka mi přeletěla myslí; to bylo tehdy, kdy s vrcholu tajemného Blaníku, pověstmi opředeného, shlížel jsem v utěšený kraj, jenž zrovna dýchal životem. — Na nejvyšším vrcholu skála podivných tvarů, jakoby vchod ke sklepení podzemnímu, na věky uzavřenému před lidskými chtivými zraky; tudy-li vyjedou rytíři, již prý spí v útrobách hory, ku pomoci Českému národu až bude nejhůře? — —

Na Velký pátek, rok co rok, vždy v tu chvíli, kdy v blízkém kostele kněz pašije předčítá, otevírá prý se skála a tu je možno každému o pravdivosti pověsti se přesvědčiti; Blaničtí rytíři tu spí, sedíce na svých koních, s meči a štíty v nehybných pažích, nad hlavami třepetá se jim korouhev svatováclavská. V ten okamžik, kdy ozve se první verš pašijí a skála se

otevře, probouzejí se ze svého spánku a hlas nějaký, nejspíše Zdeňka Zásmuckého, jakoby z hrobu vycházel, je chlácholí, když mávají svými meči a zvedají topory: „Ještě hodina neudeřila!“ A rytíři upadají prý zase do tvrdého spánku; jsou lidé, kteří vlastníma očima viděli před Blaníkem stopy bezpočetných kopyt koňských — jsou i ti, kteří náhodou či hříčkou osudu zatoulali se v ta místa, když byla skála otevřena. A co tu viděli, nedá se ani popsati: jeden z nich, který koně poklidil, dostal odměnou za své namáhání pytel shrabků, jež se v zlato proměnily, když vyšel pod modrou oblohu; druhý dostal starou podkovu — a i ta se stala ryzím zlatem.

Oba, když vyšli, nepoznali svůj rodný kraj, a jejich příbuzní a známí, zatím co oni byli ve skále, všichni pomřeli; byli šediví a shrbení jako starci, protože uplynula dlouhá řada roků od toho okamžiku, kdy s rachotem za nimi zapadla Blanická brána. — —

Stoupáš k vrcholu Blaníka a jdeš tiše, s utajeným dechem, jakoby ses bál, abys nevzbudil družiny rytířů, již spí kdesi v lůně tvrdé skály pod tvýma nohama. — —

Na temeni Blaníka stával kdysi hrad neznámého jména i původu; dosud tu vidíš násep z hrubých kamenů, nespojených maltou; hrad býval bezpochyby dřevěný, sroubený z hrubých dřev s kamennými předprsněmi. Na všem jakoby leželo hluboké, neproniknutelné tajemství. — —

Již víš, proč mi připadly na mysl pohádky, jež se vypravují za zimních večerů v pohorských vsích? — — *O. S.*

ZÁMEK VE VLAŠIMI.

VLAŠIM.

prostřed veleúrodných pruhů země rozkládá se Vlašimsko, které z krajin českých nejdříve bylo osídleno. Nasvědčují tomu nálezy pohanských popelnic. Zachované pak památky stavitelské dokazují, že také křesťanství v krajině této záhy kořeny své bohatě zapustilo a mnohá místa z těch dob domohla se i značného významu, třeba že v bouřlivých dobách náboženských válek mnohé památky vzaly pohříchu za své a k naší lítosti se již nedochovaly.

Především pak za dob sveřepého loupežení Braniborů mnoho vzácných památek bylo zničeno a ztroskotáno. I znamenité památky románské za rušivých dob byly beze všeho ničeny a páleny a nebylo takměř nikoho, kdo by zastavil zločinnou ruku v ničivém jejím řádění. A tehdejší doby vražedných bojů podivuhodně shodují se v ničení a boření s dobou dnešní, třeba by při tom neroznášely drahé naše pozůstatky koňská kopyta, nýbrž pouze sesurovělá ruka a zdivočilá mysl moderních Herostratů, kterých národ náš má tolik ve svém lůně, a které pohříchu ještě hýčká a s nimi se mazlí a laská, ač by vyvrheli jeho slouti měli. V jaké že době to žijeme? Kam poděl se cit a vědomí duševní vznešenosti, který člověka skutečným činí člověkem? Kde je ten dnešní majestát lidskosti, který se pohřbívá na každém kroku a v každém lidském srdci? Člověku dobrému maně tvrdne srdce na kámen a duše jeho bolem smrtelně stůně a churaví! Tak jsme dnes ubozí, tak nešťastni a tak nízko ceněni!

Ve vlastním městě Vlašimi s urozenou grandezzou vítá nás na západní straně města, na pravém břehu řeky Blanice, v mohutném rozpětí se zvedající zámek Vlašimský. Za starodávna býval hrad tento obklíčen příkopy s mostem zdvihacím a vysokými náspy, opevněn několika okrouhlými baštami a dvěma věžemi, z kterých po divochtivém požáru r. 1627 zachovala se jen jedna nárožní, dole kulatá, nahoře osmihranná. Také bašty až na jednu zmizely docela.

Příkopy v druhé polovici minulého věku jsou zasypány a na rozvezených náspech táhne se nyní podle zámku Novovídeňská silnice. V druhém patře věže jest kaple, roku 1771 zřízená. Hlavní průčelí zámku jest obráceno k severozápadu, od kterého po stranách vybíhají dvě křídla pravoúhelně.

Na západní straně k zámku Vlašimskému přiléhá proslulý anglický park, jeden z největších a nejpozoruhodnějších v našich milých Čechách, k jehož založení koncem XVIII. století krajina bohatá a překypující přírodními krásami všechněch rozkošných a drahocenných půvabů svých poskytla.

Příkré skály v rozmanitých skupeních strmí tu nad zelenými lučinami

a obmezují s obou stran rozkošné a luzné údolí řeky Blanice, která tu ve dvou ramenech protéká, udržována jsouc několika jezy v plném řečišti.

Tři mosty spínají oba břehy. Některé zvláštnosti činí park tím zajímavějším. Jsou to: čínský pavilon sady obklopený; lázeň u paty příkré skály na břehu mlýnského potoka; krásná vyhlídka s výšiny uprostřed vysokého lesa, kde na vysoké příkré skále zbudován nápodobením zřícenin „starý hrad“ s okrouhlou baštou; maurská besídka; socha Samsonova a jiné. Mnohé z těchto podivnůstek v novější době již byly odstraněny.

Z historie města a zámku připomínáme, že zdejší rod pánů z Vlašimě objevuje se teprve koncem XIII. století, ale hned ve století následujícím vydal dva muže, kteří mezi postavami té doby nad jiné vynikají. Jsou to pán Jan Očko z Vlašimě, druhý arcibiskup pražský v letech 1364—1379, který měl význačný vliv v radě krále Karla IV.; po něm potom synovec jeho Jan z větve Jenštejnské jako třetí arcibiskup pražský, známý z dějin svými prudkými spory s králem Václavem IV., které vedly posléze ke konečnému poděkování se z úřadu toho roku 1396.

BRÁNA VLAŠIMSKÉHO ZÁMKU.

Roku 1413 připomíná se pánem na Vlašimi a Načeradci rytíř Jan Svídnický z Chotěnic, odjinud z Vlašimě, věrný stoupenec krále Zikmunda; avšak již syn téhož, Tomáš, byl hejtmanem bratří Táborských, s kterými i vpády do Rakous podnikal.

Roku 1442 dostal se hrad Vlašimský s městečkem, Načerací a městem Pelhřimovem dědičně známému rytíři Mikuláši Trčkovi z Lípy na Lipnici, v jehož rodu zboží i s hradem zůstalo, avšak několikrát rozdělené, až do roku 1546, kdy jeho část s Vlašimí a dědinami koupil rytíř Markvart Stranovský ze Sovojovic, od něho pak roku 1552 vladyka Gabriel Klenovský ze Ptení na Psářích. Manželka syna jeho Alše, Johanka Klenovská zcelila zase celé panství, ale roku 1588 prodala jednu polovinu svému bratru Vilémovi

Ostrovci z Kralovic. Jeho syn Jan po odboji stavovském roku 1622 k věčnému vězení byv odsouzen, na Zbiroh byl zavezen, a není ani známo, kdy s životem svým se rozžehnal. Panství jeho bylo pak prodáno pánu Bedřichu z Talmberka. Tento bydlil v Praze a správu panství svěřil pánu Oldřichovi Skuhrovskému, sedícímu tehdy na Louňovicích.

Roku 1627 zámek Vlašimský a Domašínský byl vypálen od vzbouřeného lidu, jenž nechtěl k víře katolické se navrátiti. Roku 1665 koupila zboží Vlašimské paní Božena Dobrotivá, kněžna z Porcie, od kteréž doby nebylo prodáno, nýbrž přecházelo dědičně na nástupce.

Panství bylo zpustlé, město Vlašim po vyhoření.

Jenom znenáhla hojily se smrtící rány po válce třicetileté. Roku 1774 jedna z dědiček, Marie Josefa, rozená hraběnka z Trautsonu a Falkenštejnu, provdala se za Karla Josefa knížete z Auersperka, vévodu Münsterberského a takovýmto způsobem dostalo se panství Vlašimské v držení a vlastnictví tohoto knížecího rodu, jemuž až doposud náleží.

ČÍNSKÝ PAVILON V PARKU VLAŠIMSKÉM.

Město Vlašim jest také kolébkou A. N. Vlasáka, znamenitého topografa a vynikajícího historika českého, který zde roku 1812 spatřil světlo světa a napsal a vydal velecenné monografie několika okresů svého okolí.

Týž zesnul roku 1901 jako farář na Hrádku. Ve Vlašimi narodil se též proslulý český romancier Servác Heller, jako syn vlasteneckého učitele.

Jako starý grand pohlíží dnes s vážnou tváří zámek Vlašimský na památný okolní kraj. Mysl jeho zalétá v dálavu dějin, jejichž jemné a tak podivuhodné předivo bystrým zrakem svým dovede prohlédnouti a v tajemném tom tkanivu i čísti největší dějinné pravdy a události. A časem zachmuří se tvář jeho a šeré obrví dosud plamenných zraků jeho hrozně a spravedlivě se svraští nad knihou, v které tolik bázně, tolik překroucenin, tolik nepravd a tolik nucených ohledů k našim nepřátelům a hrobařům! A i tím starým hradem Vlašimským ještě dnes zalomcuje a zaburácí hněv — hněv spravedlivý! *V. T.*

MAURSKÁ BESÍDKA V PARKU VLAŠIMSKÉM.

VŠENORY.

Jak staré jsou stavby měst, tak staré jsou i městské villegiatury. Dávno již obyvatelé měst shledávali toho potřebu bydleti mimo dusné a zhusta tak nevlídné zdi města — venku, aspoň po nějakou dobu v roce, a proto setkáváme se se stavbami villovými při městech nejstarších, třeba i dávno a dávno zapadlými a zmizelými.

I naše Praha poskytovala již v minulých stoletích obraz podobný. Zámožní měšťané pražští mívali své letohrady v okolí bývalé, malé ještě Prahy, tam, kde po nich není dnešní dobou již ani nejmenší stopy, nebo kde zmizely v záplavě domů nových předměstí.

Některé z pamětihodných letohrádků ocitly se takto ve středu města, jako proslulý a rozněžnělý letohrad královny Anny na Královských Hradčanech nebo letohrádek Amerika na Novém Městě Pražském. Letnímu sídlu Liboci kraluje dodnes letohrad Hvězda, zbudovaný již ve stol. XVI. Tam, kde dnes příkladně stojí zkvétající město Smíchov, bývaly letohrady Pražanův v rovině i na okolních chlumích a stráních. Vždyť Smíchov má i jméno své od jednoho majitele takového letohradu Smikovského; z původního názvu Smikov vznikl v pozdější době Smíchov. Zachována jest tu proslulá Bertramka, sídlo božského Mozarta, a jiné podobné letohrádky zapadly v rumy a trosky nebo dávno odcizeny byly svým účelům.

Vznikly pak za obvodem rozšířeného města nové kolonie letohradův.

Z těchto novověkých kolonií jedna z nejstarších jsou Všenory, které v posledních letech znamenitě se povznesly a nádherně zdokonalily.

Všenory rozkládají se 23 km jihozápadně od města Smíchova, v krásném, krytém bočním údolí Všenorského potoka, kudy kdysi vedla zemská cesta z Prahy do Bechyňska. Svou blízkostí k hlavnímu městu, častým a rychlým spojením kvalifikují se na sídlo zámožnějších rodin, které chráněno jest před větry a obklopeno vonnými, líbeznými lesy.

Všude spatřujeme útulná zákoutí pro stavbu vill, které také skutečně stále se rozmnožují.

Kromě své půvabné polohy, roztomilého okolí a všelikých jiných příjemností vynikají Všenory i zdravou pitnou vodou železitou, mají svou vhodnou příležitost ke koupání v ladné Berounce, příležitost ku provozování rybářského sportu, ke krásným procházkám a výletům, krátce všecky přednosti letního, luzného sídla.

Ve Všenorech spatřujeme panský dvůr s panským sídlem, někdejší to tvrz, jak náš slavný historiograf Palacký v popise svém uvádí, a o čemž výborně svědčí i název skupiny domů „Pod hradem".

Na lesnatém chlumu, který celé této skvostné krajině vévodí, tyčí se kostelík s hrobkou rodiny majitele velkostatku.

O bývalých držitelích jest z dochovaných nám zpráv historických známo, že Pavel, praděd pána Klimenta ze Všenor za dob krále českého, rekovného Přemysla Otakara II. obdaroval klášter Ostrovský (Reg. I. 222, Pam. Arch. IV. 110); dále že Jan Kluk Bolec ze Všenor byl v letech 1372—1379 arcibiskupským hofmistrem a vedl správu proboštství Pražského (viz Tomek: Dějiny Prahy III. 48., 167).

Vdova po tomto Janu Klukovi Bolecovi měla roku 1384 spor s opatem Břevnovským. Roku 1403 byl pán Petr ze Všenor hejtmanem Bratrstva obruče a kladiva, jak uvádí náš slovutný historiograf W. W. Tomek v Dějinách Prahy III., 203.

Po smrti paní Ludmily ze Všenor dostaly se ke konci XVI. století Všenory v majetek a držení kapituly Svatovítské. Roku 1626 přikoupen byl ke zboží Všenorskému statek v Černolicích za 2500 kop a chalupa za 40 kop. Dědiny ty byly bezpochyby počátkem nového dvora, k velkostatku Všenorskému doposud přináležejícího.

O dalších zákupních držitelích zboží Všenorského nemáme pohříchu bezpečných zpráv, ani v které době kapitula Svatovítská velkostatek tento prodala.

Roku 1734 byl majitelem Všenor rytíř Glotz, potom hraběnka Tregovi

de Eck, pak pán Filip Jakub z Eyben a do roku 1827 Josef šlechtic Christen, dále syn jeho a vnuk.

Od roku tohoto, kdy Všenory koupí získal Vincenc Noltsch, nalézají se tyto v držení téže rodiny. Nynějším pak majitelem velkostatku Vše-

ZÁMEK VŠENORY.

norského jest H a n u š K a s a l i c k ý, který jej znamenitě zvelebil a pečlivě povznesl.

Opravdová krása kraje Všenorského a půvabný vskutku život, který nám zde otevírá svou drahou náruč k osvěžujícímu polibku, zve nás, abychom shlédli i zámeček Všenorský. Lesy jsou zde zrovna přede prahem, všude volno, a silná vůně z jedlí i sosen posiluje nás po celý den a zpíjí v rozmarném přípitku z číše plné krás i vůně, z číše, které nedopíjíme sice, ale silící nápoj z ní bude nám po celý rok lékem nejdražším a nejúčinnějším.

Jděmež tedy a popatřme již na zkázkový kraj a jeho vlídný zámeček v zeleném baldachýnu a v záplavě ozonové vůně! *V. T.*

MNÍŠEK.

V malebné a útulné kotlině potoka Mníšeckého, vrchy a chlumy lesnatými obklopené, mezi kterými lahodným svým pohledem kraluje na severu Brdská Skalka, leží při staré Pasovské silnici a nyní při místní dráze Modřansko-Dobříšské přívětivé městečko Mníšek. V městečku tomto spatřujeme jeden z nejkrásnějších zámků českých, kterým jest po pravdě zámek Mníšecký, stavba majestátních, velikých rozměrův. Stará a vážně důstojná jest historie tohoto spanilého zámku.

MNÍŠEK.

V rozsáhlých hvozdech Brdských, které byly majetkem knížat a později českých králů, vystavěna byla již ve XIII. věku tvrz Mníšek. Zde sídlil man královský.

Roku 1397 byl to pán Kuneš z Mníšku, Zdenkův syn. Roku 1406 seděl zde pán Jan z Lestkova, purkrabí na Žebráku, jemuž král český zboží Mníšecké zapsal. Purkrabí karlštejnský, pán Zdeslav Tluska z Bušenic, užíval Mníšku v roce 1427, po něm syn jeho Jan. Roku 1437 obdržel zboží Mníšecké pán Předbor ze Řepnice, potom Jindřich, Václav a Petr ze Řepnice.

Z počátku XIV. věku vysazeno bylo zde městečko, které i se zbožím veškerým prodal pán Petr ze Řepnice roku 1487 rytířskému tehdy rodu

Vratislavů z Mitrovic. Po smrti Vratislava z Mitrovic roku 1520 drželi Mníšek synové jeho Jan, Václav, Vratislav, Vít a Šebestián, z nichž se stal Vratislav II. zakladatelem mníšecké větve Vratislavů z Mitrovic. Vilém z Mitrovic povýšen byl potom od císaře Ferdinanda II. do stavu hraběcího.

Roku 1639 vypálil švédský polní maršálek Banner tvrz Mníšeckou a rovněž i surově zničil farní chrám sv. Václava, vzniklý v době předhusitské, který stával na náměstí tam, kde jest nynější škola a který potom roku 1756 byl vůbec odstraněn. Pánem Václavem Eusebiem hrabětem z Mitrovic vymřeli páni Vratislavové Mníšečtí.

Léta Páně 1655 prodán byl Mníšek pánu Serváci Engelovi z Engelsflussa, bohatému měšťanu a koželuhu pražskému, který vybudoval nynější krásný zámek na místě tvrze od švédských žhářských hord vandalsky zničené a vypálené. Týž Servác Engel z Engelsflussa zvětšil koupí panství Mníšecké a utvořil z něho roku 1658 fideikomis.

Po něm zdědil zboží Mníšecké syn jeho Servác Ignác a vládl zde až do roku 1704. Tento pán založil roku 1693 severně Mníška, na vrchu Skalce, v lesnatém, tichém a rozkošném zátiší kostelíček sv. Maří Magdalské, zbudovaný slavným mistrem Krištofem Dienzenhoferem podle vzoru proslulého chrámu Páně Montserratského ve Španělích do podoby eliptické, s bohatou krápníkovou ozdobou uvnitř.

Posledním mužským potomkem z rodu z Engelsflussa, byl pán Ignác Karel z Engelsflussa, načež nastoupil v držení Mníšku Ignác hrabě z Unwertha, jenž měl matku rozenou Engelovou. R. 1827 zemřel poslední z rodu hrabat z Un-

MNÍŠEK.

wertha, načež panství Mníšecké bylo spravováno zemským soudem, kdy posléze přiřknuto bylo hraběnce Marii Anně Pachtové z Rájova. Po její smrti r. 1847 zdědila Mníšek Emanuela hraběnka Pachtová a když i tato zesnula, nastoupil v držení Mníšku syn jejího švagra Karel baron Schirding.

Po smrti tohoto pána Mníšku přešel velkostatek roku 1909 na barona Thoodevicha z Kastu, který celý vzácný tento zámek velikým nákladem skvostně a vkusně restauroval, jak se právě představuje dnes vnímavé duši a pátravému oku sem zavítavšího turisty.

Tři věže nárožní zámku Mníšeckého, které jako vkusné majáky vznášejí se nad rybníkem, aby stápěly svůj královský majestát v stříbrných vodách jeho, vévodí skvostným borům mníšeckým. Ve vlídná místa tichého Mníšku s radostí chvátají proudy výletníků i dychtivých turistů, aby v příjemném obdivu pokochali a osvěžili se vzácným památníkem, který zatknut jest mistrnou rukou v nádherný malachit hovorných korun mohutných stromů. A ze šelestů hovořících pňů vycítíte veškerou tu pohádkovou krásu, která se tak cudně rozlévá po tomto milém českém brdském zátiší. *V. T.*

VČELNÍ HRÁDEK.

Navštivme krajinu archaeologickými nálezy bohatou, kde již v dobách předkřesťanských podle pověstí i dochovaných zpráv kvetl utěšeně průmysl hornický. Zavítejme do kraje českého, který již v dobách pradávných slynul bohatstvím! Projděme na okamžik krajem, který uvítá nás mnohým památníkem z dob nejslavnějších našich českých králů! Postůjme na půdě staroslavných hor — na půdě královského města hor zlatých, kterým jest Jílové. A poblíže nádraží Jílovského spatřujeme Včelní Hrádek.

Název „Včelní Hrádek“ pochází od nedalekého statku, někdejší to tvrze Hrádku, který byl ke konci XVIII. věku v držení proslulého zakladatele české archaeologie, pána Karla Josefa Bienera z Bienenberka, jenž zbudoval nynější zámeček s kaplí sv. Prokopa. Odtud sluje zámek tento Hrádkem Včelním (Biene něm. = včela, Bienenberg něm. = včelní hora).

Kaple sv. Prokopa zbudovaná při tomto zámečku chová pozůstatky sv. Prokopa Sázavského, jakož i jiné památnosti a starobylosti ze zbořeného někdejšího slavného kláštera Sázavského pocházející.

Turista, který zavítá v tato půvabná, ztichlá místa českého kraje, osvěží se příjemně přírodními krásami, které tu jakoby rozesety. Ký div, že dnes setkáváme se zde s hojnými útulnými letními byty. Luzné, malebné Povltaví a Posázaví k tomu neodolatelně vnímavé a učelivé duše přímo vy-

bizí. Vždyť údolí u Jílového a Chotouně na blízku Včelního Hrádku zevšad horami chráněné a toliko k jihu otevřené honosí se dnes krásným obrazným pojmenováním „Českého Merana“.

Navštivme tedy půvabný Český Meran a smavě zkolébaný zámeček Včelní Hrádek, který tak dětsky rozhlíží se k nám, když prosne s čarovným, panenským jitrem. *V. T.*

LŠTĚNÍ.

si 3 km. severovýchodně od Čerčan směrem dráhy k Chocerad͏ům vedoucí, na levém břehu naší spanilé, křivolaké Sázavy, ční na temeni vrchu, 362 m vysokého, osiřelý kostelík sv. Klimenta, někdejší Hradiště a víska pod ním při samé již Sázavě sluje Lštění. Ocitáme se zde na jednom z nejpamátnějších míst naší rajské domoviny.

Zde vypínal se po způsobu staroslovanském zbudovaný a podle tehdejších názorů přepevný hrad župy úřetovské, ve kterém roku 1055 vězněna byla co rukojmí manželka olomouckého knížete Vratislava bratrem Spytihněvem II. přemoženého. Strážcem jí byl Mstiš neboli Mstislav, který s ní surově a nelidsky nakládal a pro náležitou jistotu v noci nechal poutati nohu svou k noze její.

Později přece byla poslána za manželem svým do Uher, zemřela však před toužebným svým shledáním s chotěm. Když pak kníže Vratislav se

BÝVALÉ HRADIŠTĚ LŠTENÍ.

dostal ku vládě, kázal hrad Lštění, kde jeho choť úpěla v krutém zajetí a nemilosrdném žalářování, ze základů úplně vyvrátit.

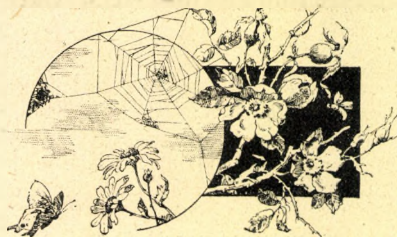
Poloha hradu zjištěna byla teprve v minulém století. V novější době prozkoumal památné Hradiště známý proslulý archaeolog a badatel český professor Dr. Píč, který tak tragicky skončil svůj plodný a rušný život vědecký. Pohříchu však nenalezl tolik památek, kolik očekával.

Příkrá kamenitá cesta vede úžlabinou ke kostelu, vystavěnému na ostrohu, který na severu příkře spadá k řece Sázavě, oddělen jsa roklí, kterou jsme nahoru vystoupili, ode dvou jiných vrchů. Kolem kostela rozkládalo se hradiště, jehož širší konec vystupuje na jihovýchodní straně do výše a tu starý, již méně zachovaný val v délce asi 150 metrů odděluje celý ostroh od připojující se k němu planiny a uprostřed něho znatelný ještě do něho vchod. Ostatní prostor zabírá pole a při stavení kostelníkově ovocný sad.

To jest asi vše, co zbylo a dochovalo se nám z věkopamátného, staroslovanského tohoto místa, tak jako jsme toho vzpomenuli již na druhém místě, kde stával Levý Hradec (viz tento) anebo tam, kde tyčil se památný hrad Tetín nebo Kazín (viz tyto).

Při kostele sv. Klimenta, který časem velmi spustl a obnoven byl roku 1730 hrabětem Janem Josefem z Vrtby, jest hřbitov, na kterém pochován jest neohrožený bojovník za práva našeho českého lidu a národa Dr. Eduard Grégr, který po dlouhou dobu ve vlastním letohrádku ve Lštění přebýval a zde také 1. dubna 1907 slavný a krásný život svůj dokonal.

S Hradiště otevírá se turistovi rozkošný a luzný rozhled do celého okolí. Zadíváme se odtud na protější břeh, kde tulí se nízké chaloupky vesniček Čtyřkol a Javorníku a zahledíme se i do líbezné krajiny na protější břeh sázavský, kde dosud vévodí hrad Zlenice (viz tento) a pocit líbezný, měkký ovane naši tvář, aby zapudil již již vkrádající se smutek do nitra našeho. Staré báje . . . . *V. T.*

ZLENICE.

Jižně Hrušova, poblíže města Mnichovic, v okresu Říčanském, na osamělé skalině, za dnešních dnů krásným lesem porostlé, nad idyllicky ztichlým ústím Mnichovky do panensky čisté řeky Sázavy, ztrnule a přec oživeně hledí do lesnatého okolí trosky hradu Zlenice.

Opět zvětšelý, lišejníkovou robou jen přioděný pamětník lepších zářivějších dob a slavnějších okamžiků, svědek tiché práce vědecké i ryku

HRAD ZLENICE.

válečného, pozorovatel lesních tišin a obdivovatel pověčných vděků svaté Přírody, s kterou těšil se v dlouhých svých chvílích, s kterou hovořil v bezesných nocích, s kterou spřádal sny a do budoucna touhy, které vezdy sděloval i své okamžité rozmary, a s níž způsobem dětinským plesal a jásal, dováděl a žadonil, a v jejímž náručí, v tichém velebném tomto čarokrásném zátiší i posléze usínal. Jen zmlklé zášeří lesní této končiny oblévalo láskou svou, jako hřejivé paprsky smavého jarního slunce oblé-

vají první květy, tyto dva nerozlučné druhy — hrad Zlenice s překrásnou jeho snoubenkou — mladou a věčně svěží a smavou Přírodou.

Před duší naší, čtoucí ve veliké knize nefalšovaných dějin národních, otevírá se znovu kormutlivý obraz, jakoby v životní své síle mluvil k nám pohnutým tónem bolestně znějícího hlasu, vyznívajícího z nejjemnějších řas stísněné, citlivé duše!

Historie mluví a pravda, velká bohyně lidstva Pravda dřímá kdes u ztrouchnivělého, opuštěného splavu, a když na okamžik procitne z dlouhého svého snu, zatesknı́ jen, rozhlédne se plaše kolem sebe, jakoby se bála i ten tichý, stísněný a hluboko ztlumený žal svůj projeviti a potom upadá znovu do lethargického spánku, jakoby hypnotisována neznámou, mocnou silou.

A pod tíží dlouhých dum usíná svatá, velká božka, aby snad za drahnou zase dobu bezvládně, bezkrevně pozvedla své velké, krásné, snivé oči a za krátko zase spočinula v objetí útěšného Spánku.

Hrad Zlenice založen byl ve XIV. století pány z Dubé, kteří vládli nad

HRAD ZLENICE (s údolím Hrušovským).

celým okolním rozlehlým krajem. Zlenice jsou podle dějin dávným příslušenstvím zaniklého někdy staroslovanského hradu L š t ě n í.

Zde, v dumavém lesním zátiší, vzdáleném všeho ryku a ruchu světského, v náruči nádherných borů, uprostřed silné vůně pryskyřičné psal ke konci XIV. století slavný právník český, pan O n d ř e j z D u b é, vzácné a cenné své dílo, svůj „V ý k l a d n a p r á v o z e m s k é".

A hrad Zlenice hostil dále muže vědy i těšil se upřímně z trofejí loveckých, kterými zdobili náruživí ctitelé Hubertovi jeho povždy vlídně zírající stěny, jeho pohostinné síně i vzorně poslouchající a sloužící chodby.

Za krále Jiříka z Poděbrad náležel hrad Zlenice i s celým svým příslušenstvím vůdci vzbouřeného katolického panstva, známému v dějinách našich panu Petru Konopištskému ze Šternberka, až posléze, a to r. 1468 byly mu hrad i celé zboží vojskem královským násilně odejmuty.

Od doby této osiřel rušný život na hradě, hrad pustl i s celým širým svým okolím. Z krásného hradu postupem doby vznikají zříceniny-trosky.

Jakoby vynaložiti chtěla poslední svou sílu, poslední bujný ještě záchvěv života svého, vzdoruje přímo hrdinsky všem ústrkům a zlovolným příkořím rozvášněných, běsných živlů mohutná dosud věž, která kdysi hláskou byla. Podle této mohutné hlásky slují za našich dnů nevěcně a nezdůvodněně Hláskou i celé zříceniny všeho hradu.

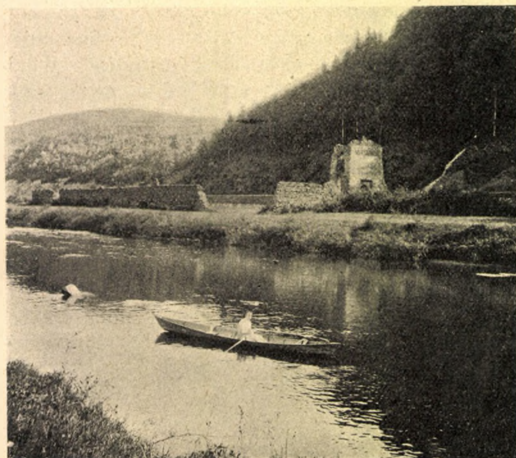
Opouštíme toto zmlklé zátiší lesní, poohlédneme se kolkolem, popatříme na starého pamětníka, na jehož starém, rozdrásaném již těle povyrůstá lišejník s jemným tkanivem lesního mechu, a k nimž přátelsky se druží a přisedává i skromný netřesk, aby jasným, zlatožlutým květem svým občas, v letním alespoň ovzduší rozvířil lepší, radostnější život a rozprášil šedé, truchlé záchvěvy těžce trpících, churavících již trosek . . . *V. T.*

DUBÁ.

Kdo navštíví hrad Zlenice (viz tento) založený ve XIV. století pány z Dubé a strmící na osamělé, lesem porostlé skalině nad ústím Mnichovky do mladistvě pružné naší řeky Sázavy, zajde si také asi po půlhodinné příjemné chůzi v lesním stínu proti proudu ke troskám hradu D u b é, rozkládajícím se na protějším břehu sázavském v kraji Říčanském.

Dubá, též Stará Dubá zvaná, proťata jest v nynější době v dolejší své části při řece tratí dráhy Posázavské. Hrad tento zbudován byl na temeni vrchu, kde ve vysokém lese spatřujeme rozsáhlé, mohutné rozvaliny hradního paláce a kostelíka, pánem Ondřejem z Dubé, slavným právníkem českým, okolo roku 1350 vztyčeného.

Od vlastního hradu pnou se po stráni do údolí k řece dvě hradební zdi, kterými ke hradu Dubé přihrazeno bylo městečko Odranec, z něhož se nám dochovaly toliko vysoká hradní věž s branou a něco hradeb, pohříchu však povodněmi a stavbou dráhy značně poškozených a také zničených. Dubá byla založena již před rokem 1283 od slavných pánů českých z Dubé a zůstávala stále v jich držení. Za Karla IV. sídlil zde známý právník český, pán Ondřej z Dubé, který napsal nám vzácný svůj spis „Výklad na právo zemské" a který byl otcem pozdějšího pána na hradu Zlenici. Roku 1428 prodala Markéta z Rychemburka hrad Dubou, městečko

DUBÁ.

Odranec a vesnice k nim přináležející paní Perchtě Šternberské z Kravař, od níž postoupeno zboží to r. 1440 pánům bratřím z Božejovic. Léta 1443 koupil hrad ten pán Beneš z Postupic a připojil jej ke Hrádku Komornímu (viz tento), s kterým také další své osudy zažíval a sdílel.

Živé vzpomínky na slavný rod pánů z Dubé a neskonale přívětivé okolí i rozradostněná řeka Sázava jako mihotavé tkanivo staví se před zrakoma turistovýma, který si sem zajde, aby zadumal se nad zapomenutými svědky našeho někdejšího života, našeho českého srdce, které nám tak krutě a mnohdy až katansky z hrudi bylo rváno. Avšak proudy vzácných krás ovívají za to dnes zevšad naše touhyplné skráně a deptají ponuré, sesmutnělé dávné stíny. *V. T.*

HRÁDEK KOMORNÍ.

V rovině při levém břehu čistojasné řeky Sázavy rozloženy jsou Chocerady neboli Kocerady v kraji černokosteleckém, odkud vede přes řeku nový most na Komorní Hrádek, dříve Hrádek Kostkův nebo také Hrádek nad Sázavou zvaný. Hrad tento vypíná se na lesnaté výšině při pravém břehu chladné Sázavy. Roku 1412 založil na těchto místech se svolením královským tvrz Racek z Dvojic, kterou za bouři husitských měl v držení slavný válečník pán Vilém Kostka z Postupic, po němž tvrz pojmenována právě Hrádkem Kostkovým.

Syn proslulého tohoto válečníka pán Zdeněk Kostka z Postupic panství to značně rozšířil, nabyv nepochybně zboží zbořeného roku 1468 hradu Zlenic u Říčan.

Od polovice XVI. století až do roku 1733 drželi Hrádek Komorní páni a hrabata z Valdštejna, za dnešních dob jest hrad tento majetkem knížat Khevenhüller-Metschů.

NÁDVOŘÍ KOMORNÍHO HRÁDKU.

Zámek sám sestává z budovy starší, kterou kolem roku 1530 zbudoval Jaroslav ze Šelmberka na Kosti, nejvyšší komorník zemský, odkudž dostalo se Hrádku tomuto čestného přídomku Komorní.

Pozdější část zbudovali v XVII. století hrabata z Valdštejna, kapli pak obnovil roku 1758 Jan Josef hrabě Khevenhüller.

Nedaleko Hrádku Komorního v lese spatřujeme skrovné pozůstatky Hrádku Čajchanova, jinak Veselého zvaného, odkud na počátku XV. věku loupežil škůdce zemský Mikeš Zoul z Ostředka.

Roku 1403 z rozkazu královského oblehl hrad tento arcibiskup pražský Zbyněk a dobyl ho. Loupeživý Mikeš Zoul byl potom oběšen a hrad jeho pobořen,

načež byl poblíže založen Hrádek Komorní, který vévodí okolí svému dodnes.

Nádherné lesy, s klidem vzrušeným jen loveckým rohem nebo troubením jelenů jako lesních králů a pokřikem i zpěvem nejrozmanitějších druhů lesních opeřenců rády uvítaly v náruči a upřímném svém objetí rušnější život, který vévodil zde od dob postavení Komorního Hrádku. I klidně se vinoucí stříbrný pruh řeky Sázavy radoval se povždy, že v zrcadle vod jeho spanile se zhlíží lesní hrádek.

Tepna dějin zachvěla se i v těchto lesních tišinách českých a proto každý návštěvník s potěšením seznámí se rád s rozkošnou touto starodávnou hradní památností i slavnou minulostí vlastních událostí českých uprostřed krásných, rozlehlých lesů posázavských. *V. T.*

TALMBERK.

TALMBERK.

TALMBERK.

Řekl bys, že nějak vesele, s usměvavou tváří dívají se do světa ty zbytky někdy kolébky staročeského panského rodu pánů z Talmberka; k okrouhlé věži, omšelé věky, jež nad ní přeběhly — a celé pobořené, přituleny vesské chaloupky ladných tvarů a zdí oslnivé bělosti jako kuřátka pod křídly matky kvočny, lesní stromky pod svahem tu tam porůznu rozestavené připadají ti jako dětské hračky, jak jsi je vídal vždycky před Štědrým večerem za ozářenými okny velkoměstských krámů.

Nu — celý ten obrázek nechce ti z paměti; pořád jej vidíš před svýma očima, zdá se ti, že zříš tu věžku stářím shrbenou, jak se krčí na nevysokém skalním ostrohu, jakoby vyhřívala choré svoje tělo v teplých paprscích blahodárného slunce; dobrák stařeček je Talmberk mezi svými spolubratry, již smutně chýlí svoje hlavy zdeptané osudem, výminkář, rozený a vyrostlý mezi prostým, srdečným lidem, od kterého nassál za celou tu dobu svého života kus té povahy a typických rysů.

Bůh ví, že se ti odtud nechce — a přece pranic zvláštního nevidíš na těch ssutinách; ale prostý, nestrojený půvab celého toho kraje ti rozehřeje duši — je ti do zpěvu a do smíchu.

Přijdeš do jiných krajin, uvidíš tytéž lidi a tentýž požehnaný kraj — navštívíš zříceniny jiných hradů — ale tam je ti teskno, smutek ti sevře hruď, že by sis rád zaplakal.

A tady?

* * *

Talmberk založen byl kolem r. 1270 od Hroznaty z Choustníka a Husic, nejvyššího purkrabí českého království pro jeho syna Arnošta z Černčic, který odtud i jeho potomci nadále z Talmberka se psali.

V století šestnáctém, kdy byli v držení Slavatové z Chlumu, kteří však tu již sídlem tou dobou nebyli, byl pustým a k obývání nezpůsobilým — Blížil se konec vleklým, hlemýždím krokem. *O. S.*

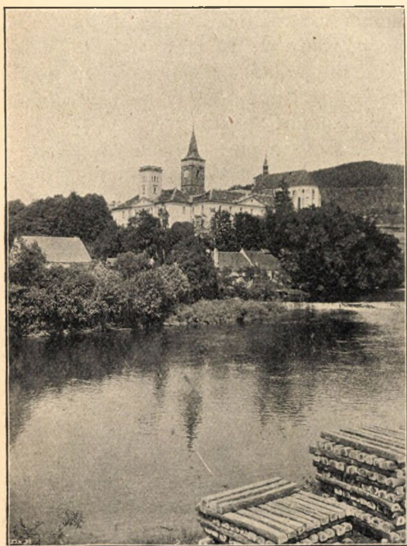
ČERNÉ BUDY.

V krásném údolí obkličeném bohatými lesy jehličnatými, v krajině Sázavské vynikající tolik půvabem a přírodními kouzly, v oblasti vlasti České památné svým duševním životem, rozkládá se proslulý klášter Sázavský, jehož význam pro české církevní umění a jeho zásluhy o zachování a povznesení českého jazyka a liturgie slovanské nenalezly dosud zaslouženého ocenění, ačkoli v tomto tichém lesním kraji působení slovanských mnichů sázavských bylo epochální a nelze věru s ním hned tak něco podobného srovnati v sousedních zemích naší vlasti.

Zde žil a působil slavný poustevník Prokop, pravý to národní světec, ztělesněná láska k rodné zemi a mateřskému jazyku, jíž bychom dnes jen velmi pořídku nalezli v naší domovině; a práva našeho drahého českého jazyka dovedl sv. Prokop dle legendy i po smrti obhájiti.

Klášteru samému náležel znamenitý újezd po obou stranách řeky Sázavy. V klášteře bylo pravidlem latinské úsloví: „Ora et labora!“ to jest: „Modli se a pracuj!“

ČERNÉ BUDY S KLÁŠTEREM SÁZAVSKÝM.

První opat Prokop řídil a moudře spravoval klášter po celý svůj život.

Avšak na sklonku života naplněn byl obavami, neboť slovanská liturgie měla v zemi mnoho mocných nepřátel, a předvídal, že budou bratří snášeti mnohá příkoří. Zemřel dne 6. dubna 1053 a pochován byl od pražského biskupa Šebíře v chrámu Páně Panny Marie, který sám byl zbudoval.

Opatem a nástupcem jeho stal se synovec jeho Vít, za něhož se obavy Prokopovy splnily.

Nepřátelé liturgie slovanské obviňovali mnichy kláštera Sázavského z kacířství a radili k jich vypuzení.

Kníže české Spytihněv asi kolem roku 1057 slovanské mnichy i s opatem Vítem vypověděl a uvedl sem mnichy německé od sv. Markéty v Břevnově. Vít pak se svými utekl do Uher, na Slovensko. Lid zdejší, jakož i okolní se proto bouřil a nové mnichy zdvořile neuvítal, takže tito brzo zase odešli. Klášter zůstal po šest let opuštěn. Teprve po smrti Spytihněvově, když nastoupil Vratislav II., vrátili se vypuzení mniši ze Slovenska r. 1064. Opat Vít spravoval pak klášter moudře a zdárně po mnoho let, zbudovav kapli sv. Kříže, kterou dne 28. června 1070 biskup Gerhard vysvětil.

Opat Vít zemřel roku 1078 a nástupcem jeho stal se Jimram. Tento zemřel po krátké době a pochován vedle svých obou předchůdců v kostele Sázavském. Ku přání krále Vratislava II. dosáhl po Jimramovi neboli Emmeramovi důstojenství opatského Božetěch — umělec, který jako patriarcha zahajuje dlouhou řadu mužů, proslavivších se na poli umění. Stavitelská činnost Božetěchova soustředila se na chrám i klášter. Božetěch vynikal úžasnou uměleckou všestranností. Bylť architektem, sochařem, malířem i pěstitelem drobného umění v jediné osobě. Týž přestavěl úplně kostel, kterému i později celý klášter, s veškerými budovami konventními, opatskými, hostinskými, špitalskými a hospodářskými přizpůsobil. Kostel Božetěchem nově vystavěný byl posvěcen roku 1095.

Božetěch proslavil se i jako sochař a výtvory jeho dláta, ať již z nepoddajného kamene nebo ze dřeva, měly značnou uměleckou cenu. Znám jest úkol, který mu biskup Kosmas uložil za pokání, že neoprávněně vložil korunu na hlavu královu. Musilť donésti do Říma kříž s pnícím na něm tělem Kristovým v životní velikosti po příkladu Spasitelově.

Dosud zbyla z jeho basiliky část stavby. Ze zachovaných zbytků původní budovy, ovšem valně pozměněných, lze alespoň určiti soustavu a velikost toho památníku. Ve století XIII. ohlásil se u nás nový stavitelský sloh a románské stavitelství ustoupilo gotice. Stavitel z této doby odboural celé západní trojlodí Božetěchova kostela, ale zachoval východní část k vůli nádherné kryptě, připojiv k románskému chóru a oběma pobočním lodím východní části Božetěchova chrámu gotickou stavbu tím způsobem, že její stěny a pilíře nalézají se v ose románského kostela.

Rozestaviv gotické pilíře s obou stran, sestrojil trojlodí ze tří stejně vysokých lodí a do průčelí postavil dvě věže, které Božetěchův kostel také měl. Tento chrám skládající se ze dvou různorodých částí, byl ve válkách husitských vypálen. Z gotické stavby zbyla nyní jenom část na jižní straně a jedna z průčelních věží.

Slovanská bohoslužba stala se později opět záminkou, aby mohlo býti zahájeno nepřátelství proti opatu Božetěchovi, na něhož bylo bez příčiny žalováno. Tu kníže Břetislav II. vypudil ke konci XI. století nevinného opata i s mnichy, kteří proti němu kuli pikle, což se i na nich vymstilo. Tak skončilo martyrium nejproslulejšího českého umělce staré doby.

Roku 1097 uvedeni byli do kláštera latinští mniši z Břevnova a Děthard stal se dne 3. ledna 1097 prvním opatem latinským. Mnichové rozptýlili se po zemi; co se stalo s Božetěchem, není známo. Tím zanikla slovanská liturgie v Čechách. Opat Děthard dal psáti nové knihy bohoslužebné a tak udržovala se umělecká činnost v klášteře, obmezena však již pouze většinou na psaní a výzdobu knih. Děthard zemřel dne 18. prosince 1133.

Po něm zvolen opatem dne 23. dubna 1134 odchovanec jeho Silvestr, který po příkladě Božetěchově jal se kostel i klášter Sázavský zvelebovati. Zemřel roku 1161. Jeho hrob nalezen byl před lety, když se rovnala prostora před nynějším kostelem. Nástupcem jeho stal se Božata a po roce, roku 1162 Regnard, rodem z Met, který kráčel důstojně a šťastně v šlépějích Božetěchových jako znatel umění výtvarného, malíř, sochař a pěstitel veškerého církevního umění.

Jím zakončuje se románské období dějin klášterních. Za jeho nástupce Blažeje byl roku 1204 Prokop prohlášen za svatého. Po Blažejovi bylo ještě 9 opatů.

ZBYTEK CHRÁMU SLOVANSKÉHO KLÁŠTERA NA SÁZAVĚ.

V dubnu roku 1421 byl klášter vypálen a ze slavného chrámu a stánku umění zůstaly toliko trosky po mnohé věky!

Jednu část klášterního zboží zastavil císař Zikmund pánům Zajímačům z Kunštátu, kteří tu na Sázavě celé století sídlili. Byli horlivými vyznavači víry husitské a příbuznými krále českého Jiříka z Poděbrad.

Po nich měli zboží Sázavské Slavatové z Chlumu. Za účast na odboji pánů a měst českých proti císaři Ferdinandovi I. byla jim Sázava odňata a propůjčena roku 1560 pánu Ferdinandovi Švihovskému z Riesenberka, avšak roku 1596 znovu královské komoře odevzdána.

Druhá část byla dána císařem Zikmundem pánu Vilé-

movi Kostkovi z Postupic, později pánu Jaroslavovi ze Šellenberka, který ji potom prodal hraběti Janu z Valdštýna.

Klášter měl v dobách těch stále čestné opaty, kteří jako místní faráři z důchodů farních se živili. Roku 1550 poslal opat broumovský několik řeholníků do Sázavy.

Od vypálení kláštera až do roku 1665 bylo čestných opatů 19. R. 1584 bylo tělo sv. Prokopa přeneseno do kostela Všech Svatých na Královských Hradčanech, kde až dosud v neúhledném hrobě odpočívá.

V druhé polovici XVII. století byl poslán do Sázavy z Broumova klášterník Daniel Ildefons Nigrin, který koupil od hraběte z Valdštýna část panství a stal se 39. opatem sázavským. Budovy klášterní obnovil a utvořil konvent ze 14 řeholníků. Zemřel roku 1679. Po něm zvolen opatem Celestin Jindřich, jenž se zabil pádem se schodů věže, kde se zálibou pěstoval karafiáty.

Po něm nastoupil Benedikt, který dal jeskyni sv. Prokopa sklenouti. Zesnul pak roku 1697. Následující opat, Václav Košín z Freudenfelsu, vzdal se roku 1712 opatství, jež zastával potom Václav do roku 1734, načež nastala administrace kláštera do roku 1744, kdy stal se opatem Anastasius Slančovský.

Za něho vyhořel roku 1746 klášter i kostel. Pomocí dobrodinců dal opat klášterní budovy vystavěti v podobě, jak je právě za nynější doby spatřujeme. Po něm byl posledním opatem Leander Kramář, rodem z Benešova.

Roku 1785 byl klášter císařským nařízením zrušen. Statky připadly náboženskému fondu. Roku 1809 koupil Sázavu Vilém Tiegel z Lindenkronu, roku 1869 baron z Neuberga, od kterého panství toto koupil nynější majitel Bedřich Schwarz.

Zámek Sázavský pochází z někdejších budov klášterních. Na starém klášteřišti rozprostírají se nyní útulné sady. Část města kolem kláštera, zámku a kostela nazývá se Černé Budy.

Z památného, nádherného chrámu zbyly mohutné oblouky a sloupy pravé poboční lodi, z nichž lze dobře ještě dnes vytušiti ušlechtilé duši, jakým velebným dojmem musila působiti tato v ladné a ztepilé gotice zbudovaná svatyně. Hořejší část zastavěna byla roku 1687 kostelem Panny Marie a sv. Prokopa, který byl po požáru roku 1746 obnoven. Nynější kostel jest vlastně kněžiště původního chrámu. Uvnitř ukazuje se obraz sv. Prokopa a při něm číše, ze které prý sv. Prokop knížeti Oldřichovi vody k pití podal. Číše jest vyrobena vlastní rukou sv. Prokopa z jalovcového dřeva a tvoří nyní cuppu kalicha. Památný obraz sv. Prokopa na hlavním oltáři nalezen byl po 300 letech v rumu při stavbě nového kostela úplně ve stavu neporušeném.

BÝVALÝ KLÁŠTER SÁZAVSKÝ, NYNÍ ZÁMEK.

Točité schody vedou do podzemní jeskyně, kde dle pověsti poustevník Prokop přebýval. Dosud sluje Svatoprokopskou jeskyní a jest vytesána ve skále a z hrubého zdiva provedena, která asi z úcty k zakladateli kláštera jediná z nejstaršího kostela, sv. Prokopem zbudovaného, zůstala neporušeně zachována.

Za klášterem ukazuje se táhlá rokle, zvaná Čertovou brázdou, o které lid báji, že ji sv. Prokop vyoral, maje ďábla zapřaženého do pluhu a poháněje ho křížem, který držel v pravici své.

Zde tedy skvěl se na úsvitě křesťansko-slovanské vzdělanosti slavný klášter, sémě osvětné činnosti v celém širém nádherném okolí sázavském, a zde po tisíci letech staneme ještě v údivu a vlasteneckém i zbožném roznícení před nesmrtelnou touto památkou českou. *V. T.*

RATAJE HRAZENÉ.

Navštívil-li jsi kdy Tábor — a vynoří-li se pojednou z okruhu zamodralých hor před tvýma očima Hrazené Rataje, bude se ti zdáti, že jsi tu krajinku už kdysi viděl; budeš úsilně přemítati v duchu, kde — a kdy to bylo; tentýž kopec vidíš před sebou, pokrytý bílými domky začernalých i pestrých střech, věž uzříš, jejíž známé obrysy utkvěly ti odkudsi v paměti jako mlhavá, neurčitá vzpomínka.

Malebný ten koutek zasloužil si vskutku názvu „Sázavské perly“; v širokém kruhu zalesněných kopců je jakoby vklíněn do dna hlubokého údolí; z romantické lesní strže hučí vody potoka Živého a k půlnoční straně vine se Sázava svým klikatým, neklidným tokem. Kol dokola, kam okem dohlédneš, vidíš temena holých skal i sametové pruhy hvozdů a mladých hájů, bílé pruhy širokých silnic a úzké čáry křižujících se

polních stezek, jež mezi lukami a zoranými lány připadají ti jako odkryté tepny kolotající země.

Rataje jsou skryty za horami tak, že je spatřujeme teprve tehdy, když se k nim samotným přiblížíme. Před samotným nynějším zámkem nalézal se ostroh, který byl hlubokým a širokým i dobře vyzděným příkopem překopán, v nynější však době jest dílem již zasypán, dílem překlenut. Jsou z něho výborné sklepy. Přes příkop vedl kdysi zvoditý most, nyní překlenut jest zde úzký kamenný most. Rovněž i někdejší brána roku 1825 byla zbořena, hradba však s polookrouhlými baštami, táhnoucí se podél příkopu, doposud jest nám zachována.

Vstoupíme-li městištěm někdejší brány na širokou ulici, spatřujeme na pravé straně na vysokém úskalí bývalý hrad Ratajský, který jest za našich dnů úplně přeměněn. V levo jest několik domků.

Jdeme-li pak touto cestou dále, přijdeme na dlouhý, prostorný rynk, v jehož západním konci tyčí se chrám Páně, roku 1691 opětně zbudovaný.

K nynějšímu zámku Ratajskému dostaneme se od strany východní, jinak také od západu z rynku pivovarem. Zámek jest zbudován o jednom patře, na místě, jak již poznamenáno, kde stával starý hrad ratajský, a nalézají se v něm kanceláře a byty úředníkův. Působí na návštěvníka dojmem novověkým. Ze starých dob zbyl tu jen jako upomínka hluboký a suchý příkop, který hrad odděloval od městečka, ale dnes již neoddě-

RATAJE.

luje, poněvadž po pohodlném mostě dostaneme se ke staré bráně dvěma erby pánů z Talmberka z roku 1675 pocházejícími zdobené, na které skví se posud latinský nápis asi tohoto smyslu: „Roku 1675 vysoce urozený pán František Maxmilián z Talmberka s vysoce urozenou manželkou svou Evou z Talmberka rozenou Kustošovnou, chtějíce rodu Talmberskému a svým potomkům památku zůstaviti, tento zbořený zámek Ratajský v přetěžkých dobách zbudovali. Kdokoli jej držeti budeš pros za ně Boha a buď zdráv!“

Dvůr zámecký uzavřen jest se tří stran stavením zámeckým, ke straně východní jest pak otevřen a toliko mříží zahražen. Zámek pozůstává ze zámku nového a starého. Nový zámek zabírá západní a severní křídlo, kdežto starý zámek obsahuje jižní křídlo. Starý zámek tyčí se na místě někdejšího paláce, poněvadž v přízemí a pod zemí rozkládají se prostorné sklepy a masivní zdi. Ostatní dvě křídla jsou původu novějšího. Jsou zbudována v roztomilém, vnadném slohu barokovém. Tvary oken připomínají nám živě podobná okna, která spatřujeme na hrdém zámku Roudnickém. Proto se přemnozí právem domnívají, že oba tyto zámky stavěl proslulý stavitel Porta. Tam, kde přestává západní křídlo, jsou patrny známky, že se mělo pokračovati dále ještě v jeho stavbě, pohříchu však že bylo od toho z neznámých příčin upuštěno.

Jsme zde na místě starém, kdy stávala zde toliko ves ratajů, a z konce XIII. věku se již dovídáme, že se tu scházívali okolní lidé na trhy. R. 1263 a 1289 připomíná se již Přibyslav z Rataj, který byl asi prvním držitelem

ZÁMEK V RATAJÍCH.

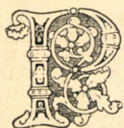
tohoto městce. V tuto dobu ovládl Rataje Hroznata, purkrabí pražský, který se jmenoval z Úžic, to po jedné sousední vesnici. Tento měl za manželku sestru slavného Záviše z Krumlova. Pád Závišův strhl s sebou i Hroznatu i jeho syny. Postavili se proti králi, byli však přemoženi a statky jim vesměs odňaty.

Potom měnily Rataje velmi často své držitele. Kolem roku 1325 dostaly se Rataje v držení pánů z Lipého. Tento mocný a bohatý rod učinil městečko přepevnou pevností, a nebylo-li zde dříve tvrze, vytýčil oba hrady ratajské. Nejspíše se tak stalo za slavného pána Jindřicha z Lipého, který zemřel roku 1329 anebo za jeho nástupců.

Potom přešly Rataje v držení pánů z Pirkštejna, strýců to Lipských, kteří se po bývalém svém hradě Sloupu nebo Pirkštejně nazývali z Pirkštejna. Roku 1636 zámek a městečko Rataje Hrazené s četnými vesnicemi okolními prodány byly pánu Frydrychovi z Talmberka, nejvyššímu komorníku království Českého za 70.000 zlatých rýnských, který Rataje znamenitě zvelebil a výstavbami památně zkrášlil a rozšířil, jak nám ještě nynější pozůstatky výmluvně hlásají.

Dnešním majitelem Rataj Hrazených jest knížecí rod z Liechtenštejna, který je má ve svém držení již od roku 1772 od vévodkyně Marie Terezie Savojské a Karignanské, rozené kněžny z Liechtenštejna. *V. T.*

PIRKŠTEJN.

irkštejn stojí na opačném konci městečka Rataj a byl kdysi od něho oddělen hlubokým příkopem; přístup k němu byl po zvoditém mostě. Z mohutných kdysi zdí zbyly tu jen příčné části a kulatá, dobře zachovaná hláska, nad níž jest vršek z dřev hrubých sroubený a jako čepička na začernalých kvádrech ti připadající. Kdysi byl do hlásky vchod otvorem vysoko nad zemí položeným, kudy se do nitra věže buď po žebřících, nebo po dřevěných schodech stoupalo; otvor byl později zazděn, jak dosud znatelné toho jsou stopy, a okno v něm proraženo. Hláska bývala svého času jistým a bezpečným vězením, majíc základy svých pevných věží do holé skály vklíněny; nyní jest zvonicí a zvon v ní zavěšený jest mistrovským dílem slavného zvonaře Ptáčka z r. 1506.

O dějinách Hrazených Rataj a Pirkštejna lze říci asi toto: ves Rataje byla v držení Přibyslava z Rataj v druhé polovici třináctého století; po něm patřila Hroznatovi, purkrabí Pražskému, manželu sestry někdy mocného pána Záviše z Falkenštejna, erbu pětilisté růže, který, jak známo, sťat byl prknem na lukách před hradem Hlubokou na rozkaz králův před očima svého bratra.

Po pádu Závišově odňaty byly Rataje Hroznatovi králem Václavem a darovány biskupovi Tobiáši z Bechyně; ve čtrnáctém století přešly do rukou pánů z Lipé, kteří, dobře postřehnuvše výhodnou polohu městečka nad jiné způsobilého státi se přepevnou tvrzí, obehnali je hradbami a také oba hrady vystavěli.

V tu dobu spadá tedy asi založení hradu Rataj a Pirkštejna. Po pánech z Lipé přešly oba v ruce příbuzné větve téhož rodu, kteří dle svého sídla Pirkštejna na Litoměřicku psali se pány z Pirkštejna a také hrad sázavský dle toho týmž názvem pojmenovali.

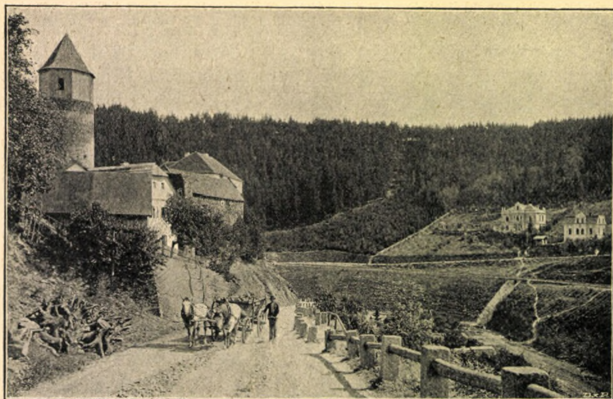
HRAD PIRKŠTEJN U RATAJ.

Od roku 1416 sídlel tu pověstný a svého času nad jiné vynikající český pán Hynek Ptáček z Pirkštejna, zprvu katolík, ale později nadšený a horlivý zastance strany podobojí; v lipanské tragedii, kde bratři bojovali proti bratřím, otcové proti synům — a kde doslova vyplnilo se proroctví, že „jenom od Čechů zase Čechové budou jedenkráte poraženi, — vidíme jej bojovati po boku Prokopa Holého; r. 1437 byl již nejvyšším mincmistrem a zemským soudcem. O vůdčím jeho účastenství v boji proti Janu Roháči z Dubé zmínka bude při dějinách Siona.

Po smrti Ptáčkově připadly Rataje s Pirkštejnem jediné jeho dceři Žofii, jež přinesla je věnem Viktorinovi z Kunštátu a Poděbrad; z rukou Poděbradských přešly koupí na pány ze Švamberka, po nich na Malešické z Černošic — a na pány z Talmberka, za nichž vzbouřený lid selský zámek i hrad vypálil a poplenil.

Následovali páni ze Vchynic a Tetova a po Marii Savojské dostaly se v ruce Liechtenštejnů, kterémuž rodu až dosud náležejí.

Snad Rataje a Pirkštejn teď už si klidně oddychnou. *O. S.*

PIRKŠTEJN.

ŠTERNBERK.

Připomínám si opět a opět onu chvíli, kdy na mých potulkách v Posázaví vynořily se pojednou před mýma očima obrysy jeho věží a zubatých zdí, nad nimiž jako lehké obláčky chvěly se ranní mlhy; šli jsme po dlouhém horském hřbetu, porostlém černými, šumícími hvozdy, den sotva probuzený vdechl do světel i polostínů jakousi narůžovělou zář, již sotva jsi mohl okem postřehnouti.

A tu, náhle, že nemohl's se ubrániti překvapení, prorvou mezi kmeny zadumaných jedlí vidíš hluboké údolí, jakoby brázdu, zoranou velikým pluhem obrovitého Titana; vidíš pod svýma nohama v závratné hloubce bílý, stříbrný pás pěnících se vln, bílé domky na samém břehu vidíš rozsety tu tam jako jasné, svítící skvrny na temném podkladu kamení a sporých travin — a za tím, v tu chvíli časného jitra jakoby oblaků se dotýkal svými věžemi — Šternberk, stulený v objetí svěží zeleni, oblitý něžným, stlumeným světlem prvních červánků.

Co bylo pohádkového kouzla v tom obrázku, jako nadýchnutém nejasnými, nezřetelnými barvami, co poesie a skrytých půvabů dýchal ze vzdálených, polosetřelých kontur cimbuří a bašt.

A oblohou přeletěl první paprsek, jiskřivý a nesmělý, jak slunce nořilo se zvolna zpod zalesněných vrchů, stopa jeho jako proud roztaveného zlata zachvěla se na nesčíslných oknech šternberkského paláce — mlhy se rozprchly — a tu již stál, velebný a mohutný, obraz ušlechtilé síly a vznícené tvůrčí fantasie.

To bylo ještě v dobách, kdy pronikavé pískání lokomotiv a hustý dým jejich komínů nekalil čistý vzduch zelených hvozdů a hájů, kdy zdejších zátiší nedotekl se ještě duch moderny a lidského pokroku.

Ale nemnoho z toho, co uvidíš, projdeš-li síněmi a sály Šternberka, je po stavu, tak jak bylo původně vystavěno; malý úzký dvorek, jižní bašta s ozubeným cimbuřím a vetchá, cípatá lidomorna, oprýskaná větrem a mrazy — toť asi vše, co zachovalo svůj starobylý ráz — toť asi vše, co tu zbylo z dob starých Šternberků.

ŠTERNBERK NAD SÁZAVOU.

Stojí vskutku za to prohlédnouti si některé z těch upomínek, některé z těch svědků, jak kdysi bývalo a kterak se žilo po staročesku, jež mluví zřetelnou řečí k těm, kdož dovedou v nich čísti.

V rytířském sále, jenž jest zároveň lodí zámecké kaple sv. Šebestiána se Škretovým obrazem na nevelikém oltáři, uzříš štukové okrasy po stěnách a portrety vynikajících členů rodu, celé zčernalé a zašlé úctyhodným stářím; Jaroslava ze Šternberka, slavného vítěze nad Tatary pohany jmenovati dlužno na místě prvém, v jiné místnosti uzříš obraz

NÁDVOŘÍ HRADU ŠTERNBERKU.

Jana Žižky z Trocnova i Jiříka Poděbradského, obrazy rytířů v brních železných s obrovitými meči, i postavy v krojích fantastického střihu s krajzlíky naškrobenými a krajkami vzácné práce střídají se tu v ladném postupu.

Na chodbách, kde tvoje kroky rozléhají se dunivou ozvěnou, rozestaveny zbraně středověké, švihovky útlých, dlouhých těl v dřevěných lůžkách, hmoždýře celé zčernalé i hákovnice rzí porušené, partisány, oštěpy a meče tu uzříš, podivných tvarů a ohromné váhy. Nad těmi bezděky se zamyslíš, jací že to musili býti lidé, kteří jimi vládli, jaká že to síla byla kdysi v českých pažích.

Po úzkých schodech sestoupiti můžeš do vlhké, nevlídné prostory, do místa vzdechů, slz a úpěnlivých výkřiků utrpení — do lidomorny. Tak nic na světě nezanechá čistou nezkalenou vzpomínku.

Hrad Šternberk založen byl před rokem 1242 od Zdislava, syna Diviše z Divišova a předka pánů ze Šternberka, kteří ve znaku nosili podobu šesticípé hvězdy — odtud název hradu.

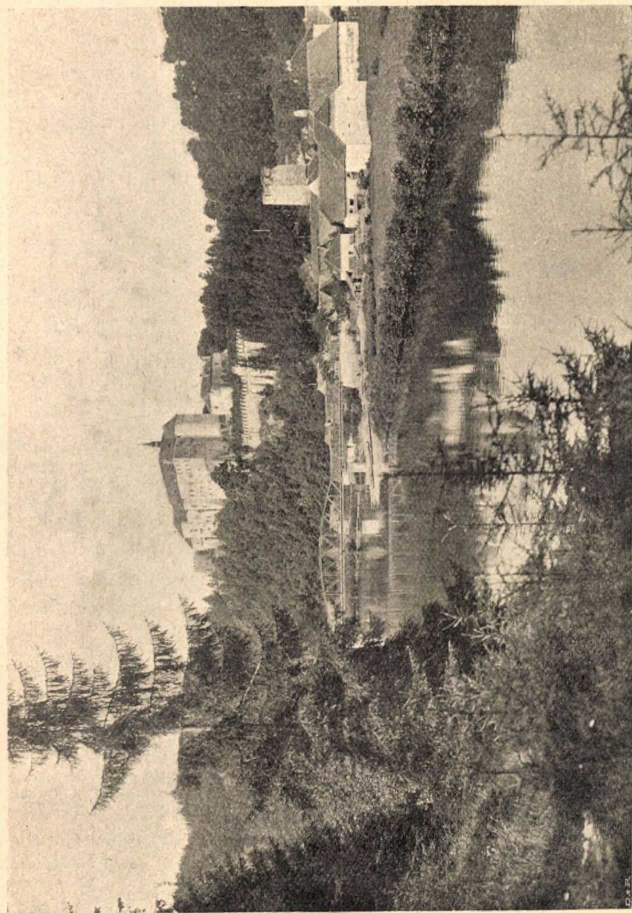
Rodu tomu patřil hrad až do roku 1467, kdy pro účastenství v odboji proti Jiříkovi Poděbradskému tehdejšímu držiteli Zdeňkovi ze Šternberka, z pošlosti Konopištské, byl Šternberk odňat a ke královské koruně připojen. Vrácen sice pravým dědicům r. 1479, ale přešel po přeslici v majetek hrabat Götzů — a teprve r. 1841. dostal se opět do rukou starého rodu Šternberkského.

Připomínám si opět a opět ony chvíle, kdy před mýma očima vynořily se štíhlé obrysy šternberkských věží, jakoby mlhou zastřené — —

O. S.

JIŽNÍ BAŠTA NA ŠTERNBERKU.

ŠTERNBERK NAD SÁZAVOU.

KÁCOV.

Starobylé městečko Kácov leží v kotlině při svůdné řece Sázavě, obtékán jsa touto se tři stran. Na příkrém skalnatém levém břehu strmí zámek Kácov, který jest s panstvím majetkem soukromého rodinného císařského fondu. Zámek ten je dosti rozsáhlý. Původní sídlo držitelů tohoto zboží stávalo na místě, které sluje Starý Hrad nebo také Hrádek, uprostřed mezi Zliví, Soušici a Kácovem, na srázném a skalnatém břehu sázavském. Zakladatelé vybrali si k vybudování hrádku část břehu, jehož skála jako strmá stěna spadala do řeky a oddělili ji od ostatní výšiny hlubokým příkopem, dosud viditelným, jehož boky představují pozorovateli opravdové stěny. Tímto oddělením vznikla dnešní podoba hradiště, pozůstávající z nižší části a vyšší, dosud zřetelně vynikající, kde stávalo věžovité stavení, nyní vysoký to chlum podoby vejčité. Celé hradiště jest pastvinou a nezachovalo se zde nic, nežli v jihozápadním směru část hradby, valně pobořené. Dále spatřujeme zde pouze pahrbky a kotliny. Z městečka vede sem vozová cesta, snad je to táž, po které i páni Kácovští kdysi jezdívali. Odtud jest i nádherný výhled na celé městečko.

Před XIV. věkem nedostává se nám pražádných písemných zpráv o Kácovu. Jisto však jest, že odtud pocházeli pánové z Černčic, kteří vládli Kácovem a kteří po svém hlavním sídle psali se a nazývali Černčickými z Kácova, kteří taktéž byli i stejného původu a erbu se známými pány z Talmberka. Na štítě svém nosili jako znak dvě lekna.

Prvním držitelem Kácova uvádí se roku 1365 Ješek, který byl v letech 1355—1371 pánem na Černčicích. Po něm drželi Kácov jeho synové, z nichž Vítek byl kanovníkem vyšehradským a roku 1377 s Janem Švábem z Jikve nového faráře do Kácova uvedl. Farní kostel zdejší již roku 1350 jest připomínán. Potom byl držitelem Jindřich, kterého však k rodu Černčických počítati nemůžeme. Zemřel před rokem 1392, zůstaviv po sobě nezletilé sirotky Jindřicha a Beneše. Asi roku 1408 stali se oba bratři zletilými a objevují se potom až do roku 1417 jako patronové zdejšího chrámu Páně. Kolem roku 1412 se rozdělili. Beneš stal se majitelem horní tvrze a dvora i dolní polovice městečka spolu s částí vsi Zlivě a Zderadin, kdežto druhý bratr Jindřich uvázal se v držení druhé poloviny týchž dědin.

Když potom Beneš, nejspíše během husitské války, zemřel, připadl Kácov koruně České. Král Ladislav roku 1454 postoupil Kácov Alešovi ze Šternberka a z Holic. Později vládli tu páni Čejkové z Olbramovic. Karel Čejka udělil v XVII. století městečku znak. Súčastniv se povstání v letech 1618—1620, odsouzen byl ke ztrátě poloviny svých statků.

Karel z Liechtenštejna dav zboží jeho na 116.046 kop „pošacovati“,

prodal dne 4. května 1623 tvrz Kácov se všemi vesnicemi a příslušenstvím Janovi Bapt. Verde svob. pánu z Verdenberku a Graueneku, tajnému radovi a dvorskému kancléři, a Kateřině, manželce jeho, za 116.000 zlatých rýnských. Jan Verde poddaný lid velmi utiskoval, takže se srotil, zámek přepadl, vydrancoval a spustošil.

Po Verdeovi vystřídalo se několik majitelů, z nichž pán František z Šeidleru, dvorský rada a bývalý vychovatel císaře Leopolda, zámek upravil a kostel roku 1658 opatřil vlastním farářem. Městu vymohl čtyři výroční a čtyři týdní trhy a zanechal tak po sobě dobrou památku.

U PŘÍVOZU V KÁCOVĚ.

Roku 1726 koupila zboží Kácovské od pána Karla Rycharda Šmidlina ze Šmidlin Anna Marie Františka kněžna Toskánská, která upravila zámek ve slohu vlašském, dala převézti do kostela tělo sv. Liberáta, zřídila nový most a byla vůbec dobroditelkou celé zdejší krajiny. Zemřela roku 1741.

Od roku 1753—1770 byl majitelem Kácova Kliment František, vévoda Bavorský, který odkázal panství synu Maxmiliánovi. Roku 1795 přešly všechny jeho statky a s nimi i Kácov na bavorského kurfiršta Maxmiliána, který jimi vládl do roku 1802, kdy Kácov postoupen byl arciknížeti Ferdinandovi, potomnímu velkovévodovi Toskánskému, po němž dostal se velkovévodovi Leopoldu II. a posléze roku 1847 připadlo panství to císaři rakouskému Ferdinandovi Dobrotivému. Nyní jest Kácov soukromým majetkem nynějšího císaře rakouského Františka Josefa I.

V městečku Kácově jest zámek, který v letech 1727—1733 od Anny

Marie, kněžny Toskánské, na místě bývalé tvrze byl zbudován. Ční na náměstí pod kostelem na skalnaté stráni řeky a jest dosti rozsáhlý. Tvoří obdélník o dvou patrech, na jehož dvou rozích jsou věže stejné výšky se zámkem a cibulovitými báněmi pokryté. Kácovský zámek vystavěn byl původně ve slohu renaissančním, v roce 1728 byl však kněžnou Annou Marií Františkou Toskánskou přestavěn ve slohu vlašském, jak jsme i výše poznamenali; sluší však opravdu chváliti, že při této přestavbě zachován byl původní půdorys a charakteristické postranní massivní věže.

Novější zevní úpravou utrpěl zámek Kácovský, ve kterém se úřady c. k. velkostatku nalézají, značné újmy. Zavinilo to zejména až křiklavé obnovení původních, velmi zajímavých, opravou však naprosto zkažených nástěnných maleb. V zámecké kapli odpočívalo kdysi tělo sv. Liberáta, darované od papeže vévodkyni Toskánské, odkud bylo přeneseno do farního kostela a kaple zrušena, později však znovu zřízena.

Pravou ozdobou města jest nádherné sousoší 14 pomocníků, které jmenovaná vévodkyně Toskánská na náměstí nákladem svým postaviti dala. Neobyčejně krásné, z pískovce tesané sousoší nemá co do komposice a provedení u nás v Čechách soupeře, škoda však, že jest již valně poškozeno. Nemáť některá socha ani hlavy. Jest již nejvýše na čase, aby se někdo uměleckého toho díla poctivě ujal. V Kácově narodil se i proslulý biskup českobudějovický Jirsík, jemuž vlastně patří v prvé řadě nehynoucí sláva za to, že České Budějovice nebyly poněmčeny.

Zde, na památné půdě české, chvílemi květ blínu svou pronikavou a omamně uspávající vůní zavane v chřípí naše a když zase osvěžíme novými vzpomínkami, litujeme ve své duši, že tak málo vzdáváme hold své slávě, svým drahým srdcím velkých předků. Jsme občas zkrušeni bolem a s vlhkým zrakem nyjícím pohlížíme plni snů daleko do těch bájí, které šelestem svým tajemně a vnadně šumí ještě dnes kolem naší toužící a přemítající hlavy. *V. T.*

ZÁMEK V KÁCOVĚ.

SOUTICE.

Nejvýstavnější a nejlidnatější ves v kraji vlašimském, rozložená v úrodné pláni k východu k řece Želivce skloněné, jsou zajisté Soutice. Vše dýchá zde čistotou i roztomilou útulností, takže by tato vkusná ves mohla býti leckterému městu vzorem. Na svahu půvabné krajiny k břehům přívětivé Želivky, uprostřed nádherného a vkusného parku, v loktech svěžích ratolestí smaragdových stromů pozvedá se zámek Soutický o dvou patrech, z jehož oken otevírá se utěšená vyhlídka do malebného, čarokrásného údolí Želivky.

ZÁMEK V SOUTICÍCH.

U Soutic stávaly také dvě tvrze. Dolní tvrz týčila se poblíže nynějšího zámku Soutického, horní pak na západním konci vesnice, při silnici Vlašimské, opodál hřbitova. Mohutné náspy a hluboké příkopy obklopují čtverhranné, ovšem dnešní dobou osiřelé, prázdné tvrziště. Obě tvrze spustly již v XVI. století.

Vůbec celá zdejší krajina hostila kdysi řadu starých tvrzí, které původem svým sahaly až hluboko do středověku, pohříchu však zašly a spustly již v XVI. nebo XVII. století. Z mnohých zbyly až na naše dny zříceniny a trosky, na zbořeništích druhých stojí zase dnes přemnohé útulné domky.

Posázavský turista, který zavítal v roztomilý kraj Vlašimska, zajisté rád odskočí do vůkolních vísek, které opředeny jsou bohatým hávem

dějinnosti. Celý zdejší kraj náleží ke krajinám, které v Čechách byly nejdříve osídleny. Zachované pak památky stavitelské dokazují, že i křesťanství v krajině této záhy zapustilo kořeny. A bouřlivé doby náboženských válek valily se častokráte na černých perutích přes tento půvabný, posázavský kraj. *V. T.*

PUSTÝ ZÁMEK.

Mezi Zliví, Součicemi a Kácovem spatřuje se na vysokém návrší, strmém a skalnatém, nad půvabnou řekou Sázavou tak řečený „P u s t ý z á m e k". Jsou to velice skrovničké ssutiny někdejšího hradu S t a r é h o čili H r á d k u, prvotního to sídla zakladatelů a majitelů Kácova (viz tento). Budovatelé tvrze Kácovské vybrali si k založení jmenovaného hrádku část břehu, jehož

„PUSTÝ ZÁMEK" U KÁCOVA.

skála příkře a srázně spadala jako stěna a odloučila ji od ostatní výšiny hlubokým příkopem, jehož boky podobají se opravdovým stěnám.

Tímto odloučením vznikl nynější tvar hradiště, skládající se z nižší a vyšší části, doposud skvostně a znatelně vynikající, kde strmělo stavení podoby věžovité, nyní vysoký chlum tvaru vejčitého. Pohříchu však někdejší hradiště jest za našich dnů pouhou pastvinou a nezachovalo se nám tu skoro ničeho. Toliko na jihozápadním rohu spatřuje se kus hradby, zcela již pobořené. Vedle toho spatřujeme zde pouhé pahrbky a tiché, opuštěné prohlubně. Vozová cesta, která se sem od městečka Kácova stydlivě vine, tiše, jako v zasněné pohádce vypravuje příchozímu, že po ní vzácní páni Kácovští a Černčičtí ve XIV. století hrdě a svobodně jezdívali.

Dnešní dobou zírá tu na nás pouze rozsáhlé pastviště. Z řady zámků zmizel navždy Pustý zámek a o černavé, nepatrné, skoro neviditelné zbytky, které se dnes úplně v okolí svém rozprchávají, rozbíjejí se ječivé vlny vzteklého vichoru, které štvou k hrobu poslední ty známky prastarého, hlučného a znamenitého kdysi hradiště. *V. T.*

SVĚTLÁ.

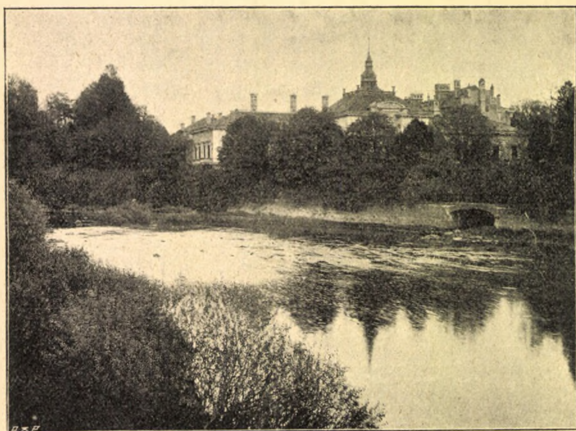
Druhou tepnou okresu Ledečského jest město Světlá nad Sázavou, které po obou březích jásající a plesající řeky Sázavy, na nevysoké, znenáhla se sklánějící výšině malebně se rozkládá. Město Světlá jest celkem velmi nepravidelné na způsob takových měst, která při svém zakládání nebyla pravidelně najednou osídlena, nýbrž vyrůstala v městečka znenáhla, zpravidla splynutím ze vsí okolních.

Naproti městu, na druhé straně řeky Sázavy, na levém jejím břehu, na tak řečené „Malé straně", v zeleni stromův a hustých i mnohých křovin pozvédá se překrásná a malebná tvář zámku Světelského, k němuž druží se poplužní dvůr s budovou úřednickou a továrna na škrobové výrobky. Zámek tento zaujímá místo bývalé tvrze Trčkovské. Položení jeho jest nejvýš krásné a lahodné. Zámek Světelský jest budova nepravidelného základu, dílem ze starých zdí předešlého zámku, dílem z rozličných přístavků složená, zbudována ve slohu přibližně barokovém. Ze starého zámku Světelského dochovaly se na naši dobu toliko veníře několika dveří.

Světelský zámek činí na příchozího imposantní, úchvatný dojem. Zámek tento, jehož základem jest tvrz, kterou zde léta Páně roku 1568 pán Burjan Trčka z Lipy, podkomoří království Českého založil, pozůstává ze tří podstatných částí, které v různých dobách byly zbudovány a slohu barokovému a vlašské spanilé renaissanci se blíží.

Nejstarší a nejzajímavější část, která vodou i zdí jest zpevněna a z původní tvrze vznikla, nalézá se v pravo na nádvoří. V ní shledáváme osmero starobylých dubových dveří, které jsou umělecky vykládány různobarevným dřevem, stříbrem a slonovinou. Kromě Trčkovského znaku spatřujeme na nich rozličné okrasy, obrazy tvrzí a zřícenin, jakož i letopočet 1567. Na jedněch z nich a nad vchodem do této části zámku čteme latinské heslo páně Burjanovo: „Non est requies in hoc mundo“ („Není pokoje na tomto světě“).

Prošedše se rozsáhlým parkem zámeckým, ve kterém četné partie nás nevšedně a zvláště silně upoutají a rozloučivše se s tímto uměle vykrášleným a přerozkošným koutkem, překročíme po dřevěném mostě řeku Sázavu a staneme na náměstí. Hned poblíže mostu spatřujeme špitál pro chudé, založený roku 1578 pánem Burjanem Trčkou z Lipy, dříve již jmenovaným, dále po levici děkanství a v čele děkanský chrám sv. Václava, jehož věž jest pamětihodná tím, že na ní vraženo jest dřevěné posebití, ven z věže povydané.

ZÁMEK VE SVĚTLÉ.

Kostel tento, jehož původní sloh jest valně znehodnocen (udrželyť se toliko v kněžišti a ve věži stopy původní stavby), jest přes to velice zajímavý. Kromě deseti náhrobníků zasluhuje zmínky starobylá cínová křtitelnice, roku 1569 záduší zdejšímu darovaná a dva obrazy od Rudolfa Müllera z roku 1847. V kostele odpočívá poslední pán Trčka z Lípy, Jan

Rudolf. Ve věži nalézají se 3 zvony, z nich největší slil roku 1569 kutnohorský zvonař Tomáš, prostřední pak proslulý mistr Ptáček, rovněž z Kutné Hory.

Z dějin pokročilého města Světlé nad Sázavou, na jehož starobylost poukazuje v roce 1903 nalezený žárový hrob a sekeromlat z doby neolitické, jakož i ta okolnost, že Světlá připomíná se již kolem roku 1207, jakožto statek benediktinského kláštera Vilémovského, jehož opatové podávali sem faráře až do hnutí husitského.

Roku 1385 zříme osadu tuto, mimo podací kostelní, v zástavě pána Alberta ze Šternberka, jehož syn Štěpán ještě l. 1392 se tu po něm připomíná. Roku 1417 ujímá se Světlé opětně klášter Vilémovský, avšak na krátkou pouze dobu. Moc a vláda jeho před tím již pozvolna upadala, až

ZÁMEK VE SVĚTLÉ.

konečně roku 1421 byl bohatý a slavný klášter Vilémovský Husity zničen. Rozsáhlé statky klášterní dostaly se v zástavu různým pánům a tak získal roku 1429 Světlé pán Mikuláš Trčka z Lípy, jehož potomci drželi ji k Lipnici až do roku 1561 a potom jako samostatný statek do roku 1636, kdy rozsáhlé zboží Trčkovské bylo konfiskováno.

Do dob vlády slavného tohoto rodu českého spadá utěšený vývoj Světlé. Za pána Burjana Trčky z Lípy byla osada tato léta Páně 1562 vysazena za městečko, kterému téhož roku dostalo se od císaře Ferdinanda I. mimo jiné výsady též práva trhů výročních a téhodních. Týž rytíř založiv zde úplně novou tvrz, pečoval nemálo o zvelebení poddaného sobě městečka. Udělilť měšťanům zdejším právo, aby mohli pečetiti voskem červeným a vedle jiných milostí — jako darování důchodu z jarmarečného, z koňských trhů, z váhy obecné a prodeje soli — položil roku 1578 základ

ke škole a špitálu, které bohatě nadal. Nemenší přízni těšili se Světelští za Jana Rudolfa Trčky z Lípy, který nejen že veškeré výsady jim léta 1604 potvrdil, nýbrž i 12. prosince roku 1633 dům, k obci přikoupený, všech platův úročních a robot sprostil, mimo honbu na vlky a vysokou zvěř.

Po tragickém skonu jediného jeho syna Adama Erdmana v Chebu nastaly městečku trudné doby, neboť dostalo se roku 1636 „za věrné služby“ dědicům knížete a velkopřevora řádu maltézského, dona Aldobrandina, Volfovi Adamovi hraběti z Pappenheimu, Burjanovi Ladislavovi hraběti z Valdštýna a Brunovi hraběti z Mansfeldu, z nichž Burjan Ladislav hrabě z Valdštýna přikoupil díl Mansfeldovský a Pappenheimský. Podle vkladu ze dne 6. září 1638 v deskách zemských stal se vlastníkem zámku a městečka Světlé s četnými okolními vesnicemi. Týž potvrdil dne 7. dubna 1637 veškeré výsady Světelským, na něž četné strasti nemilosrdně doléhaly. Strádajíce totiž, v letech 1638 a 1639 hladem, utrpěli veliké škody průtahy Švédů, kteří v roce 1642, 1645 a 1646 krajinu zdejší nemilosrdně a vandalsky zpustošili. Ke všem těmto trýzním přidružil se v letech 1647 až 1648 hladomor a konečně roku 1649 zhoubný požár dovršil své zkázonosné dílo.

Téhož roku po smrti Burjanově ujala dluhy zatížené městečko Světlou manželka jeho Anna Marie ze Šternberka, ale brzo musila je přečetným věřitelům postoupiti. Tak spatřujeme roku 1651 na Světlé Gerarda z Taxis, který kšaftoval ji klášteru poustevníků a radě města Brea v Nizozemsku, jichž plnomocník P. Augustinus Beer, převor kláštera sv. Panny na Malé Straně Pražské prodal roku 1667 statek tento Theodorovi Mulcerovi z Rosenthalu za 3150 zlatých rýnských.

Potom střídali se velmi rychle majitelé panství, až se konečně Světlé dostalo roku 1748 pánu Filipovi Krakovskému z Kolovrat, který všemožně pečoval, aby obyvatelstvu světelskému opatřil vedle polního hospodářství nové zdroje obživy. Za tím účelem položil základ k panským brusírnám granátů, které syn jeho Leopold brusičům k svobodnému užívání ponechal a mimo to ještě 6000 zlatých jim k provozování obchodu s granáty daroval.

Zavedením pěstění brambor a červeného jetele získal si o zemědělství v krajině této zásluh nehynoucích. Mimo to snažil se založením továrny na výrobky mosazné u Druhanova, papírny, továrny na knoflíky, klobouky a tužky pozvednouti blahobyt lidu zdejšího, jehož potomci s povděkem dodnes po zásluze na něho vzpomínají.

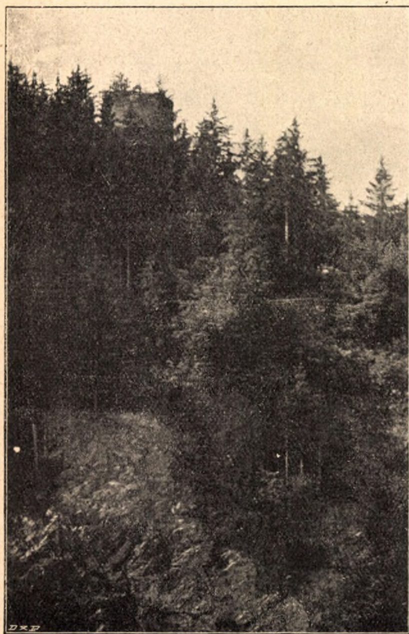
Dne 5. srpna 1817 dostalo se Světlé Františkovi Josefovi hraběti Zichy z Vaszoniköe a od tohoto výměnou za uherské panství Dioszegh roku 1821 získala zboží Světelské Valpurga, starohraběnka ze Salmu a Reifferscheidtu, jejíž dědic František velkým nákladem zámek zdejší přestavěl a libosad

nádherný při něm upravil. Nynějším majitelem panství jest Josef Osvald hrabě Thun-Hohenstein.

Ve Světlé narodil se roku 1801 hudební skladatel český Alois Jelen, jehož sbory, vyznamenávající se bezvadnou deklamací a původním rázem, nemálo přispěly k probuzení našeho národního vědomí.

Malebné město Světlá se svým rozkošným a luzným zámkem, se svým poutavým i vábným okolím plně věru zasluhuje, aby se stalo cílem a touhou turistů, kteří shlédnouti chtějí majestát čarovného půvabu české naší přírody. *V. T.*

CHŘENOVICE.

ZBYTKY CHŘENOVICKÉHO HRADU.

Při vtoku Divokého potoka do Sázavy, asi 2 km na jihovýchod od starobylé osady Chřenovic čili Křenovic, na pravém břehu čistoproudné řeky Sázavy, strmí na příkrém skalnatém ostrohu zříceniny Chřenovického hradu. Rozvaliny tohoto hradu odděleny jsou od severní vyšší planiny dvěma hlubokými příkopy, do polokruhu založenými. Z původního pevného hradu zachovala se mimo zbytky hradebních zdí na západní straně 25 m. vysoká okrouhlá věž, jejíž zdivo dosahuje 2·5 m. síly.

Věž tato, která byla klenbami rozdělena na dvě patra, má na straně východní segmentovitě sklenutou branku.

Hrad Chřenovice původem svým sahá do XIII. věku a zakladatelem jeho připomíná se vladyka český Chřen, jenž před tím na původní tvrzi při kostele měl své sídlo.

Dalšími držiteli hradu toho ve století XIV. byli bratři Milota a Bernart z Chřenovic a ke konci téhož století držel hrad Chřenovický Mikuláš Kolovrat z Chřenovic se synem svým Oldřichem.

Roku 1421 připomíná se jako pán hradu tohoto Milota z Chřenovic, po němž krátce vystřídali se Hanuš Otlinger a Kunrát Náz, měštěnín kutnohorský, praotec rodu Názů z Chřenovic. Potom dostal se hrad v držení Mikuláše Ledečského z Říčan.

Hrad Chřenovický uvádí se potom roku 1541 již co pustý.

BAŠTA CHŘENOVICKÉHO HRADU.

Tento svědek dávných a pohnutých dob zvolna se rozpadává. Půvabů plné okolí jeho pro svou roztomilost jest v době jarní a letní až do ponurého podzimku vítaným útulkem četných výletníků a touhyplných turistů. Všechny vlídně, po slovanském způsobu vítá a odměňuje se rád všem za přátelskou návštěvu svou význačnou a aristokraticky zladěnou silhouettou.

Minulost hradu Chřenovického již usíná a rozplývá se v mlžnou středověkost, kterou pavučí tajemných dějů tak podivně a mnohdy až pohádkově zázračně opřádá, do které výhled jest namnoze tak nesnadný, zasmušilý a přece tak krásný a hřejivě blaživý! *V. T.*

GOLČŮV JENÍKOV.

ěsto Golčův Jeníkov jest významným místem v soudním okresu Habrském, od Habrů severně asi 7 km. vzdálené, vlastní to tepna Habrska pro své výhodné železniční spojení. Město Golčův Jeníkov rozkládá se na návrší, které se znenáhla k jižní straně zdvihá, při Vohančickém potoce, po obou stranách říšské silnice od Čáslavě k Habrům vedoucí, při trati někdejší Rakouské severozápadní dráhy.

Na severní straně stojí zámek. Jest to novější stavení, z konce XVIII. století pocházející. Pod ním však nedaleko silnice stojí mohutná, věži po-

dobná, tmavá budova s nízkým krytem, ke které jsou přistavěny s jedné strany domek, s druhé pak strany stavení přináležející k pivovaru.

Silné základní zdi uzavírají prostorné sklepy a v přízemku jest veliká, klenutá místnost, ze které vedou do výše točité schody; než zdá se, že původní vchod do této mohutné věže, která bývala dříve vyšší a také jinak kryta, nalézal se zvenčí ve výši, a že se do věže chodilo z jiného venkovského stavení, jak to bývalo při tvrzích a podobných opevněních obyčejem.

První patro zabírá velká a rozsáhlá jizba, která měla původně čtyři okna, z nichž jest polovice zazděna a vedlejší dvě komůrky. Zachoval se tu ještě vlašský komín, na kterém byla vytesána latinská slova: „Fumus, humus sumus, fimus, limus, fimus“. („Dým a prach jsme; smetí, bláto, smetí“.) Podobných, na marnost světskou připomínajících osm latinských nápisů pokrývalo stěny. Smysl jich byl příkladně tento: „Všem lidem souzeno jest jednou: umříti a potom, pamatuj, soud“; nebo: „Hodina mine, hříchy rostou, smrt klepe na dvéře. Šetři s časem a žij tak, bys mohl živ býti“; nebo: „Z každého ničemného slova, které by lidé promluvili, počet vydají v soudný den“ a tak podobně. Zachovány jsou z nich jenom skrovné zbytky, na štěstí však zaznamenány jsou v pamětní knize.

Nejvýše jest velká, čtyřhranná místnost s osmi vejčitými okny a na všechny čtyři strany střílny zvláštního tvaru. Na vystouplých krakorcích spočívá kamenná střecha, a bylo lze odtud dolů střileti, byloť tu tak řečené posebití, které spatřiti lze i u některých opevněných kostelů. Věž měla dříve mansardovou, kůrkami krytou střechu.

VĚŽ BÝVALÉ TVRZE V GOLČOVĚ JENÍKOVĚ.

Stavení to, jakož i jeho originelní nápisovou výzdobu zřídili pán Martin Maximilián z Goltze s manželkou svou Maří Majdalénou, začavše stavěti budovu tuto „za obydlí k rozkoši určenou“ roku 1650 a dokončili ji roku 1653, jak nám o tom svědectví vydává německý nápis na kamenné desce, umístěné na venkovské východní zdi věže.

Pohřbeni byli oba manželé v Loretánské kapli, jiní šlechtičtí držitelé Jeníkova bývali pohřbíváni v kostele sv. Markéty.

Kdo pak navštíví Golčův Jeníkov, nechť neopomene podívati se také na zdejší starobylý židov-

ský hřbitov, na kterém nalézá se množství náhrobků, ze kterých mnohé vynikají zvláště stářím a uměleckým provedením, s jakými setkáváme se toliko na světoznámém, proslulém hřbitově židovském v královské naší Praze.

Jeníkov připomíná se v pamětech roku 1150 a musil býti místem již dosti významným, když v něm biskup Olomoucký Jindřich vánoce slaviti chtěl. Stará osada Jeníkovská stála však dále na jihozápad u nynějšího kostela sv. Markéty, připomínaného již roku 1359, kdy tu podával kněze Ješek Talafous a po něm Jan z Řičan s Eliškou, mateří svou.

Ke konci XIV. století patřil Jeníkov ke hradu Chlumu a tehdáž asi vznikl Jeníkov na místě, které až dosud zaujímá. Městečko pak jmenuje se již roku 1417, patříval po nějakou dobu k Podhořanům, ale roku 1461 připojen zase ke Chlumu, s kterým zůstal v rodině Slavatovské až do roku 1580, kdy prodán byl Václavovi Rabenhauptovi ze Suché.

Roku 1632 jest tu pánem Jan Rudolf Trčka z Lípy, po Valdštýnovi nejbohatší magnát český, avšak po jeho smrti z ohromného skonfiskovaného jmění Trčkovského darován byl Jeníkov roku 1636 s tvrzí a vsí Zábělčicemi, Žandovem a Podmokly pánu Martinovi Maximiliánovi z Golče, generál-vachtmistru v císařském vojště, jednomu z upírů, kterými se tenkráte hemžily spustošené, od Boha a lidí opuštěné, krásné české lány.

Po tomto majiteli nazváno městečko Golčovým Jeníkovem. Nový majitel, který se později účastnil hájení Prahy proti Švédům, byl pravým synem své doby — bezcitným žoldákem ovládaným členy řádu tovaryšstva Ježíšova z nedaleké Kutné Hory. V Jeníkově zbudoval zámek s charakteristickými štíty a Loretánskou kaplí. Roku 1638 dal vložiti do zemských desk manželce své Maří Majdaléně z Opsiniku, řečené Roy, právo vlastnické k Jeníkovu a zemřel, zaopatřen Kutnohorskými otci roku 1653. Vdova po něm zemřela roku 1657, odkázavši majetek svůj Janovi Jetřichovi z Ledeburu, synu své sestry, který měl dle závěti té vystavěti věž při Loretánské kapli, založené Martinem Maximiliánem z Golče.

Po Ledeburovi vystřídali se na Jeníkově různí držitelé šlechtičtí i občanského původu. Velkostatek Golčův Jeníkov s Branišovem koupil nedávno v dobrovolné dražbě od dědiců posledního majitele Heřmana Fiedlera velkostatkář pan K. Milner za 2,661.000 korun. *V. T.*

LEDEČ NAD SÁZAVOU.

LEDEČ.

Stojiš před obrázkem, který malíř zachytil svým štětcem na hrubé plátno, vidíš barvy jásavých tonů a měkkých, teplých polostínů i světla žhnou z nahozených obrysů; poznáváš svoje známé z veselých potulek po rodné půdě — ale přece tušíš, ba víš to, aniž bys toho byl si vědom, že celku cosi chybí, že to není to, co ti kdysi utkvělo v duši jako mlhavá vzpomínka.

Myslíš si, že onen malíř díval se na svůj obrázek jinýma očima, kreslíš tedy sám — snažíš se zachytiti obrysy štíhlých věží, zčernalých stářím, jež se ostře rýsují proti modrému nebi — oh, kdež zůstala kopie za skutečností.

Tu před tebou život, dýšící teplem a světlem, ptačí píseň a zvonivé, dětské hlasy husopasek pod zadumanou skálou, pohyb oblaků, bizarních, pitoreskních tvarů, plujících jako veliké labutě nad usměvavým krajem —

LEDEČ NAD SÁZAVOU.

to zachytiti nedovedeš, kdybys byl mezi mistry štětce největším a nejslavnějším. — Čím bys musil býti, abys dovedl vdechnouti život na mrtvé plátno. Nesnadno říci, který z posázavských hradů nejhezčí mezi hezkými, který z nich historií bohatší.

Mezi Sázavou a potokem Leštinským stojí na protáhlém skalním hřbetu Ledeč jako tichý památník, ponurá okna paláce dívají se nějak nevlídně a zasmušile na shluky vesnických domků k sobě stulených, smutně a s netajenou výčitkou.

Založení Ledče zahaleno jest rouškou tajemství; první zmínka o hradu děje se r. 1186, když kněžna Alžběta darovala Ledeč rytířskému řádu Johannitů. Později zde vládli vladykové z Ledče, z nichž prvý známý rytíř z Ledče roku 1220 pochován byl v chrámu sv. Víta v Praze. Poslední z rodu toho byl Mikuláš z Ledče, známý svou snášelivostí náboženskou, kterého roku 1436 císař Sigismund jmenoval nejvyšším úředníkem a kmetem zemského soudu.

Husitské bouře přeletěly přes bašty Ledečské, aniž by byly uškodily,

LEDEČ NAD SÁZAVOU.

tehdejší držitelé byli horlivými kališníky — a tak Ledeč ušetřena pohromy, která jiné hrady stihla.

Co tu zbylo ze starých památek, jež mohly býti uchovány až na naše časy, spočítal bys na prstech; vandalismus a plameny zanechaly tu po sobě stopy příliš zřetelné.

Ledče dostalo se pak Jindřichu a Janu, bratřím z Říčan, kteří odtud psali se z Ledče. Poslední z rodu toho pán Burjan Ledečský z Říčan vyzdobil hrad Ledeč všemožnou a myslitelnou tenkráte nádherou. Manželka jeho Žofka ze Sovince nešťastně zde i se dvěmi dítkami dne 2. prosince 1509 zahynula. Propadla se totiž při taneční zábavě podlaha sálu do sluje, nad kterou byla komnata vystavěna.

Po úmrtí Burjanově připadlo zboží Ledečské roku 1541 jediné dceři Markétě z Říčan, zasnoubené pánu Zdeňkovi Meziříčskému z Lomnice a potom jich synu pánu Janu Meziříčskému z Lomnice, po jehož bezděčné smrti roku 1569 připadla Ledeč jeho sestře Žofii, provdané za Jaroslava Trčku z Lipy na Větrním Jeníkově. Při rodu Trčkovském zůstala Ledeč až do jeho vymření roku 1634, načež připadla královské komoře a od krále Ferdinanda II. darována byla roku 1636 bavorskému baronovi, polnímu maršálkovi, Adrianovi z Enkefurtu za jeho „věrné a platně prokázané služby“ proti národu českému.

PORTÁL LEDEČSKÉHO ZÁMKU.

Roku 1639 Švédové ničemně a zločinně celé město Ledeč vyloupili, jak obyčejně všude v Čechách činili, po nichž máme dnes v naší domovině památku na boření, ničení, loupení, žhářství a zcela sprostou krádež divoké a zločinné soldatesky! Roku 1643 porazili po dvakráte měšťané Ledečtí loupeživé Švédy; ukořistěné trofeje chovány na radnici až do r. 1766, kdy byly požárem nemilosrdně zničeny. Roku 1677 koupil Ledeč hrabě Michal Osvald z Thunu, tajný rada, místodržící a soudce zemský za 132.500 zlatých rýnských a 1000 zlatých klíčného. Hrabě Michal oblíbil si zámek Ledečský za své sídlo a dal při něm zámeckou kapli vystavěti. Po jeho smrti roku 1694 spravovala panství za nezletilého syna

Romedia Františka Konstantina vdova Barbora Františka rozená hraběnka ze Salmu a Neuburku.

Roku 1703 dostala se Ledeč dvěma dcerám zesnulého hraběte Eleonoře Barboře Kateřině kněžně Lichtenštejnské a Marii Majdaleně Serenyové. Ve válce sedmileté učiněna byla z hradu Ledečského kasárna pro generála Dauna. Po vystřídání ještě několika majitelů roku 1753 prodána Ledeč baronem Kochem císařovně Marii Terezii za 240.000 zlatých rýnských, která ji věnovala s jinými statky nově zřízenému ústavu šlechtičen na Královských Hradčanech, v jehož držení zámek dosud se nalézá.

Na bývalou nádheru tohoto díla českých šlechticů dnes připomíná jen tu a tam některá památka. Vandalismem a požárem vzalo časem bezmála vše za své. Nyní jest zámek Ledečský sídlem kanceláří a obydlím panských úředníků.

Od města jde se ke hradu schody a pěšinou nebo docela i jízdní cestou, která točí se kolem skály po straně severní, jest však velice nepohodlná. Nejprve přijdeme k dolní bráně, která nese erby z kamene vytesané a letopočtem 1642 s heslem Adriana z Enkefurtu, zakladatele této brány, které zní: „Vivit post funera virtus", to jest: „I po pohřbení žije statečnost". Nad branou a štukovím jejím ze XVII. věku pocházejícím jsou z venčí střílny a po obou stranách starodávné bašty.

Průjezdem dostaneme se do předhradí, které na všech stranách starými jednopatrovými staveními s rustikem a římsami slohu renaissančního jest uzavřeno. Odtud dlouhý průjezd vede do druhého dvora a vlastního hradu. Bývalý velký palác jest trojpatrová budova, která obdržela dnešní svou podobu za císařovny Marie Terezie a nyní smutnou podívanou poskytuje, ačkoli z venčí dobře jest upravena.

Velký palác, jakož i na severní straně stojící malý palác obsahovaly skvostné panské pokoje. Na západní straně stojí okrouhlá věž, ve které nalézalo se ve spodku vězení, nyní však nepřístupné. Hrad Ledečský doznal značných změn a nese ráz starých českých opuštěných hradů. Jaká to teskná vzpomínka! *V. T.*

KOUT ZÁMECKÉHO NÁDVOŘÍ V LEDČI.

ZRUČ.

Kdybys měl říci, který z těch usměvavých koutků v luzném Posázaví je ti nejmilejší, který z nich zdá se ti býti nejhezčím — věru, že bys neodpověděl. — Dlouho bys přemýšlel, abysi přisoudil palmu vítězství v soutěži krásy nejladnějšímu — — a snad by se ti zdálo, že jsi těm druhým ukřivdil. — — Na kraji strmé stráně k řece se sklánějící uvidíš zámek sličného, veselého vzhledu — Zruč nad Sázavou. Do r. 1891 byly tu hradby z kamenného zdiva, příkopy a valy, ale když bylo počato s rekonstrukcí, mnoho z těch starých zbytků, jež měly cenu největší, pobořeno a se zemí srovnáno.

Středem pevnosti byl rozsáhlý zámek, ale ne té podoby, jak dnes jej vidíme, byl do čtverce s rozsáhlým dvorem téhož tvaru. Kolem do kola vykopány byly hluboké příkopy a valy, přes které tehdy položen býval zvoditý most; od brány v levo byla mohutná bašta, ku které po strmém svahu stráně od řeky vedla stezka, jež asi měla býti zadními vrátky v době obležení.

Na západ od zámku stávala kdysi tvrz neznámého jména; bezpochyby z té doby, kdy ve Zruči měli býti sídlem dva pánové, protože byla společným jejich majetkem — ale těžko se asi shodli, neboť v žilách našich předků kolovala ohnivější krev, než je ta naše — a ustoupiti jeden druhému přece nechtěli. — Tak tedy bydlili jeden tu — druhý tam, viděli na sebe — a hlídali jeden druhého.

Zruč připomíná se počátkem století čtrnáctého; prvním držitelem byl asi Heřman z rodu Chvalovských z Ledec, který tu seděl kol r. 1328. Nový hrad založili v XIV. století nejspíše Kolovratové z Chřenovic, po nichž následovali od polovice XVI. věku Kaleničtí z Kalenic.

Jiřík Kalenic z Kalenic, který se roku 1553 stal držitelem Zruče, zemřel však již okolo roku 1556. Syn téhož Adam prodal Zruč zámek i s příslušenstvím roku 1560 Janovi staršímu Kalenicovi z Kalenic. Tento zemřel před rokem 1574, zůstaviv syny Jáchyma, Bohuslava, Zikmunda a Hynka. Tito bratři dohodli se tak, že Bohuslav roku 1574 Jáchymovi díl svůj prodal, Jáchym pak získav i díly ostatní od bratří svých, přikoupil Krasonovice, Čeňovice, Vísku a Kněž, ale část jich zase odprodal.

Zemřel pak roku 1609 před jarem. Nástupcem jeho stal se syn Albrecht, který kolem roku 1615 s životem se rozžehnal. Následoval potom pan Albrecht Bavor z Kalenic, který se roku 1616 s Annou Marií Reichlárovou z Řizenska oženil a jí na zámku Zruči věnoval. Týž pán súčastnil se známého odboje pánů českých, pročež byl mu zámek Zruč i s příslušenstvím skonfiskován a roku 1623 cizozemci Arnoltovi Perglasovi z Losentic prodán.

ZRUČ.

V potomních letech byl zámek Zruč tak spuštěn, že velmi málo lidí v zámku zůstávalo. Tento Arnolt měl jedinou dceru Bohumilu Alžbětu, napřed vdanou Lokšanovou a potom Solhauzovou. Tato prodala zámek Zruč i s příslušenstvím roku 1642 Markétě Mecerodové z Dobrohoště, která podržela zboží Zručské se zámkem až do roku 1657, načež zase vše prodala pánu Albrechtovi Kryštofovi Hložkovi ze Žampachu.

Po tomto majiteli držel Zruč roku 1664 pán Lambert František Hřebenář z Harachu, který Zruč po dvou letech prodal. Potom střídali se v držení Zruče Vít de Nathermann, dále Johanka Eusebie hraběnka Millesimová, rozená ze Žďáru, od níž koupila Zruč Cecilie Eleonora hraběnka Breunerová. Tato zemřela asi kolem roku 1688 a zboží Zručské podědil pán Maximilián Ludvík hrabě Breuner s dětmi svými. Roku 1693 dostala se Zruč koupí pánu Ferdinandovi Antonínovi Mladotovi ze Solopisk, jenž postoupil ji roku 1700 Janovi Václavovi Valkounovi z Adlaru, vyměniv si za tutéž Ostředek. Později drželi Zruč bratří Jan Ludvík a Ferdinand Bohuslav Serins z Eichenau. Roku 1749 byla Zruč v držení rodin Raus z Rausenbachu, Macneven O'Kelly, Rumerskirchů, Nováků, Windischgrätzů a rytířů z Löwenthalu. Své doby byla Zruč v držení našeho velkého publicisty a novináře Jana S. Skrejšovského, nyní pak náleží p. Ad. Šebkovi.

Zajímavý jest popis zámku Zruče z roku 1749, který nám vypráví: „Zámek Zručský jest napřed silnou starou zdí s rundely a věžemi zavřen a potom na třech stranách širokým, dílem ve skále tesaným, dílem vyzděným příkopem obklíčen. Třetí stranu tvoří zahrada štakety a zděnými sloupy obklíčená. U samé brány po levé straně jest byt správcův se dvěma světnicemi, komorou, suchým sklepem, kuchyní a podzemním sklepem. Zámek jest do čtverhranu na skále postaven a šindelem pokryt; uvnitř jest velký, čtverhranný dvůr. Po pravé straně v dolním štoku u vchodu jest velká světnice a klenutá komora, světnice lokajova, dvě konice, pekárna, kuchyně, komora a tři sklepy; v levo velká panská kuchyně s komůrkou. V druhém štoku jest síň a na té straně čtyři a v levo též čtyři pěkně zřízené světnice s kaplí. V třetím štoku jsou jen dva zřízené pokoje; ostatek jest prázdný."

R. 1871, kdy vyhořelo městečko i hrad, zničen byl bohatý archiv, a co ještě stálo za nákladnou opravu, sesulo se docela.

Nynější gotická podoba zámku i nárožní věže pochází z nové doby a nijak svým vzhledem nepřipomíná, že tu někdy bydlili bohatýři starých, českých rodů. *V. T.*

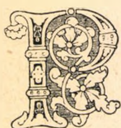

ZAMEK VE ZRUČI.

PŘIBYSLAV.

PŘIBYSLAV.

Pán Čeněk z Přibyslavě (z rodu Ronovských pánů z Lichtemberka) spojiv se s kutnohorskými roku 1421 na výboj proti Chotěboři, dobyl ji spíše zradou a lstí, než mužnou odvahou a stateční, jež byla přední ozdobou každého šlechtice; slovo zrušil jako poslední z bezectných chlapů, krev proléval a jako divou zvěř honil ty, kteří alespoň holými životy chtíce vyváznouti, poddali se mu s nadějí a důvěrou v jeho čest.

Dým spáleného města, prolitá krev nevinných, nářek vdov a sirotků volaly o pomstu; Jan Žižka z Kalicha, slavné paměti, učiniv mír s Pražany, vybral se se svými vojsky, aby ztrestal pych Ronovských, aby z jejich sídla učinil plamennou hranici, jejíž dým měl býti zápalnou obětí nad hroby Chotěbořských. Šli s ním jako družní bratří Korybut kníže s Pražany, Diviš Bořek z Miletinka a Hynek z Koldštejna se svými vojsky — a ty přišedše, obehnali hrad ten svými těly jako živou hradbou a počali jej dobývati.

Těžká rána přikvačila tu na bojovníky za Slovo Boží; nejpřednější z obránců kalicha, zastánce potlačovaných a bídných, nejspravedlivější mezi spravedlivými — Jan Žižka — zemřel v náručí svých věrných morovou nákazou; usedavý pláč ozval se po celém táboře. Bradatí vojáci, otrlí a zdrsnělí pobytem v ležení, lhostejní ke smrti, jíž hleděli co den do tváře bez strachu a bázně, ti, kteří prolévali krev a hubili lidské životy,

jakoby ani srdce neměli — plakali jako chlapci nevyrostlí, lítostivý pláč jimi třásl a nekonečný smutek padl do jejich srdcí a duší —

Tatíček zemřel!

Vodil je řady roků od vítězství k vítězství, šel s nimi, on, urozené krve, nebratřil se s pány, kterým prostý lid selský, ujařmený a utiskovaný, byl divokou zvěří, již štvali svými chrty, tažným dobytkem, který dřel do úmoru a který hubili, když byl vyssát do poslední krůpěje.

Nazýval je svými bratry, jejich bolest byla i jeho zármutkem a pod drsnou skořápkou bilo veliké, zlaté srdce.

Kterak by nebyli ronili slzy, když ztráceli to, co bylo jejich velikostí, jejich slávou a pýchou; děti veliké táborské rodiny stali se — Sirotky.

To bylo v tu středu před svatým Havlem r. 1424; nad otevřeným stanem, kde pomalu chladlo neživé tělo velikého bojovníka, snášel se podvečerní stín, zapadalo slunce, krvavé a veliké, jako by truchlilo nad osiřelými, jakoby kdesi v dálce, za hasnoucím obzorem se vznášel přízrak zsinalý, předzvěst Lipanské tragedie. —

A duši Žižkově, ulétající do nezbádaných říší věčnosti, měla vzplanouti na cestu Přibyslav jako veliká pochodeň, rozvaliny a rumy hrdého panského sídla měly býti mohylou, postavenou vděčnými dětmi památce otcově. —

Přibyslav neodolala útoku rozlícených Sirotků, již pohrdali svými životy; plameny vyšlehly z dřevěných krovů a když se brány rozletěly, kosila tu Smrt svojí zubatou kosou. —

Nikdo neprosil o milosrdenství — nikdo života neušetřil; z branné posádky nevyvázl nikdo — ti, kdož nepadli pod ranami husitských cepů, zhynuli v plamenech.

* * *

Území Přibyslavské bylo již v polovici třináctého století v majetku pánů z Ronova, již také hrad tu vyzdvihli; jako první držitel Přibyslavě jmenuje se Čeněk z Ronova, erbu ostrve. Ronovští páni byli katolíky a horlivými odpůrci kalicha — a to také přivodilo zničení hradu, jak výše bylo připomenuto.

Hrad Přibyslavský po rozvrácení Sirotky za nedlouho po té opraven, jako purkrabě dosazen

ZÁMEK PŘIBYSLAVSKÝ.

sem Jan z Rušinova a město stalo se kališnickým. — Po připojení Přibyslavě k Polné byl hrad ještě v dobrém stavu — kolem roku 1515 — ale po roce 1540 jako na Ronově, i tu byly zase ssutiny a rumy.

Posledním obnovitelem Přibyslavě jest uměnímilovný pán Zachariáš z Hradce, který roku 1560 odstraniti dal některé zbytky rozvalin a na místě takto získaném postaviti kázal zámek nový, tak, jak jej v nynější podobě spatřujeme. *O. S.*

RONOV NAD SÁZAVOU.

V luzném Posázaví, v lesní tišině, plné skrytých půvabů, kde ptačí popěvek a šumění hvozdů nad tvou hlavou snad jediné je znamení, že to vše, co tu vidíš kolem sebe, dýchá a žije svým zvláštním a osobitým životem, na skalní ostrožně v ohybu potoka Losenického — Ronov hrad. — Stařeček je to vetchý, veterán mezi českými hrady — a dny jeho života jsou už sečteny; jdeš blíže a vidíš jizvy hluboké na posledních zbytcích jeho zdí zející rány, jež nedají se zceliti. — Je zahalen v zeleni stromoví, přitulen ku kmenům zadumaných borovic a jedlí, jakoby se ostýchal zjeviti svoje bolesti a nemoc, proti níž není léku — stáří, sešlost věkem — —

A byl Ronov svého času hradem nad jiné tvrdým a přepevným; potok se tří stran obkličoval jeho základnu a v čase nebezpečí hráze rybniční zadržely vodu a jezero utvořily, takže rytířské sídlo jakoby na něm plovalo. Ale lidský důmysl zbraně vymyslil, jež bořily bašty pevnější, než byly hradby ronovské; veliké praky pobořily zdi a z hrubých kusů stříleno kamennými koulemi, zápalné věnce metány — což tu pomohla chrabrost posádky, odhodlané dáti životy za svobodu rodného hnízda, co oběti a sebezapření, co hlad a žízeň, jež je zkrušily! — Jako zakladatel

ZŘÍCENINY HRADU RONOVA.

hradu jmenuje se Čeněk, pocházející z větve pánů z Lichtemburka, erbu ostrve; odtud také jméno Ronova (ron, něm. = ostrev). Míst takových jest v Čechách více, jako: Ronov u Stolinek, městečko Ronov nad Doubravou, hrad Ronovec u Krupé a také až u Žitavy byl hrad Ronov.

Rod ten, jemuž patřila i sousední Přibyslav, udržel se tu až do roku 1422, kdy oba hrady husitskými vojsky dobyty a spáleny. Po stu letech připomíná se Ronov jako hrad pustý a k obývání již zcela nezpůsobilý.

Pod palácem byly hluboké a pevné sklepy; tu Ronovští páni schovávali, co měli nejdražšího, rodinné skvosty, majestáty královské a vše, co bylo nemalé důležitosti. Služebnictvo hradské, jemuž v ta místa přijíti tvrdošíjně bylo asi zbraňováno, rozšířilo mezi lidem pověst, jakoby tu nezměrné poklady byly zakopány. A dnes ještě leckterý občánek z toho kraje vážně hlavou zakývá a postýská si, co že tu zlata a kterak by si z úzkých pomohl, kdyby je měl. — Ale — jsou prý tam strašidla. — *O. S.*

ZBYTKY RONOVA.

LIBICE.

Kdo z turistů a vnímavých vlastimilů českých navštíví město Chotěboř, neopomine zajisté učiniti si velezajímavý výlet do údolu řeky Doubravky. Od Chotěboře kráčíme zelenými lučinami, načež vystoupíme na planinu, na které nám kyne vstříc úhledná kaplička sv. Anny. S návrší užíváme rozhledu v pravdě čarovného po rozkošné krajině a rozlehlém pásmu Železných hor.

Zde jsme opravdu v pohádkové „krajině zámků". Kamkoli pohlédneme, všude spatříme zámek a park, nebo alespoň dobře a něžně pěstovanou zahradu. Zde před námi tyčí se zámek Chotěbořský, za ním dále zámek Malečský, tu na pravo jest zámek Libický a dále spatřujeme zámek Štěpánovský. Výše za lesem vypíná se starý zámek Studenecký a v dáli na druhé straně nový zámek Novovesský. Na opačné straně

města vyčnívá zámek Rozsochatecký, takže nelze jíti z Chotěboře hodinu cesty, aby se nepřišlo na některý zámek.

Městečko Libice vynořuje se ze stínu jehličnatých lesů podoubravských a rozkládá se na pokraji oné části bývalých českomoravských hvozdů pomezních, která slula újezdem Liběčským. Jest to prastarý městys.

Jeho chrám jest ukryt v háji stinných stromů, a kolem něho tulí se řady bílých, úhledných domů. Zámek na pokraji parku má vzezření novověké, ačkoli je to stavba jinak dosti stará.

Jest zajímavo, kterak tato osada měnila jméno. V desátém století a i později slula Libětín, potom Ljubjac nebo Ljuběc, v XV. věku zvala se Liběč nebo Libeč a nyní jí říkají Libice. Jest to osada velmi stará.

ZÁMEK LIBICE.

Již za dob římských imperátorů vedla tudy obchodní stezka z Italie na sever, o čemž svědčí hojné nálezy římských peněz v její trati.

V XI. století patřil les Libětínský i celý újezd arcibiskupovi olomouckému, později pak řádu Německých rytířů. Obyvatelé měli zvláštní zřízení. Neplatili daní, nesloužili vojensky v poli a požívali jinak mnohých práv a svobod. Za to musili procházeti zmíněnou stezkou, brániti pocestné před loupežníky a dravou zvěří, i před nepřítelem, chtěl-li by tudy vniknouti do země. Jméno jejich bylo Chodové a službu měli rozdělenou. Někteří zasekávali v čase nebezpečí cestu na příhodných místech, rubajíce klády čili kmeny, aby padaly napříč cesty, jiní zapalovali hranice dříví na horách a dávali tak daleko znamení do okolí o vpádu nepřátelském a opět jiní hleděli brannou mocí vetřelce zadržeti nebo zahnati. Jestli se jim to nepodařilo a pomoc z kraje se opozdila, utekli se zpravidla se svým majetkem do hradiště, místa to opevněného, kde se bránili, až přišla pomoc a nepřátele odehnala.

V XV. století patřila Libice klášteru Vilímovskému, ve století XVI. Světlé, v XVIII. věku vládl zde pán Ferdinand Adam Kustoš ze Zubří, od roku 1775 byla Libice v držení Boleslavských z Rittersteinů, nyní jest majitelem allodiálního statku Libice s Kroměšínem Karel Girtler rytíř z Kleebornu. Kostel sv. Jiljí opata stojí uprostřed zrušeného hřbitova, obehnaného zdí, v níž vestavěny dvě kapličky. Kostelní budova jest úhledná gotika, přestavěná ve druhé polovici XVII. století; na jižní straně nalézá se oratoř z roku 1810 pocházející. Krásná práce zlatnická jest monstrance z roku 1711, stářím vynikají 2 gotické svícny bronzové. Zvony slité v letech 1728, 1729, 1759 a 1825 přetíženy jsou ornamentikou, jak v tehdejší době všeobecně bylo oblíbeno. Na místním hřbitově tyčí se empirový náhrobek Benedikta rytíře z Rittersteinů z roku 1821 pocházející.

Velmi úhledný zámek zbudován jest ve slohu pseudogotickém se skvostným, zámluvným parkem. Pozvédá se při okresní silnici vedoucí od Studence jednak k Chotěboři, jednak k někdejšímu sídlu otce našeho dějepisu českého Františka Palackého a vůdce národa Dra Františka Ladislava Riegra.

Všude, kamkoli jenom popatříme, otevírá se nám rozkošný pohled na okolní krajinu, kudy vine se v četných zátočinách řeka Doubravka, jakoby skoro ani nevěděla, kterou stranou se má dáti. Celé okolí Libické skví se pestrobarevnými, ohnivě zladěnými koberci luk a černozelené tkanivo šumných, hovorných hájů vábí každého návštěvníka k svému objetí a k přátelskému polibku. *V. T.*

HRADIŠTĚ U LIBICE.

a pravém břehu točité řeky Doubravky, poblíže Libice (viz tuto), vypíná se dlouhý, ale neširoký horský hřbet, za naší doby celý lesem porostlý. Hřbet tento býval druhdy opevněn a tvořil bezpečné hradiště, jistý to útulek v době přepadů a útoků nepřátelských, kteří se do země tlačili. V takovémto hradišti se okolní obyvatelé tak dlouho obyčejně bránili, až se dostavila pomoc, která nepřátele směle odehnala. I zde u Libice bylo založeno podobné hradiště.

Jiného jména, než „Hradiště“, neznáme, a také se nám pohříchu ničeho v zápisech a dějinách našich o něm nedochovalo. Rovněž nevíme, kdy a proč bylo toto „Hradiště“ opuštěno a proč zpustlo v minulých dobách úplně.

Od tohoto „Hradiště“ sestoupiti lze do rozkošného údolí, nikoli šerého a zasmušilého, ale světlého, smavého, plného zelených lučin, žlutavě zlatých polí za doby letní a vonných hájův ovocného stromoví, z kterého jako

bělounké ovečky vyhlížejí čisté domky tak vesele a nevinně na svět, jakoby poutníka sem zavítavšího zvaly k laškovné, dětské hře.

V pravo zdvihá se znenáhla dlouhé pásmo Železných hor. Vrchol hřbetů jest porostlý tmavými lesy, po úbočí však stojí řada útulných vesniček, polozahalených v ovocné stromy, otočených dobře vzdělanými rolemi. Na levo jest krajina plošší, toliko roztroušenými lesy pokrytá, zdánlivě méně hustě obydlená, vskutku však naplněna hospodářskými budovami, ukrytými za mezným hřbetem.

A všude kolem tohoto prastarého a pradávného „Hradiště", i na úpatí hor Železných, i v údolí jest mnoho osad památných v dějinách naší vlasti, jako „Hradiště" samotné. Jsme zase na staré půdě historické, jejíž ozdoby zničily surové války, zúmyslně založené požáry a v nemalé míře i zavrženíhodná sobeckost a mravní zpustlost lidská. *V. T.*

HRADIŠTĚ NAD LIBICÍ.

LIPNICE.

Od Německého Brodu na stranu západní, od Humpolce pak na severní stranu táhne se ve výši 611 metrů vysočina Lipnická se starým, památným, dnes však již úplně opuštěným a dávno osiřelým, pobořeným hradem Lipnicí, na jejím temeni strmícím, s kterého jest úchvatný, nevyrovnatelný, v pravdě vzácný a ojedinělý výhled do celé rozlehlé severní a východní krajiny.

Již zdaleka spatřiti lze vysočinu Lipnickou s troskami prostorného hradu, které se nad ní tyčí jako vylámaná koruna královská. Úbočí hory proměněna jsou z větší části již na role, na jichž mezích nahromaděny bývají kupy kamení, na nich namáhavě a dosti pracně sebrané.

Pod samotným hradem rozkládá se městečko Velká Lipnice, které druhdy jako podhradí ke hradu bylo přihrazeno. Hradba táhnoucí se od

LIPNICE (od jihozápadu).

jihovýchodního rohu hradu objímala domy okolo rynku rozestavěné i s místním kostelem a vinula se až ke zvonici a odtud přidružovala se opětně ke hradu. Doposud říkají těmto místům, kudy se zmíněná hradba táhla, „na hradě a na bráně“. Při vykopávkách našlo se tu veliké množství koulí kamenných.

Na konci skalnatého hřebene stojí zvonice, který zrovna ze hradiště vybíhá. Na místě jejím stávala dříve čtverhranná branná věž, jejíž mohutné základy posud se spatřují, poněvadž zvonice na nich jest zbudována. Brány bývaly dvě. Dolní brána zvédala se na konci uličky v těch místech, kde vztýčena jest socha sv. Floriana, a pozůstaly z ní toliko

HRADNÍ PALÁC NA LIPNICI.

skrovné zbytky. Horní brána stála na straně k Německému Brodu a roku 1869 po požáru vzala pohříchu za své.

Velká pevnost hradu i podhradního městečka sesílena byla Bílou věží, která čněla na hoře zkrášlené skalnatým hřebenem zvláštního tvaru. Tato věž byla podoby okrouhlé, ale zůstal z ní pouze kus zdi a prohlubeň, která svědčí jasně o tom, že se tu sesula lidomorna. Proto se myslívalo, že jest to hora úplně dutá. V letech 1880—1881 dala místní obec kopeček věžiště probrati, aby se o této pověsti náležitě přesvědčila a tu se shledalo, že jest tento kopeček nasypán a na něm pak věž byla teprve vztyčena. Jelikož hřeben výhledu na tuto stranu překáží, byla proto v těchto místech zřízena hlídka, aby se mohlo dobře přehlédnouti, co se asi na jižní straně za horou děje a kutí. Takovéto ven povydané věže stavěny byly obyčejně ve století XV., když se ujímal ve válečnictví střelný

prach. V době, kdy vandalští Švédové hrad Lipnici obsazenou drželi, pojmenovali prý tuto věž jménem „Trutzkaiser“, a zdá se, že tenkráte byla tak rozbita a rozstřílena, že pozůstal z ní jenom spodek, který se tu ještě v minulém věku zcela zřetelně spatřoval.

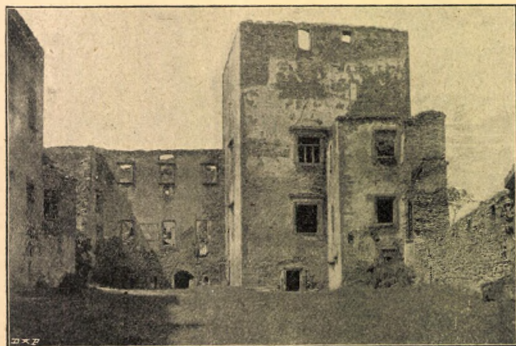

HRAD LIPNICE.

Posaváde lze dobře znáti, jak vedla stará cesta do hradu. Od horní brány vedla cesta, která po ostré zatáčce obrátila se zase ke hradu. Nedaleko nad touto zatáčkou jest tak řečená K ř e n o v k a, totiž zahrada vysokými hradbami uzavřená, se schody kamennými do ní vedoucími. Dole jest sklep k jejím branám. Schody byly tu proto, aby pěší měli krátkou cestu do hradu.

Po těchto schodech dostali se záhy k jihozápadní hradbě, a sem se také spouštíval z hradu zvoditý most, po němž se přišlo k brance, nalézající se vedle tak řečené vrátnice. Podobné opevnění bylo i na jihovýchodním konci. Tomuto opevnění se říká doposud bašta. Z přední věže vedla k ní chodba dřevěná a spatřiti lze posud na jihozápadní straně věže nad prvním poschodím branku, odkud chodba zmíněná vycházela.

První brána, jak se zdá, stávala při křenovce. Na hradě Lipnici nebývalo předhradí, jako to skoro při všech rozsáhlých hradech spatřujeme. Před branou býval příkop, který jest tou dobou už zasypán. Brána, nalézající se ve vysokém věžovatém stavení, jest z přední části velice ma-

BAŠTA „SAMSON“ NA LIPNICI.

lebná a zachovala svůj starodávný ráz. Vchod jest pěkným tesným kamenem obložen, takže jest zcela dobře viděti, jak kdysi zvoditý most zapadával. I otvory pro kladky lze dosud ještě rozpoznati. Průjezd brány jest vysoký a pěkně sklenutý. Rovněž i místnosti nalézající se nad branou jsou pěkně sklenuty.

Přední věž byla postavena hlavně k obraně vchodu. Bývalo to vysoké čtyřhranné stavení, neobyčejně pevné a hmotné. Stavěna jest z lomeného kamene, rohy pak vyplněny jsou štukovím. Na severozápadní straně její jest branka ozdobně sklenutá se silnou kamennou obrubou. V ní jest otvor pro kladku a viděti také dutinu, jak zapadal zvoditý most. Tento se spouštěl na dva mohutné krakorce, odtud pak vedla dřevěná pavlač na krakorcích, z nichž zůstal jenom kus jednoho, až k blízkým dveřím, v druhé polovici XV. věku zřízeným. K těmto dveřím vedly zvenčí schody.

V přízemí věže jest goticky klenutá síň, ve které prý se druhdy zbroj-

nice nalézala. Tou dobou nalézá se věž ve stavu nadmíru žalostném, jsouc ve svých svrchních částech pobořena. Bylo to dne 27. prosince roku 1847, po vichřici čtyři dni trvající a ničivě a zhoubně burácející, když o půlnoci severozápadní roh její s ohromným a ohlušujícím rachotem se sesul, právě když úředníci hradští z hospody se navrátivše, ve vedlejším stavení na svá lůžka byli ulehli. Spousty kamení a rumu sypali se nad

KAPLE SV. VAVŘINCE NA LIPNICI.

jejich hlavami a jenom silná, přepevná klenutí je zdržela. Stěny se otřásaly tak, že obrazy s nich padaly a okna vřeštivě řinčela. Dělníci vyváželi po čtrnácte dní kamení a rum, nežli se ke věži dostali. Potom se báli, že i ostatek spadne. Chtěli ji ubrati, ale nemohli se zdivem ani hnouti. Proto nechána v tomto stavu.

Mezi věží a venkovskou hradbou bývala dřevěná kůlna, jejížto zkáza dne 19. září 1869 také nynější žalostný stav hradu zavinila. Při ohni tehdejším chytla a poněvadž panoval právě silný vítr, chytila i nejbližší

PORTÁL LIPNICKÉ BAŠTY „SAMSON“ S NÁPISEM

„Letha . . . . . . XXXVII. Tito pokoyowe dielani gsú.“

dřevěná střecha a tak celý hrad — bohužel — padl za opět zkázonosnému, zuřivému živlu.

Smutně, nevýslovně smutně dívají se ty staré, rozvalené zdi do posázavských krajů; podivný stesk vane z těch koutů, jakoby dech záhrobí ležel nad pobořenými útulky starých českých pánů. — Stojíš mezi povalenými kameny a díváš se k severu: kam oko dohlédne, vidíš nekonečné pruhy modravých hvozdů, pohoří a vrchy porostlé svěží zelení mladých podrostů — pod nimi pestrý koberec lučin a osetých polí jásá a hýří svými barvami. — Cítíš ten klid, mrtvý klid, který na tebe padne jako stín podvečera mezi oprýskanými zdmi památné Lipnice, tušíš, že majestát smrti zamával tady dávno již před tím svými perutěmi — a pod sebou v dálce, v údolí zalitém světlem vidíš život — život horečný a kvapný, neztrácející ani okamžiku, aby dospěl cíle, kam všichni spějeme ve svém bláhovém snažení — ku konci.

Kdy Lipnice, toto sídlo nejpřednějších rodů českých, byla založena není známo; dlouho již před její vznikem stávala asi v těch místech tvrz, jež měla chrániti zemskou stezku tudy probíhající. Vladyka Přibyslav, purkrabí hradu Veveří na Moravě připomíná se v roce 1234 poprvé jako držitel Lipnice. Kolem r. 1319 patřila králi Janu Lucemburskému, který ji přepustil výměnou za jiné zboží Jindřichovi z Lipé, jehož potomci Lipnici tak zadlužili, že roku 1363 prodána byla císaři Karlu IV.

Po pánech z Landštejna dostala se Lipnice kolem r. 1435 v držení pánů

PORTÁL PALÁCE S PODZEMNÍ CHODBOU.

Trčků z Lípy; za pana Mikuláše Trčky opevněn hrad založením t. zv. věže „Samsonovy", obrovitého čtyřhranného stavení, vybudovaného z mohutných kamenných kvádrů, takže stal se nedobytným. Je známa s důstatek historie valdštýnské tragedie; ohlas nešťastné oné noci i na Lipnici zaletěl.

Již ke konci XVIII. století byla Lipnice polosbořena; ale zub času nepokročil tehdy ještě tak daleko, aby nemohla býti vyrvána záhubě a zničení. A teď — je už pozdě.

Roku 1869 vznikl tu, jak výše pověděno bylo, z neznámých příčin oheň a zničil nadobro všechny naděje, že by Lipnice mohla býti zachována; hyne — a mech ji zarůstá, hyne zvolna — ale jistě. *V. T.*

POLNIČKA.

Důležitým místem pohraničním na Českomoravské vysočině, asi 2 km. od pomezí moravského, v blízkosti okresního města Žďáru rozkládá se tichá víska P o l n i č k a. Tvrz její chránila vjezd do království Českého. Za dřívějších dob duněly v obci stroje, hřměly buchary, kouřily komíny sléváren a sta silných mužských paží obráběla železo. V polovici XIX. století hutě zanikly. Byly rozházeny a opuštěny. Místo zdatných paží mužských pracují a zukají za nuzným stavem tkalcovským od časného rána až do pozdní noci pilné ruce, útlé prsty dětí, dívek i dospělých, starých žen pletou vlasové síťky. Odtud dostávají se krabice se zbožím až do Paříže, které tolik jasných oček a tolik zdravých plic zničilo.

Zdejší doly připomínají se obzvláště roku 1417, kdy pán Čeněk z Lípy na Ronově nepohodnuv se s klášterem Žďárským, hutníky odtud vyhnal a doly i hamry osadil. Za válek husitských zůstala Polnička klášteru věrna.

R. 1622 byla Polnička v držení pána Vavřince Vysockého, který se účastnil stavovského odboje a proto jmění svého konfiskační komisí byl pozbaven. Polnička dostala se potom náhradou městu Žďáru za škody utrpěné ve válce třicetileté. Žďárští však ji darovali z vděčnosti pánu Augustinu Leiskému z Rosenbachu, býva-

BÝVALÁ TVRZ V POLNIČCE.

lému hejtmanu kláštera Žďárského, který sídlil ve Žďáře na „tvrzi“ a město toto často penězi svými zakládal, v jednání s vojskem nepřátelským úspěšně zastupoval a jinakým ještě způsobem vydatně podporoval.

V roce 1710 řádila v Čechách strašlivá a příšerná morová rána, která zasáhla smrticím svým jedem velikou část obyvatelstva. Žďár však s okolím zůstal na štěstí hrozné této pohromy ušetřen. Ustanoven tedy klášter Žďárský za hranici zdravotního obvodu a do Polničky vyslán byl hrabě Clairfort jako královský karanténní komisař, jenž veškerým příchozím z Čech, bez ohledu na jich osobu, rod nebo stav, přístup do Moravy zakázati nebo zabrániti měl. Nyní náleží Polnička ku panství Polenskému.

Povšimnutí zasluhuje nářečí zdejšího lidu. Tento kout království našeho podle studie prof. Ig. Hoška náleží ke střední části nářečí českomoravského, k tak řečenému podřečí polnickému. Obyvatelé zdejšího kraje nenazývají krajinu svou Čechami, nýbrž prostě horami a sebe nazývají Horáky. Čechy začínají jim teprve u Německého Brodu, Chotěboře a Hlinska.

Kdož by ze čtenářů našich nevzpomněl si na povídky „Ze Žďárských hor“ od známé spisovatelky paní Vlasty Pittnerové, která ve zdejší myslivně dlouhou řadu let pobývala a krásné Žďárské hory, které v dáli kolem Polničky se jako snivé, čarovné bytosti táhnou, dovedným svým perem mistrně zvěčnila. Kdo navštíví zdejší horskou, zmlklou a vezdy v sebe zadumanou romantickou krajinku českomoravského pomezí, rád přečte si i rozkošné povídky paní Vlasty Pittnerové, i slova zdejšího nářečí, která tak ráda vkládá do úst hrdinům ve svých povídkách z kraje.

A na zasněné ty královské hory Žďárské z povzdáli nevinně a důvěřivě hledí hřbitůvek ždárský s něžným kostelíkem, který jako bělostná, vzdušná bytost povznáší se étbericky nad celý tento čarokrásný, kouzelný, svůdný chudý český kraj, o kterém zapěl nám český básník „Tuberos“ tyto lahodné, nyvé a přec tak blaživé verše:

„Hřbitůvku bílý Žďáru nade stráni,
kde pil jsem nejprv život z lásky číše,
kde nejprv květy pukly z citů říše,
když pěly zvony v křídlech páry ranní,
můj němý svědku přísah u mohyly.
Jen křížů třpyt nám žehnal s nebem tiše,
jež modlitba a pláč náš poděsily.
V dál k horám táhly tlumy bludných kání
a za hovoru létly výš a výše,
až zmizely nám navždy nade skráni,
a s nimi vytoužená naše přání. *V. T.*

SOKOLOV.

Při údolu řeky Doubravky, který začíná pod vesnicí Bílkem u Veselé Skály, kde řeka uhýbajíc se k severu tvoří malebné slapy a protéká v délce asi 10 km. hlubokou prorvou, jejíž stěny někde tak úzce jsou sevřeny, že poskytují poutníku jen nepatrný chodníček. Skalnaté břehy spadají skoro kolmo, jsou hustě zalesněny a řeka při silném spádu vytvořuje přečetné zákruty. Zde stvořila příroda úchvatné a velkolepé zjevy. V lese, asi uprostřed mezi Dolní Sokolovsí neboli Sokolovcem a Bílkem, vybíhá na pravém břehu Doubravky z náhorní roviny skalnatý ostroh, na kterém smutně vyzírají skrovné zbytky hradu Sokolova. Jest úplně již rozvalen a se zemí srovnán, že se skoro jenom tuší, tu že stával kdysi pevný hrad.

Několik kročejů k řece od cesty, která vedla na Moravu, jest málo znatelný příkop, který předhradí s popluž- ným dvorem uzavíral. Něco dále za ním jest zase příkop, ale hlubší a širší a rozvaleným kamením naplněný, který uzavíral zase zadní hrad. Oba tyto příkopy ústí na obou stranách do hlubokých roklin údolu Doubravského.

Hradiště pro neobyčejně husté lesní stromoví a různé křoviny nelze náležitě přehlédnouti.

V jižním rohu spatřiti lze nizoučkou okrouhlou zříceninku z bývalé věže. Bývala zde brána.

Na severní straně uzří turista nízké, zarostlé a rozválené zdivo z paláce a ohrady, mezi tím stromoví a na jednom místě též zbytky sklepa. To pozůstalo pouze z celého hradu Sokolova.

Z těchto skrovných pozůstatků lze usouditi, že byl palác hradní stavěn do trojhranu nebo do čtverhranu o jedné straně krátké. Hradiště pozvolna se zemí se

OSTROH HRADU SOKOLOVA.

srovnává a zmítáním stromoví větry a bouřemi i skála se rovněž trhá a rozpadává.

O dějinách Sokolova jest nám velice málo známo. Z pozdějších zápisů vysvítá, že hrad Sokolov drželi pán Jan z Chotělic, který byl roku 1402 i pánem na Stříteži a roku 1404 na Chotěboři a Pavel Hubenek ze Žišova, který roku 1404 činil škody do Rakous, začež od knížat Rakouských do vězení byl uvržen.

Tito dva držitelé hradu Sokolova způsobili nějaké nepokoje, pročež hrad tento byl od královských vojsk obléhán. Když pak roku 1437 odúmrť po pánu Chotělci a Hubenkovi byla provolávána, nebylo nikoho, kdo by proti tomu odpor vedl. V té době se psalo sice „hrad Sokolov“, ale zdá se, že byl již úplně v troskách.

Roku 1456 výslovně se připomíná „Hradiště řečené Sokolov“, které však patřilo k panství Malečskému.

S hradu Sokolova jest nejkrásnější vyhlídka na koryto řeky Doubravky, kdež hrdě vypínají se skalnaté břehy až do výše 50 metrů a sestupují se tak úzce, že nemožno téměř dále řečištěm se bráti.

Jak úchvatno a milo jest zde prodlévati, když pozlacuje drahocenné slunce svými zlatistými paprsky vrcholky vonných modřínův, hrdých smrkův a pohrává si i v světlezeleném, kožnatém listí roztroušených bukův. *V. T.*

VILDŠTEJN.

VILDŠTEJN.

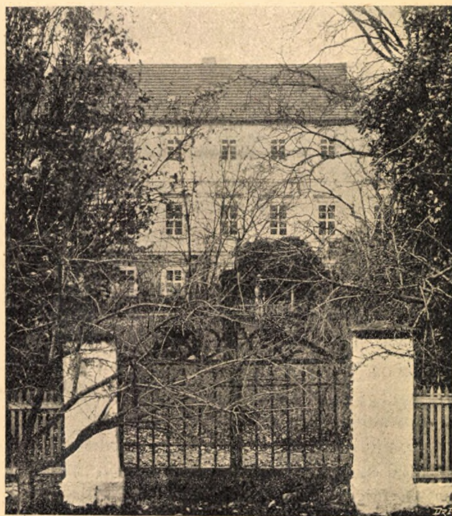

V nevelké vzdálenosti na jv. od městečka Seče stávaly dva pevné hrady, každý z jedné strany řeky Chrudimky, zde pro četné záhyby její i Ohebkou zvané. Stály naproti sobě, menší na levém břehu — Vildštejn, větší na pravém — Oheb. Z těchto pevných hradů jsou již jen zříceniny.

Hrad Vildštejn stával na příkré skalnaté homoli, na niž jen od severu byl přístup; ostatní tři stěny skalní kolmo spadaly k řece. Na vrcholu homole nebylo mnoho místa, proto byla tu vystavěna pouze věž, ale za to přepevná. Všecko vměstnáno v jedinou tuto stavbu. Spodní část věže byla bez oken i bez dveří; okna byla teprve u bytu panského, nad nímž bylo podsebití, s něhož hrad dal se výborně hájiti.

O dějinách Vildštejna zachovalo se jen málo zpráv. Tolik je jisto, že povstal buď na konci 13. neb na poč. 14. stol. a že dostal podle tehdejší mody německý název.

První známý držitel a snad i zakladatel jeho byl Hrabiše z Paběnic (r. 1289), jemuž opat kláštera Vilémovského r. 1315 postoupil blízkou horu Oheb na dožití s podmínkou, že na ni žádné tvrze nebo hradu nevystaví. Rod jeho nazýval se dle hradu Hrabišů z Vildštejna. Pak jej držel Ješik z Popovce, jehož synům byl odňat a stal se zbožím královským. Za válek husitských opanoval jej Jan z Rušinova, který jej držel ještě r. 1427. Po Jiříkovi z Dubé drželi Vildštejn strýcové jeho Jan a Hynek z Dubé k panství Žlebskému ještě r. 1454. Do té doby spadá opuštění hradu, neboť pánové sídlili na blízkých velikých Žlebích a nestálo jim za to, aby tak skrovný hrad opravovali. Hrad pustl, ač dlouho vzdorovaly jeho pevné zdi povětří. R. 1628 za

ZÁMEK V MALČI.

Trčků z Lípy se připomíná jako zámek pustý. Zboží hradní připojeno bylo nejprve k panství Lichtemburskému, později k Ohebskému.

Z hradu zůstaly nyní jen skrovné zbytky, z nichž lze jen tolik seznati, že na temeni stávalo okrouhlé stavení; ostatní kamení ze zdiva rozházeno jest od temene skaliska až k jeho patě u řeky Chrudimky. *Dr. F. P.*

PŘÍZEMNÍ SÍŇ ZÁMKU V MALCI.

MALEČ.

Od Jeníkovsi na západ po okresní silnici kolem evangelické modlitebny na hřbitově, z roku 1891 pocházející, za malou čtvrthodinu dorazíme do vsi M a l č e, ve které stojí rozsáhlý zámek, ovinutý úpravným parkem. Zde nalézá se rozsáhlá fíkovna, ve které spatřiti lze mnoho nádherných smokvoňů. Tu a tam jest mnoho vzácných stromů domácích i cizokrajných, potom dubů přerozmanitých druhů, křovin okrasných, skupiny květin nádherných barev a líbezné vůně v ploše smaragdové trávy.

Zámek Malečský jest méně pamětný svou stavbou, ale za to významný svými obyvateli. V zámku jest kaple Nanebevzetí P. Marie. Zde odpočíval po těžkých pracích náš slavný historiograf a otec národa F r a n t i š e k P a l a c k ý, sem uchyloval se na svůj statek náš přední bojovník Dr. F r a n t i š e k L a d i s l a v R i e g e r, spisovatel a muž o národ český nad jiné zasloužilý, tu konečně narodila se paní Marie Červinková-Riegrová, spisovatelka nadmíru nadaná. Pohostinné zdi zámku Malečského hostily v nitru svém nejednou vysoké hodnostáře církevní, přední učence, vynikající spisovatele a umělce vlasti naší i dálné ciziny, kteří rádi se scházeli do rozkošné krajiny zdejší a osnovali tu nové zámysly do budoucnosti na prospěch národa českého!

Zámek Malečský patří nyní dědicům po synu Dra Frant. Ladislava Riegra, universitním professoru Dru Bohuši Riegrovi. Zámek ten má prastaré dějiny. V Malči nalézala se bezpochyby tvrz na místě nynějšího zámku. Potok přicházející od Jeníkova a Spalavy obkličoval s jedné strany tvrz zdejší a příkopy její nadýmal.

Po prvé připomíná se Maleč roku 1288 jsa sídlem Vintířovým, ale nepatřil jemu, nýbrž Vilémovskému klášteru. Od tohoto propůjčován byl na čas rozličným šlechticům do konce jich života, především roku 1387 pánu Jírovi z Jeníkova, který ještě roku 1413 žil a „z Malče“ se psal.

Když dostavil se rok 1421 Maleč nebyl navrácen a nikdy se nenavrátil. Zůstal totiž v držení potomků a dědiců Jírových. V XV. století sedí na tvrzi malečské pánové bratří Heřman a Jiří z Malče. Poslední z tohoto rodu byl Heřman Malecký z Malče, jenž zapsal Maleč pánu Jiříku Příbkovi z Otaslavic.

V XVI. století drží Maleč pánové Otmarové z Nestajova, později z Holohlav, ke konci století jest majitelem Jan mladší Beneda z Nečtin, po něm Barbora Chuchelská ze Skuhrovic. Když roku 1629 zemřela, nastoupil v její práva manžel po ní, Burjan Chuchelský, po jehož smrti roku 1631 zdědila Maleč druhá jeho manželka Eliška Chuchelská z Dobřenic, která teprve roku 1670 zemřela.

Statku po ní ujal se její nevlastní syn Rudolf Adam a roku 1687 prodal jej pánu Augustinu Norbertovi Voračickému z Paběnic. Týž zbudoval nynější zámek a ozdobil jej kamenickým dílem, zejména dvěma lvy před vchodem a čtyřmi sochami. Zadlužil se však tak značně, že po jeho smrti roku 1719 statek tento byl věřiteli rozchvácen.

Maleč dostal se potom v držení Františka hraběte ze Schönfeldu. Roku 1750 zdědil Maleč Jan z Auersperka a roku 1862 koupil panství to Dr. František Ladislav Rieger.

Před zámkem stojí allegorická socha v antickém úboru bez ruk, z počátku XIX. století pocházející, která byla sem dopravena z budovy bývalého Musea na Příkopě v Praze.

V zámku často přestavovaném, původní štukovou ozdobu zachoval strop průčelního sálu v I. patře, stěny pokrývají obrazy starší i novější. Ze starších zajímavý jest obraz hollandské faktury z II. poloviny XVII. století, znázorňující výjev z kuchyně před hostinou.

Nade vsí rozkošně a panensky vypíná se kaplička z XVIII. století se znakem Schönfeldů ve štítě nad průčelím. Zadíváme se na zámek Malečský s jakousi posvátnou úctou ještě jedenkráte, než nastoupíme další svou vlastivědnou pouť po českých hradech a troskách jejich slávy. *V. T.*

OBSAH.

SEZNAM VYOBRAZENÍ.

Strana

Strana